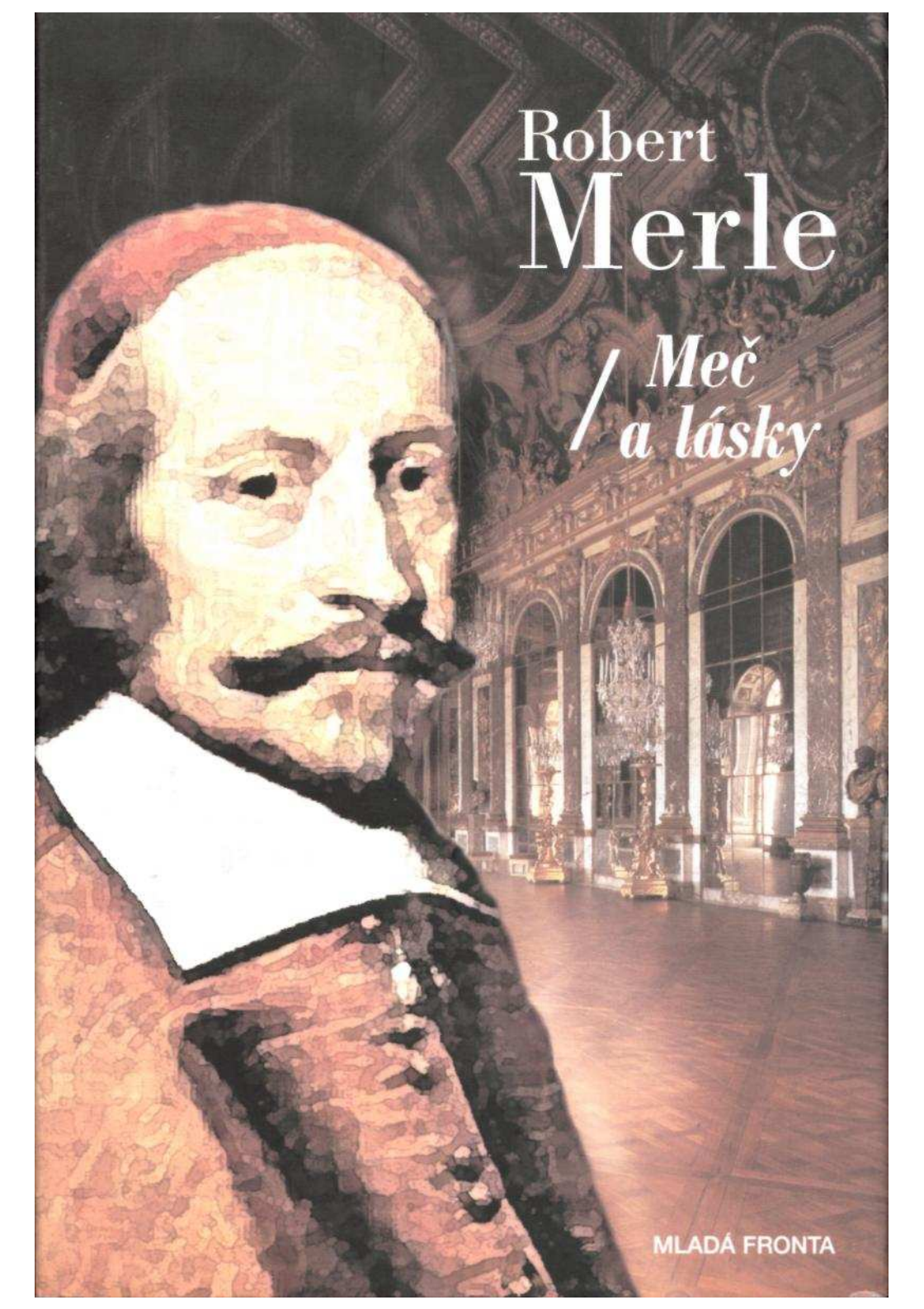

Robert
Merle

*/ Meč
a lásky*

MLADÁ FRONTA

HISTORICKÝ ROMÁN
svazek 14

Robert
Merle

*Dědictví
otců*

*Meč
a lásky*

KAPITOLA PRVNÍ

Není možné, čtenáři, aby sis nevzpomněl, že osmého října 1634, poté co Ludvík porazil lotrinského vévodu, uprchl Gaston Orleánský, mladší bratr francouzského krále, do španělského Nizozemí. Nejprve tam byl velmi dobře přijímán, leč jak čím dál víc hrozila válka mezi Francií a Španělskem, podle určitých náznaků vycítil, že již není hostem, ale rukojmím Španělů. Tu se rozhodl Brusel opustit, tak jako předtím opustil Francii: potajmu.

Byla to oné noci prudká jízda koňmo z Bruselu do La Capelle, nejbližší francouzské pevnosti. Gastona do ní vpustili ne bez jistých potíží. Já jsem tam, jak známo, onemocněl katarem průdušek a lehkou horečkou. Gaston spěchal předstoupit před Ludvíka, nechtěl tedy čekat, až se zotavím, a byl té dobroty, že se se mnou přišel do mého pokoje rozloučit. Opětne mi vřele děkoval, že jsem mu nikoli bez značného nebezpečí pro svou osobu přivezl královský glejt, umožňující mu vrátit se do Francie.

Jelikož však k mému nesmírnému úžasu stále vypadal poněkud nešťastný a znepokojený, odvážil jsem se ho otázat, jestli není rád, že se znovu octne ve sladké Francii.

„Ovšemže jsem rád!“ odpověděl. „Leč obávám se přijetí, jakého se mi dostane od mého královského bratra.“

„Probůh, monseigneure,“ uklidňoval jsem ho, „zanechte takových obav. Ludvík vás přivítá s otevřenou náručí, šťastný, že vás opět vidí, i proto, že váš návrat do Francie znovu sjednotí královskou rodinu tváří v tvář hrozící válce.“

Jelikož se mi však Gaston přes všechna má ujišťování jevil ještě velmi rozrušený, rozhodl jsem se ho jemně dotázat proč. A tu se náhle k mému nesmírnému úžasu roztřásl vzlyky a po tváři se mu kutálely slzy jako hrachy. Odvrátil jsem se, abych mu poskytl čas na uklidnění, a jakmile si slzy osušil, osmělil jsem se a zeptal se ho, není-li v jeho návratu nějaká okolnost, o níž nevím a která je takové povahy, že se o ní neodváží s králem promluvit.

„Bohužel!" řekl tichým, zkroušeným hlasem, „je to přesně ten případ a ani vám se to téměř neodvažuji říci. Dobrý Bože! Jaké to bylo ode mne bláznovství! Sotvaže jsem pohlédl na sestru vévody lotrinského, zamiloval jsem se do ní tak bláznivě, že jsem se s ní bez porady se svým královským bratrem oženil."

„Vy jste se s ní oženil!" zvolal jsem zíraje úžasem, „aniž jste se o tom poradil se svým starším bratrem králem! Aniž vám k tomu dal svolení! Ale to je s prominutím téměř zločin urážky majestátu!"

„On by mi byl to svolení přece nikdy nedal," pronesl Gaston s hořkostí, „vždyť vévoda lotrinský je odedávna nejzuřivější nepřítel Francie!"

Ale stejně, pomyslel jsem si, to bylo vůči Ludvíkovi neuvěřitelně opovážlivé, a jak by Ludvík mohl kdy mladšímu bratrovi takovou urážku odpustit?

„Monseigneur," řekl jsem po chvíli, „smím vám položit delikátní otázku?"

„Klidně, klidně ji položte," odpověděl Gaston, utíkaje se ke mně ve své sklíčenosti. „Cítím, že jste mým přítelem."

„Mluvil jste ve spojitosti s princeznou lotrinskou o bláznivé zamilovanosti. Není-liž to cit málokdy stálý?"

„Ale kdeže! Kdeže!" tvrdil Gaston důrazně, „miluji ji opravdovou láskou! Miluji ji z celého srdce! Jsem do ní úplně zblázněn! Dokonce i slovo .milovat' mi připadá slabé k vyjádření toho, co k ní cítím! Pukalo mi srdce, zeji při odjezdu ponechávám v Bruselu. Na dámském sedle by však nemohla vydržet náš prudký trysk do La Capelle."

„Čímž říkáte, že byste ani za nic nesouhlasil s odloučením od své manželky, kdyby to král vyžadoval."

„Fidonc!" vykřikl Gaston se zapálenými zraky, „to by byla vůči mé draze milované ničemná zrada a k té se nikdy neuvolím."

„Pak můžete čekat, že král a Richelieu nasadí všechny páky a zruší vaše manželství i bez vašeho souhlasu."

„Bože můj, je to možné?"

„Bohužel ano, monseigneur! Mocným je možné všechno. A podle kanonického zákona postačí, aby král svolal dvě shromáždění biskupů po sobě a aby jedno i druhé prohlásilo vaše manželství za neplatné - a neplatnost je uzákoněna."

„A žádné odvolání by nebylo možné?"

„Bylo! K tomu však by bylo třeba, aby se vaší věci ujal papež a vyjádřil se k ní. Což by zabralo celé měsíce, možná celé roky."

Po Gastonově odjezdu jsem zůstal ještě dva dny v La Capelle, abych se zotavil ze svého kataru, leč jakkoli rychle jsme potom s Mikulášem cválali po francouzských cestách, do Saint-Germain-en-Laye ke shledání krále s mladším bratrem jsem dorazil pozdě. Vyprávěla mi o něm později v Louvrů kněžna z Guéméné.

Ježto se v mém vyprávění tato postava objevuje poprvé, rád bych se zde o ní aspoň slovem zmínil a prosím Pána, aby Kateřina tuto pasáž v mých *Pamětech* nečetla. Neboť přestože můj vztah ke kněžně byl přímo vzorně cudný, moje Kateřina, jak se brzy ukázalo, pojala k tomuto přátelství nedůvěru. Naštěstí Kateřina ke dvoru chodila jen při obřadech, které její přítomnost vyžadovaly, zatímco paní z Guéméné tam měla apartmá - což byl projev mimořádné královny přízně za skvělé služby, které Jeho Veličenstvu prokázal její nebožtík manžel.

Podle mého názoru má-li nějaký muž rád *gentil sesso*, má rád všechny ženy, přestože rozdílným způsobem a ať jsou jakéhokoli věku. S velkým potěšením pohlížím na patnáctileté děvčátko, aniž se k němu kdy přiblížím. A mohu nacházet jistý půvab a pocítit náklonnost k dámě, kterou by mnoho šlechticů pohrdlo, protože podle nich už není ve věku, kdy se žena líbí. Vzpomínám si, jak jsem v Bruselu pocítil něhu k infantce Kláře Isabele Evženie a uronil mnoho hořkých slz, když šlechtná princezna zemřela.

Abych se vrátil k paní z Guéméné, její choť velel během italského tažení jednomu královskému regimentu. Tam jsem se s ním setkal poprvé, shledal jsem, že je to velice čestný člověk, a stal se jeho přítelem. Přátelství to bylo tuze krátké, neboť při dobývání Šusy, ačkoli savojské ve zmateném ústupu stříleli tak málo a tak špatně, zlovolná náhoda způsobila, že jedna kule zasáhla knížete z Guéméné přímo do srdce.

Nesmírně mne to zarmoutilo, a protože jsem nechtěl, aby se to jeho vdova dověděla takzvanou „vdovskou poštou“, napsal jsem jí předlouhý dopis, jenž ji v její zoufale tísní velice dojal a způsobil, že mi zase ona odpověděla nejméně zajímavějším listem. Vzpomínám si, že když jsem ten dopis dostal, pročetl jsem ho s notným obdivem, tak se mi vyjevilo, že pouze ženy jsou s to dokonale procítit lásku, což je možná dáno tím, že pro ně je celým jejich životem, zatímco pro muže je něčím, co je stranou běžného života.

Když jsem po návratu z Bruselu šel kolem jedenácté paní z Guéméné v Louvrů navštívit, skončila právě v kruhu svých komorných natáčení vlasů a šlechtění tváří a trůnila v lenošce s opěradly pro ruce v celé své kráse. Nicméně když jsem na její vyzvání usedl na stoličku

proti ní, všiml jsem si, že nemá ani punčochy, ani střevíčky, neb jí její ošetřovatelka nohou stříhala vleče nehty, což u naší pacientky vyvolávalo vzdechy, drobné výkřiky a bolestné šklebení, aniž ji některé z nich sebeméně hyzdilo. Byl jsem okouzlen, že jsem připuštěn do této ženské intimity včetně drobných výkřiků a vzdechů.

Paní z Guéméné, tuze soustředěná na úsilí ošetřovatelky nohou, měla oči jen pro ni. Můj pohled zatím tu a tam zabloudil k lehké ranní toaletě, kterou měla paní z Guéméné na sobě, tím spíš, že měla neřeknu bohatý, leč v žádném případě skrblický dekolt.

Když byla ošetřovatelka nohou se svou prací hotová, konečně s hlubokými úklonami před paní z Guéméné odešla, aniž opomněla vrhnout na mne cestou rychlý, rádoby nenápadný pohled. Zůstaven takto s paní z Guéméné o samotě, nemohl jsem jinak než jí nejdřív blahopřát k jejím hezkým drobným nožkám.

„Drahý vévodo,“ odpověděla, „umíte skvěle dodat odvahy srdci dam. Když jsem dnes ráno objevila při líčení novou počínající vrásku pod očima, byla jsem zoufalá a kladla si otázku, není-li načase stáhnout se daleko od lidí a od společnosti někam do kláštera, aniž bych ovšem oblékla jejich roucho. Neboť mám-li být upřímná, nemám jeptišky vůbec v lásce. Myslím, že když jste Evou, je hloupé a bezbožné rozhodnout se pro odmítání Adama, Stvořitel nás přece tak viditelně stvořil jednoho pro druhého. Zkrátka než jste se objevil, propadla jsem melancholii, leč díkybohu jste přišel s mečem v ruce, abyste utál hlavu mým smutkům.“

„Když jsem oslavil krásu vašich nohou, řekl jsem nicméně jen pravdu, a pokud mi to, madame, dovolíte, rád bych je políbil, a políbil bych je s velkou oddaností.“

„Ale kdeže, kdeže, vévodo,“ lekla se trochu paní z Guéméné, „kdybyste to učinil, slib, který jsme si dali, by asi dlouho nevydržel, takovou chuť mám na vaše něžnosti.“

Nedovedl bych říci, zda to bylo rozhodné odmítnutí mého slovního laskání, nebo pozvání, abych v něm pokračoval. V pochybách jsem se rozhodl tento námět hovoru opustit a zeptal se paní z Guéméné, jak se odehrálo shledání Gastona s králem, neboť zatímco já byl -jak si čtenář vzpomene - na cestách napříč Francií, ona dlela s dvorem v Saint-Germain-en-Laye.

„Ač jsem bydlela v Saint-Germain, tomu setkání jsem pochopitelně přítomna nebyla, neboť k němu došlo v králově komnatě, ale vyprávěli mi o něm vévodové z Longueville, z Montbazonu a ze Chaulnes.“

„Netušil jsem, madame, že znáte tolik vévodů!“

„Leč toho, který je vám povědomý," odpověděla s úsměvem, „toho mám nejraději a žádný z těch ostatních není se mnou v tak důvěrném vztahu, aby slavil krásu mých nohou. Ostatně od nynějška bude tato chvála povždy jen vaší výsadou."

„Doufám, madame, že této obzvláštní přízně budu hoden."

„Tak ji do budoucna nezmeškejte. Než skončíme s laškováním, jakkoli milé je jak pro mne, tak bezpochyby i pro vás. A vraťme se ke královskému shledání. Jak říká můj zpovědník, bylo *povznášející*..."

Když Gaston vstupoval do komnaty, kde ho očekával král, byl -jak mi bylo řečeno - poněkud roztrfesený a trvalo chvíli, než byl s to artikulovat první slovo.

„Pane," pronesl konečně a hluboce se staršímu bratrovi uklonil, neviní, je-li to strach nebo radost, co mi svazuje jazyk. Ale pokud mi pohnutí dovolí promluvit, pak to bude jen proto, že vás chci požádat o prominutí za vše minulé.'

Na tuto elegantní větičku odpověděl král rovněž velmi elegantně:

„Odpustil jsem vám, bratře. Nemluvme již o minulosti, ale jen o velké radosti, kterou mám z našeho shledání.'

Několik okamžiků nato vešel do komnaty Richelieu s tak dobrosrdečným výrazem, jaký u něho ještě nikdy neviděli.

„Bratře," řekl tehdy král, „mějte, prosím, kardinála rád.'

Odpověď, jak se dalo čekat, zněla jako z evangelia.

„Pane," ujistil Gaston staršího bratra, „od nynějška budu kardinála milovat jako sebe sama a jsem rozhodnut uposlechnout ve všem jeho rad.'"

„Mluvil se na onom prvním setkání i o nešťastném Gastonově manželství s Markétou Lotrinskou?" zeptal jsem se.

„Stačila malá větička, pronesená s velkým taktem. Vyslovil ji Richelieu: Gastonův sňatek bude posouzen ‚podle platného zákonodárstva', vyhýbavá to věta, s níž se Gaston rozradostněný ze shledání spokojil.

Což mě překvapuje!"

„Mne to vůbec nepřekvapuje," podotkl jsem. „Jakkoli je Gaston duchaplný, je to zároveň duch lehkovážný a život je pro něj hrou."

Jak jsem se doslechl, v době svého sňatku s Markétou Lotrinskou měl nezřízenou radost, že bratrovi provedl husarský kousek, aniž zvážil vážné důsledky toho sňatku pro Ludvíka, pro sebe sama i pro království. Když se znovu ocitne ve Francii, je tak blažený, že na manželčinu nepřítomnost zapomene. Po čtyřech letech dobrovolného exilu se znovu shledá s Paříží, se svými přáteli, zahálkou ve dne a hýřením

v noci. Navíc mu král daruje čtyři sta tisíc liber na splacení starých dluhů a na nové radovánky. Tak velký měšec stojí za to, aby krále i kardinála miloval jako sebe sama.

Uvědomuji si, že jsem se tak oddal svému vyprávění, že jsem opomněl popsat paní z Guéméné, a to bys, čtenáři, o mnoho přišel.

Třicítku měla už za sebou, to je jasné, možná i víc, leč nebylo to vidět, neboť na rozdíl od všech našich dam, velkých a lenivých jako kočky na svých měkkých polštářích, řádně pečovala o svou „kostru“, jak tělo nazývají naši pobožnístkáři, kteří by přitom nevynechali jediné jídlo, snad aby se co nejrychleji shledali se svým Stvořitelem.

V tomto století jedlíků (alespoň u dvora) jedla paní z Guéméné střídmě, nikdy nemlsala, pila víc vody od pramene než vína a nevyhýbala se pohybu. Když jsem pobýval na jejím zámku v Bretani, kam mne s Kateřinou pozvala, užasl jsem, když jsem ji spatřil, jak plave v rybníce a každický boží den cválá na své kobylce. Neseděla bokem, ale odvážně jako muž, a protože by ji za to zlé jazyky pomlouvaly, jezdila paní z Guéméné na koni pouze na svých pozemcích a polích, aby neurážela cudnost zvědavců.

Paní z Guéméné neměla, čtenáři, jen hezké nožky. Byla nadmíru vtipná, leč nikdy se nedopouštěla malicherné zlovolnosti jako naše dvorní fifleny. Tuze dobře si vzpomínám, jak mi jednou řekla, že podle jejího názoru nemůže být žena v manželství nikdy šťastná, kterýžto názor mě nesmírně překvapil, i požádal jsem ji, aby mi to objasnila. Usmála se tomu a řekla:

„Mají-li manžela rády jiné ženy, bude jeho manželka žít v neustálém neklidu. Není-li její muž u žen v oblibě, nemohla by s ním být šťastná.“

Den po tomto rozhovoru s paní z Guéméné mi kolem desáté přišel Mikuláš sdělit, že na vrata zatůkal malý poslíček a do pootevřených vrat řekl, že chce mluvit se mnou a jediné se mnou. „To je ale podivný posel,“ pomyslel jsem si.

Nicméně mě poháněla zvědavost, šel jsem tedy ke vchodu a uviděl tam asi desetileté klouče, špinavé a rozcuchané, ale s jiskrnými očima a překvapivě rychlou mluvou.

„Monseigneur,“ řekl ten klouček, „ctihodný doktor lékařství Fo-gacer vám vzkazuje, že by k vám dnes rád přišel buď před obědem, nebo po něm.“

„Proč takové ceremonie!“ zvolala Kateřina, která hned po prvním zaklepání ze zvědavosti také přiběhla. „Řekni našemu příteli, aby s námi přišel dnes přesně v poledne poobědvat.“

„V pořádku,“ řekl uličník, „já to vyřídím.“

Podal jsem mu drobnou minci, leč on ji zprvu nechtěl přijmout řka, že mu již zaplatil kanovník. Stačilo však jen nepatrně naléhat a kluk po ní hmátl chytivou, nepříliš čistou rukou. K mému obrovskému úžasu si ji okamžitě strčil do pusy. Domyslel jsem si, že se asi bojí, že ho rodiče po návratu domů prohledají a výdělek mu seberou. I zeptal jsem se ho, nemá-li hlad, a on odpověděl přidušeným hlasem a poklepal si na tvář, vyboulenou mou mincí:

„Už je po hladu, monseigneur.“

Jak se domnívám, znamenalo to, že jen odtud vypadne, rozběhne se rovnou k pekaři pro koláček, ukryje se někde v zákoutí, aby unikl ostatním rošťákům, a se slastnou pomalostí si koláček vychutná.

Moje Kateřina byla do Fogacera doslova zblázněná a on jí to vřele oplácel, což mi ani trochu nevadilo, čtenář dobře ví proč. Přišel jako vždy v doprovodu malého klerika, co ho Mikuláš tak nenáviděl, spí-laje mu, když to nikdo neslyšel, do *nanynek* a podobných posměšných přízvisek.

Nedovedl bych přesně určit, co způsobilo Mikulášovo nepřátelství k bezbrannému malému klerikovi, ne-li to, že poté co ho tak bleskově svedla Zocoliová, naparoval se náš kohoutek Mikuláš, jak je mužný, a pro panice a milce mužů neměl než pohrdání.

Vzpomínám si, jak nás Fogacer během oběda rozesmál až k slzám, když napodoboval žvatlání našich dvorských fiflen. Mluvil při tom vyšším hláskem, roztomile se upejpal a dělal tak afektované grimasy, že by se za ně nemusely stydět ani naše preciózky.

Teprve po obědě, když jsme se usadili v malém salonku k popovídání z očí do očí, odkryl Fogacer karty. Položil mi *sotto voce* několik otázek a ani v nejmenším neskrýval, že mé odpovědi dá na vědomí apoštolskému nunciovi a ten je biskupskou poštou předá papeži. Zůstal bych k jeho otázkám samozřejmě hluchý a němý, kdybych k důvěrným odpovědím nebyl dostal svolení od Richelieua, který meze mé upřímnosti předem pečlivě upřesnil.

„Drahý vévodo,“ začal Fogacer, „když jste se vydal u velké tajnosti do Bruselu, abyste Gastonovi předal královský pas, viděl jste tam zajisté i oblíbence z jeho družiny.“

„A co byste se o nich, drahý Fogacere, rád dověděl?“

„Jejich počet a jejich jména.“

„Je jich šest a ten hlavní se jmenuje Puylaurens. Jsou ještě jiní, ale nezatěžujte se zbytečně úsilím všechna ta jména si zapamatovat. Než odejdete, hodím vám je na papír.“

„Steré díky. A co je to za lidi?“

„Máte na mysli jejich povahu?“

„Ovšem.“

„Podle mne jsou vytesáni podle téhož modelu jako jejich pán: neteční, všechno začnou a nic neskončí, zkrátka točí se jako korkové zátky na hladině života.“

„Tady se povídá, že jsou to Gastonovi zlí duchové, od nichž se mu dostává jen špatných rad.“

„Och, ty on si umí dávat i sám! Řekněme, že jeho oblíbenci jim vždy ještě posadí korunu.“

„Říká se, že Richelieu povýší Puylaurense na vévodu. Není-liž to nepochopitelné?“

„Již to učinil. Leč brzy to odvolá. Dělal si naději, že Puylaurens, jehož zahrnul svou přízní, Gastona přemluví, aby své manželství zrušil. Jakkoli je Richelieu geniální, tady se zmýlil. Jelikož je sám tak nepřátelský vůči *gentil sesso*, nemůže pochopit, ba ani si představit, jak dalece se muž může připoutat k nějaké ženě. A to je právě Gastonův případ.“

„Puylaurens tedy ve svém poslání neuspěje.“

„Pokud se o to vůbec pokusí.“

„A co potom udělá Richelieu?“

„Pochopitelně mu titul odebere.“

„Můžete mi říci něco o králově rozpoložení?“

„Jako všichni ti, kdo jsou pevní, a dokonce trochu rigidní ve své ctnosti, je Ludvík zklamán chováním svých poddaných, a protože se vzdal naděje, že je změní, upadá dosti často do melancholie. Byl nesmírně zklamán, že jeho boj za zmírnění přepychu dvorského oblékání tak evidentně ztroskotal. Krom toho, vědom si, že co nevidět vypukne válka, povolal do zbraně všechny šlechtice, leč setkal se to s pramalým úspěchem, neb naši roztomilí francouzští venkovští šlechtici dali přednost pohodlí a radostem domácího života před nebezpečným řemeslem vojenským. Král byl jejich neochotou tuze zklamán, hořce si stěžoval na ‚lehkovážnost‘ Francouzů a ve svém hněvu šel dokonce až k prohlášení, že oněm šlechticům odejme šlechtické tituly, protože si je už nezaslouží.“

„A udělá to?“ otázal se Fogacer zvedaje obočí.

„Ale kdeže. Jak by se odvážil anulovat titul udělený panovníky, kteří seděli na francouzském trůnu před ním, titul udělený možná i jeho vlastním otcem?“

Ubohý král zažil ještě další zklamání. Právě se dozvěděl, že navzdory výnosu, na němž mu velice záleží a každoročně jej připo-

míná, zabil jeden z jeho mušketýrů v souboji nějakého Daubignyho. Řečený mušketýr jakož všichni *sekundami* byli uvrženi do žaláře."

„Přijdou o hlavu?"

„To je málo pravděpodobné. Pro *sekundanty* se král spokojí s pobytem v Bastile. Zato mušketýra vyhodí z elitního útvaru, k němuž náleží."

„Povězte mi, monseigneur, co je v tuhle chvíli hlavní Ludvíkovou starostí?"

„Císařští* a východní hranice, jakož samozřejmě i severní hranice. Z toho důvodu si Ludvík víceméně připojil Lotrinsko a na prosbu Alsasanů obsadil a opevnil jejich města. Šel ještě dál a zmocnil se Speyeru, což je od roku 1294 císařské město."

„A co proti tomu podnikl císař?"

„Císař čeká na příhodnou chvíli."

„Má Speyer pro Ludvíka tak velký strategický význam?"

„Určitě. Díky Speyeru by mu k proniknutí do Německa stačilo přejít Rýn."

„Drahý vévodo, chci vám položit ještě jednu otázku, poslední, leč možná nejchoulostivější: jak daleko je Ludvíkova láska ke slečně z Hautefortu?"

„Kdybych se chtěl posmívat, řekl bych vám, zeji miluje jako anděl z nebe. Ale vysmívat se v té věci králi, jak to dělají dvorní fifleny, mi ani trochu nevyhovuje. Má se to následovně. Miluje tu dívku andělskou láskou a nikdy se jí nedotkne. Nanejvýš se odváží, když s ní hovoří, přiblížit se k ní o půl sáhu blíž. Přesto ji miluje opravdovou láskou! On, jenž vždy pohrdal přepychem, vysmíval se kardinálovu okázalému způsobu života a snažil se ze všech sil mírnit přehnané výdaje dvořanů, obléká se nyní s vybranou elegancí a na ničem nešetří. Navštěvuje svou krásku každý boží den. Žárlí, když se slečně z Hautefortu dvoří někdo z velmožů. Žádá básníky, aby oslavovali její krásu, a - věc zcela mimořádná - je do ní tak zamilovaný, že zapomíná na svou starou a stálou vášeň: od té doby, co do jeho života vstoupilo 'děvče', takofka upustil od lovu."

„Drahý vévodo, říkáte 'děvče'? Není to neuctivé?"

„Vůbec ne. Tak jí říká Ludvík a v jeho představě to znamená, že na světě je jen jedno děvče, a to je ona. Včera jsem viděl, že je tuze znepokojený, a odvážil jsem se ho zeptat proč. Podobnou otázkou

* Rakušané

bych si jindy vysloužil ledové mlčení, leč nyní vůbec ne. „Ach *Siolaku!*“ odvětil, jako by byl šťastný, že se může svěřit. „Mám velkou starost: děvče ochořelo.“

„Vévodo,“ řekl Fogacer, „mohl byste mi něco osvětlit? Když u dvora procházím skupinami a hodnostáři, slyším donekonečna omílat nový vtíp, a dvořané se přitom smějí na plnou hubu.“

„Co to je?“

„Jeden řekne: Jakpak ho vytáhneš?“ a ten druhý odpoví: „Kleštičkami jako Ludvík,“ a všichni se mohou uchechtat.“

„To mě nijak neudivuje: hloupost a zlovolnost jsou dva dvorské zdroje klepů. Nicméně mám otázku. Když vám to osvětlím, drahý kanovníku, komu tu historku vypovíte?“

„Přece nunciovi!“

„Prosím tedy pouze nunciovi!“

„To vám slibuji.“

Došlo k tomu následovně. Než královna matka upadla v nemilost, jak jsem již, myslím, vyprávěl, byla Marie z Hautefortu její dvorní dámou. Její krása přitahovala mnoho poklon a mnoho šlechticů jí posílalo zamilovaná psaníčka. A tu Ludvík, když přišel za matkou k rannímu pozdravu, uviděl, jak si „děvče“ čte jedno takové psaníčko, a požádal ji, aby mu je odevzdala. Leč dívka byla hrdá, bez váhání to odmítla a zastrčila lístek do svého živůtku. Královna matka, pobouřená odmítnutím, jí stiskla obě ruce a řekla Ludvíkovi:

„Já tu husičku držím. Sáhnete jí do výstřihu a vyndejte to psaníčko, které před vámi chce ukrýt.“

Ludvík se dostal do krutých rozpaků, tak mu připadalo neslušné strkat prst do výstřihu nějaké dívky. Nemohl se k tomu odhodlat a ve své tísní uchopil stříbrné klíšťky ležící na stole a pokoušel se zachytit onen tak měkounce ukrytý lístek. Leč marně, protože by určitě stálo za to vidět, jak si při tom počínal. A jelikož Marie křičela, jako by ji na nože bral, a obviňovala ho, zejí zraní ňadra, Ludvík nakonec klíšťky vytáhl, vztekle je hodil na stůl a rychle odešel.

V té chvíli bylo zaklepáno na dveře. Ihned jsem řekl „dále“. Objevila se Kateřina a řekla:

„Pánové, byla bych ráda, kdybyste mě přijali do své společnosti, pokud ovšem již nemluvíte o záležitostech království.“

„Myslíte, drahý kanovníku,“ otázal jsem se, „že jsme skončili?“

„Vskutku,“ odpověděl Fogacer. „Mluvíme o slečně z Hautefortu a o tom, jak ji král už léta miluje.“

„Je tedy tak krásná?“ zeptala se Kateřina a tvářila se jakoby nic.

Zaváhal jsem: otázka byla banální, odpověď však nebezpečná. Fogacer odpověděl se svým obvyklým důvtipem za mne.

„Má zlaté vlasy, krásné modré oči, krásné zuby, ruměncem mládí a je jí osmnáct let.“

Chvála to byla slabounká, jak jen si lze přát, a oněch osmnáct let znělo téměř pohrdavě.

„Ale o čem spolu, probůh, mluví, když se baví na půl sáhu od sebe?“

„Ale no tak,“ pronesl Fogacer se svým rozvlněným úsměvem, „o čem tak asi může král hovořit, ne-li o psech, o koních a o lovu.“

„A co ona, co říká ona?“

„Přece nic. Otevře ty své velké modré oči, dívá se na Ludvíka a poslouchá ho.“

„A co na to, děvče, jak ji nazýváte, říká kardinál?“

„Zpočátku byl dost naježený, ale jelikož rodiče slečny z Hautefortu se nestaví nepřátelsky ani vůči jeho osobě, ani vůči jeho politice, ponenáhlu se uklidnil.“

* * *

„Pane, na slovíčko!“

„Že byste to byla vy, sličná čtenářko?“

„Ano, jsem to já.“

„To mě velice těší, tolik si cením vaší přítomnosti a závažnosti vašich otázek. Ptejte se, drahá přítelkyně, leč nejdříve mi řekněte, obracíte-li se teď na vévodu z Orbieu, nebo na kronikáře.“

„Na kronikáře.“

„To jsem rád. Neboť předpokládám-li, že se zeptáte vévody z Orbieu, jestli válka, jež co nejdříve dopadne na Francii, nebude náhodou pokračováním třicetileté války, nemohl by vám dát odpověď. Nacházíme se totiž v roce 1635 a vévoda není žádný jasnovidec, nemůže tedy vědět, že válka, která vypukla v roce 1618, skončí až v roce 1648.“

„Steré díky. Ještě prosím druhá otázka, pane: kdo jsou to ti ‚císařští‘, kteří ohrožují naši východní hranici a proti nimž se Ludvík zajistil tím, že dobyl Lotrinsko, obsadil Alsasko a posléze i Speyer? Jsou ‚císařští‘ poddanými Německa?“

„Drahá přítelkyně, v roce 1635 ještě Německo jako císařství neexistuje. Je to mozaika tří set knížectví, jedněch velkých a druhých malých, a vládnou tam knížata, vévodové, markrabí nebo purkrabí.“

„Purkrabí? Jako ve hře od Victora Huga?“

„Nevím, je-li ta hra opravdu historická, neb Hugo si vymyslel purkrabího starého sto dvacet let, jeho syna stoletého a vnuka osmdesá-

tiletého, a když se ten osmdesátiletý zelenáč odvážil otevřít pusu, dědeček ho vyplísnil slovy: „Mlčte, vy mladíce!“ V Německu jsou také svobodná města a města císařská.”

„Ale vy jste mi řekl, že v roce 1635 ještě Německo nebylo císařstvím.”

„Císařem je totiž Habsburk. Je to Rakušan, příbuzný a spojenec španělského krále. A podobně jako on je císař Ferdinand II. urputným nepřitelem hugenotů.”

„Urputným?”

„Urputným, ba zuřivým. Jednoho dne prohlásil, že by raději vládl ‚pusté zemi než kacírům‘. Nezdá se vám, že z těch strašlivých slov prýští touha po jejich vyhlazení?”

„Řekl jste, pane, že Speyer je císařské město. Co to znamená? Jaké postavení má v Německu císařské město, když je císař v Rakousku?”

„Císařské město je svobodné město, o něž se císař tak dlouho ucházel, až mu spadlo do klína.”

„Ferdinand je tudíž jedním z panovníků, kteří sní jen o tom, jak se rozrůst na úkor sousedů?”

„.... v očekávání vzniku univerzální monarchie v celé Evropě - za pomoci Španělska -, pochopitelně pod záminkou, že slouží Pánu tím, že vyhlazuje protestanty až do poslední duše. Perzekuce již žel bohu nastala v českém království, které si Ferdinand podrobil. Ve Francii mu říkali ‚1a Bohéme‘.”

„Jak sugestivní název!”

„Leč také zavádějící, protože ‚1a Bohéme‘, Čechy, o nichž mluvím, mají hlavní město Prahu a obyvatelé jsou Češi. Ostatně Praha je jedno z nejpoutavějších měst v Evropě.”

„Čím je poutavé?”

„Má jako Sarlat ve Francii jednu čtvrť zvanou *Malá Strana* a tam jsou nádherné staré domy. A když stoupáte vzhůru, dojdete k hradu zvanému Hradčany, odkud máte výhled na Karlův most, jedinečný na světě.”

„Čím je tak pozoruhodný?”

„Spojuje oba břehy Vltavy a každý mostní pilíř zleva i zprava má polokruhové niky vyčnívající nad řekou a na nich stojí sochy svatých ve skutečné velikosti; ty měly svými němými modlitbami ochraňovat, jak předpokládám, Vltavu i Hradčany. Pokud jde o Hradčany, tam se bohužel modlitby kamenných světců ukázaly marné, protože třicetiletého května 1618 tam došlo k tragické události, jež byla u zrodu třicetileté války a již se říká pražská defenestrace.”

„Slovo ‚defenestrace‘ mi připadá poněkud divné. Je to z francouzštiny?”

„Zajisté.”

„A co to slovo znamená?”

„Zcela evidentně to, že někoho vyhodíte z okna.”

„Ale to je hrozné!”

„Jistě, a přesto k tomu došlo. Třiadvacátého května zasedala na Hradčanech místodržitelova rada jmenovaná německým císařem a měla projednat represivní opatření proti kacírům. Uprostřed zasedání vtrhla do velké zasedací síně hrstka českých pánů, samých protestantů, chopili se dvou hrabat, členů rady, a mladého písaře, který jim sloužil. Pak je všechny tři vyhodili z okna.”

„Dobrý Bože! Taková hrůza! Všichni tři se zabili?”

„Ani nápad. Po pravdě řečeno jeden hrabě byl dost krutě zraněn, neboť spadl na dláždění. Druhý hrabě jakož i písař dopadli do kupy hnoje, jež se tam vlastně neměla nacházet. Ti vyvázli bez zranění. ‚Prozřetelnost!‘ volali katolíci, ‚skvělé to znamení boží ochrany!‘ Zatímco protestanti si říkali, že hnůj je postel, jež se nejlíp hodí pro papežence, neb jejich církev je již zkorumpovaná stejně smrdutými zlořády.

Po onom násilném činu Češi, obávající se císařova hněvu, najali vojsko žoldnéřů a jeho velení svěřili falckému kurfiřtovi Fridrichu V. Než žoldnéři se projevíli jako špatní vojáci a jejich velitel jako neschopný. Byli na hlavu poraženi císařskými v bitvě na Bílé hoře, kruté však byly represálie, které následovaly. Takto začala, drahá přítelkyně, třicetiletá válka. Dnes už však o tom dál povídat nebudu, protože nechci předcházet událostem.”

„Děkuji vám, pane, že jste mne takto věci osvětlil a pomohl mi pochopit, co mi zůstávalo nejasné. Teď, když dovolíte, bych vám ráda položila dvě tuze nediskrétní otázčky.”

„Jen je položte, madame. Ve svých odpovědích budu diskrétní za nás za oba.”

„Dvorské fífleny vás považují za extravagantního, že jste se zamiloval do kněžny z Guéméné, přestože již přesáhla třicítku.”

„Nejsem do kněžny z Guéméné zamilován, ale cítím k ní náklonnost, což samozřejmě naše fífleny nemohou pochopit.”

„Pokud jde o tu druhou otázku, neodvažuji se ji položit, tak mi připadá hrozná.”

„Drahá přítelkyně, kdo by to byl řekl, že budete náhle tak ostýchavá? Jen svou otázku, prosím, klidně položte.”

„Fifleny také vyprávějí, že když jste psal dlouhý dopis paní z Guéméné, paní vévodkyně z Orbieu na ten list převrátila kalamář.“

„To je zcela vymyšlené. Kateřina by se nikdy nedopustila tak nevhodného gesta.“

„Teď mi přišla na mysl ještě jedna otázka, týkající se třicetileté války. Proč po porážce české rebelie válka pokračovala?“

„Bylo to dáno náboženským fanatismem císaře Ferdinanda a jeho otevřenými nebo záluďnými pokusy získat vládu nad Německem. Postavil si tak proti sobě nejenom německá knížata, ale také Dánsko a Švédsko, kteréžto země se se střídavým úspěchem odvažily Ferdinandovi čelit. Ferdinand tak přišel o mnoho jak peněz, tak prestiže.“

Nicméně jeho spojenci, nizozemští Španělé vládoucí onou slavnou infanterií, kterou obdivoval sám Jindřich F./, a rozhazující na vedení války plné hrsti amerického zlata, zůstávali pro francouzské království nebezpečnými protivníky tím spíše, že hranice oddělující nás od španělského Nizozemí byla tak dlouhá a tak slabě zajištěná.

Když jsem před jedním z našich maršálů poznamenal, že díky obsazení Lotrinska a Alsaska se Ludvík opevnil na východě, ale že sever zůstává otevřený, řekl mi s dvorností, dosti špatně skrývající jistou blahosklonnost:

„To je pravda, leč krom skutečnosti, že opevnit naši severní hranici by trvalo půl století prací a několik milionů ve zlatě, vylučuje naše důkladné opevnění na východě možnost, že by nás císařští napadli z boku, zatímco by Španělé překročili naši severní hranici.“

„Ale to by byla ještě menší výhoda,“ poznamenal jsem.

„Spíš bych řekl,“ odvětil maršál nakrucuje si povyšně knír, „že by to bylo menší zlo.“

KAPITOLA DRUHÁ

Válka zakotvila v hlavách, dokonce ještě než pronikla do našich životů. V mém domě v Bourbonské ulici dostalo tlachání za závěsy melancholický nádech. Ne že by ustala naše bouřlivá objetí, ale utišení, jež následovalo a nyní nás ukolébávalo, nebylo nyní už tak uklidňující. Kateřina žila v obavách, které se nedají ani popsat, představovala si již předem, že mne Ludvík povolá k nebezpečným misím, při nichž přirozeně nemohu než přijít o život, které připraví Emanuela o otce a z ní udělají až do konce jejího pozemského života neutěšitelnou vdovu.

„A pročpak? Pročpak?“ dožadovala se důrazně odpovědi. „Proč kčertu válčit? Protože se Francouzi a císařští chtějí servat, místo aby se dohodli! Jde jim jen o to, kdo z nich se zmocní království toho druhého.“

„Kdeže, drahá přítelkyně,“ řekl jsem prudce, „nejde o to zmocnit se území nějakého království, ale ukázat nepřátelskému království zuby promyšlenými urážkami. Ludvík se zmocní Speyeru, císařského města. Španělské Nizozemí zabere Trevír a zajme arcibiskupa Filipa ze Sotery, přítele a chráněnce krále Francie. Jasný a urážlivý *casus belli*.“

„Probůh, příteli, co je to *casus belli*?“ otázala se Kateřina.

„Postup jednoho státu vůči druhému - tak nepřijemný, že podle pravidel cti králů a království může být důvodem k vyhlášení války tomu státu, který se ho dopustil. V onom případě prokázal Ludvík velkou trpělivost a obezřetnost. Nejdříve požádal Španěly, aby arcibiskupa propustili, a ti to odmítli s tak pohrdavou povýšeností, že to bylo stejně urážlivé jako samo zajetí. Po poradě s Richelieuem vyhlásil Ludvík náležitou formou válku iberským Španělům, leč nikoli bez strašlivých obav, nebyloť mu vsutku neznámo, že naše armády jsou chaboučké a státní pokladna prázdná. Navíc se dalo počítat s tím, že ke Španělům se připojí císařští, kteří na nás měli dávno spadenou za to, zeje vévoda Rohan vyhnal z Valteliny.* Za tímto důvodem se skry-

* Toto malé území, kvůli němuž bylo vedeno tolik válek, leží na severu Itálie. Španělé a císařští je chtěli dobýt a ponechat si je jako snadný průchod pro Španěly, umístěné v Itálii a toužící mít volné spojení se svými rakouskými spojenci.

val další, ještě mnohem ctižádostivější. Ani Habsburkové španělští, ani Habsburkové rakouští se nevzdali snu o univerzálním království, jež jim jako jediné umožní vyhladit ohněm a mečem protestantské kacířství. A které království by mohlo být považováno za univerzální, dokud by byla Francie svobodná?"

„Dobrý Bože!" zvolala Kateřina v rozhořčení a hněvu, „jak jsou ti muži pitomí! Každý chce půdu toho druhého a vytrhne mu měšec jako zbojník na cestách nešťastnému pocestnému."

V tom okamžení někdo zaklepal na vrata a objevil se muškétýr v kardinálových barvách, kterýž mi odevzdal vzkaz svého pána. Zlomil jsem pečeť, nemaje pochyb o jeho obsahu.

„Nuže co vám chce ten ďábelský prelát?" tázala se Kateřina.

„Svěřit mi jistě poslání, drahá přítelkyně."

„Jistě vás pošle někam, kde dávají lišky dobrou noc?"

„To nevím."

„Poslání, z něhož se nevrátíte," pronesla bledá, rozrušená Kateřina.

„Láry fáry, Kateřino! Ludvík mě nikdy nepověřil žádným vojenským úkolem."

„Přesto jste v noci šplhal s hrabětem se Saultu v čele regimentu na *Gravere*."*

„Jistě, leč velitelem byl hrabě. Já tlumočník italského průvodce. A jediné nebezpečí, jemuž jsem čelil, byl sníh a zima."

„Pane, vy máte vždycky pravdu!"

„Ale vy také, madame, a v tom je právě jádro pudla: kdo bude s to říci, kdo z nás má pravdu víc než ten druhý?"

„Pane, vy se mi vysmíváte!"

„Madame, já vás zbožňuji!"

Vzal jsem ji do náručí a přitiskl si ji k srdci, pro ni to argument přesvědčivější a pro mě slastnější, tím spíš že nemohl než zakončit všechny diskuse a osušit slzy. Nicméně při nastupování do kočáru mě představa našeho blízkého loučení rozesmutnila a drásala mi srdce víc, než bych dovedl říci, i pomyšlení na to, že v následujících týdnech a možná měsících už nebudu mít vedle sebe při probuzení její něžné, teplé tělo.

V Louvrů jsem v kardinálově předpokoji našel pana z Guronu a pana z Bouthillieru,** kteří čekali, až na ně přijde řada, jako jsem teď měl čekat i já. Řekl jsem si v duchu, že domů se se vši pravděpo-

* Horský hřeben v Savojsku.

** Vrchní královský finanční správce.

dobností budu moci vrátit teprve dlouho po poledním jídle. I vypravil jsem rychle Mikuláše, aby Kateřinu na to pravděpodobné zpoždění upozornil, což se Mikulášovi velice líbilo, protože to znamenalo, že se takto rychleji shledá se svou půvabnou manželkou, leč tuze se to znelíbilo mé eskortě, která se měla potit dvě hodiny s prázdným břichem na květnovém, již dosti žhavém slunci.

Na pana z Guronu si čtenář jistě vzpomene, takže mu zde pouze osvěžím paměť. Jako nejvěrnější stoupenec krále a Richelieua sloužil - střídavě se mnou - jako prostředník pro předávání zpráv „čmuchalky" Zocoliové, než král usoudil, že bude bezpečnější nasměrovat ji k Fogacerově zpovědnici, kde Zocoliová nevzbudí pozornost, neb Fogacer je oblíben spoustou hříšnic. Důvodem toho byla skutečnost, že Fogacer projevoval k jejich hříchům laskavou shovívavost a bez velkého kárání, mentorování nebo hrozby věčného zatracení jim dával rozhřešení. Ona shovívavost se podle mého názoru dala vysvětlit tím, že Fogacer měl v rozpuku mládí také mnohé slabosti, nikoli však, jak víme, pro *gentil sesso*.

Pan z Guronu byl - žel bohu jako Ludvík! - jedním z dvorských žroutů, než jemu to na rozdíl od krále neškodilo. Pil, co hrdlo ráčilo, a nikdy se neopil, cpal se jako vepř u koryta a bujaře si užíval rozkoší s ženami. Navzdory oněm odsouzeníhodným výstřelkům zůstal pan z Guronu zdravý, čilý a veselý a své kulaté břicho před sebou tlačil s jistotou muže, který vede správný život.

Jak rozdílný se jevil dlouhý a hubený Bouthillier, střízlivý, rozumný a pracovitý, navíc potomek rodiny soudců, proslulé počestností a odedávna spřátelené s Richelieuem. Je nutné dodávat, že kardinál si převelice cenil Bouthillierových skvělých vlastností a učinil z něj svého důvěrníka a rádce?

Moudře, jako dělal všechno, oženil se Claude Bouthillier v pětadvaceti letech s Marií z Bragelonnu a byl jí nepřestajně věrný. Hospodin ten příkladný svazek hojně obdařil dětmi a zvláštní shodou okolností postoupil Claude při každém dítěti o jednu příčku na úředním žebříčku: v roce 1613 se stal soudním radou, v roce 1619 státním radou, 1628 státním tajemníkem a roku 1632 vrchním královským finančním správcem: nesmírně významný to úřad v době míru, ale v dobách válečných ještě důležitější, neb jak víme, válka spolyká mnoho zlata.

Očekával jsem, že Richelieu přijme nejdříve Bouthilliera, leč když byl jako první zavolán pan z Guronu, usoudil jsem, že budu uveden jako druhý, protože si kardinál Bouthilliera ponechá jako „dobré sousto" až na konec, jak by řekla Kateřina.

Zjistil jsem, že pana z Guronu nepozdržel Richelieu víc než deset minut, i usoudil jsem, že můj rozhovor s kardinálem nebude trvat o mnoho déle. V čemž jsem se mýlil.

Když jsem vstoupil, kardinál právě něco psal a dal mi znamení, abych se posadil, než skončí, což mi poskytlo možnost si ho prohlédnout. Měl velké kruhy pod očima a byl bledý, ale zároveň z něj vyzařoval klid a síla, dokazující, že v této strašlivé životní zkoušce si zachovává vládu nad svým duchem. A kardinálovi bylo povědomo, že ta zkouška má své nebezpečné, nepříjemné stránky. Za válkou s cizinou se rýsovala záludná válka občanská, jejíž důsledky mohly být zničující pro království, pro krále i pro jeho vlastní osobu. Nespočet Francouzů, netušících, co může znamenat ujažmení jejich země cizím královstvím, ovlivněných prošpanělskou stranou pobožníků nebo planoucích nenávistí ke kardinálovi a začasť i ke králi, neviděli žádné velké zlo v tom, že by do Francie vtrhli Španělé. Jakmile by podle nich byla Francie obsazena, Španělé by učinili konec hanebné shovívavosti, jež Ludvíka vede k tomu, aby ve svém království povoloval obřady protestantského vyznání. Španělé by onen edikt zrušili a dozajista by pokračovali ve válce proti protestantům, tak neúprosné, že by nemohla než vyústit v jejich úplné vyhubení. Z tohoto pohledu by nebyl ušetřen ani Ludvík, ani kardinál. Tito dobří lidé se dokonce radovali z prvních úspěchů Španělů na naší půdě. Co bylo ještě potměšilejší - svou neochotou a taktikou odkladů narušovali úsilí, které Ludvík s Richelieuem vynakládali, aby povznesli naše finance a dosáhli všeobecného zmobilizování Francouzů.

Když skončil s psaním, kardinál mi stručně a rázně vysvětlil, v čem spočívá poslání, jímž mě pověřuje.

„Jak víte, Sioraku, král povolal do zbraně všechny své přívržence s úmyslem vytvořit silnější armádu, leč ten apel nevyvolal než hořkost a zklamání. Za místo shromáždění byl vybrán Chálons. Ale dostavilo se málo šlechticů a ti, co se tam přihlásili, usoudili, že jsou tak nepočetní, že se rozhodli bez meškání vrátit domů. Králův hněv si dovedete představit. Rozhodl se, že zbabělce zbaví šlechtických titulů, jejich zbraně zničí a zboří jejich domy. Ale pak uvážil, že ony krajní zásahy, pokud by jich použil, by proti němu mohly postavit celou šlechtu, a rozhodl se zvolit mírnější metody, což je překvapivé pro toho, kdo ho dobře zná. Příklad k tomu mu dal jeho bratr Gaston, jemuž se před časem podařilo zverbovat v provinciích Blois a Orleans osm set šlechticů a devět tisíc mužů prostého rodu, přičemž ti první měli těm druhým velet jako důstojníci.

Leč vraťme se k našim ovečkám," pokračoval Richelieu. „Král zná vaše diplomatické schopnosti, Sioraku, proto vás posílá do Languedoku, kde se máte pokusit o zverbování, jež se tak zdařilo Gastonovi. Ludvík vám půjčí kočár se svým erbem a eskortu dvacíti svých nejskvělejších mušketýrů. A jako vyslanec velkého krále musíte být velkolepě ustrojen a navíc si vzít stuhu řádu Svatého ducha, abyste vzbudil důvěru pobožníků. Sem tam máte proložit svou řeč několika provenzálskými slovy, abyste získal sympatii posluchačů. Neostýchejte se hned na počátku vypočítat s vážnou tváří své tituly: vévoda a pair, člen Velké královské rady a přisedící u soudního dvora."

„Steré díky, Eminence. Leč jak si počínat, abych okouzlit languedocké šlechtice?"

„Spojíte se s královskými rychtáři a starosty a pozvete je na shromáždění, a pokud někteří nepřijdou, zajedete za každým z nich do jejich venkovských sídel."

„Leč jak je zavázat k tomu, aby se zavázali?" otázal jsem se.

*Gioco di parole** jež na kardinála neudělala žádný dojem.

„Použijete střídavě zastřených pohrůzek a vábných slibů."

„Až kam mohu, Eminence, v tomto ohledu zajít?"

„Královské svolení přidat k šlechtickému sídlu dotyčného další věž nebo rozšíření panství, pokud jsou v blízkosti královské statky, nebo povýšení v šlechtickém stavu, lichotivý úřad pro nejstaršího syna, titul abatyše pro dceru, která vstoupila do kláštera..."

Při těchto slovech jsem pocítil jemné dráždění: vzpomněl jsem si, jak se Jindřich rV., král sukničkář, když obléhal Paříž, usadil v jakémsi opatství, kde mu jedna jeptiška projevila přízeň. Avšak poněkud šetrný Jindřich ji při odchodu raději jmenoval abatyši, než aby jí dal nějaký dárek.

„Eminence," odvážil jsem se, „smím vám položit ještě jednu otázku, poslední, leč nejchoulostivější? Kdo na sebe vezme výlohy té velké cesty?"

„Ludvík zaplatí žold svých mušketýrů a vy jejich stravu."

„Dobré nebe! Vždyť mě to zruinuje!"

„Ludvík se postará, aby vám nic potřebného nechybělo..."

„Jistě," řekl jsem a pak už ani slovo, natolik oťresen jsem byl Ludvíkovou skoupostí, tak podobnou skrblictví jeho otce.

Nicméně když jsem to vyprávěl Fogacerovi, ani zdaleka můj názor nesdílel.

* it: slovní hříčka

„Kdeže! Kdeže, drahý vévodo. Skrblictví je u krále velkou ctností, a tuze prospěšnou, protože peníze dávají sílu a moc a Jindřich Třetí byl velice neobezřetný, když své milce zahrnoval zlatem, neb v dané chvíli pak neměl zlatáky, které by byl potřeboval na najmutí vojska a obranu trůnu proti vévodovi z Guise...”

Richelieu mi určil den a hodinu, kdy se k mému domu dostaví královští mušketyři a kdy předjede královský kočár, který mě dopraví do Languedoku. Dodal, že nejsem jediný, koho Ludvík pověřuje podobným úkolem na francouzském venkově, aniž tu věc sebezmeně skrývá, ba právě naopak ji oznamuje *urbi et orbi*, aby bylo všude známo, že je nezdolně odhodlán zahnat vetřelce za pomoci svých šlechticů.

Nechtěl jsem odejít z Louvrů, aniž bych navštívil kněžnu z Guéméné v jejím apartmá, a našel jsem ji u snídane, jak chroupá sušenky bez másla a zapíjí je jen do půlky naplněným pohárem sladkého vína. Přijala mě velmi familiárně, a poté co jsem jí políbil ruku, požádala mě, abych ji poškrábal na šíji, kde ji to strašně svrbí, jak řekla; učinil jsem to nikoli bez jistého potěšení, jemuž podle mne odpovídalo to její. Když jsem na to později vzpomínal, byl jsem zároveň spokojen i nespokojen, čtenář pochopí proč.

„Nuže, vévodo,” pronesla paní z Guéméné škádlivě, „tak vy odjíždíte do Languedoku verbovat pro krále vojáky.”

„No tohle!” žasl jsem, „vy to již víte?”

„Ale příteli, ví to celý dvůr, a jakkoli vše obvykle pomlouvá, tentokrát schvaluje, že si pro tuto práci Ludvík vybral vás.”

„To se mi ulevilo, tím spíše proto, že když tam s tou šlechtou nehnu, pošle mě celý dvůr ke dnu.”

„Příteli,” usmála se, „to jste nyní tak preciózní, že svou prózu prokládáte rýmy?”

„Nikoli, madame, to byla náhoda.”

„Pak je vám odpuštěno. A jak se smiřujete s tím posláním v Languedoku?”

„Jak by byl řekl Jindřich Čtvrtý, ‚obávám se ho’.”

„A pročpak?”

„Vůbec to nebude snadné. Provinční šlechtici jsou pekelně nedůtkliví. Jsou to malí králové na svém panství a nemají rádi, když se jim připomíná, že jsou zároveň poddanými velkého krále.”

„A kdy že odjíždíte do Languedoku házet udičku zemanům?”

„Pozítí.”

„Takže za mnou můžete přijít zítra ráno.”

„Tím si nejsem jist, madame. Musím zajít k soudnímu dvoru, kde zasedám, jak si přál král, abych dal radům pocítit váhu jeho autority.“

„Dobrý Bože! Leč zbavte mě pochyb! Jaké povinnosti má takový přísedící u soudního dvora?“

„Hlavní jeho povinností je brát plat.“

„A jinak?“ řekla s úsměvem.

„Má dávat rady členům soudního dvora, kteří se jimi nikdy neřídí.“

„A proč?“

„Poněvadž není větších domýšlivců nad pány soudce. I oni se považují za malé krále a chtěli by rovněž mluvit do vedení záležitostí království.“

„Daří se jim to?“

„Nikdy! Ludvík je vždycky odrazí a zkrotí, ukáže jim nanejvýš rázně, kde je jejich místo.“

„A oni s tím přesto začnou znovu?“

„Čas od času! Jsou tvrdohlaví jako mezci, co na nich jezdí.“

„Jako mezci! Copak oni jezdí na mezcích?“

„Bud'te klidná, madame. Mají stejné kočáry, a mnohdy krásnější než ty naše, leč nesmějí v nich jezdit k soudnímu dvoru, neb ulice, kde se soud nachází, je neustále velice ucpaná.“

V tu chvíli bylo zaklepáno, a když paní z Guéméné dovolila vstoupit, dveře se otevřely a objevil se *maggiordomo*, leč zůstal stát na prahu, uctivě poklel v kolenou a pravil:

„Kněžno, hrabě ze Saultu žádá, abyste mu prokázala tu čest a přijala ho.“

Zároveň po mně kradmo mrknul, jako kdyby byl zvědav, jestli mi tento vpád není proti mysli.

„Ať vstoupí, *maggiordomo*," zvolala paní z Guéméné, a otáčejíc se na mě řekla s úsměvem: „Domnívám se, že jste velcí přátelé.“

„Důvěrní a stálí. Poznal jsem ho za italského tažení. Společně jsme se zúčastnili dobytí Šusy, a jen bylo město Susa dobyto, oba jsme ložirovali v domě dvou osířelých sester přímo andělské krásy.“

„A hrabě ze Saultu i vy sám, dojati, jak se domnívám, že nemají otce ani matku, jste udělali, co jste mohli, abyste je utěšili.“

„Bohužel je to teze, kterou zastává a bude zastávat až do konce svých dní Kateřina. Přesto je na omylu, jediným utěшитelem obou sirotečků byl hrabě ze Saultu.“

„To vás lituji. Být falešně obviňován vás trápí dvojím způsobem: zaprvé vás bodá nespravedlnost. Následně litujete, že jste se - jelikož jste stejně podezírán - toho hříchu nedopustil.“

„Drahá přítelkyně, jste úplný génius, že jste to vycítila.“

„Kdeže, nejsem génius, stačí být ženou.“

„A nejmilejší ze všech žen.“

„Vévodo, vzpomeňte si prosím, že jsme se dohodli ve svých rozhovorech nepřekročit *zářivý práh přátelství*.“*

Potom vstoupil hrabě ze Saultu, uklonil se a políbil paní z Guéméné ruku s velkým půvabem. Když se vztyčil, usmál se na mě, silně mě sevřel v objetí a bušil mi přitom do lopatek, milý to, nakonec však bolestivý důkaz přátelství.

Doufám, že si moje sličná čtenářka, jež četla XII. svazek mých *Pamětí*, vzpomíná s chvějícím se srdcem na hraběte ze Saultu a na to, jak jsem ho tam popsal. Abych se neopakoval, spokojím se zde pouze poznámkou, že hrabě ze Saultu byl u dvora pokládán za vzor mužné krásy. Mohl se tak chlubit tělesnými půvaby a byl tak obléhán *gentil sesso*, že by byl mohl upadnout do tenat ješitnosti. Avšak nestalo se tak. V jeho chování nebylo nejmenší stopy po náfukovství nebo nadutosti. Jelikož jsem ho provázel, jak víme, za našeho tažení na *Gravere* za sněhu a mrazu, mohu dosvědčit i to, že vůči svým vojákům byl vždy rázný, leč nikdy je neurážel ani nešikanoval, a pokud to šlo, naopak o ně i o jejich stravu otcovsky pečoval.

Paní z Guéméné hraběte vyzvala, aby se posadil do křesla, což učinil tak zasmušile, že nemohla než k tomu něco poznamenat.

„Drahý hrabě,“ řekla, „jak smutně se tváříte! Jak zdrceně vypadáte! Co se děje? Najednou jste zasněný, zamyšlený a ustaraný! Není vám něco? Opustila vás vaše milovaná? Přišel jste o majetek a o peníze?“

„Madame, mně nic není, leč něco zlého je s královstvím.“

„Nuže vypovězte mi ty pohromy, pokud neobsahují státní tajemství.“

„Dnes to ještě státní tajemství je. Zítra už nikoli. Vyslechněte si, madame, ty smutné zprávy. Jakmile byla vyhlášena válka Španělsku, překročili jsme, jistě si to pamatujete, hranici Nizozemí a u Avinsu porazili nizozemskou armádu, leč to vítězství bylo nanic, protože jsme byli poraženi u Lovaně, a po té porážce došlo k nejhoršímu. Naši armádu začal hlodat jed dezerce. Z dvaceti tisíc mužů se smrškla na šest tisíc. A jako by nestačila válka se Španělskem, Condé zaútočil na Dole v pohorí Jura a císař nám bez dlouhého meškání vyhlásil válku. Vzpomenete si bez pochyby, že jsme opevnili Lotrinsko a Alsasko, abychom se zabezpečili proti invazi císařských, oni nás však samo-

* *Zářivý práh přátelství* je výraz svatého Augustina z jeho *Vyznání*, kde si vyčítá, že jej v rozpuku mládí někdy překročil.

zřejmě nenapadli na východě. Táhli k severu až do Cách a tam překročili přátelskou hranici, dostali se bez překážek do Bruselu a spojili se se španělskými jednotkami z Nizozemí, vytvářejíce tak s nimi vojsko o dvaceti sedmi tisíci mužů a se čtyřiceti děly. Nemáme ve Francii nikoho, kdo by mohl postavit takové *ejército** Svolání veškeré vojenské hotovosti mělo jen chabý výsledek a o tom vy, monseigneur, něco víte," pokračoval obraceje se na mě, „protože se spolu s dalšími pověřenci pokusíte o nápravu. Horší je, že králi se strašlivě nedostává zlata a peněz. Zkrátka pokud se králi a Richelieuovi nepodaří postavit na nohy státní finance a probudit Francouze z jejich zbabělé letargie, mám velký strach, aby se „naše italské vavříny neproměnily v seschlé cypřiše!" (Byl to Richelieuův výrok, hrabě ze Saultu si jej od kardinála jen vypůjčil, což jsem se však dověděl teprve později).

„Dobrý Bože!" zvolala paní z Guéméné. „Je už ohrožena Paříž? Mám se již bez meškání utéci do Bretaně?"

„Ale kdeže, kdeže, madame! Chraňte se tak předčasného rozhodnutí. Uvažte, že váš pařížský palác, prázdný a zavřený, by mohl být vydrancován lůzou. Hlavně, prosím, nikomu neopakujte, co jsem vám sdělil. Zachovejte klidnou tvář, leč udělejte si zásobu mouky a jiných potravin a požádejte majordoma, aby nakoupil slepice a dal je do ohrady u vás na zahradě a aby koupil kozu kvůli mléku. V době války, jak víte, začne všechno chybět a nedá se vyloučit ani obléhání Paříže."

Jak jsem s tím počítal, odebral jsem se příštího dne pouze v doprovodu Mikuláše na zasedání soudního dvora, kde jsem byl pány v taláru přijat s chladnou dvorností, neb ve mně viděli nepochybně králova špiona; rozhodl jsem se tedy hrát doopravdy roli, kterou mi přisoudili. Nabídli mi dobře umístěné křeslo, a když jsem se prosto-myslně otázel, v čem spočívá moje úloha v jejich ctěné společnosti, jeden z nich, myslím, že to byl pan z Mesmes, mi řekl:

„Monseigneur, vašim úkolem je nám naslouchat. Nicméně můžete požádat o slovo a případně přednést nějaký návrh, leč bude vzat v úvahu, jen pokud jej při hlasování přijme většina. S účastí na hlasování se ve vašich právech nepočítá."

To vše bylo vysloveno s mnoha úklonami a s dvorností hraničící s drzostí.

„Pane," řekl jsem chladně, „jsem si jist, že se velice poučím už jen tím, že vám budu naslouchat."

* šp.: vojsko

Poté jsem zavřel zobák a s jazykem za zuby zůstal nehybně a nepohnutě na svém křesle, obklopen nepřátelstvím celého sálu.

Pánové v taláru se řídí stejně slavnostním protokolem, jako je protokol Velké královské rady, který ostatně kopírují. Než nakonec bylo zasedání zahájeno a slova se ujal předseda a oznámil, že král požádal soudní dvůr o patnáct milionů ve zlatě na vedení války.

Shromážděním proběhl zuřivý šum, ale aniž se kdo bud' díky zbytku úcty, nebo vzhledem k mé přítomnosti proti Jeho Veličenstvu ozval. A tu započala zmatená diskuse, jedni říkali, že je téměř nemožné schrstit podobnou sumu, jiní se tázali, je-li to k užitku věci, když válka sotva začala, a další si kladli nikoli bez perfidnosti otázku, kam ty peníze půjdou, ne-li možná do kapes jednoho ministra, který rád staví okázalé paláce.

Tento perfidní útok proti Richelieuovi mě natolik podráždil, že jsem již málem otevřel zobák, abych to dementoval. Leč neučinil jsem to a dobře jsem udělal, neboť přesně v tu chvíli bylo zabušeno na dveře, nastalo ticho, soudní zřízenec pootevřel dveře a sdělil předsedovi, že jde o kurýra, přinášejícího, jak pravil, nanejvýš důležitou zprávu o válce.

„Necht' vstoupí," řekl předseda.

Tu vstoupil kurýr, celý rozježený a pokrytý prachem od hlavy po paty.

„Pánové soudci," pronesl, „je mi nesmírně líto, že vám musím oznámit, pokud jde o osud našich vojsk, tuze smutnou novinu: Španělé se zmocnili pevnosti La Capelle."

Není možné, čtenáři, abys na La Capelle zapomněl, protože tato pevnost na pomezí Nizozemí se v mých *Pamětech* objevila dvakrát. Poprvé, když se mladý Vardes, jenž sotva dvacetiletý velel pevnosti místo svého otce, dal přesvědčit, aby pevnost otevřel královně matce na jejím zamýšleném útěku.

Na Ludvíkův příkaz jsem tehdy zajel pro otce neuvážlivého rošťáka, ten nám La Capelle plačky předal a mým přičiněním byl mladík bez meškání vypraven do Anglie, aby unikl Bastile nebo v horším případě dokonce sekeře, jíž by ho Ludvíkův hněv vystavil.

V Anglii jsem ho svěřil laskavé péči lady Markbyové, své důvěrné, stále přítelkyně, která vždy velice milovala takové zelenáče a hezkého malého Francouze obratem ruky jistě zbavila mladické nezkušenosti. A bylo to opět v La Capelle, kde jsme byli s Gastonem přijati po vysilujícím úprku koňmo z Bruselu k francouzské hranici. Čtenář si bez pochyby vzpomene, že jsem tam onemocněl těžkým katarem,

který jsem si vyléčil díky prášku *quina quina* od jezuitů, jenž mocně ulehčil mému měšci. Když mluvím o mladém Vardesovi, omlouvám se pravověrným, že užívám výraz „zbavit nezkušenosti“, jehož pozitivní význam se jim nezamlouvá, a když k něčemu podobnému dojde mezi nesezdanými, považují to za nejtěžší hřích. Mám-li mluvit upřímně, nepohlížím na to takhle. Zdá se mi, že lady Markbyová jako vdova nikomu neublížila a mladý Vardes rovněž ne. A uctivě našim pobožníkářům kladu tuto naivní otázku: „Cožpak štěstí dvou lidí nic neznamená?“

U znalosti místa mohu tedy potvrdit, že La Capelle byla dokonale schopna se ubránit, bylať to pevná stavba s cimbuřím, hájená silnou posádkou, a jistě neměla nedostatečné zásoby proviantu. Byl jsem tudíž nemálo rozhořčen, když jsem se dověděl, že velitel pevnosti baron z Becqu zbaběle otevřel Španělům brány po pouhých sedmi dnech obléhání.

Co mě však vyvedlo z míry mnohem víc, bylo zjištění, že když se pánové soudci dověděli o kapitulaci toho zbabělce, přijali onu událost zcela jinak než já. Nikdo zajisté nedal hned otevřeně najevo své pocity, leč když jsem pochopil radostnou výměnu pohledů, tuze vzrušený šepot, slova pronesená na půl úst a provázená úsměvy, začal jsem chápat, jak tu věc pojmají.

Jelikož šepot byl velice slabý a já se chtěl dovědět víc, vymyslel jsem si malou lest. Spočinul jsem na svém křesle, hlavu pohodlně opřel o lenoch, pomalu jsem přivíral oči a dělal jsem, že usínám. Lest se mi zdařila. Dosud dosti tlumené hlasy získaly na síle. A brzy jsem uslyšel výroky, zcela jasně vyslovené, které mi vyrazily dech. „Po této zprávě,“ řekl jeden ze soudců, „musíme podobné zprávy očekávat každý den.“ Jiný řekl: „Jestli Španěl postupuje tak rychle, je pravděpodobné, že do měsíce všechno skončí, kardinál bude nucen uprchnout do Le Havru a Ludvík přenechat své místo Gastonovi.“ Jiný pronesl se směšným výrazem ve tváři: „Pánové, nespěchejte, prosím, s pleněním pokladnice, abyste králi předali těch patnáct milionů ve zlatě. Brzy je už nebude potřebovat.“

Počkal jsem, až ony výroky skončí a soudní dvůr se vrátí k pořadu jednání, pak jsem se z předstíraného spánku probral a s pány se rozloučil.

Když jsem se však objevil venku a Mikuláš viděl, že jsem vzteky bez sebe, zeptal se mě, zda se některý z těch břichatých mluvků nepokusil se mnou vyvolat hádku. V tom případě, dodal a poklepal si na jilec meče, mu půjdeme trochu prošpikovat břicho, aby byl zdvořilejší.

„Do sedla, Mikuláši," vykřikl jsem, „a přestaň s těmi bojovnými řečmi. Jedeme tryskem do Louvrů."

„Do Louvrů!" zděsil se Mikuláš, jenž se v pozdním odpoledni už těšil, že jeho zbytek stráví doma se svou Jindřiškou, neb to byl nejněžnější muž mezi všemi tvory.

V Louvrů jsem vyhledal v předpokoji Bouthilliera a s jeho pomocí, protože on mohl do Richelieuova kabinetu vstoupit kdykoli, jsem byl okamžitě uveden a našel tam krále. Po obřadných pozdravech jsem vypověděl, co jsem vyslechl u soudního dvora.

„Vévodo," řekl Richelieu, „potvrzujete svými přesnými údaji, co jsem již věděl. Ti pánové od soudního dvora jsou s naprosto klidným svědomím nevěrní králi a zrádci vlasti."

„Ještě horší je," ozval se Ludvík, „že chtějí být mými poručníky, jak po tom bažila královna matka, a vnucovat mi politiku příznivou Španělsku. Pokud jde o to falešné odkládání na později, jehož se dopouštějí, aby mi nemuseli poskytnout peníze, které na nich vyžadují, brzy v tom uděláme pořádek, a bude to tvrdé."

V tu chvíli vstoupil do kabinetu Bouthillier, poklesl před králem v kolenou a podal mu nějaký list.

„Sire, obávám se, zeje to špatná zpráva," řekl.

Ludvík list otevřel, zbledl vzteky, vstal a se zaťatými zuby se jal pobíhat sem a tam a jeho oči metaly blesky.

Za těchto strašlivých záchvatů zlosti ho nikdo nesměl oslovit, dokonce ani Richelieu. Bylo třeba vyčkat, až se sám uklidní a bude s to promluvit.

„Poslechněte si to, pánové!" pronesl konečně hlasem chvějícím se ještě vzteky. „Baron z Becqu vydal Španělsku La Capelle po sedmi dnech obléhání. A Saint-Léger vydal Španělům pevnost Catelet po dvou dnech obléhání! Slyšíte dobře, ano, po dvou dnech! S jakým spěchem se vrhají do věčné bezectnosti! Oba ti darebáci a zbabělci se provinili urážkou majestátu prvního řádu! Rozhlaste, Eminence, že jsou odsouzeni v nepřítomnosti k rozčtvrcení čtyřmi koňmi a že budou zbaveni šlechtických titulů jak oni, tak jejich potomstvo, jejich erb zničen, jejich domy vyvráceny do základů a jejich majetek zabaven!"

Drahá čtenářko, rozčtvrcení je vskutku děsivý trest, jistě si vzpomínáte, že stihl Ravaillaka za vraždu Jindřicha Čtvrtého, leč v tomto případě bych nerad viděl vaše krásné oči zalité slzami - ani baron z Becqu, ani Saint-Léger totiž nebyli rozčtvrceni. Jakmile se dověděli o odsouzení v nepřítomnosti, naši dva zbabělci - což se dalo čekat - se dali na útěk a již jsme je nikdy nespatriili.

Fogacer se pozval k obědu den po mém prvním sezení u soudního dvora a pochopitelně už věděl téměř všechno o dojmech, jež to ve mně zanechalo. Po poledním občerstvení jsme si obvykle s Fogacerem vypili poslední pohár v malém kabinetu. Přišla tam Kateřina a žádala, aby byla připuštěna do našeho z očí do očí, předkládajíc nám zcela metodicky své důvody. *Primo* nechce být vylučována a zůstat sama někde v koutě jako malomocná. *Secundo* není její mozek o nic chatrnější než ten náš, ba právě naopak. *Tertio* je stejně schopná jako my držet jazyk za zuby o státních tajemstvích. *Quarto* je právě tak nezdolně věrná králi a kardinálovi jako my.

Sotvaže to jméno vyslovila, někdo mocně zaklepal na domovní vrata, můj *maggiordomo* ho vpustil a vzápětí se objevil Richelieuův mušketýr, který trval na tom, že mi list musí odevzdat „do vlastních rukou“. „Ale vždyť on jiné ani nemá!“ usmála se Kateřina. Pohledem jsem jí dal na srozuměnou, že podobný žertík není v našich vážných rozhovorech na místě. Tu se zatvářila kajícně a s půvabným potřesením hlavy mi naznačila, že už to nikdy neudělá.

Otevřel jsem ten list a s úlevou si ho přečetl, neb mi v něm kardinál oznamoval, že se rozhodl nevyslat mě do Languedoku, abych tam verboval vojenskou hotovost, protože mě chce mít tady, abych se mohl účastnit zasedání soudního dvora, kde budu králi prospěšnější. Do Languedoku vyšle pana z Guronu, který rovněž mluví provensálsky.

Okamžitě jsem tu dobrou zprávu sdělil Kateřině, která, jak víme, tuze mého odjezdu do Languedoku želela. Byla nadšením bez sebe a už se pohnula, aby se mi vrhla kolem krku, když jsem jí dal pohledem najevo, aby svůj milostný elán zarazila.

„Drahý vévodo,“ začal Fogacer, „je vám dobře povědomo, že jsem v tomto království očima a ušima apoštolského nuncia, kterýž -a říkám to ve vsí pokoře - je mým přičiněním lépe zpraven než ostatní velvyslanci mající přístup k Jeho Veličenstvu. Nicméně by vás mohlo omrzet, že mě necháváte pít u svých pramenů a nikdy nepít z těch mých, takže vám navrhuji výměnný obchod.“

„Výměnný obchod?“

„Prostě výměnu zpráv kus za kus, chcete-li. Vy mi povíte dopodrobna, co bylo řečeno na zasedání soudního dvora, jehož jste se zúčastnil, a já vám zase povím do nejmenších detailů, jakých prostředků - mnohdy povážlivých - Ludvík užívá, aby získal peníze nutné k pokračování ve válce.“

„Váš obchod přijímám,“ řekl jsem s úsměvem.

A bez meškání jsem mu vylíčil, co se odehrálo na zasedání soudního dvora, kde jsem zažil, jak se Francouzi radují z hrozící prohry své vlasti.

„Dobrý Bože!“ zvolal Fogacer. „K jakým to výstřelkům vede předpojatost! Z nenávisti k hugenotům se naši pánové v taláru stali Španěly. Nemají ani tolik soudnosti, aby si uvědomili, jak by pro naši sladkou Francii byla španělská okupace tvrdá.“

„Drahý kanovníku...“

„Nenazývejte mě ‚drahým‘ kanovníkem, protože právě jako kanovník za moc nestojím.“

„Znamená to, že jste se vrátil k hříchům svého mládí?“

„Udělal jsem něco mnohem horšího. Stal se ze mě ne-li heretik, pak aspoň heterodoxní věřící, tedy bludař.“

„Například v čem?“

„Domnívám se, že morálka Starého zákona - ‚oko za oko, zub za zub‘ - je nemorální.“

„Totéž však nemůžete říci o Kristově učení, neb ono zakazuje ukamenovat cizoložnou ženu.“

„To je vskutku opravdová morálka. Zneklidňující však je, že se synova morálka staví proti otcově.“

„Je na každém,“ řekl jsem, „aby si zvolil tu, která mu víc vyhovuje.“

„Drahý vévodo, dovolte, abych vám řekl, že berete své náboženství trochu na lehkou váhu.“

„A dobře činím: jinak by mě přespříliš zatěžovalo. Drahý příteli, co kdybychom se vrátili k našim ovečkám, chci tím říci k penězům nutným k pokračování války?“

„Nuže Ludvík nejdříve používal klasických prostředků. Vytvořil a prodával úřady měšťanům, žíznícím po honérech: pro přítomnost je to dobrý recept, leč zatěžuje budoucnost, protože ty lidi bude nutno dál platit. Jiný, také zcela klasický recept: zbavil biskupy a mnichy přebytečných úspor. Ludvík však k našemu velkému zármutku vymyslel něco nového tím, že zavedl nespravedlivou daň jednoho haléře z libry u každého prodaného zboží.* A nyní Ludvík udělal něco mnohem odsouzeníhodnějšího tím, že spáchal zločin, za nějž byli poddaní až dosud trestáni katovou sekerou; ona stěti opěvují drobní básníci na Novém mostě těmito slovy:

* Čtenář zde zjistí, že skutečným tvůrcem DPH byl Ludvík XIII. (pozn. aut.).

*Onomu nutno srazit palici, kdo
hlodá minci po líci tak blízko hlavy
krále, že zmizet může nenadále."*

„Znamená to," řekl jsem zíraje, „že Ludvík začne ohlodávat vlastní měnu?"

„Přesně! Toho se odvážil!"

„Ale jak se ohlodává zlatý dukát?" otázala se Kateřina a celá se začervenala, že promluvila.

„Lučavkou královskou," odpověděl jsem. „Velmi jednoduše."

„A co je to za roztok, že má schopnost rozpouštět zlato?"

„Ve skutečnosti je to, drahá přítelkyně, směs kyseliny dusičné a kyseliny chlorovodíkové."

„Je to ostatně operace tuze choulostivá, protože se musí dávat pozor, aby se neporušila nebo v horším případě nesetřela králova hlava."

„Ale když se ohlodává," přemýšlela nahlas Kateřina, „tak co se udělá s tím odpadkem?"

„Přece nový dukát, má krásko..." odpověděl jsem.

KAPITOLA TŘETÍ

Na králův příkaz účastnil jsem se tedy dál zasedání soudního dvora. Pánové v talárech mě vždy pozdravili, leč málokdy mě někdo z nich oslovil. Richelieu mě upozornil,* že mnozí ti licoměrníci si kladou otázku, nemají-li vrazit nějakému ničemovi pár šestek, aby mi prořízl hrdlo, leč on, jak pravil, nepřikládá té pověsti velký význam. Nicméně mi kardinál poradil, abych se při cestách na soudní dvůr chránil, takže jsem si pod kazajku navlékl nenápadně drátěnou košili. Byla však tak tuhá, teplá a tak nepohodlná, že když jsem vše uvážil kolem a kolem, usoudil jsem, že je navíc zbytečná. Neb kdyby mě měl někdo připravit o život, dozajista by k tomu nedošlo uvnitř soudního dvora, ale na ulici, při vstupu nebo při odchodu ze soudní síně. Takže jsem se rozhodl přicházet k soudnímu dvoru doprovázen nejenom Mikulášem, ale asi desítkou svých obrovitých Švejcara, kteří vždy na celou dobu, co trvalo jednání, zatarasili ulici.

Jelikož řeč nahrazuje u oněch pánů meče, jeden z nich měl o tři dny později tu drzost označit mne *sotto voce* za *čmuchala*. Jeho výrok mi byl donesen, i vzal jsem si řečeného muže stranou a řekl mu, že ten výrok byl sprostý, hnusný a urážlivý, a kdyby král nebyl zakázal souboje, vrazil bych mu jeho slova zpátky do huby mečem. Po onom výpadu zůstal můj hanobitel bílý jako stěna a já jsem již klidnějším tónem oslovil všechny přítomné:

„Pánové, já nejednám potajmu, jak to činí nějaký čmuchal, ale otevřeně a všem na očích. Je vám povědomo, že budete-li zde pronášet prospánělské řeči, sdělím to okamžitě Jeho Veličenstvu, které je mým právě tak jako vašim pánem. Je vám taktéž povědomo, že král pocítuje velkou nelibost z vašeho otálení při registraci ediktů, které Jeho Veličenstvo vyneslo, aby naplnilo státní pokladnu. Zdá se, že někteří z vás se snaží spíše brzdit než napomáhat úsilí, jež král vynakládá k odražení invaze. Díky Bohu vládne proti vám celým arzenálem tlaků a sankcí, jež jsou vám známy a jež by vás měly vést k větší obezřetnosti v jednání jakož i ve výroci. Byl jsem upozorněn, že se někteří

z vás obírají záměrem dát mě zavraždit. To je dětinská úvaha. Lehce si představíte, že by král, který neváhal dát setnout hlavu takovému Montmorencymu, neoponechal bez potrestání vraždu jednoho ze svých nejvěrnějších služebníků."

Po návratu domů jsem zhltnul spolu s Kateřinou náš dobrý, leč střídavý oběd, ale takofka jsem neotevřel pusy, takové mi ona zlomyslnost a zlovůle soudního dvora vůči králi působila starosti. Když jsme ulehli za závěsy lože, zprvu jsme také nemluvili, protože jsme se věnovali něčemu jinému. Jelikož však po siestě hemživé následuje vždy siesta lenivá, položila mi nakonec Kateřina otázku, která ji pálila na jazyku.

„Příteli, jste zamyšlený a špatně naložený. Smím se vás zeptat, co vás u soudního dvora tak podráždilo?"

Tu jsem jí vypověděl ranní rozmíšku s pány v taláru, a když jsem jí na to řekl svůj názor, dodal jsem:

„Srdíčko moje, nemáte tušení, jak mě ti pokrytečtí svatoušci znechucují. Porážky našich zbraní je pokaždé naplní takovou radostí, že se nadmou, jako když si husy čechrají peří, a klapou už zobáky při představě, jak po vítězství Španělů uklovou k smrti Richelieu."

„Jsou ty jejich poznámky tak nemístné?"

„Jsou odsouzenihodné, drahá přítelkyně! Taktak že nedali průchod radosti, když Španělé šestnáctého srpna dobyli městečko Corbie."

„Cože?" zvolala Kateřina dotčeně. „Dobyli Corbie! Právě v den Emanuelových narozenin!"

Příznačně ženská reakce, jež mě div nerozesmála, neb pro Kateřinu bylo jasné, že kdyby Španělé měli jen trochu víc taktu, byli by k zabrání Corbie zvolili jiný den, a ne šestnáctý srpen. Jakkoli naivní ta poznámka byla, tuze mě dojala, i sehnul jsem se nad Kateřinou a pokryl ji polibky.

„Pane," protestovala předstírajíc, že se zlobí, „probíráme tu vážné věci a vy se na mě vrháte jako zvíře!"

„Drahá přítelkyně, prosím tisíckrát za odpuštění. Nebyl jsem s to ten elán zbrzdit. Leč pokračujte, prosím, ve svých otázkách."

„Jaký význam má, pane, to městečko Corbie, že jeho ztráta Pařížany tak vyděsila a že podle toho, co se mi doneslo, někteří již balí a chystají se odjet na venkov?"

„Corbie je jen malé, leč dobře opevněné městečko a leží nedaleko Amiensu. Naše strašpytly děsí to, že je tak blízko Paříže. A dělají chybu, neb obklíčení Paříže není záležitostí zítřejšího dne z toho prostého důvodu, že se velká hispanocísařská armáda ukázala ve své strategii jako velice nesmělá. Místo aby zamířila rovnou na Paříž a obklí-

čila ji, zaútočila na jednu malou pevnost za drahou a dobytí těch míst ji sice nadmíru uspokojilo, ale ve skutečnosti vůbec nebylo rozhodující. Poskytlo to králi a Richelieuovi čas na ozdravení státní pokladny a postavení silnější armády."

„A jak se odehrálo obléhání Corbie?"

„Och drahá přítelkyně! Tím nejhanebnějším způsobem, jaký vůbec existuje. Pan ze Soyecourtu velel pevnosti s osmnácti sty muži a velkou zásobou jídla i zbraní. Leč jako pan z Becqu v La Capelle a pan ze Saint-Léger v Cateletu, pan ze Soyecourtu kapituloval po několika málo dnech, protože mu Španěl slíbil, že mu dovolí volně se odebrat do Amiensu. Je jasné, že na osudu vojáků, které tam zanechal, onomu důstojníkovi pramálo záleželo. Když král uslyšel o jeho hnusném chování, soptil hněvem a Pařížané byli tak rozhořčeni, že na Novém mostě vykřikovali: „Zkrate Soyecourta o hlavu!"

„A co se s ním stalo?"

„Tak jako před ním baron z Becqu a pan ze Saint-Léger udělal to, co zbabělci umí nejlíp: uprchl."

„Ale tři šlechtici, Becq, Saint-Léger a Soyecourt, to už je velký počet zbabělců mezi důstojníky Jeho Veličenstva, kteří mají za úkol bránit pevnosti. Jak to vysvětlíte?"

„Nejdřív musíte vědět, že velení určité pevnosti se v době míru svěřuje slabochům na doporučení toho či onoho maršála: je to sinekura, během níž mužstvo i důstojníci zleniví a přijdou o kuráž, a citadela se tak nakonec promění v měkoučký kokon, v němž si chlapi lebedí, majíce dostatek všeho, jídla, vína, ženštin, vpouštěných dovnitř po setmění malou brankou. Takže tam pak vedou tak sladký život, že na válku zcela zapomenou, a když na ně padne, zmocní se jich taková panika, že vezmou nohy na ramena."

Abych se však vrátil k našim členům soudního dvora, bylo jasné, že dobytí Corbie v nich jen upevnilo názor, že nás Španěl porazí, z čehož se nesmírně radovali a což vysvětlovalo jejich nevěli zaregistrovat edikty, jež měly naplnit státní pokladnu.

Ještě horší bylo, že po dobytí Corbie se soudní dvůr rozhodl přejít do ofenzívy proti králi a kardinálovi. Oné seanci, na níž bylo o tomto kroku rozhodnuto, jsem byl samo sebou přítomen. Diskuse začala prudkým výpadem pana z Mesmesu proti kardinálovi: „Vítězství Španělska učiní sice náš příspěvek k naplnění státní pokladny zbytečným," pronesl proradně, „leč chceme-li opravdu získat nějaké peníze, najdeme je v pevnostech Brouage a Le Havre."

Tu jsem povstal a řekl silným hlasem:

„Dovolte, pane z Mesmesu, abych vás upozornil, že vaše insinuace týkající se kardinála jsou právě tak nepodložené jako urážlivé. Peníze vynaložené na Le Havre a Brouage byly vydány po zralé úvaze s plným souhlasem Jeho Veličenstva. Le Havre byl opevněn, aby mohl odolávat případným útokům ze strany Angličanů, kteří by se poté, co přišli o Calais, rádi pomstili tím, že by se zmocnili jiného města na našem pobřeží. Pokud jde o Brouage, tam byly práce provedeny na popud krále, který v těch místech chce k užitku celého království vybudovat velký námořní podnik.“

Pan z Mesmesu zůstal po mého projevu jako opařený, leč k mému velikému překvapení nebylo od jeho myšlenky upuštěno. První předseda, přestože dvornější formou, jež Richelieua přímo neobviňovala, dal hlasovat o návrhu, který získal jen slabou většinu: soudní dvůr vyšle ke králi deputaci, aby ho zpravila o tom, že „v otázce financí mu jeho služebníci neprokazují dobré služby“. Což bylo nesmírně urážlivé pro pana Bouthilliera, vrchního královského správce financí, a rovněž pro Richelieua, proti němuž to bylo namířeno v první řadě.

Požádal jsem znovu o slovo, a ačkoli to bylo předsedovi tuze proti mysli, neodvážil se odmítnout.

„Pánové, jako vévoda a pair mám plné právo zasedat u tohoto dvora. Proto vám také dám dobrou radu. Jestli jí neuposlechnete, je čistě na vás a na vašem svědomí. Mám však důvodné podezření, že vaše deputace bude králem přijata velmi špatně. Nejdříve proto, že místo abyste odhlasovali edikty, jež by králi umožnily shromáždit miliony, které potřebuje na vedení války, kritizujete jeho finance, což se bude jevit jako jakási špatná omluva, ospravedlňující vaše otálení. Bud'te si jisti, že král vám neprojeví nejmenší vděk za to, že napadáte kardinála Richelieua a správce státních financí, to znamená za to, že za války podkopáváte samy pilíře státu. Vaše deputace se tudíž vystavuje hrozbě, jak říkala Johanka z Arku, že ‚dostane po čumáku‘, hlavně když v ní bude pan z Mesmesu, čehož se nemůže vzdát, když je otcem toho kalamitního nápadu.“

Když jsem mu takto podrazil nohy, náš svatoušek oněměl a místy se ve shromáždění objevily úsměvy, důkaz to, že pan z Mesmesu není tak váženým členem, jak se domnívá. Vskutku jsem se o něco později dověděl, že řada jeho kolegů jej považovala za nesnesitelně nadutého a domýšlivého.

Král nečekal, až ho soudní dvůr požádá o přijetí své deputace. Povolal do Louvrů jmenovitě desítku členů soudního dvora, mezi jinými prvního předsedu a samozřejmě pana z Mesmesu.

Přijetí těch pánů v Louvrů bylo ledové.

„Pánové," prohlásil král, „už při jiné příležitosti jsem vás upozornil, že překračujete své pravomoci. Tato země je monarchický stát. Bylí jste jmenováni, to opakují, abyste rozsuzovali spory mezi Petrem a Pavlem a abyste zaregistrovávali mé edikty. Nepřináleží vám zabývat se státními záležitostmi a zakazuji vám, abyste se o nich od nynížška usnášeli."

Bylo to řečeno s tak drtivou majestátností, že se nikdo ze soudců neodvážil otevřít zobák, ba ani na krále pohlédnout; po chvíli, jež jim musela připadat nekonečně dlouhá, naklonil se král k Richelieuovi a řekl:

„Přejete si, pane kardinále, pány oslovit?"

„Učiním tak, Sire," odpověděl kardinál, „a děkuji vám, že mi k tomu dáváte příležitost."

Přejel pohledem jednotlivé soudce a řekl varovným hlasem, který - jakkoli to bylo podivné - zazněl jako prásknutí bičem:

„Nevím, pánové, proč se tak stavíte proti mně, kterýž jsem tomuto státu prokázal takové služby."

Nastalo ticho a Richelieu pokračoval:

„Ale nevidím tu pana z Mesmesu?"

„Tady jsem, pane kardinále," přihlásil se pan z Mesmesu, malý a vyzábělý, schovaný za širokými zády jednoho ze svých kolegů.

„Tady jsem, Vaše Eminence," opakoval pan z Mesmesu vystupuje z řady, bledý, ztrhaný a skrývajíc za zády třesoucí se ruce.

„Nuže, pane z Mesmesu, mluvte!" řekl Richelieu. „Vyjádřete svobodně svůj názor na mou osobu, abych vám mohl vše řádně vysvětlit."

Pan z Mesmesu však zůstal němý jako ryba a v duchu si jistě kladl otázku, nebude-li ještě toho večera nocovat v Bastile. Richelieu na něj nicméně pohlížel klidně, zdvořile a trpělivě, jako by pan z Mesmesu mohl opravdu rozumně ospravedlnit jedovaté insinuace, které proti němu vznesl. Němá scéna trvala dobrou minutu a byla tak trapná pro všechny, že jsme byli prvnímu předsedovi vděční, když ji ukončil řka:

„Sire, v přítomnosti Vašeho Veličenstva se nám ukládá vše vyslechnout a také se nám ukládá neodpovídat."

Obratný argument, neb mlčení pana z Mesmesu bylo elegantně zašutěno jedním z pravidel protokolu. Král však toho měl příliš na srdci, než aby si nedopřál poslední slovo.

„Pánové," promluvil britkým tónem, „povím vám, co si myslím. Soudcovský sbor je ve svém celku dobrý, leč dobře vidím, že jsou mezi vámi jedinci, kteří jsou Španěly."

Jako by řekl zrádci. Poté se delegace těch pánů odporučela s viditelnou snahou zachovat si aspoň zbytky důstojnosti.

Je samo sebou, čtenáři, že ten políček, který král ušetřil našim soudcům, se stal vítanou lahůdkou pro dvorské hejsky a fifleny, a ať visím, jestli si pamatují, kolik z nich mi v následujících dnech pošeptalo při setkání do ucha slovní hříčku, kterou hned ubohého soudce obdařili: Pan Mesmes a Španěl je jedno a totéž.* To jsou přesně Francouzi! pomyslel jsem si, jen se stane něco vážného, udělají na to slovní hříčku a představují si, že tím všechno vyřešíli.

Královův hněv na členy soudního dvora se v následujících dnech nijak nezmírnil. Nepřestával pranýřovat jejich zlovůli a jejich hloupé nároky na řízení státu. Tvář se mu naproti tomu rozjasnila, když svolal do Louvrů pařížské řemeslnické cechy. Ti bodří lidé se mu vrhli k nohám a nabízeli své majetky i své osoby na záchranu království. Ludvíka to dojalo až k slzám, i objal vřele ty, kteří mu byli nejbližší. Pověst o tom se roznesla. Staří vojáci, kteří ještě znali Jindřicha IV., říkali, že v zásadě - až na pramalou Ludvíkovu zálibu v ženách - je zrovna takový jako jeho otec, ke každému se chová nenuceně a ve válce, jak to zažili v Itálii, pečlivě dbá o zdraví a jídlo vojáka.

Ten projev obrovské dobré vůle pařížského lidu nebylo žádné chvilkové vzplanutí. Promptně uposlechli králových příkazů a zednické, tesařské, pokrývačské dílny jakož i domácí dělníci dodali každý jednoho muže - s jeho nadšeným souhlasem -, aby byl vycvičen na vojáka. Některé ze zámožnějších nebo štedřejších dílen darovaly navíc svému vojákovu píku nebo mušketu, aby ulevily královské pokladně.** Mimochodem podotýkám, že tyto zbraně byly v Paříži ve volném prodeji za cenu určenou zvláštním výnosem, aby se zabránilo spekulaci.

Zároveň byli chudí nebo nezaměstnaní Pařížané požádáni, aby opravili městské hradby: kyklopská to práce, již řídili proslulí architekti. Měli za úkol poučit a vést ty chudé lidi, kteří pracovali od svítání do setmění a vykonali pravé divy. Velkoryse je zásobovali chlebem a vínem a navíc - nečekaná velkodušnost - jim dávali tři sou denně. Dělníci tak vyčistili příkopy, postavili spadlé zdi a opevnili patnáct bran hlavního města, u nichž stály od té doby ve dne v noci vojenské hlídky. Ačkoliv do nich byli vybráni ti nejdůvěryhodnější, byly stanoveny strašlivé tresty pro „darebáky a zbabělce“, dosti bláznivé na to, aby otevřeli brány nepříteli.

* Mesmes se čte přesně jako *méme*, stejný, týž. Slovní hříčka tedy zněla: „Pan Totéž a Španěl je jedno a totéž.“ (Pozn. překl.) ** V oněch dobách byly v královské armádě regimenty pěšáků s pikami a regimenty mušketyrů. Ty dvě zbraně se nesměšovaly.

Zároveň s opevňováním Paříže se král upamatoval na krutý hladomor hugenotů v obklíčeném La Rochelle a dal svěřt velké zásoby obilí k obživě pařížského obyvatelstva přinejmenším najeden rok. Po pravdě řečeno toho bylo takové množství, že už v sýpkách nebylo volného místa, i uložili je, zavřené na zámek a dobře strážené, v kostelích, klášterech a velkých pařížských palácích, královských domech, a dokonce i v Louvrů.

Jedině výrobci zbrani byli vyjmuti z povinnosti dodat vojsku jednoho muže. Nicméně dostali povolení rekruta poskytnout, ovšem pod podmínkou že přesáhl vyžadovaný věk. Král zbrojařům zadal obrovské objednávky, hlavně objednávky děl, která vykonala úplné zázraky, když bylo rozhodnuto získat zpět pevnosti dobyté Španěly. Během opevňovacích prací byl zajat jeden španělský špion, který se potuloval kolem našich hradeb. Podrobili ho útrpnému výslechu, on však zůstal němý jako kapr. Richelieu, lidštější a obratnější, nařídil, aby mu umytého, ovázaného a nakrmeného Španěla přivedli. Byl jsem tomu rozhovoru přítomen jako tlumočník a měl jsem po pravdě řečeno jisté potíže rozumět, co špion říká, neb moje znalosti španělštiny jsou dosti omezené.

Před kardinálem chlapík úplně zkameněl, prodchnut úctou, a sám od sebe, až trochu toporně, před ním poklekl a políbil mu nohy.

Richelieu mu hned pro začátek řekl, že ho propustí, neb když tu věc uváží kolem a kolem, ničeho se nedopustil, jen si prohlížel hradby, aniž promluvil na dělníky, což by býval byl hrdelní zločin. Proto jej propustí s pasem, který mu umožní projít našimi liniemi.

Špion se znovu vrhl kardinálovi k nohám a líbal je. Pomohl jsem mu vstát a usednout, protože jsem tušil, že rány, které utržil od vele-laskavých žalárníků, mu vážně zmoždily paže i nohy.

Kardinál se jej nejdříve vlídně otázel, je-li ženatý, má-li děti, zda jeho rodiče dosud žijí a jakého je řemesla. Ty otázky vrátily špionovi trochu života. Chvilí předtím se připravoval na to, jak naposledy vrhne přes oprátku pohled k nebi, a tu se náhle díky tomuto andělskému prelátovi opět stává člověkem. Po dotazech na rodinu nastalo ticho a pak se ho kardinál uvolněným tónem a s rozesmátým obličejem zeptal, co si myslí o pařížských hradbách.

„*Excelentísimo!*“ zvolal muž důrazně. „Jestli je budeme, monseigneur, obléhat, budeme potřebovat tolik času jako při obléhání Bredy.“ *

* Jedno z nejdelších a nejslavnějších obléhání století. Kapitulace Bredy se stala syžetem nádherného Velásquezova obrazu.

Prostřednictvím vrchního finančního správce Bouthilliera jsem se dozvěděl, že Ludvík byl zprvu nespokojen, že kardinál špiona propustil, aniž se s ním poradil, a aby ho uklidnil, musel mu kardinál vysvětlit, že Španělova špiónská zpráva, vynášející do nebe naše hradby, pro nás bude jistojistě tuze výhodná, protože na nepřítele zapůsobí tak, že ztratí odvalu nás obklíčit.

V tomto případě nemohl král kardinálovi nic na jeho rozhodnutí vytýkat, protože on sám se výsledku špiona odmítl zúčastnit. Když to Ludvík, který byl zosobněná spravedlnost, uvážil, upustil od klofnutí zobanem, jež chtěl kardinálovi uštědřit, a naopak mu blahopřál k obratnosti, s níž poslal Španělům zpět špiona, který bude naše obranné valy vychvalovat.

* * *

Výroba zbraní, takořka všeobecné odvody, obrovské zásoby obilí a velké opevňovací práce pustily státní pokladně řádně žilou, takže ti, co nejdříve *sotto voce* krále odsuzovali, že ohlodává vlastní zlaté mince, museli připustit, že tato operace, sama o sobě sice odsouzeníhodná, se ukázala jako nadmíru prospěšná, neb bez ní by se tak veliké výdaje nikdy nezvládly.

Jelikož byl však jeho měšec čím dál splasklejší, vzpomněl si Ludvík, že před čtyřmi měsíci požádal soudní dvůr, aby zaregistroval jeho edikty, které by mu mohly vynést patnáct milionů ve zlatě. Navzdory všemu upomínání nebyla tato žádost uspokojena. I povolal podrážděný Ludvík do Louvrů delegaci soudního dvora, v níž měl být kromě jiných i pan z Mesmesu. Jakkoli byl pln jedu, měl jsem s tím hlupákem soucit, a když jsem ho den předtím potkal, řekl jsem mu *sotto voce*:

„Pane, mohu-li vám dát dobrou radu, vraťte se domů, ulehněte do postele a předtím dejte prvnímu předsedovi na vědomí, že jste ochořel.“

„A pročpak, prosím? odpověděl pan z Mesmesu rezavým hlasem.

„Protože zítra král povolá do Louvrů deputaci soudního dvora a je možné, že v ní budete i vy.“

„A proč bych v ní nemohl být?“ řekl pan z Mesmesu rozkohoutěně.

„Pane,“ řekl jsem stroze, „pokud to nevíte, není na mně, abych vám to prozrazoval.“

Bez dalšího jsem hovor z očí do očí ukončil, otočil se k němu zády a odešel. Chcete bez pochyby vědět, čtenáři, jaký mělo toto setkání účinek. Pan z Mesmesu mé rady uposlechl. „Ochořel“, nemohl se tudíž stát členem oné delegace a jeho nepřítomnost Richelieua natolik upokojila, že byl posléze ochoten na Mesmesovu překvapující zlovolnost zapomenout.

Mně pan z Mesmesu na oplátku celý život mou dobrou radu zazlívál a měl na mou adresu mnoho nepříjemných poznámek, leč pronášených tak opatrně, aby se mi nedonesly. Přesto se mi pochopitelně donesly. Hrabě ze Saultu mi radil, abych ho dal některým ze svých Švejcara zmlátit. To jsem však nechtěl. Byl jsem přesvědčen, že svým ubohým útokem na Richelieu pan z Mesmesu dostatečně dokázal, jakým jedem vládne, a jedovatost se u člověka o nic víc než u němé tváře nedá léčit.

* * *

„Jen na slovíčko, pane, prosím!"

„Už vám naslouchám, sličná čtenářko."

„Tentokrát bych ráda, kdybyste mě osvítil ne proti proudu, ale po proudu."

„Ať se propadnu, jestli rozumím tomu žargonu sladkovodního námořníka! Chcete tím říci, že byste ráda, abych vás osvítil o tom, co teprve budu psát?"

„Přesně tak."

„A pročpak?"

„Cítím, že Ludvík bude opět členům soudního dvora číst levity a mně se samou nedočkavostí již sbíhají sliny."

„To je máte v takové nelásce?"

„Arciže! Za to, že staví nenávisť k protestantům nad lásku k vlasti."

„Nuže podívejme se, jak to vypadá tentokrát. Král totiž povolal delegaci členů soudního dvora nikoli do Louvrů, ale do Versailles, čímž je nenápadným způsobem donutil k cestě mnohem delší a pro ně tudíž i nákladnější, protože tak potřebovali víc ovsu pro koně. A oves, který z velké části shrábla armáda, dosahoval závratných cen, což pánům soudcům slibovalo zvláště nákladné cestování: ta okolnost jim notně drásala srdce, neb to byli skrblicí oplakávající každé sousto, přestože nebyli chudí, tak četní byli žalobci, kteří je podmazávali, aby se vyslovili v jejich prospěch.

To však ještě nebyl konec jejich strastí. Sotva si kočí ulevili sakrováním a vzájemnými nadávkami při zařazování vozů na versailleském dvoře (byl tak rozměrný, že by se tam vešel dvojnásobný počet kočárů), strhla se čirou náhodou průtrž mračen a naši páni soudci si beze studu vykasali sukně a rozběhli se k zámečku, kam se dostali urousání jako křepeláci; hodně jim to ubralo na důstojnosti a přidalo na stůsněnosti, neb tušili, že král jim tentokrát omaže jejich pletichy kolem nosu. Příčinou toho byla skutečnost, že je král druhého ledna 1636 požádal o zaregistrování ediktů, které by mu umožnily zís-

kat patnáct milionů ve zlatě na vedení války. Naši licoměrníci mu to slíbili s rukou na srdci, leč uplynuly čtyři měsíce a oni to ještě neučinili.

Příštího dne mne pan z Mesmesu u soudního dvora zdvořile oslovil, poděkoval mi za moje rady a po mnoha zbytečných řečech se mě otázel, co by král udělal, kdyby mu peníze neposkytli. Nechtěl jsem zůstat s otevřenou pusou tváří v tvář tak dobře nabroušenému jazyku, i řekl jsem mu na svůj vrub, že by to podle mého mínění krále podráždilo a poslal by do Baštily všechny, kdo by projevíli zlomyslnost a zlou vůli ve vyřizování jeho ediktů.

Náš jazýček rozesel tento výhružný výrok po celém soudním dvoře - a byla to ona pohružka, nebo zdravý rozum? Je pravda, že král nakonec sumu, o níž žádal, také dostal. A jak víme, zlato hojně podpoří železo, takže jsme měli všechna děla, která král objednal.

* * *

Zatím však nepřítel překročil řeku Sommu a obsadil nebo ohrožoval pevnosti, které tok řeky tradičně bránily: Amiens, Corbie, Péronne a Roye. Hrabě ze Soissons byl odvolán od obklíčeného Dolu, měl totiž příliš málo mužů, aby čelně zaútočil na rakousko-španělské vojsko. Ale dostal příkaz udržet za každou cenu linii řeky Oise, a to z toho důvodu, že kdyby nepřítel překročil Oise, otevřel by si tím bránu Pontoise, města, jež král považoval za závoru Paříže.

Než vraťme se k našim soudním ovečkám. Jak tušili, přijetí nebylo laskavé.

„Pánové," začal král, „shledávám velmi podivným vaše zdlouhavé provádění mých ediktů, o nichž jsem s vámi tolikrát hovořil. Nicméně takto kvůli nedostatku peněz ztroskotává vše, co podnikám. Kdybyste věděli, co udělá voják, když nemá peníze, nechovali byste se tak, jak se chováte. Peníze, o které žádám, nejsou na žádné hry nebo na nějaké bláznivé výdaje. Zde k vám nemluvím já, mluví k vám můj stát. Ti, kdož se staví proti mé vůli, mi škodí víc než Španělé."

Zde se opět nad skloněnými hlavami pánů soudců vznášel černý pták zrady. Nastalo dlouhé ticho a pak, po hluboké úkloně, promluvil předseda soudního dvora:

„Sire, slibujeme vám, že od nynějška budeme nanejvýš svědomitě dbát vašich žádostí."

„Vy slibujete!" řekl Richelieu hlasem chladnějším než led. „Sliby nestačí, je třeba skutků. A král chce, aby jeho edikty nabyly okamžité účinnosti."

* * *

Abychom se vrátili na bitevní pole, došlo k nutným, leč pro obyvatele krutým opatřením. Mezi řekami Sommou a Oisou byly zničeny všechny mlýny a pece a zničeny byly rovněž mosty na řece Oise, zatímco brody byly prohloubeny, aby jich nemohlo být využito.

Král dal popud ke dvěma rozhodnutím, jež se ukázala velmi šťastná. Opustil hlavní město v čele vojska a zaujal postavení na linii vytýčené řekou Oisou, zatímco Richelieu zůstal v Paříži, aby zajišťoval intendanci. Ke Kateřininu velikému zoufalství a rozčarování jsem se měl tažení zúčastnit, neb mne s sebou Ludvík bral jako tlumočníka pro případ jednání s císařskými. Jako vždycky mě už Kateřina viděla, jak s kulkou v srdci padám jako ubohý kníže z Guéméné.

Když král dorazil k Oise, prohlédl ji po celé délce a během té zevrubné inspekce si všiml, že dva brody zůstaly neprohloubené. Povolal si pana z Laffemasu a pana z Beaufortu, kteří za to opomenutí odpovídali, a četl jim levity. „Pánové," pravil, „zapomenout na jediný brod je zapomenout na všechny, protože nepřítel může projít." Mně svěřil později, že podle jeho názoru jsou Beaufort a Laffemas kuřata ze stejného hnízda: moc mluví a málo jednají.

Král se utábořil u Chantilly a já tam našel velmi příjemné ubytování u paní z Quercy, jejíž manžel byl také zabit v Itálii. Měla černé oči, vřelý pohled, velká ústa a bohaté vlasy. Mluvila málo, leč během jídla na mě pohlížela beze slova a nyněv vzdychala, což ve mně probouzelo nejrůznější myšlenky. První noc, co jsem u ní strávil, zavřel jsem dveře na petlici, ale příští noci jsem zjistil, že petlice zmizela, i pochopil jsem, co to znamená, a chvíli jsem přemýšlel o tom, že se zabarikáduji, prostě ke dveřím přisunu těžkou truhlu, co stojí v pokoji. Ale zlomyslný hlásek ve mně mi pošeptal, že pro šlechtice by bylo zbabělé odrážet tak něžné útoky a navíc by to bylo nanejvýš neslušné a nezdvořilé vůči tak pozorné hostitelce, takže jsem upustil od úmyslu se zabarikádovat. A jelikož v tak pozdní hodinu nepřišel žádný sluha, rozhodl jsem se zapomenout, že jsem vévoda a pair, a bez meškání jsem se pustil do svlékání, mytí a pečlivého upravování své osoby. Potom jsem ulehl. Moje dveře mohl kdokoli otevřít pouhým zdvižením západky, takže jsem se cítil jako pevnost bez hradeb a nebyl na to moc hrdý, zatímco mi mé svědomí hořce vyčítalo, že čekám na svou porážku s takovou netrpělivostí, ačkoli jsem si vzal za vzor ubohého Schomberga i samotného krále a přísahal si, že zůstanu neochvějně věrný své manželce, což jsem po pravdě řečeno až dosud navzdory všem pokušením dodr-

žel. Výčitky svědomí mne tak těžce drásaly, že jsem se už přikláněl k tomu, že vstanu a přistrčím truhlu před dveře. Leč, čtenáři, neučinil jsem to. Důkaz to, že duše vydává příkazy, jichž tělo vždy neuposlechne.

Čekání bylo tak dlouhé, že jsem si už kladl otázku, jestli k odstranění závorý nedošlo proto, že neplnila svou úlohu. Ale protože mě ta představa dost skličovala, rychle jsem ji zavrhl, neb první večer jsem si všiml, že dobře namazaná závora klouže ve svém kroužku velice lehce. Odsunul jsem tudíž tuto představu jako poslední pokus svého ubohého vnitřního hlasu a sfoukl jsem svíčku. Anebo spíše ne, nesfoukl jsem ji, pozoroval jsem, jak hoří u hlavy mé postele, a zároveň bedlivě naslouchal, abych zaslechl tlumené kroky v chodbě vedoucí k mému pokoji. Skoro jsem je nepostřehl, naopak dveře jsem slyšel moc dobře, neb se prudce otevřely a mým očím se zjevila hostitelka zahalená pouze nočním šálem. Zavřela za sebou dveře, ani ji nenapadlo usednout k hlavám postele a vrhla se na mě jako tygřice na kořist. Nicméně mě nepoškrábala, a pokud jde o mne, když jsem otevřel pusu, ona mi ji zacpala tou svou, protože za daných okolností žádná slova nepotřebovala. Natáhla se podél celého mého těla a po celé jeho délce je laskala. Odpovězte mi, prosím, čtenáři, upřímně: mohl jsem vůbec tak hlad'ouneké pleti, tolika líbezným křivkám a tak překvapivě odvážným gestům odolat? Nestoudně se přiznám, že jsem zapomněl na srdce i svědomí a z pasivity přešel do akce. Když naše bouřlivá objetí ustala, upadl jsem do tak hlubokého spánku, že by mě z něj nebyl probudil ani sám můj anděl. Nicméně když jsem za rozbřesku otevřel oči, probudila se rovněž moje hloupá mužská pýcha a já se cítil poněkud dotčen, že jsem se stal obětí „násilí“, jakkoli nepatrného. A tu jsem tuze hloupě utrousil před hostitelkou několik drobných poznámek o její odvážlivosti. Jak neobežetné, milý čtenáři! Dáma mi obratem ruky zavřela zobák.

„Pane,“ řekla, prsa sejí dmula a z očí jí šlehaly blesky, „jako šlechtic i jako muž máte bezpochyby velké přednosti, jak jsem slyšela (toto byla, jak jsem předpokládal, ona lžička medu, než přišla plná miska octa), leč dovolte mi, pane, abych vám řekla,“ pokračovala zvýšeným hlasem, „že v tomto případě jste ten největší licoměrník na světě.“

„Já, madame?“ zvolal jsem, „já a licoměrník?“

„Arciže! A zrádce! Nenalézám jiných slov k odsouzení tak nechutného pokrytectví. Včera pozdě večer, pane, když jsme večeřeli mezi čtyřma očima, nepřestával jste mne pronásledovat žhavými pohledy,

které mi ulpívaly tu na rtech, tu na mém oblém rameni, tu na mých
ňadrech. A vy teď máte tu opovázlivost mi naznačovat, že jste o nic
nežádal, a zatím jste chtěl všechno! Že jste nakonec, pane, nepřisunul tu
truhlu ve svém pokoji před dveře! Tak byste se byl proti mně
zabarikádoval a mohl jste strávit noc ve vši nevinnosti jako vymyškováný
mnich ve své cele."

„Promiňte, drahá přítelkyně, ale mnichy nikdo nevymyškovává. Jak by si
potom mohli připisovat zásluhu, že odolávají pokušení?"

„Arciže, pane! Zdá se, že máte dobře proříznutou hubu, a mluvíte, jako
když medu ukrájí. Přesto jste zašel až na vrchol nevděku a ne-zdvořilosti,
když jste zdůraznil mou takzvanou ‚odvážlivost‘."

„Ale co jste si přála, madame, abych řekl?"

„Přece nic, stačilo být mi beze slov vděčný."

„To jsem, madame," ujistil jsem ji, „z celého srdce a navždy."

Po těch slovech odešla a já se oddal velikému přemýšlování o své
Kateřině, což bylo tuze bolestné, tak palčivé jsem měl výčitky svědomí, že
jsem se zpronevěřil své přísaze věčné věčnosti.

* * *

Mikuláš již osedlal koně a ostrý zvuk jejich nedočkávkých kopyt se
rozléhal po městské dlažbě. Bylo brzy ráno, neb Ludvík vstával za svítání
a od svých služebníků očekával totéž.

„*Siolaku*," oslovil mě, jen co mě k němu dovolili vejít, „přál bych si
napsat našemu věrnému spojenci v Holandsku. Umíte holandsky?"

„Nikoli, Sire, mluvím však anglicky, řečí, která není v Holandsku
neznámá."

„Tak tedy ten dopis napište anglicky."

Zde je, čtenáři, znění toho listu, dokazujícího, že i v nepřítomnosti
Richelieua nechyběla Ludvíkovi hlubší znalost politických fines: požádal
našeho věrného spojence Holandsko, aby postavilo armádu, překročilo
hranici se španělským Nizozemím a dělalo, že táhne obléhat Brusel.
Ludvík počítal s tím, že pouhé oznámení onoho obléhání Španěly tuze
znepokojí a přivede je k rozhodnutí Paříž neobklíčit, jak původně zamýšlel
Jan z Werthu, velitel císařského vojska bojujícího po boku Španělů.

Tuto otázku bylo totiž nutno znovu zvážit, neb překročení Sommy
nepříteli umožnilo zaujmout postavení v dosahu Oisy a města Pontoise,
tudíž i Paříže.

Avšak skutečnost, že Ludvík přitáhl na válečné pole s početnou
armádou dokonale vybavenou artilerií, že byly zničeny brody a mosty na
Oise, stůsněnost Španělů jen zvýšila, beztak je již sužovala předsta-

va, že jejich hlavní město zamýšlejí obléhat Holanďané. Načež Ludvík zahájil ofenzívu, dobyl zpět Roye, jedno z měst na Sommě, a ohrožoval Péronne. To vše způsobilo, že Španělé do toho šli „jen jednou půlkou zadku“, jak se vyjádřil maršál Chátillon, a císařští, znechuceni jejich apatií, nepomýšleli než na návrat domů.

Nicméně Španělé měli dosud v rukou Corbii s třemi tisíci pěšáků a dvěma tisíci pěti sty jezdci, a krom toho tam obrovskou rychlostí přistavěli k našemu opevnění ještě své vlastní. Popoháněn maršály La Forcem a Chátillonem rozhodl se tedy král zaútočit. Přestože Chátillon požádal pouze o deset děl, král mu jich poskytl třicet. Znovudobytí Corbie, kteréžto město nás stálo tolik prolitých slz, zabralo pouhé dva dny: devátého listopadu 1636 zahájila naše artillerie střelbu - a desátého listopadu garnizona kapitulovala.

* * *

„Pěkně prosím na slovíčko, pane!“

„Kolik slov budete chtít, je-li to vaše přání!“

„Steré díky, pane. Tady je moje první otázka. Pokračovaly vaše styky s paní z Quercy po celou dobu vašeho pobytu v Chantilly?“

„Ryze ženská otázka.“

„Jak jinak, jsem přece žena. Nicméně jste na mou otázku neodpověděl.“

„Nuže hned ráno po oné pozoruhodné a politováníhodné noci požádal jsem hraběte ze Saultu, aby si se mnou vyměnil byt, což v něm vzbudilo jakési pochyby, dokud jsem mu na půl úst nesvětil, že paní z Quercy je krásná a vřelá.“

„Na oplátku mi dovolte, drahý vévodo, abych vám sdělil, že já ložírui u kouzelné staré dámy, která mne donekonečna rozmazluje, leč abych řekl všemno, je nesnesitelně upovídaná,“ odvětil hrabě.

„To bude v nejlepším pořádku. Jsem ochoten poslouchat ty její řeči až do skonání světa,“ ujistil jsem ho.

Rozhodnutí tedy padlo, ale jelikož jsem se to bál paní z Quercy sdělit z očí do očí, nechal jsem jí tam před odchodem dopis, v němž jsem jí oznámil, že mi král k mému velkému žalu a lítosti změnil místo pobytu. Musím ji tedy bohužel opustit. „Avšak,“ dodal jsem, nezůstanete sama. Nahradí mne hrabě ze Saultu, dokonalý šlechtic, a jsem si jist, že se vám zalíbí.“

Když jsem to psaníčko dopsal, a nebylo to lehké, využil jsem nepřítomnosti krásky, položil je na toaletní stolec a odešel jsem.

Opustil jsem tedy paní z Quercy, leč nikoli bez roztrpčenosti a lítosti, tak mi připadalo nevděčné, plané a zarmucující zůstat ctnostný.“

KAPITOLA ČTVRTÁ

Sotvaže válka ne-li skončila, pak alespoň zčásti utichla, už krále znovu začaly soužit „vnitřní rozbroje“, jak říkal. Drápy a ostré zuby královny matky byly bohudík zneškodněny doživotním exilem. Leč stále tu byl Gaston a jeho náhlé odchody, neuvážené projevy nespokojenosti, odjezdy do ciziny a nekonečné požadavky.

Za války stál na straně protišpanělské a choval se velice dobře. Naneštěstí mu dali jako pobočníka hraběte ze Soissons, královského levobočka. Kardinál té špatné volby brzy strašlivě litoval. Byla to totiž mlád'ata téže líhně, ctižádostivá, nezkrotná a ve svých požadavcích území a peněz nenasytná.

Soissons by byl pokládal za přirozené sedět alespoň na stupních trůnu. A Gaston, mladší bratr krále bez následníka, netrpělivě bažil po tom, aby nastoupil na jeho místo. Pokud šlo o vládnoucí královnu, Španělku rodem i srdcem, ta se modlila za porážku země, jejíž byla královnou. Toto neblahé trio sdílelo touž urputnou nenávist ke kardinálovi a považovalo jej, ostatně právem, za královu živoucí hradbu. Nenáviděli ho tak zuřivě, že pojali úmysl jej zavraždit. Nicméně královna nehrála v Soissonsově záměru žádnou roli, přestože srdcem byla s nimi. K vraždě ostatně nemělo dojít v Paříži, ale uprostřed války v Amiensu. Celá věc se jevila jako dobře vymyšlená, neb využívala určitého protokolárního ustanovení: kde se nacházel král, směla pobývat jen jeho osobní garda. Jinými slovy tedy nemohl být kardinál obklopen a chráněn svou vlastní gardou. A král řídil v Amiensu zasedání rady obvykle v paláci pana ze Chaulnesu, pikardského guvernéra. Když rada skončila, odcházel Ludvík z paláce provázen svou gardou a Richelieu ho následoval, leč bez ochrany; navíc se často zdržel a zdravil se s přítomnými. Přesně ve chvíli odchodu, zatímco bude izolován uprostřed davu, měli se na něj vrhnout tři šlechtici z Gastonovy družiny, zastavit ho a ubodat jej dýkami. A bylo domluveno, že znamení k tomuto velmi jednoduchému útoku dá Gaston, jenž na vrahy mrkne.

Stalo se to, nebo se to spíše mělo stát devatenáctého října 1636 a toto datum by se bylo mohlo proslavit právě tak smutně jako datum vraždy Jindřicha IV.

Naštěstí k ničemu nedošlo. Pohledy vrahů se upřely na Gastonovu tvář v očekávání smluveného znamení. Žádné nedostali. Gaston se naopak otočil a utekl se do zasedací síně rady, kterou sotva chvíli předtím opustil.

U té příležitosti byl nazván zbabělcem. Jsem zcela opačného mínění. Při obléhání La Rochelle projevil Gaston velkou odvahu a znovu ji projevil při dobývání Corbie, kteréžto město ostatně pod nepřátelskou palbou obklíčil jako první. Podle mne se dá jeho obrat vysvětlit tím, že při velké duchaplnosti měl pramálo soudnosti. Své akce vymýšlel rychle a špatně a při prvním náznaku potíží od nich ustupoval.

Myslím si, že přesně ve chvíli, kdy měl svým hrdlořezům dát ono vražedné znamení, vyvstala mu před očima hrůza toho, co zamýšlel. Nebylo pochyb: kdyby Richelieu zahynul dýkou jeho najatých zabijáků, králova zuřivost a msta by byly nelítostné. Navíc byla v oné chvíli králova garda tak blízko, že o chycení vrahů se nedalo pochybovat, byli by vyslýcháni, uvězněni a popraveni a on, usvědčený strůjce onoho zločinu, zavřen nadosmrti někde na zámku a bedlivě strážěn. Krom toho by byl papežem exkomunikován - strašlivý to trest - za zabití kněze. Jakmile Gaston a Soissons od svého záměru upustili, jejich panický strach byl vystřídán jinými obavami. Strachovali se, že jejich zamýšlená akce, třebaže ani nedošlo k jejímu uskutečnění, byla možná kardinálovou policií odhalena. Po návratu do Paříže tudíž město v noci z devatenáctého na dvacátého listopadu opustili, aniž o tom uvědomili krále - Gaston si zvolil za útočiště svůj zámek v Blois a hrabě ze Soissonsu sídlo vévody z Bouillonu v Sedanu. Ten tajný noční odjezd bez králova svolení se rovnal zločinu urážky majestátu a nevěstil do budoucnosti nic dobrého. Aniž přesně pochopili důvod onoho dvojího útěku, králi i kardinálovi se zdál podezřelý, viděli v něm novou Gastonovu revoltu, při níž mu tentokrát pomáhá obávaný spojenec, který umí válčit.

* * *

S jakou radostí jsem se po návratu z armády shledal se svým domovem a v něm s Kateřinou a svým synem! Hned po prvním rozechvělém objetí mi Kateřina pošeptala, že se opět čeká a že vroucně prosí Boha, aby jí dovolil dojít až do konce těhotenství. Protože nyní, když byl náš rod zajištěn synem, si horoucně přála dceru.

Jak si umíte představit, po jídle, siestě a její bouři vášní se čile rozproudilo tlachání za závěsy.

„Dobrý Bože!“ povzddechla si Kateřina, „jsem šťastím bez sebe, že už je po té hnusné válce.“

„Drahá přítelkyně, to skončila invaze, nikoli válka. Ta bude pokračovat tak trochu všude ve Francii a v Pyrenejích, i kdyby jen proto, aby byli Španělé vyhnáni ze Saint-Jean-de-Luz, a rovněž ve Středozeří, abychom získali zpět Lérinské ostrovy.“

„O Pyrenejích jsem slyšela, ale o těch ostrovech ne. Je to jisté?“

„Úplně. Richelieu objednal u lodářů výrobu galér, neb galéra je nejvhodnější plavidlo pro Středozeří moře, protože vítr je tam tuze vrtkavý, zničehonic může nastat bezvětrí, při němž plachty visí jako hadry a plachetnice nemůže z místa.“

„A galéra nemůže zůstat trčet na místě?“ zeptala se Kateřina.

„Té se to stát nemůže, protože je poháněna lopatkami.“

„Lopatkami?“

„Tak říkají galejníci veslům.“

„A předpokládám, že s těmi galejníky se na palubě zachází hrozně špatně.“

„Zachází se s nimi dosti špatně, ale krmí je dobře: jinak by neměli dost síly na tu vyčerpávající robotu.“

„Myslela jsem, že galéry používali jenom Mauři k drancování břehů ve Středozeří.“

„Byly vskutku tak rychlé, že bychom jev tom nikdy nebyli zarazili, kdybychom sami nepostavili stejné lodi, jaké měli oni.“

„A kdo vesluje na našich galérách?“

„Už jsem vám to říkal, madame, naši galejníci.“

„Ale jak je získávají?“

„Mezi odsouzenými k smrti, kteří dají přednost lopatkám před provazem.“

„Čím to je,“ pronesla Kateřina dotčeně, „že vy víte tolik věcí a já takofka nic?“

„Protože vás vychovali k tomu, abyste přiváděly na svět robátka a vychovávaly je.“

„A vás naopak vychovávali k tomu, abyste dělali všechno ostatní.“

„Vždyť si tolik nestěžujte, drahá přítelkyně. V onom ‚všem ostatním‘ je také válka.“

„Projedenkrát vás, pane, o něčem poučím já. Znáám novinu, kterou vy neznáte.“

„Poslouchám s napjatýma ušima.“

„Mé krásné přítelkyně od dvora mi pošeptaly, že královna se během války provinila nejvážnější zradou, leč nechtěly mi říci víc, takže se od té doby šířím zvědavostí. Zbavte mne pochyb a řekněte mi, jak to je.“

„Nemám nejmenší tušení.“

* * *

V Louvrů mě přijal Bouthillier a sdělil mi, že v přítomné době pro mne nemá ani král, ani kardinál žádný úkol, leč byli by nicméně rádi, kdybych se v Louvrů objevil vždy ráno v devět hodin pro případ, že by pro mne měli nějakou nutnou misi.

Tím novým postupem jsem nebyl vůbec nadšen, protože to znamenalo, že mám každé ráno svázané ruce, a já se tak rád díval, aspoň chvíli, na Kateřinino oblékání a šlechtění, při němž se mě čas od času ptávala na můj názor. Po řádné úvaze jsem jí ho vždy řekl, ovšem nanejvýš opatrně a s vážností, jaké si ta otázka zasloužila. Takto jsem ji přesvědčil - po opakovaném vysvětlování -, aby si přestala natírat obličej po vzoru našich dvorských koketek bělobou a zjemňující masťou, neb jedna obsahuje cín a druhá olovo a obě jsou velmi škodlivé.

Čtenář jistě nezapomněl, že již za mladých let jsem rád přihlížel strojení své „kmotřičky“, vévodkyně z Guise, tím raději, že její komorné byly mladé a půvabné. Což nebyl případ děvčat pomáhajících Kateřině, ty se vskutku neměly po tělesné stránce čím chlubit: moje čtenářky to lehce pochopí - manželčino hledisko a hledisko matky nejsou shodné...

Samo sebou jsem nechtěl odejít z Louvrů, aniž bych navštívil kněžnu z Guéméné. Bylo zajisté trošinku časně na to, abych zaklepal na dveře nějaké dámy, ale ta, o níž jde, ráda chodila, byla zdatnou plavkyní a dokonalou jezdkyní, nikoli ženou, jež vstává, až už jiné sedí u stolu. A opravdu, její *maggiordomo* nebyl ani trochu vyveden z míry časnou hodinou mé návštěvy a uvedl mě do malého salonku, kde jsem čekal jen několik minut, než se kráska objevila.

A krásná vskutku byla, a co mě na ní přitahovalo ještě víc, bylo její citlivé srdce, jemné způsoby a jemný hlas, což je podle mého názoru jeden z velkých půvabů ženy. Vlastně mi připomínala infantku Kláru Isabelu Evženii, která vládla španělskému Nizozemí, když jsem tam přivezl Gastonovi, jak si vzpomínáte, králův pas umožňující mu vrátit se do Francie.

Rozdíl byl ve věku, oblečení a životní síle. Infantka byla starší, ze zbožnosti nosila šat jeptišek a byla křehkého zdraví. Nicméně z důvodů, jež jsem vysvětlil, jsem ji měl nesmírně rád a byl jsem tuze za-

rmoucen, když náhle zemřela, neb prochladla, jak jsem vyprávěl, při nekonečném procesí v ledových ulicích bruselských. Nutno dodat, že v procesí šla pěšky, kdežto kněžna z Guéméné by ji byla sledovala v kočáře s ohřívadlem pod nohama.

„Nuže, přáteli," řekla kněžna z Guéméné radostně, „co jsem to slyšela? Od nynějška budete do Louvrů chodit každý den v devět hodin! To znamená..."

Odmělčela se, zrudla, a protože se neodvažovala pokračovat, zmlkla docela.

„Madame," řekl jsem na to, „máte-li na mysli totéž co já, rád bych to doplnil poznámkou, že pokud jde o mne, nechtěl bych, aby moje každodenní návštěva u krále byla jedinou návštěvou, kterou zde v Louvrů vykonám."

„Pane, vyjadřujete se tak mile, že mi to dává naději, kterouž si pěstuji a jež je zcela přirozená u dvou přátel, totiž že vás uvidím častěji."

Tu jsem poklekl a políbil jí ruku a potom, když jsem povstal a vrátil se do křesla, opakoval jsem si opět větu svatého Augustina o „zářivém prahu přátelství", na němž je nebezpečné to, že může být „překročen".

„Milá přítelkyně," řekl jsem potom, „sotva jsem vkročil do Louvrů, už se mi donesly podivné zvěsti o královnině zradě."

„Bohužel," povzdychla si kněžna, „jde skutečně o zradu. Není to však zrada osobní, je to vážnější: jde o zradu politickou."

„Politickou!"

„Už se o tom bohužel nedá pochybovat! Před válkou a během války podávala královna Španělům všechny zprávy, které náhodně získala o našich přípravách a o našich armádách."

„Jak mrzké!"

„A také tuze dětinské, protože po Chalaisově zločinném komplotu proti králi - o němž věděla a neoznámila ho - si královna měla domyslet, že je kardinálovou policií bedlivě sledována; ta totiž přišla na to, že tajně udržuje písemný styk s vévodkyní z Chevreuse."

Není možné, čtenáři, aby sis nevzpomněl na Chevreusku, „kozičku", jak jí říkal král, jenž ji nakonec poslal do vyhnanství v Couzières v kraji Tournaine, aby ji potrestal za neustávající intriky proti sobě, kardinálovi a jejich společné politice.

Mezi všemi spiknutími, jež proti zmíněné politice vznikly - spiknutí pobožníků, spiknutí velmožů a spiknutí „Španělů", ukázalo se „spiknutí ďábelských sukní", jehož inspirátorkou a vedoucí postavou byla právě Chevreuska, tím nejzákeřnějším a také asi nejnebez-

pečnějším. Naneštěstí byla Chevreuska velikou přítelkyní královny, která přejímala její názory.

Přitom ve vyhnanství v Couzières nebyla Chevreuska nijak kající a dál korespondovala se Španělskem prostřednictvím svých anglických přátel. Kardinál královnu podezíral, že neustala ve svých stycích s Chevreuskou. A jednoho dne si všiml neobvyklé okolnosti. Královna jezdila často malou ekvipáží za svými náboženskými povinnostmi do kláštera ve Val-de-Grace a vedla tam dlouhé rozhovory s matkou představenou. Kardinál si domyslel, že nejde o nevinné žvatlání dvou pěnkavek „švitořících ve větvích“.

Matku představenou dal král podrobit přísnému výslechu a klášter prohledat až po střechu. Nic nenašel, což ovšem také nic nedokazovalo. V kláštorech vládne pořádek.

Královna však byla tuze podezřelá. Přitom byla tak lehkomyšlná a dětinská, že si myslela, že projde kardinálovou sítí. Ve své zaslepenosti napsala vlastní rukou dopis, a komu? Dobrý Bože! Přece Mirabelovi.

Markýz Mirabel, velice schopný španělský šlechtic, o němž byla v těchto *Pamětech* řeč v době, kdy byl španělským velvyslancem v Paříži, stal se po odchodu z tohoto místa prvním ministrem Filipa IV. Španělského a ten ho později poslal jako spolupracovníka, ale spolupracovníka vysoce ceněného, kardinálu-infantovi, jenž vládl, jak se dalo, španělskému Nizozemí.

Poté co dopis napsala, cítila královna tuze dobře veškeru opovázlivost svého počínání, a aby dopis dala bezpečně doručit, vymyslela složitý itinerář. Nejdřív jej svěřila svému věrnému nosiči pláště, jenž jej měl svěřit zase muži jménem Augier, anglickému rezidentovi v Paříži, a ten měl odjet do Bruselu a tam ho osobně odevzdat do rukou Mirabelovi. Královnin nosič pláště se jmenoval La Porte. Jako vysoce postavený komorník nebyl jen nosičem pláště Jejího Veličenstva. Prokazoval jí tisíce drobných služeb a byl jí tak vášnivě oddán, že se mezi služebnictvem Jejího Veličenstva říkalo, že je do ní takorůzka zamilován.

Policie sledovala všechny La Portovy pohyby a konečně ho zatkla ve chvíli, kdy vstupoval k Augierovi, rovněž podezřelému ze sympatií ke Španělům. To, k čemu došlo poté, mi připomnělo zatčení Ravailaka osobní gardou Jindřicha PV. Ta ho zatkla proto, že čmúchal kolem Louvrů, jako by čekal, až král vyjede. Leč osobní prohlídku provedla tehdy garda tuze špatně, spokojujíc se ohmatáním zad, břicha, třísel a stehén. Kdyby ho byli vysvlékli do naha, jak bylo jejich povin-

ností, byli by našli vražedný nůž připevněný k lýtku a Jindřich IV. by nezemřel rukou vraha.

Ozbrojenci Ludvíka XIII. byli mnohem svědomitější. Svlékli nosiče pláště, až byl nahý jako červ, a pak prohledali jeho šatstvo s mimořádnou pozorností. Tak objevili královnin dopis Mirabelovi, zašitý pod pravým kolenem kalhot.

Podrobili La Porta výslechu a uvěznil ho v Bastile. Zůstal své královně věrný a mlčel jako zařezaný. Jeho žalávníci by ho byli rádi dali na skřípec. Kardinál usoudil, že je to zbytečné. Královnin dopis Mirabelovi byl dostatečně výmluvným důkazem její zrady. Znovu prohledali klášter ve Val-de-Grace. Představená matka Štěpánka jako z udělení během prohlídky kláštera onemocněla; ovšem v klášteře se nenašel jediný, byť nepřímý důkaz nějaké zrady. Oznámili tedy nemocné, že je sic zdravá, leč je zbavená hodnosti matky představené a přeložena jako prostá jeptiška do kláštera La Charité-sur-Loire.

Výslechem královny pověřil král kancléře Séguiera, po zrušení úřadu konetabla nejvyššího důstojníka koruny. Protože měl dohled nad všemi aspekty života království, ztělesňoval kancléř obzvláště justici, úřad, kde skutečně vynikl. Byl duchaplný, taktní, schopný, a i z těch nejchoulostivějších situací se vždy dostal tak, že mu to jen prospělo.

Jeho rodina pocházela z obchodnické elity hlavního města, jež se posléze povznesla tím, že její členové pracovali ve finančních a soudních službách. On sám měl nadání na vydělávání peněz a náramně se obohatil tím, že půjčoval peníze zadluženým šlechticům. Nebo například odkoupil od svého strýce v roce 1624 úřad předsedy soudního dvora za sto dvacet tisíc liber. A v roce 1633, když se stal strážcem pečeti, jej prodal za čtyři sta tisíc liber...

Jelikož peníze přitahují peníze, oženil se Séguier s dcerou správce válečné pokladny, jejíž věno obnášelo devadesát tisíc liber. Miloval *gentil sesso*, leč nikdy své manželce nebyl nevěrný, nikoli proto, říkával Fogacer, že by byl cudný, ale „protože měl příliš práce s přepočítáváním svých měšců“. Nejedl nad míru, nepil, nebyl hráč, ale rád chodil, těšil se skvělému zdraví a zemřel ve věku čtyřiaosmdesáti let. Častokrát jsem ho potkával v chodbách Louvrů. Byl elegantně přioděn, leč v tmavých tónech a bez krajek a trefek, jež král nenáviděl. Měl černou, krátce zastřiženou bradku a vážný, majestátní zjev, který mi, nevím proč, připomínal rabína.

O tom, jak výslech proběhl, jsme se dověděli od samotné královny, kteráž to pobaveně vyprávěla svým dvorním filenám, aniž vynechala nejpikantnější epizodu výslechu.

Po protokolárních pozdravech předepsaných poddanému vůči francouzské královně začal kancléř neutrálním tónem:

„Madame, král mi svěřil list psaný vaší rukou, adresovaný markýzi Mirabelovi, kde jste mu podávala jisté zprávy o našich armádách."

„Ten dopis není ode mne!" vykřikla hned královnička.

„To možná, madame, objevíme, když si jej přečteme."

„Čtete, pane," pronesla královna povýšeně.

A kancléř přečetl královnin dopis Mirabelovi vyrovnaným, zřetelným, leč svědomitě nezaujatým hlasem.

Když skončil, královna zvolala:

„Ten cár papíruje podvod! To není z mé ruky!"

„Madame," odpověděl Séguier, „král má vícero vašich dopisů, porovnal je s tímto a potvrdil pravost písma i podpisu."

„Někdo je dobře napodobil," řekla na to královna rozohněně.

„Také se našly dvě chyby ve francouzštině, které obvykle děláte."

„Pane kancléři," rozohnila se opět královna, „vy byste se odvážil kritizovat mou francouzštinu?"

„Bůh chraň, madame! Zde mými ústy promluvil král."

„A u koho jste ten cár papíru našli?"

„U vašeho nosiče pláště."

„A řekl vám, zeje to ode mne?"

„Nikoli, madame. Máte v něm dobrého služebníka. Po první otázce mlčel jako ryba. Ale že je opravdu od vás, víme od Augiera."

Kdyby královna byla nevinná nebo prohnanější, než byla, zeptala by se, kdo je to ten Augier a jaká byla jeho role v té záležitosti. Místo toho zbrkle vyhrkla:

„A co řekl Augier?"

„Řekl všechno, madame."

V tu chvíli ztratila veškeru naději a zachovala se jako dítě: zničehonic vytrhla mu list psaný Mirabelovi z rukou a skryla jej za výstřihem.

„Madame," protestoval Séguier, „vaše gesto je odsouzeníhodným zločinem, neboť jím zcizujete doličný předmět. Vyzývám vás, abyste mi ho vrátila."

„Ale kdeže! Je mu nejlíp tam, kde je."

„Je to vaše poslední slovo?"

„Ano. Stokrát ano."

„Pak budu nucen vzít si jej vlastní rukou."

„Pane," vykřikla královna, „vy byste se odvážil vložit ruku na královskou osobu! To by byl zločin urážky majestátu prvního řádu! A skončil byste s hlavou na špalku."

„Na špalku nekončí ti, madame, kdo jsou věrně poslušní svého krále! Právě naopak bych si ho zasloužil, kdybych vám dovolil ten dopis zcizit a zničit.“

„Pane, uděláte-li jediný krok ke mně, zavolám svou stráž.“

„Madame, jelikož vás král zná, učinil jistá opatření. Nahradil vaši stráž svou vlastní, takže odtud nemůžete čekat žádnou záchranu. Odevzdejte mi neprodleně ten dopis, madame, nebo se ho zmocním násilím.“

„Nikdy! Nikdy! Nikdy!“

Tu kancléř odvážně pokročil ke královně, pevně ji sevřel levou paží a vnořil ruku do jejího výstřihu. Po pravdě řečeno nebyl na takový úkon zvyklý, takže postupoval váhavě. Královna ztratila trpělivost, sáhla si tam sama, vytáhla dopis z úkrytu a vztekla jej podala kancléři.

„Madame,“ pravil kancléř poklekaje najedno koleno, „děkuji vám, že jste uznala své pochybení, a dovolíte-li, odporoučím se vám.“

„Jen jděte, jděte, pane kancléři!“ odpověděla královna zuřivě. „Vy se nedostanete do ráje! To vám mohu zaručit.“

„Madame, kdo, ne-li Všemohoucí, může rozhodnout, jestli vy a já budeme spaseni?“

Načež královnu třikrát protokolárně pozdravil a odešel, na čele pot a v křečovitě sevřené ruce dopis, jehož přičiněním a zcela proti své vůli se dotkl ňader královny Francie.

Královna nicméně trvala na svém zapírání s drzostí děvčete, jež strčilo prst do zavařeniny před matčinými očima a teď se zapřísahá, že to neudělalo.

Díky Bohu však nebyla tak omezená a zatvrzelá jako královna matka a krom toho jí její blízké přítelkyně přesvědčily, že dalším zapíráním svůj případ opovážlivostí svého postoje jen zhoršuje. Když naopak všechno přizná, její doznání - jako v Chalaisově aféře - jí bezpochyby vynese odpuštění.

Sedmnáctého srpna, jak se patří kající, odhodlala se královna požádat kardinála o rozhovor. Čtete dobře, čtenáři, kardinála, nikoli krále. Obávala se králových výbuchů hněvu a byla si naopak jista, že kardinál se nerozzlobí. Přičítala to jeho sutaně a dobrotě. V tom se pěkně mýlila. Kardinál ženami pohrdal, říkal o nich, že jsou to prapodivní živočichové a nedá se od nich čekat nic dobrého. Zvláštní věc - právě misogynství ho mělo k tomu, aby vůči nim projevoval shovívavost: jelikož jsou schopny nejhoršího, nedá se jim to příliš zazlívát.

Před tímto setkáním se ubohá královna dlouze a krásně strojila, a přitom to byla naprosto zbytečná námaha. Kardinál ji nicméně přijal dvorně, leč stroze, ale se všemi projevy hluboké úcty, jež mu předpisoval protokol. Královna všechno přiznala a kardinál ji vyslechl velice pozorně a beze slova. Když své doznání skončila, kardinál několikrát potřásl hlavou, aniž z toho mohla poznat, jestli to potřásání vyjadřuje přísnost nebo shovívavost.

„Madame," řekl nakonec nadmíru jemně, „je to vsutku vážné, odvážil bych se dokonce říci nanejvýš vážné. Ale ničeho se neobávejte, učiním vše, co je v mých silách, abych pro vás u krále dosáhl odpuštění."

Královna vůbec nepochopila politické důvody, které ho vedly k té křesťanské dobrotě. Zavalila ji prudká vlna vděčnosti, zvedla se se spontánností a naivitou malého děvčátka a zvolala:

„Jste zřejmě nesmírně dobrý člověk, pane kardinále!"

Načež zapomněla na jakýkoli protokol a podávala mu ruku. Kardinál se vědomě vyhnul tomu, aby se její ruky chopil, a třikrát královnu pozdravil kleče na jednom kolenu.

To však ještě nebyl konec královniných strastí. Král vyžadoval, aby své doznání sepsala zároveň se slavnostním slibem, že znovu neupadne do svých omylů. Dopis měl být krom toho napsán a podepsán její rukou.

Tato shovívavost mě poněkud pohoršila, leč když se nad tím víc zamyslím, chápu, co k ní vedlo. Co jiného se dalo dělat? Zapudit královnu a poslat ji zpět do Španělska? Potom podstoupit předlouhou proceduru u papeže, aby jejich manželský svazek rozvázal? Přitom nebylo vůbec jisté, že by skončila úspěchem, protože papež měl na Ludvíka notně spadeno za jeho spojenectví s kacířskými zeměmi. A co ztraceného času kvůli tak pochybnému výsledku!

Nebylo lepší pokračovat v takorůzka dennodenním úsilí, jež Ludvík vyvíjel, aby královna konečně povila syna, který by nezemřel ještě před narozením jako všichni před ním? Pokud šlo o samotnou zradu, daly se pro ni nalézt ne-li omluvy, pak aspoň jakési vysvětlení. Královna pocítovala mimořádnou lásku ke své španělské rodině. Neustále svým dvorním dámám připomínala, zeje dcerou nebožtíka Filipa III. Španělského, sestrou vládnoucího krále a taktéž sestrou kardinála-infanta, guvernéra Nizozemí. Sláva její rodiny ji oslňovala! A jak jí Francie připadala malá a ubohá ve srovnání se Španělskem! A jak plakala v den, kdy Ludvík poslal zpět do vlasti její španělskou dámskou družinu za drzé chování. A její francouzský manžel? Jak málo se, žel, podobal hrdým hidalgům, kteří na ni u španělského dvora

pohlíželi s úctou, leč se zapáleným zrakem. Ludvík ke všemu zpočátku trochu koktal a z žen měl strach. Neodvažoval se jí podívat zpřímá do tváře. Jeho první milostné pokusy byly katastrofální. Nakonec ho k manželskému loži museli zanést, aby konečně své manželství s královnou „zavřil“, jak říkal cudně papežský nuncius. Na to, aby mu za to byla vděčná, už bylo pozdě, dlouhé čekání táhnoucí se týden za týdnem ji hluboce ponižovalo. Pravda, jejich vztahy se potom jevily jako dobré, ale královna brzy pochopila, že Ludvík nepřichází pravidelně pocítit její lože z lásky ani z touhy, ale že tam přichází splnit dynastickou povinnost a snaží se, aby mu dala následníka trůnu. Je pravda, že *gentil sesso* ani láska mužů k němu neměly ve výchově, již se mu dostalo, čestné místo. Byl synem tyranské matky, která mu nepřenechala sebemenší částčku moci; ať řekl, co řekl, neustále ho ponižovala, čímž jej vědomě zbavila mužské hrdosti. Navíc ze strachu, aby mu láska, byť jen láska nějaké komorné, nedala sílu sejít postavit, jej obklopila jen ošklivkami. Ludvíkův nepříznivý postoj k ženám pak ještě zpečetila výchova, již se mu dostalo od kněží; ti mu z obavy, aby se nepodobal králi sukničkáři, vylíčili akt tělesné lásky jako cestu vedoucí k zatracení duše. Provozovat jej v manželství jako trapnou povinnost bylo ještě přípustné, ale nalézat v něm potěšení znamenalo přikládat nadměrně důležitý význam tělu, té „kostře“. Ostatně každá Eva pro ně byla podezřelá, neboť prostřednictvím slasti mohla přivést muže k zatracení duše. Takto ti dobří vychovatelé utvářeli v dobré víře mladého muže, který později, v dospělosti, uchopil klíšťky, aby z výstřihu mladé dvorní dámy vyňal psaníčko. Pravda, později se zamiloval do slečny z La Fayette, to však byla platonická láska. Postával u ní, díval se na ni, mluvil k ní, ale nedotýkal se jí: znamení, jež mu vtiskla jeho výchova, bylo nesmazatelné. Ostatně ona kráska neměla sklon k tělesným požitkům. Vstoupila do kláštera. Navštěvoval ji tam téměř každý den a přes mříž hovorny, nepřekročitelnou to překážku, s ní donekonečna rozprávěl. Přestože veřejné záležitosti Ludvík řídil nanejvýš energicky, nikdy ho nenapadlo, že by si mohl příkazem dát onu mříž otevřít, jak by to učinil a jak to ostatně dvakrát učinil jeho otec, když obléhal Paříž. Jak si vzpomínáte, našel v oněch kláštrech dvě půvabné jeptišky, v nichž ještě výchova k ctnosti nezapustila tak hluboké kořeny.

* * *

„Pane, na slovíčko, prosím! Jste zamilován do kněžny z Guéméné?“
„Sličná čtenářko, vaše otázka má pramálo společného s historií!“ „Tak proč se o tom zmiňujete ve svých *Pamětech*!“

„Jak bych mohl vzpomínat na historické události a nezmínit se o svých vlastních?"

„Neodpověděl jste na mou otázku."

„To proto, madame, že se mi nechce."

„Paní z Quercy měla tedy pravdu, když vás označila za svatouška, neb jedno je jisté - vy jste tu truhlu před dveře bez závory nepři-sunul."

„Milá přítelkyně, vyslechnout mne v té věci přísluší jedině mému zpovědníkovi. Jakékoli povídání o tom by bylo zbytečné. Prosím, abyste mi položila vhodnější otázku."

„Tu je, abych vám vyhověla. Ani král, ani kardinál, ani policie o Gastonově a Soissonově vražedném záměru v Amiensu nevěděli. Jak to, že vy jste to věděl?"

„Svěřil se mi s tím hrabě z Montrésoru."

„Kdo je to, ten hrabě z Montrésoru?"

„Gastonův nejvyšší lovčí."

„Proč se vám svěřil?"

„Jsme přátelé. A onen vražedný záměr možná tížil jeho svědomí, třebaže se neuskutečnil."

„A že se raději nevyzpovídal nějakému knězi?"

„Protože se bez pochyby obával, že by ten zpovědník považoval za svou povinnost sdělit to svému biskupovi a ten by to byl mohl opakovat papeži. A ostatně proč se zpovídat? Vražda zůstala ve stavu záměru a nebyl to hřích."

„Už samo pokušení bylo hříšné."

„Milá přítelkyně, jako teolog byste byla přísná."

„A sdělíte kardinálovi, co vám pověděl ten hrabě?"

„Fidonc, madame! Zradit přítele!"

„Rozzlobila jsem vás?"

„Jen jste se mě lehce dotkla, ale mám jednu dobrou vlastnost -milý úsměv vše napraví. Díky za ten úsměv, madame, byl rozkošný."

„Smím se ještě na něco zeptat?"

„Jen se ptejte, prosím!"

„Víte, z jakého důvodu Gaston a Soissons uprchli potají z Paříže, jak jste napsal, ten první na své lenní panství v Blois a ten druhý k vévodovi z Bouillonu do Sedanu?"

„Nevím to zcela určitě, ale mohu si to představit."

„Má historik právo něco si představovat?"

„Ale kdeže, musí se opírat o listinný materiál."

„Zatímco vy, vy to právo máte, ale historikům je upíráte."

„Tak to rovněž není. Jelikož jsem však pouze pisatel *Pamětí*, je mi dovoleno vyslovit pravdě se podobající hypotézy, pokud čtenáře upozorním, že jde o hypotézy. Ve věci, o níž hovoříme, se mi jeví, že důvody, jež Soissons a Gaston uvádějí jako vysvětlení svého útěku, nejsou přesvědčivé.“

„A jaké důvody to jsou?“

„Gaston si stěžoval, že by s ním byli vyjednávali dosti drsně a že by ho mimo jiné nutili, aby zrušil svůj sňatek.“

„Vy tomu důvodu nevěříte - a proč?“

„Přichází s přílišným zpožděním. Pokud jde o Soissonse, ten uprchl, protože ho kardinál chtěl donutit, aby se oženil s jeho neteří, paní z Combaletu. Přitom kardinál vskutku v sobě onen nesmyslný záměr živil, leč král ho v tom nepodporoval, a tak Richelieu neměl možnost nutit prince královské krve, aby se oženil s dámou, jejíž společenské postavení bylo výrazně nižší než jeho.“

„A co bylo podle vašeho mínění skutečným důvodem jejich útěku?“

„Podle mého mínění, abych použil vašeho výrazu, tomu bylo následovně: byli pevně přesvědčeni o naprosté spolehlivosti kardinálovy policie a domnívali se, že objevila jejich chystaný atentát a že dříve nebo později je král tvrdě potrestá.“

Čímž projeвили pramálo soudnosti. Jak by byl mohl král potrestat Soissonse, aniž zároveň potrestal Gastona, presumptivního dědice trůnu? Je ironií dějin, že panika, která je donutila utéci z Paříže, nebyla v nejmenším podložená. Ani král, ani kardinál nevěděli a nikdy se nedověděli o atentátu v Amiensu.“

* * *

Ludvík byl z Gastonovy nepřítomnosti tuze nesvůj, neboť se obával nějakého hloupého vrtochu, jako jím byl útok v Castelnau-dary, jenž způsobil smrt dobrých vojáků a popravu vévody z Montmorency. Zahájil s Gastonem jednání o návratu ke dvoru. Ale jako obvykle začal Gaston tím, že žádal modré z nebe: chtěl, aby mu král poskytl v království bezpečné místo, to znamená pevnost, v níž by se mohl uzavřít v případě sporu s Jeho Veličenstvem. Bylo to jako žádat, aby ho vyzbrojil a on mu pak mohl klást důraznější odpor. Tento dětinský požadavek byl mnohokrát opakován a právě tolikrát odmrštěn.

Tu vyšlo najevo, že Soissons rozdmýchává mimořádné spiknutí. Gaston se k němu má připojit v Sedanu, a jakmile bude v jeho zdech, povolají královnu matku a domluví se s infantem velícím vojsku v Nizozemí. Ve čtyřech potom zveřejní manifest, vyžadující, aby král

uzavřel mír se Španělskem; kardinál bude pochopitelně z onoho jednání vyloučen.

Pro ty bláznivé mozečky bylo samo sebou, že jakmile král manifest odmrští, francouzský lid okamžitě povstane.

Pokud se francouzský lid tu a tam opravdu vzbouřil, pak to bylo na protest proti daním, jež král předepsal, aby postavil na nohy státní pokladnu a měl z čeho vést válku. Ani královna matka, zbavená moci po svém svévolném odchodu do exilu, ani Gaston, známý svými neustálými vrtochy, ani Soissons, královský levoboček, a tím méně bruselský infant, neměli prestiž a autoritu, kterých by bylo zapotřebí k jakémukoli pozdvižení Francouzů. Bylo tudíž jasné, že ten truchlivě dětský plán nemůže než ztroskotat. A Gaston, žijící ve svém krásném zámku v Blois jako v bavlnce, nemající nedostatek ani přítulných krás, ani veselých společníků, ani skvělých hostin, nijak neplál pro dobrodružství, které se mu nabízelo.

Složité vyjednávání mezi ním a králem nebylo nikdy přerušeno, dokonce se zdálo, že poněkud pokročilo, když za ním vyslali jeho zpovědníka otce Condrena. Leč čím víc se s ním jednalo, tím víc vzrůstaly jeho neuvážené požadavky. Chtěl, aby se mu zaplatily dluhy a vrátily se mu jeho důchody. Krom toho žádal, aby mu slíbili sto tisíc liber na rekonstrukci zámku v Blois, a konečně si přál, aby všichni jeho lidé byli amnestováni a propuštěni na svobodu, a nakonec i to, aby král uznal jeho manželství. Při tomto posledním požadavku, jak jsem se dověděl, se král velice ušklíbl, protože, jak si vzpomínáte, onen sňatek byl uzavřen bez jeho svolení, a dokonce aniž o tom byl uvědomen, a to s dcerou nepřitele království, vévody lotrinského.

Toho rána jsem odjížděl do Louvrů nikoli na koni s Mikulášem, ale ve svém kočáře, protože bylo tuze chladno a po Seině plavala ledová tříšť. Krále jsem našel mrzutého a skleslého. Bouthillier mi dal znamení, abych si sedl, a pošeptal mi, abych byl zticha, což znamenalo, že král a kardinál se neshodli - ne co do cíle, ale způsobu. Šlo o uzavření nekonečných jednání o narovnání s Gastonem. Za tím účelem kardinál navrhoval, aby král vytáhl do Blois se šestnácti tisíci pěšáky a čtyřmi tisíci jezdci, zajisté nikoli aby s Gastonem bojoval, ale aby ho postrašil - přesně podle vojenského pravidla: předved' sílu, abys ji nemusel použít. Král se tomu záměru bránil, říkal, že jej neshledává „příhodným“. Domnívám se, že v něm nevyvolávalo žádné velké nadšení vyrazit na vojenské tažení v nejstudenějším měsíci v roce. Smím-li se odvážit navrhnout zde ještě jiný možný důvod, je také pravděpodobné, že jej jistým způsobem skličovalo

vzdálit se přinejmenším na tři týdny od mříže klášterní hovorny, jež je vám známa.

Avšak Ludvík, neúprosný ve své spravedlnosti, se tak choval i vůči sobě. Nakonec na expedici přistoupil a vyrazil za sněhu a krupobití na zledovatělé cesty. Jakmile Gaston zjistil, že král za ním táhne s vojskem, vyslal k němu posla se spěšným listem, kde ho naléhavě prosil, aby nešel dál než do Orleansu, neb on sám opouští Blois a připojí se k němu, aby se s ním dohodl.

Po onom listu zavládla naprostá idyla. Oba bratři zahráli znovu a se stejným dojetím scénu smíření, došlo k vřelým objetím a krásným, elegantním a nabubřelým dvorským frázím a k slibům věčné bratrské lásky. Král Gastonovi pochopitelně nevěnoval tolikrát vyžadovanou bezpečnou pevnost, ale jeho dluhy - cena jeho velkolepého způsobu života - byly zaplacený. Vrátili mu rovněž důchody, které mu byly zadrženy, a dostal slib obrovské sumy sto tisíc liber, již vyžadoval na rekonstrukci zámku v Blois. A konečně král uznal i jeho manželství, leč mělo být legálně uzavřeno, až bude ochoten dát sňatek oslavit v Louvru. Může připadat zvláštní, že Gaston přistoupil na klauzuli, která jeho spojení s manželkou odkládala na neurčito. Pravda, čekání ve společnosti veselých kumpánů a něžných křepelíček v Blois nebude tak nudné.

Zvláštní bylo, že král, v Orleansu odloučený od slečny z La Fayette, „shledával, že večery jsou tuze dlouhé“ a trpěl její nepřítomností. U té příležitosti jsem si jen tak sám pro sebe řekl, že kdyby ty dva bratry spekli dohromady, podařilo by se stvořit skvělého milence, jeden by do hry vkládal tělo a druhý srdce.

Pro hraběte ze Soissons, strachy se krčícího v Sedanu, našli král s kardinálem šikovné řešení. Král učinil prohlášení - stvrzené soudním dvorem -, slibující Soissonsovi a jeho služebníkům amnestii, pokud se do čtrnácti dnů vrátí ke svým povinnostem. Tato proklamace vyvolala výměnu zdvořilých dopisů mezi Richelieuem a Soissonsem; kardinál mu psal velmi uvážlivými slovy: „Pane, chci Vám projevít svou velikou radost z toho, že ubíráte se cestou vedoucí zpět ke králově přízni jdete zároveň cestou, která Vás ochrání před záhubou.“ Na konci té věty cítíme jakoby lehké švihnutí bičem, nebo, chcete-li, varování. K svému velkému neštěstí byl Soissons velký blázen a neřídil se tím. Chtěl se vrátit k povinnosti, leč přál si zůstat v Sedanu až do roku 1641. Král by si byl přál, aby mu to zamítili, kardinál ho však přesvědčil, aby jej tam nechal, ne proto, že by měl sebemenší důvěru v Soissonsovu loajalitu, domníval se naopak, že je to strůjce všech

rozepří, ale že bude lepší nechat ho rozepře podněcovat daleko od Paříže, a hlavně daleko od Blois.

Nemýlil se, protože zakrátko se hraběti ze Soissonsu zdařilo seskupit kolem sebe velmože, kteří chtěli s kardinálem skoncovat: vévody z La Valette, z Guise a z Bouillonu.

Pro naše nepřátele byl ten komplot úplné terno. Císařští poslali povstalcům sedm tisíc mužů a Španělé přislíbili peníze. Nicméně Gaston, přestože za ním poslali z Bruselu jistého muže, který ho měl poprosit, aby se ke koalici připojil, nejenom odmítl, ale onoho Vaucella zatkl. A udělal dobře. Byl to ve skutečnosti kardinálův agent, který chtěl pomocí lsti zjistit, jestli Gaston zůstane věrný svým přísahám.

Král poslal do Sedanu, kde měl velení maršál ze Châtillonu, osm tisíc mužů a dva tisíce jezdců. Bylo to dost málo, jenže Karel IV. Lotrinský slíbil vypravit vojenské jednotky, které nikdy nedorazily: Karel IV. si svůj slib strčil za klobouk. Jak uvidíme, nepřineslo mu to štěstí. Srážka mezi vojskem Soissonsovým a královským se odehrála v La Marfée a vyhrál hrabě ze Soissons. Leč úspěch se mu stal osudným, neb najednou před sebou spatřil ustupující skupinu královské gardy na koních a v opojení z vítězství ji chtěl rozdrtit. V nastalé vřavě ho zasáhla rána z pistole do oka a zbavila ho života a zároveň i vítězství. Členové koalice v oné ráně z pistole viděli prst boží. Rozešli se a se svěřenou hlavou se všichni odebrali do svých domovů.

KAPITOLA PÁTÁ

Zážitek kancléře Séguiera, který byl z moci svého úřadu nucen vnořit ruku do královnina výstřihu a vytáhnout odtud dopis, jež mu vytrhla, stal se, jak si můžeme představit, lahůdkou malých dvorských klevetníků, takže když naši hejsci míjeli ubohého Séguiera na chodbách Louvrů, neopomněli ho pronásledovat nestoudnou otázkou:

„Tak jaké je má, pane kancléři?"

Ti kohoutci si mysleli, kdovíjak nejsou mazaní, když neřeknou „cecky", ale jen to naznačí. Krále to však nezmýlilo a dal na vědomí, že každý šlechtic, který pana kancléře osloví hnusnými, nechutnými slovy, bude vsazen do Baštily na tak dlouho, než ho hulvátství přejde.

V oněch vzrušených dnech, a hlavně během odpolední siesty, byly naše potlachy za závěsy velmi čilé.

„Odpustil byste mi," otázala se Kateřina, „kdybych jednala jako královna?"

„V daném případě ano."

„A proč to, když se její zrada táhne už celá léta?"

„Bylo jasné, že královna Francie stojí za politikou Španělska, leč ona zaujatost neznamenal pro království žádné nebezpečí."

„Jak to?"

„Protože královna byla vždy naivní. V odpověď na tajnou žádost Madridu chtěla v onom slavném dopisu po Mirabelovi, aby udělal možné i nemožné a zabránil jednak dohodě mezi Lotrinskem a Francií, jednak alianci Francie a Anglie."

„A v čem byly ty demarše naivní?"

„V tom, že Mirabel neměl sebemenší pravomoc ani prostředky, jak onomu sblížení zabránit. Lotrinsko už francouzskou invazi prožilo a nemá sebemenší chuť zažít ještě druhou. Touží nyní po míru, tím spíše proto, že Soissonsova smrt a Gastonův návrat do lůna rodiny je připravily o spojení. Jelikož navíc nedodrželo slib pomáhat Francii zbraněmi za rebelie velmožů a Soissonse, hledí si nyní svého mocného souseda usmířit."

Pokud jde o Anglii, ta už dávno přijala reformované náboženství a konečně pochopila, že jejím přirozeným spojencem není Španělsko, stojící za tridentským koncilem a usilující o vyhlazení protestantů ohněm a mečem, nýbrž její soused Francie, jediný katolický stát na pevnině, který toleruje protestanty a nechává je na svém území žít bez vylučování a perzekucí."

„Pokud vám dobře rozumím, můj milý, obě spojenectví vyplývají už logicky ze situace a Španělé proti nim nic nezmohou. Smím se vás, můj milý, zeptat," pokračovala, „co jste dnes ráno dělal v Louvrů?"

„Psal jsem podle Richelieuova diktátu malý projev."

„Není to nedůstojné vévody a paira, psát podle diktování nějakého kardinála?"

„Vůbec ne. V případě tohoto kardinála je to čest."

„A o co šlo v tom proslovu, odvážím-li se zeptat?"

„Jen se odvažte, srdíčko. Projev už byl přednesen, takže vám mohu říci, o co v něm šlo."

„A před kým byl prosloven?"

„Před benátskými vyslanci."

„A proč se obracel právě na ně?"

„Protože jsou našimi přáteli a roznesou po celé Evropě, co jim Richelieu důvěrně sdělil."

„A co jim sdělil?"

„Chcete, abych opakoval celý projev, milá moje! Jaká to poklona mé paměti! Projev byl docela krátký a jediným jeho cílem bylo omezit na minimum královninu zradu."

„S tím větší nedočkavostí jej chci slyšet."

„Tak tedy tuje: ‚Naši nepřítelé,‘ začal Richelieu... Ono ‚nepřítelé‘ označuje, moje milá, Španěly, a ti dostanou co proto. Takže pokračuji: ‚Naši nepřítelé používají jistých prostředků, o nichž se mi přičí hovořit. Obracejí se na jeptišky, aby dohnaly královnu k vážným proviněním.'"

„Není tomu právě naopak?" mínila Kateřina.

„Obávám se, že ano. Kardinál tedy pokračuje a prohlašuje silným hlasem: ‚Královna je dobrá, vši chvály hodná princezna...'"

„Tu chvályhodnost bych ráda viděla!"

„Probůh, má milá, vždyť jde o královnu Francie! Pokračuji: ‚Královna je dobrá, vši chvály hodná princezna a ničím se neprovinila, leda tím, že se jako žena dala unést náklonností a city ke své rodině...'"

„Jako žena se právě tak mohla nechat vést citem k svému manželovi a ke své nové vlasti."

„Drahá, pravda přece nemá v politickém projevu co dělat."

„A ten projev byl politický?"

„Především politický! Kladl si za cíl přesvědčit přátele i nepřátele zvenčí, že se král s královnou usmířili a pro pokračování dynastie je ve Francii vše v nejlepším pořádku. To bylo jádro pudla. Ludvík si v dětství vždycky přál, aby byl jednou nazýván Ludvíkem Spravedlivým, a byl skutečně později stejně přísný k sobě jako k druhým. Rány, jichž se mu dostalo, neodpouštěl lehce, a ačkoli řekl a dokonce napsal, že manželce odpouští, ve skutečnosti jí to nesmírně zazlíval a přes kardinálovo diskrétní naléhání se dosud nebyl s to odhodlat k tomu, aby manželku vyhledal v jejím loži. Zároveň si ten odpor vyčítal, neb se tím zpronevěřoval své dynastické povinnosti."

Pomohla mu náhoda a velká bouře. Pátého prosince 1637 jel král navštívit nám již známou slečnu skrze mříže jejího kláštera. Zdržel se, vyměnil si s ní mnoho něžných pohledů, neb nebyl žádný řečník a ono „stvoření", jak jí také říkal, bylo takoruka němé. Věděla, že to dlouhé tiché setkání zaplatí ledovým chladem matky představené a proradnostmi sester.

Král se na té návštěvě zdržel opravdu dlouho, tak velice potřeboval ženskou náklonnost, ale sotva skončila, vypukla prudká bouře, a jelikož zde byl Ludvík na koni a všude se řinula voda, byl ten pořádný kus cesty do Saint-Mauru, kam mínil zamířit, nebezpečný. Královští kuchaři a stolníci, jeho postel a celé zařízení jeho ložnice již bylo odvezeno do Saint-Mauru,* takže nevěděl, kde se nají a vyspí. Smutné postavení pro krále Francie. „Sire," řekl kapitán jeho gardy, „je tu pouze jedno řešení: vraťte se do Louvrů a požádejte královnu, aby vás přijala u sebe." Krále ten návrh překvapil, zprvu se trochu zdráhal, královniny zvyklosti byly zcela odlišné od jeho: večerela pozdě a uléhala ještě později.

„Ale královna, Sire," řekl kapitán, „se tuze ráda přizpůsobí vašim zvyklostem..."

K čemu posléze došlo mezi králem a královnou, jsem se dověděl teprve později od královniny komorné jménem Angelika, která nejdřív sloužila u nás. Leč Kateřina ji podezírala, že má blíž k d'áblům než k andělům, vyhodila ji a ubohé děvče vstoupilo mým prostřed-

* Královny venkovské záměčky nebyly zařízené, upravovali je teprve večer před královým příjezdem.

nictvím do kardinálových služeb a kardinál ji později předal královně nikoli bez postranního úmyslu, neb donašečství bylo v samých základech kardinálské politiky. Pokud jde o mne, pokaždé když jsem Angeliku potkal ubíraje se poklonit královně, poplácal jsem ji po tváři a řekl jí pár slov v provensálštině, neb to byla její mateřština. Zdvořilosti ze strany vévody a paira jí byly tuze milé a povyšovaly ji v očích jejích družek. Děkovala mi za to, když za mnou přicházela ke mně domů, jak jen mohla, a pravidelně mě zpravovala o tom, co viděla a slyšela. Okamžitě jsem vše opakoval kardinálovi, ale abyste se nemýlili: Angelika nebyla doslova čmuchalkou jako Zocoliová. Jednala z vlastní vůle a nedostávala ani sou. V podstatě jednala z vděčnosti. Kateřině se Angeličiny návštěvy v mém domě nemohly než nelíbit, dokonce i když jsem jí vysvětlil jejich důvod. Pak se uklidnila, leč nezatáhla drápky, protože při nejbližším potlachu za závěsy znovu zaútočila:

„Nemáte ani trochu studu, že prostřednictvím toho děvčete slídíte v soukromí ubohé královny?“

Zvýšil jsem hlas a odpověděl jsem:

„Měla královna trochu studu v těle, když zrazovala krále ve prospěch našich nepřátel?“

To ji donutilo zatáhnout drápky, leč nikoli zavřít pusu, neb mi náhle vyčetla něco, co nemělo žádný vztah k tomu, co předcházelo:

„Pravda je,“ posteskla si, „že krále a kardinála milujete vskutku víc než mne.“

Rozesmál jsem se jako blázen a řekl jsem:

„Miluji je, drahá moje, ale určitě ne stejným způsobem.“

Usmála se tomu žertu, ale neuvolila se ponechat mi výsadu posledního slova.

„Stejně ale nerada vidím to děvče ve svém domě.“

Zapomněla, že „její dům“ je i domem mým.

„Pokud tomu dáváte přednost, budu ji od nynějška přijímat u pana z Guronu.“

„Och, moc toho vašeho pana z Guronu nemám v oblibě! Je upovídaný, strašlivý žrout a bláznivý sukničkář.“

„Je to také můj velký přítel,“ dodal jsem trochu vyčítavě.

„Zařídíte se, jak vám libo,“ řekla otáčejíc se ke mně zády.

Což přeloženo do srozumitelné řeči znamenalo: „Uděláte, co chci Já.“

A já toho vskutku uposlechl. Leč v duchu jsem si řekl, že je Kateřina velmi neprozřetelná, protože kdyby mě ďábel chtěl vrhnout Angelice do náručí, měl by to lehčí u pana z Guronu než v mém domě.

* * *

Zde je, čtenáři, aniž cokoli vynechávám, Angeličina zpráva o nečekané návštěvě Ludvíka u královny kolem osmé hodiny večer, kdy v pařížských ulicích řádlí zuřivý liják.

Královna byla již ve večerním odění, světlé uvolněné vlasy jí splývaly na ramena. Stála u krásně plápolajícího ohně a natahovala k němu jednu po druhé nahé nohy. Když spatřila Ludvíka, jak vchází do jejího salonu promoklý do poslední nitky, nevěřila svým očím.

„Ale Sire!" zvolala napůl se smějíc, napůl zneklidněně, „jak to vypadáte! Zavolejte rychle lokaje, ať vás svléknou!"

„Žel, madame," odvětil král, „moji lokajové jsou v Saint-Mauru i s mým šatstvem, mou postelí, jídlem a kuchyňským služebnictvem, takže bez vaší pomoci bych se dnes večer nemohl ani osušit, ani pře-vléci, ani se najíst, ani se vyspat. Žádám o vaše milosrdenství, krásná paní!"

„A také se vám ho dostane, vzácný pane!" odpověděla královna, pobavená tím, že Ludvík mluví projedenkrát laškovným tónem, vládnoucím u dvora.

Potom královna zavolala Angeliku a ta začala krále svlékat z promáčeného šatu.

„Vy se třesete, Sire," smála se královna.

„Ano, madame, to jen ze zimy."

„Vám tedy nevadí, že vás svléká donaha hezká dívka?"

„Jediná osoba, madame, která by na mě v tomto postavení zapůsobila, jste vy."

Tomu se dojatá a polichocená královna rozesmála na celé kolo. A když došlo k osušování, vzala Angelice z rukou osušku a sama svého královského manžela otřela od hlavy až k patám.

„To zůstanu nahý?" zeptal se král, když i za pomoci ohně z krbu oschl.

„To ne!" zvolala královna. „Se vším jsem počítala."

A vlastní rukou se chopila jednoho županu a nikoli bez jistých Ludvíkových rozpaků mu jej pomohla navléci, potom o krůček po-odstoupila a smála se, až se za boky popadala. On se pod vlivem jejího veselí také dal do smíchu, tak to od ní bylo milé. Načež přinesli stůl, talíře, poháry a kusy hovězího, že každý z nich mohl nakrmit čtyři osoby, protože ti, co měli na starosti stolování, počítali s tím, že král s královnou všechno nesnědí, a jim tak zůstanou krásné zbytky.

Jejich Veličenstva rozprávěla, smála se jako záškoláci, hltavě se krmila a pila jako duha. A když konečně vstali od stolu, Anna trochu klopýtavě, král ji vzal pod paži a řekl:

„Madame, dovolte, abych vás směl doprovodit k lůžku.“

Učinil tak a učinil ještě něco lepšího. Svlékl ji.

„Sire,“ řekla nato královna, „sundejte si to ženské oblečení. Je pro tu chvíli nevhodné.“

Tomu se opět rozesmáli a královna řekla oním rychlým, chvatným tónem, jakým udělovala rozkazy:

„Angeliko, zatahni závěsy, vezmi si svícny, abys viděla na cestu, a pečlivě za sebou zavři.“

„Což jsem učinila,“ zakončila své vyprávění Angelika, „a když se dveře zavřely, ještě jsem slyšela, jak se smějí. Na mou věru, řekla jsem si, ať visím, jestli po tom všem smíchu nepřijdou na řadu vzdechy... Cítila jsem v srdci uspokojení s úlevou, protože od dopisu Mirabelovi to bylo poprvé, co Ludvík opět spal se svou manželkou.“

* * *

Přestože jsem dobrý katolík, chodím na mši, zpovídám se a chodím k přijímání, jak je předepsáno, tuze dobře si pamatuji na spravedlivé kritiky, které naši dobří hugenoti vyslovili proti mé církvi, a musím říci, že jsem rozhořčen - ostatně jako Ludvík - okázalou pompou našich biskupů, způsobem, jakým vymáhají desátky od našich venkovanů, i jejich lakotou, když jde o placení chudých venkovských farářů a opravu jejich kostelů.

Krom toho mají pobožnůstkáři způsoby, jež se mi přičí. Neustále mluví o „zatracení“, předbíhajíce tak bez okolků soud našeho Pána, a na druhé straně neustále řeční o „Prozřetelnosti“, jako by věděli předem, jak o čem rozhodne.

Nicméně projedenkrát nejsem dalek toho věřit, že se naši pobožnůstkáři nemýlili, když *urbi et orbi* roztrubovali, že průtrž mračen, která krále donutila neodjet do Saint-Mauru a hledat útočiště u královny, byla „dílem Prozřetelnosti“, jak říkali. Tím víc jsem se v tom utvrdil, když jsem třicátého ledna 1638 otevřel *Gazettu* Théofrasta Renaudota, kde jsem si přečetl černé na bílém, že Její Veličenstvo královna je samodruhá.

Celou Francii zachvátila ohromná radost, v níž se však zachvívala obava, již se nikdo neodvažoval vyslovit nahlas: už jedenadvacet let končila všechna královnina těhotenství potratem. Podaří se jí tentokrát donosit plod až do konce? Na všech světových stranách Francie vznášely se k nebi zanícené modlitby, jedny k Ježíšovi, druhé k Panně Marii, aby královna tentokrát porodila, a aby porodila syna.

Modlitby byly vyslyšeny, nevýratný to důkaz pro pobožnůstkáře, že průtrž mračen, která krále donutila hledat útočiště u královny, byla

prostě a jednoduše dílem Všemohoucího. To byl také důvod, proč robátku dali jméno Ludvík *Dieudonné**

Byl to po pravdě řečeno kojenec baculatý, s velkým zadečkem a silnými údý. Takže když si ho chůvy mlsně prohlédly a ohmataly, došly k závěru, že „pokud jde o dámy, bude se podobat víc dědečkovi než svému otci“. Řekly si to mezi sebou *sotto voce*, leč Bůh sám ví, jak se to stalo, druhý den znal to proroctví celý dvůr.

Pokud jde o mě, nikdy nebyl potlach za závěsy v naší ložnici tak podnětný a dlouhý.

„Milý příteli,“ začala Kateřina, „chápu - královna je šťastná, že donosila plod, a Ludvíkovi se ulevilo, že má konečně dauphina, který zaručuje budoucnost dynastie. Ovšem hůře již chápu ohlas toho narození, který je takový a tak velký, že dokonce za hranicemi království si nad ním naši nepřátelé zoufají a naši přátelé si k němu blahopřejí.“

„Má drahá ovečko, odpověď na vaši otázku se vejde do jednoho vlastního jména: Gaston.“

„Gaston?“

„Arciže! Gaston! Muž stojící za všemi intrikami a za všemi zradami. Před narozením Ludvíka Dieudonné byl Gaston skutečným dědicem trůnu a z tohoto titulu velmi důležitou osobou v království. A co dělal? Žil život s *infarniente* a hýřením a čas od času opouštěl královský dvůr bez upozornění a utíkal se do nepřátelských zemí, do Lotrinska nebo do Nizozemí, kteréžto země jej vždy nadšeně přivítaly, protože měly užitek a radost z neshod královské rodiny a počítaly s tím, že až jednou Gaston nastoupí po svém bratrovi, bude ohebnější vůči jejich politice. Na Ludvíkovy dopisy s prosbami, aby se vrátil do lůna rodiny, odpovídal požaduje za svůj návrat do Francie odměnu ve zlatě. Krom toho vyžadoval výsady a povýšení pro své favority a ve své nevědomosti neváhal chtít titul kardinála pro vlastního zpovědníka, který své konkubíně udělal dítě... Má drahá, kdyby se nenarodil dauphin, jaká pohroma by nastala po Ludvíkově smrti, až by na trůn usedl Gaston! Z králova a Richelieuova trpělivého díla obnovy by nezůstalo zhora nic. Ne že by byl Gaston hloupý, ale zajímá ho jedině sladké nicnedělání s veselými kumpány a přítulnými křepelickami. Krom toho mu na království nezáleží a je pravděpodobné, že by se zachoval stejně jako jeho matka po smrti Jindřicha Čtvrtého: jako ona by se zmocnil královské pokladnice a zakrátko by vše pro-

* Česky Bohdan, Bohem darovaný (pozn. překl.).

mrhal. Jelikož by byly peníze na válku utraceny, nezbylo by nám než přistoupit na potupný mír se Španělskem."

„A co teď bude Gaston dělat?"

„Roztrpčen, že už nic neznamená ani uvnitř země, ani venku, sázím se, že se usadí na svém lenním panství v Blois, které velice miluje a kde by si přál provést nějaké úpravy, jak tvrdí, pokud by král byl ochoten dát mu na to velký měšec peněz."

„A jak to dopadne s tím obrovským darem?"

„Král k tomu pravděpodobně dá souhlas, protože je nesmírně rád, že po bouři v rodině nastane konečně klid. Takže .vnitřní rozbroje' budou bohudík za námi, Gaston v Blois, královna matka ve svém doživotním exilu a královna zcela pohlcena radostmi mateřství."

* * *

„Pane! proč jste mi dosud nic nepověděl o otci Caussinovi?"

„Sličná čtenářko! Vy se zajímáte o královny zpovědníky?"

„Už jen kvůli jejich počtu. Spočítala jsem si, že od počátku panování až dodnes jich bylo sedm a všech sedm jich postupně propustili. Kdo je propustil?"

„Kardinál - s královým souhlasem."

„Ale co měl kardinál co dělat s královými zpovědníky?"

„Drahá přítelkyně, *všechno!* Neboť od kněze, který by jménem Páně svému kajícímu doporučil španělskou politiku, se věru dalo očekávat *všechno!*"

„A proč tedy byl vybrán otec Caussin?"

„Protože byl ze všech možných kandidátů nejhlopější."

„Nejhlopější? Vždyť byl považován za svatého."

„To možná není neslučitelné."

„Pane, že byste byl neuctivý k naší svaté církvi?"

„Ale vůbec ne. Ctím světce krom těch, kteří se mi nezdarí tuze věrohodní."

„A vy nějaké takové znáte?"

„Zajisté, například svatého Norberta."

„A co udělal, že ho máte v takové neúctě?"

„Byl kanovníkem v Kolíně a běhal za ženskými sukněmi jako blázen, až ho Všemohoucí srazil bleskem, leč ten ho nezabil, ale dal ztvrdnout jeho údu tak, že zůstal po celý jeho život tuhý a vztyčený. Když to uvážíme, je to vlastně podivný trest, protože spíš podpořil než znemožnil kanovníkovo milování. Po jeho smrti ho církev bůhví proč svatořečila a od toho dne se k němu ženy toužící zoufale po dítěti modlí, aby se za ně u Pána Boha přimluvil."

„Pane, vy mě vodíte za nos!”

„Vůbec ne. Sama královna se k svatému Norbertovi modlila a nezbyvá než věřit, že se tam nahore těší jistému vlivu, když byla královská modlitba vyslyšena. Abychom se vrátili k otci Caussinovi, je pravda, že psal nábožné knihy a míval pěkná kázání. Jeho nadřizení si ho však moc necenili. Podívejme se, co o něm napsali. *Judicium in practicia infra mediocritatem, experientia remmferre nulla, prudentia in rébus gerendis parm**”

„Promiňte, pane, ale moje latina už dávno vyvanula a po pravdě řečeno mi nikdy nebyla blížká. A Richelieu ho přes všechny ty vady zaměstnal?”

„Omyl! Zaměstnal ho *právě pro* ony vady, v přesvědčení, že kdyby se Caussin pokusil přiklonit krále ke španělské politice, učinil by to s takovou neobratností, že by král jeho úmysly rychle postřehl a bez meškání ho propustil. Richelieu se nemýlil. První krok otce Caussina bylo skutečné faux pas: napsal svému příteli otci ze Séguiranu a vyjádřil se zcela jasně, jaký smysl vidí ve svém novém úkolu: „Panovník má hříchy muže a hříchy krále. Jak pojímat to, zeje králi přidělen zpovědník, aby mu dal rozhřešení z hříchů muže a ne z hříchů krále?”

„A jakých hříchů se z Caussinova hlediska král dopustil jako král?”

„Četných a těžkých. Zajistil francouzským hugenotům tak zvaným milostným ediktem svobodu vyznání. Uzavřel spojenectví s protestantskými zeměmi.** Nechtěl ani slyšet o radikálním vymýcení hugenotů, ačkoli bylo vyhlášeno tak vysokou autoritou, jako byl tri-dentský koncil. A konečně vedl král předlouhou svatokrádežnou válku právě proti Španělsku, které chtělo bez meškání ono svaté vymýcení požadované koncilem uskutečnit.”

„Jestli tomu rozumím, pane, chtěl otec Caussin zavrhnout vlastně celou politiku krále a Richelieu. A co by se stalo, kdyby král odmítl ony obrovské hříchy přiznat? Byl by mu otec Caussin odmítl dát rozhřešení?”

„Ale kdeže, kdeže. Věci nešly tak daleko. Otec Caussin nenapadl královu politiku tak přímo. Avšak při jednom kázání, kde seděl i král, odhalil patetickými slovy bídu, do níž lid uvrhla válka. Onen křesťanský soucit vzbudil údiv, protože biskupové, abychom uvedli pouze je,

* lat.: Úsudek v praxi víc než podprůměrný. Životní zkušenost takřka nulová, obezřetnost při řízení věcí nedostatečná.

** Švédsko, Holandsko a německá luteránská knížata.

se o bídu lidu nikdy nestarali, ba naopak ji vymáháním přemrštěně vysokých desátků jen zvyšovali.

Otce Caussina bez meškání propustili. Ten prohlásil, že jeho jediným zločinem bylo, že králi řekl, co nemohl smlčet, aniž zavrhl sám sebe. Načež si hlasitě a důrazně stěžoval, že s ním zacházeli jako se zločincem a posléze ho poslali až na sám konec země."

„A jak se, pane, jmenuje ten konec země?"

„Quimper."

„Tuze pěkný přístav, jak jsem slyšela! Leč abychom skoncovali s otcem Caussinem, myslíte si opravdu, že Richelieu vybral tohoto kněze podprůměrného ducha schválně, jen aby se dopustil tolika chyb, že jej budou moci za velkého rozruchu propustit a varovat tím jeho nástupce?"

„Myslím si to. A lekce opravdu zabrala, neb žádný z Caussinových nástupců se neodvážil udělat ani tu nejnenápadnější narážku na královu politiku. Takto skončily pokusy církve - jako předtím pokusy soudního dvora - vnucovat králi politiku, kterou by měl provádět."

* * *

Jedenatřicátého srpna 1637 povila moje milovaná manželka vévodkyně z Orbieu dcerušku a zachvátila ji nesmírná radost. Moje radost takového vrcholu zprvu nedosahovala, leč došla k němu, jen co byl holčičce rok, neboť po mně pokukovala a usmívala se tak kouzelně, že mě to utvrdilo v přesvědčení, že děvčata nepotřebují vyrůst, aby se naučila svůdnosti. Ovládají ji od prvního žvatlání.

Hádejte, sličná čtenářko, jaká křestní jména Kateřina na mou prosbu naší dcerušce dala? Jen si vzpomeňte, drahá přítelkyně, na epizodu z mého života v Bruselu, kde jsem byl hostem infantky Kláry Isabely, k níž jsem pocítil okamžitě a k svému velikému překvapení horoucí a zároveň platonickou lásku.

„Platonickou?" poznamenala k tomu kněžna z Guéméné, když jsem před ní ta slova pronesl. „Je kdy tak láskyplný vztah muže k ženě opravdu platonický?"

„V tomto případě byl. Bruselská infantka byla dobrá, jemná a šlechetná. Ale aniž byla členkou řádu, nosila hábit klarisky ozdobený velkým křížem. A abych mluvil zcela upřímně, nedovedl jsem si představit, že bych vzal do náručí takto vystrojenou dámu: byl bych to považoval za svatokrádež."

Když jsem o propuštění otce Caussina vyprávěl Kateřině, řekla mi:

„Není-liž pravda, že se král nechová právě jako křesťan, když matku postihuje doživotním exilem?"

„Moje drahá, král chrání sebe a brání svůj stát. Královna matka je tak omezená, tvrdohlavá a mstivá, že nikdy nevyvodila sebemenší poučení ze svých přehmatů. Kdyby se vrátila do Paříže, okamžitě by se postavila do čela protirichelieuovské kohorty a *vnitřní rozbroje*, jak říká král, by se rozjely nanovo.“

Ozvalo se zaklepaní na dveře, a když jsem řekl vstupte, vešla do místnosti Honorée, držící na svých bohatě obdařených řadrech robátko, jež jeho dvě křestní jména, zdá se, nijak nezatěžovala. Klára Isabela vztahovala k chůvě ručičky s křikem, že by vám prorazil bubínky. Leč řev ustal, jakmile měla ústa plná dobrého mléka.

Zmínil jsem se již o tom, jak byla Honorée hrdá na svá řadra, kterážto byla vskutku obdivuhodná svou velikostí, kulatostí a pevností, takže se stalo, že jsem jednou Honorée zastihl obnaženou a neodolal jsem bleskovému pohledu na ty skvosty, čímž jsem si hned vysloužil Kateřininu kyselou poznámku, na niž si sličná čtenářka možná vzpomene.*

Právě v té chvíli, která slibovala tolik radostí, někdo znovu zaklepal a na moje vyzvání vstoupil *maggiordomo* a sdělil mi, že ctihodný doktor kanovník Fogacer naléhavě žádá o přijetí. Vstal jsem, vrhl poslední pohled na Kateřinu a dcerušku a odebral se do předpokoje, kde stál bledý, sklíčený Fogacer; pevně mě objal a pošeptal mi:

„Dal bych s radostí deset let života, abych nemusel být tím, kdo vám to oznámí. Váš pan otec zemřel.“

„Ale kdy?“

„Dnes v noci, ve spánku.“

„A jak?“

„Pravděpodobně zástava srdce.“

„Trpěl?“

„Myslím, že ne. Jeho tvář byla klidná.“

Podlamovala se mi kolena, musel jsem si sednout a skrýt tvář v dlaních. Díky tomu, že byl otec ve svém bujarém stáří stále ještě v plné síle a pořád zahleděný do své světlolvasé Margot, namlouval jsem si, že je nesmrtelný, a jeho smrt, jež přišla tak brzy po narození naší dcerušky, mi vnukla strašlivý pocit, že mně Pán jednou rukou bere, co mi druhou dává.

Otec kdysi sloužil Jindřichu III. se stejným zápalem, jaký jsem teď vkládal já do služeb Ludvíkovi. Leč věk mu posléze zatarasil další cestu k bojům a nebezpečím osamocených misí, i rozhodl se psát

* „Vás ty obrovité koule vzrušují?“

Paměti, a když došel až ku konci toho, co prožil, požádal mě, abych v jeho díle pokračoval a svěřil papíru, co jsem zažil a zažiji ve službách Ludvíka a Richelieu. Nejprve jsem se chvěl strachy, že moje psaní se nevyrovná jeho zápiskům, leč po prvním pokusu mne otec uklidnil. Užival jsem zajisté při psaní mnohem méně naší krásné provensálsštiny než on, ale tak tomu chtěla doba. Naopak jsem zase dobře ovládal dvorskou řeč hejsků a filfen, kterýmžto jsem se nikdy nepřestal posmívat. A pokud jde o pasáže týkající se *gentil sesso*, otázal jsem se ho, jestli se mu nezdá, že jich tam mám příliš mnoho. „Ale kdeže," odpověděl, „o *gentil sesso* se toho nikdy neřekne příliš mnoho. Jen se poddejte svému sklonu. Buďte mu vděčný za to, zeje, jaké je. Nikdy to neopomeňte opakovat. A *gentil sesso* vám nikdy nepřestane naslouchat."

A nyní můj otec, můj hrdina, můj vzor už není. Jen jsem se dostal ze své ochablosti, dal jsem připravit kočár a povolal svou suitu, a odmítnuv Kateřinin doprovod, jež mi ve své šlechtnosti nabízela, odebral jsem se do otcova domu.

Sevěřelo se mi srdce, když jsem ho spatřil na jeho loži v strašlivé nehybnosti smrti, se zavřenýma očima a vyhaslou tváří.

Padl jsem na kolena a jal jsem se modlit, leč modlitby mi nepřinesly žádnou úlevu a tím méně promluva přítomného kněze, slibujícího otci věčnou blaženost. A jak mu ji kčertu mohl slibovat, ještě než se k tomu vyjádří božský soudce? A kdo se kdy z toho blaženství vrátil, aby nám vyprávěl o rajských slastech? O jejich povaze v sobě ostatně chovám určitou nejistotu.

Jak můžeme být šťastni, když nemáme oči, abychom mohli obdivovat zlato svítání a nach soumraku, když nemáme uši, abychom slyšeli hlas milované bytosti, když nemáme rty, abychom je přitiskli na ty její?

Svěřil jsem se se svými pochybnostmi Fogacerovi a ten je smetl jedním mávnutím ruky: „Drahý vévodo, zapomínáte na těla vzkříšení!"

Mezi modlitbami jsem si nepřestával připomínat, za co všechno otci dlužím: ze všeho nejdříve za zdravé, čilé tělo, o němž mi jednou naše kuchařka řekla, „že mi bude dobře sloužit": za radost ze života, přes všechny nepřijemnosti a zklamání stále nesmírně silnou, za rozhodnost ve všem svém konání, za neochvějnou věrnost králi, za nevykořenitelné pohrdání klepy, spiknutími a úklady a za pevné odhodlání nebýt nikdy licoměrníkem ani skrblíkem, a to nejlepší nakonec, za vůli pohlížet shovívavě na vlastní slabosti a rovněž na slabosti druhých.

* * *

„Pane, čím to je, že už ve svých *Pamětech* nemluvíte o své matce, vévodkyni z Guise?“

„Zavřela mi dveře svého domu.“

„A pročpak?“

„Je to pyšná dáma a já přes všechny její prosby, příkazy, ba dokonce i výhrůžky tvrdošíjně dál sloužím kardinálu Richelieuovi, kteréhožto ona má u veliké nenávisti.“

„Kdo by tomu mohl uvěřit, že vášnivě politické zaujetí může mít u dámy vrch nad pokrevním svazkem?“

„Je to tím, že jejím zpovědníkem je jezuita.“

„A vy s ní tedy už nejste ve styku?“

„Ovšemže ano! Dosti často jí posílám dopisy a květiny. Na ty první nikdy neodpovídá, ale za ty druhé mi vždycky poděkuje.“

„Není to absurdní?“

„Nevím. Je to následek dobrého vychování. Za květiny se vždy musí poděkovat, leč odpovědět na dopis je již kompromitující.“

„Netrpíte tím, že ji už nevidáte?“

„Ovšemže ano. A jsem si jist, že ona tím trpí rovněž. Ale má přijít o svůj rajský úděl jen pro potěšení vidět se na chvíli se svým satanským synem?“

„A co jste udělal, když vám zavřela dveře před nose?“

„Co jsem mohl dělat, ne-li přenést všechnu svou lásku na otce. Krom toho k němu cítím nesmírnou vděčnost za to, že věnoval tak velkou péči mé výchově.“

„Což to nebylo přirozené?“

„Vůbec ne. V šlechtických rodinách se spokojují s tím, že syna vyučí jezdeckému umění, šermu a tanci. Můj otec mě od dětství vzdělával v literatuře, matematice, historii a cizích řečech. Ba udělal víc: poslal mě za cenu velkých výdajů na dosti dlouhé pobyty v Anglii, v Itálii a v Německu, spoléhaje na to, že kromě studia tam navíc poznám také dámy, které budou natolik milé, že mi pomohou se zdokonalit.“

„A kdo byl lepším učitelem, páni magistři, nebo dámy?“

„Dámy. Ovšem jen jedna v každé zemi. Netoužil jsem se ani rozptylovat, ani získat různé přízvuky.“

* * *

Během dlouhého nočního bdění u otcova lože došlo k příhodě, jejíž důsledky byly nemalé. Stále jsem se ještě modlil, když jsem zaslechl zaúpění, a jelikož byla komnata špatně osvětlena, nevěděl jsem zprvu, odkud to přichází, ale když jsem si na šero zvykl, spatřil jsem

Margot, sedící na zemi v nejtmaším koutě pokoje; pažemi objímala zdvižená kolena a žalostně vzlykala. Poručil jsem Mikulášovi, aby pro ni došel a přivedl ji ke mně, aby se po mém boku mohla modlit u lůžka muže, kterého zbožňovala. Souhlasila s tím, poděkovala příškrceným hlasem za mou dobrotu a poklekla, ovšem kus ode mne v obavě, že by mě urazilo, kdyby byla blíže. Protože je možné, že si čtenář už nepamatuje, kdo byla Margot, „naše malá zlodějka polínek“, jak jsme ji zprvu pojmenovali, rád bych o ní něco pověděl. Osířela, žila úplně sama v ubohém domku, k jídlu měla jen tu trochu chleba, který si vydělala tím, že ulehčila svým sousedkám v ulici od nejtvrdší dřiny, a ledové noci proplakala. A že byla neohrožená, vymyslela si, že přeleze zeď, za níž se hromadila naše zásoba polen, a nabere si tam, kolik dřeva bude chtít.

Nakonec si toho domácí služebnictvo všimlo, počíhali si na ni, chopili se jí a přivedli ji k otci, který nejdřív zíral, že tak drobné děvče mohlo přelézt zeď dva sáhy vysokou. Ta vůle žít a ta odvaha se otci zalíbily, ani ho nenapadlo vydat ji paži zákona, která by ji bez otálení pověsila, ale přijal ji do svých služeb a brzy tomu byl velice rád, tak se ukázala být hbitá a pracovitá.

Když k nám přišla, mohlo jí být tak dvanáct nebo třináct let, víc ne. Přesně to určit však bylo těžké, neb její paže a nohy byly slabounké, zadeček neměla ani zakulacený a řadra tak sotva do dlaně. Nicméně i tehdy byla, jen co ji umyli, velice pohledná, bylať to světlovláska s jasnými očima, plná života a ráznosti, která dovedla vystrčit drápky, když bylo třeba se bránit našim komorným, které by ji byly rády braly svrchu.

Měla ještě jednu ctnost, a to tuze vzácnou: vděčnost. Mého otce zbožňovala, a ačkoli zprvu to byl cit dcery k otci, jakmile se zaoblila a stala se z ní žena, nemohl než se změnit, pro ni i pro něj. Nebyl to však, čtenáři, nějaký panský vrtoch, protože ona náklonnost vytrvala a vzrostla, takže Margot se nakonec stala paní domu. Od té doby nenosila krátkou sukni, ale dlouhé šaty jako dáma, a otec jí platil preceptora, který ji naučil číst a mluvit francouzštinou, jakou by jí byly mohly dvorské fifyleny závidět.

Nevím, jak dlouho jsme takto setrvali, než se na prahu dveří objevila boubelatá, prsatá Marietta s velkým zadkem, naše kuchařka. Hlasitě, přestože jí po tvářích tekly slzy jako hrachy, nám řekla, že nejde jen o to oplakávat našeho ubohého pana markýze, nejlepšího pána, jaký vůbec kdy byl, ale že musíme taky něco dostat do žaludku, nechceme-li i my chřádnout a umřít. Že si je úplně jistá, že pan markýz

nahoře v ráji by chtěl, aby jeho poslední hosté naposledy pojedli u jeho stolu, a že sice pro pláč takofak na oči nevidí, ale přesto nám uvařila dobrou hustou polévku, zeje to její řemeslo a my se teď máme ujmout toho svého a sníst ji. Takže jsem se zvedl a všichni ostatní šli za mnou ke stolu, a jen jsem usedl, sedla si Margot vedle mne, což neodpovídalo protokolu, leč toleroval jsem to, neb jsem si všiml, jak je ztracená a vyvedená z míry. Pošeptal jsem jí, aby si otřela slzy, a jelikož neměla kapesníček, půjčil jsem jí svůj a ona si jej přitiskla k tváři, zcela zbrocené slzami. Potom mi vyhaslým hlasem řekla:

„Ale co jen udělá Pánbůh se mnou, když jsem teď ztratila toho nejlepšího pána pod sluncem? Kam se teď vrtnu, bez chleba a beze střechy nad hlavou?“

„Samozřejmě že ke mně,“ řekl jsem v zápalu chvíle, aniž jsem o tom dál uvažoval.

Bylo to, čtenáři, zajisté gesto milosrdné a vycházelo mi přímo ze srdce. Leč jak se ukázalo později, nebyl to asi tuze dobrý nápad.

KAPITOLA ŠESTÁ

Čistá, hbitá Margot vybroušeného chování dělala v naší domácnosti divy. Svou úslužností si získala naše komorné, neb nikdy nezaváhala přispět pomocí každé z nich, když jí práce přerostla přes hlavu.

Krom toho zvyšovala její prestiž skutečnost, že „mluvila řečí pánů“, ne hatmatilkou většiny našich sluhů a komorných. Obliba u všech lidí v domě ji nijak neoslnila. Zůstávala nadále prostá a laskavá. Vůči *maggiordomovi*, Kateřině i vůči mně projevovala nejvyšší zdvořilost a poslušnost.

Přes to všechno se věci pokazily z toho prostého důvodu, že to byla žena a Kateřina rovněž. Když mi Margot říkala naivně: „Ach pane, vy se tak podobáte svému panu otci,“ zdála se mi ta poznámka dojemná, leč k jakému závěru mohla dojít Kateřina, ne-li ktomu, že když Margot zbožňovala mého otce, přenáší teď tu adoraci na mne? A když mi u stolu nalávala víno do poháru a její ňadro se lehce dotklo mého ramene, téměř jsem to ani neuznamenal, leč neuniklo to pohledu Kateřiny. Pro tu chvíli však nic neříkala, neb bez pochyby shromažďovala nenápadné důkazy, jichž jsem si vůbec nevšiml, a i kdyby, zdály by se mi bezvýznamné.

Nicméně bouře, jež v proudu dní a nocí získávala na síle, vypukla zcela náhle a milá ranní rozprávka se změnila v obžalobu.

„Pane,“ pronesla znenadání Kateřina, „žádám vás, abyste tomu děvčeti dal bez meškání výpověď.“

„Kterému děvčeti?“

„Margot.“

„Margot!“ zvolal jsem, jako bych spadl z měsíce, „Margot! Vždyť je to naše nejlepší komorná!“

„To vskutku je,“ odpověděla Kateřina, „ale v tom to právě vězí. To děvče po vás jede a já to nestrpím.“

„Ona po mně jede!“ zvolal jsem a udiveně zíral. „Jak jste na to, moje drahá, přišla? Je ke mně právě tak jako k vám milá, řekl bych

vřelá, dává tím najevo vděčnost za to, že jsme se jí ujali po smrti mého otce."

„To jsou hezké řečičky, pane! Obvykle máte dost důvtipu a zdravého rozumu, ale nikdy, když jde o dámy. Milujete je tak, že vám jejich pletichy unikají."

Načež Kateřina nebezpečně sladkým hlasem odříkala celý růženec *důkazů*, jež proti Margot shromáždila. Vzaty odděleně jeden za druhým zněly nepřesvědčivě, leč mám-li být upřímný, ve svém celku přesvědčivé byly.

„Budeme-li předpokládat," poznamenal jsem, „že ta křepelička má sklon přenášet lásku k mému zemřelému otci na mne, kterýž se mu tolik podobám, dovedete si, madame, představit, že bych vás urazil nevěrou pod vaší vlastní střechou? Jaký bych to byl hrubián? Nehledě k tomu, že bych se cítil svatokrádežníkem vůči svému otci, kdybych se dotkl byt' jediného světlého vlasu toho stvoření."

„Ty 'světlé vlasy', to už je přespříliš, pane. Prozradily vás. Nezmínil byste se o nich, kdybyste je nemiloval."

„Ať se propadnu, madame, ale vždyť vy vidíte zradu, kam jen pohlednete! Sebelepší slůvko, které vyslovím, je již doznáním."

„Hezké řečičky, pane! Nedělejte nevinného. Jste tak šíleně posedlý *gentil sesso*, že sotva zahlédnete pěknou křepeličku, už planete touhou ji pohládit. A jelikož hned při prvním setkání jí nemůžete polaskat bradavky, utečete se k slovním něžnostem, kterých máte nekonečnou zásobu. Abych se vrátila k Margot, což se mám smířit s tím, že budu mít v domě koudel tak blízko křesadla? Ale kdeže, kdeže! Nebudu tak lehkomyšlná! Margot je mladá, pěkná a jiskrná, a když se o vás bude třít každý boží den, mám velké obavy, aby z toho tření jednoho dne nevytryskla zlá jiskra. Pro klid mé i vaší duše po vás tedy, pane, žádám se vši naléhavostí, abyste Margot bez meškání propustil."

„Propustil!" zvolal jsem. „Ničeho chybného se nedopustila! A vyhodíme na dlažbu chráněnku mého otce! To by nás zneuctilo."

„Nejde tu o vyhození na dlažbu. Zaslechla jsem, že paní kněžna z Guéméné hledá komornou a zjistila jsem, že na vaše výslovné doporučení by byla ochotná Margot přijmout."

„Madame," řekl jsem po chvíli, „budu o tom přemýšlet a brzy vám sdělím své rozhodnutí."

Pak jsem se s Kateřinou rozloučil, leč dosti chladně, bez objetí, bez polibku, neb jsem shledal, že v tomto sporu se mnou jednala příliš vysoka.

* * *

Kardinál, a král ještě víc, nesnášeli u svých služebníků sebemenší zpoždění, dorazil jsem tedy úderem deváté hodiny do Louvrů, ale v předpokoji Jeho Veličenstva jsem našel pouze vrchního finančního správce Clauda Bouthilliera, s nímž jsem již před drahnou dobou navázal přátelství.

Po obvyklém pevném objetí, jež jsem nesnášel jen tehdy, když je provázelo bolestné plácání do lopatek, otázel jsem se Bouthilliera, co tam dělá, a on mi odpověděl stejnou otázkou.

„Jsem tu jako každé ráno v devět hodin. Čekám, že se z králových nebo kardinálových úst dozvím o úkolu, kterým mě pověří.“

„Takže očekávejte to nejhorší,“ pronesl s úsměvem Bouthillier. „Král táhne s vojskem uštědřit Lotrinčanům pořádnou lekci za to, že ho zradili, když proti němu Soissons, Bouillon a Guise pozdvihli zbraně. Vzpomínáte si bezpochyby, že Karel IV. Lotrinský přislíbil smluvně Ludvíkovi pomoc a podporu a že v terénu - pochopitelně - svůj slib zradil. Snížilo to bojeschopnost královských vojsk a ty byly u La Marfée hrabětem ze Soissonsu poraženy; hrabě se z toho dlouho neradoval, neb mu o hodinu později střela z pistole proletěla okem do mozku. Tak mu smrt zhatila vítězství a jeho spojenci Guise a Bouillon se dali okamžitě na útěk.“

„Pokud vám dobře rozumím,“ řekl jsem, „král teď potrestá Karla IV. Lotrinského za to, že nedodržel smlouvu, a my jsme se tím opět ocitli oběma nohama ve válce.“

„K níž já přispěji penězi a vy znalostí němčiny, kteráž bude králi v tamější zemi tuze užitečná.“

„Tím se tedy stávám tlumočníkem Jeho Veličenstva.“

„Pro přesnost ještě dodám, *rex dixit*, že odjíždíte z Louvrů s králem a kardinálem, a to popozítří v šest hodin ráno.“

„Uvidím teď kardinála nebo krále?“

„Nikoli. Jsou příliš zaneprázdněni. Hádají se.“

„Dobrý Bože! Oni se hádají! A víte proč?“

„Zdá se, že to ví u dvora kdekdo kromě mě, neb jsem bohudíky hluchý a většinou i němý.“

Tomu jsme se oba rozesmáli a nikoli bez posledního objetí se rozešli. Avšak jen jsem mu ukázal záda, změnil se můj smích ve škleb, tak jsem se cítil ubohý a zoufalý při pomyslení, že opustím Kateřinu a svá robátka bůhví na kolik dní a týdnů, strávených v chladných zemích.

Při odchodu jsem nicméně neopomněl navštívit v jejím bytě v Louvrů kněžnu z Guéméné v naději, že mě její něžná nátura a nesmírná

přívětivost trochu utěší. Našel jsem ji skvěle ustrojenou, leč komorné ji ještě neučesaly, což se mi převelice zamlouvalo, protože jí dlouhé hedvábné vlasy splývaly v rozkošných vlnách až na ramena.

Seděla ke mně otočená zády, takže jsem ji viděl jen v zrcadle, a jelikož jsem seděl za ní v lenošce s opěradly pro ruce, viděla i ona jen můj odraz v zrcadle. Navázal jsem hovor velkými komplimenty na její rozpuštěné vlasy, což přijala s královským mlčením, jako byty poklony byly samozřejmostí.

„A co vy, bratránku," promluvila konečně, „jevíte se mi dnes po ránu smutný a ustaraný."

Nebyla žádnou mou sestřenkou a oslovovala mě tak jen z laskavosti, neb byla rozená Rohanová.

„Odjízdim totiž, madame, za dva dny do Lotrinska."

„No a? Cožpak nejste hrdý, že vytasíte meč a po boku krále ty lotrinské zrádce potrestáte?"

„Ale kdeže. Kdeže. Nebudu se ohánět mečem a bohudíky také nikoho nezabiji. Budu za toho tažení královým tlumočnickem."

„Ale to je velká čest!"

„A také velká starost! Nevím, budu-li hatmatilce nepřitele rozumět, od města k městu se totiž liší."

„A jak se domnívám, jste rovněž velice nešťastný, že opustíte svou půvabnou manželku a dětičky."

„To je pravda. Sestřenko, dovolíte-li, abych přeskočil na něco jiného, Kateřina by vás ráda o něco poprosila: chce propustit výbornou komornou a slyšela, že vy nějakou hledáte, takže by vám ji ráda doporučila."

„Dobrý Bože! Komorná je výborná, a Kateřina ji chce propustit? Co se skrývá pod tím protimluvem?"

„Pouhé zneklidnění: ta křepelíčka je tuze půvabná, a jelikož velice obdivuje svého pána, někdy se o něj otře."

„A Kateřina si myslí, že nejste schopni tomu odolat?"

„Tak jest."

„Bratránku, řekněte mi pravdu. Byl byste toho schopni?"

„Stala jste se snad mým zpovědníkem, sestřenko, že mi chcete pátrat v duši?"

„Díky Bohu, bratránku," řekla a smála se, „nejde o vaši duši. Nemírím tak vysoko."

Načež se tomu rozesmála a já rovněž. Dobrý Bože, pomyslel jsem si, kdo by si kdy představil, že kněžna z Guéméné, pocházející z jednoho z nejvyšších protestantských rodů království, najde potěšení v žertech gardistů.

Poté bylo zaklepáno na dveře komnaty, a když kněžna dovolila vstoupit, objevil se *maggiordomo* s dvěma lokaji přinášejícími snídani své paní, kterážto se okamžitě posadila na postel, opřela se zády o dva hedvábné polštáře, natáhla dlouhé nohy, aby na ně mohli položit ták s jídlem, jež by, čtenáři, bohatě nakrmilo pětičlennou rodinu a jež paní z Guéméné v několika minutách všechno hltavě pozřela. Je pravda, že jako velká jezdkyně, velká plavkyně i velký chodec potřebovala na výživu svého velkého těla hodně jídla. Je mi jasné, čtenáři, že si v duchu kladeš otázku, zda tato urozená dáma byla stejně žhavá za závěsy svého lože. Na tuto otázku bych však nedovedl odpovědět, neb sami členové dvora, jakkoli to byly samé klepny, jí nikdy nepřisoudili avantýry ani za života jejího manžela, ani po jeho smrti.

„Přiveďte mi zítra tu svou Margot," souhlasila paní z Guéméné, „vyzkouším si ji a řeknu vám, za co stojí, sama o sobě a bez toho tření," dodala s mírným smíchem.

Mnohokrát jsem jí poděkoval, a než jsem se rozloučil, přešel jsem na jiné téma a zeptal se jí, jak je možné, že se tak málo mísí s členy dvora, a přitom slyne tím, že zná všechna dvorská tajemství.

„Ale protože mi je přicházejí sdělit, aby zjistili můj názor."

„A vy jim ten názor řeknete?"

„Nikdy. Takže jsem pro všechny vlídným uchem a diskrétním jazýčkem."

„Smím, sestřenko, vyzkoušet vaši vševědoucnost?"

„Jistě, smíte."

„Kardinál a král se dnes ráno o něco silně přeli. Víte o co?"

„Ano, a je to tuze smutné. Mám vám připomenout, že hrabě ze Soissonsu byl u La Marfée zabit? Vyhrál v bitvě proti královským vojskům, leč krátce poté přišel o život. Ludvík byl tak rozhořčen, že proti němu pozdvihl zbraně, že chce potrestat jeho tělesné ostatky."

„Což není dostatečným trestem už sama smrt?"

„Nikoli pro krále. Chtěl, aby Soissonsovo tělo nebylo pohřbeno v rodinné hrobce v Gaillonu, jak je u nich zvykem.

Všemocný Bože!" zvolala. „Král je neúprosný! A to se říká, že neúprosný je kardinál. Protože nosí červenou sutanu, uzavírá se, že je krvelačný. Je tomu naopak. Nejčastěji se staví za shovívavost a odpuštění.

A to učinil i v tomto případě, prohlásil rovnou a bez rozmýšlení, že je proti tomu, aby byl Soissons potrestán *post mortem*. Podle jeho mínění je to zbytečná a zneuctvující přisnost. A řekl to Ludvíkovi rovnou do očí."

„A co Ludvík?"

„Vzdal se, leč velice neochotně, úmyslu nedopřát mrtvému spočinutí v hrobce jeho předků. Ale zároveň má a bude mít na Richelieuovu spádku, že měl zase jednou pravdu. Takže se kardinál v následujících dnech neobejde bez královských klofanců. A to mi, milý příteli, připomíná, že Ludvík chtěl v mládí, aby ho nazývali Ludvíkem Spravedlivým. A po pravdě řečeno vždy ono přání svědomitě respektoval a po prošetření rehabilitoval osoby, které podle svého názoru poškodil. Na druhé straně se však vždy projevoval jako nelítostně ke zrádcům a rychle a tvrdě volil špalek a kata tam, kde by se Richelieu klonil spíš k exilu nebo k Bastile.

„Víte, milá přítelkyně, že si kladu otázku, proč u všech kozlů není dovoleno, aby se ženy staly ministry? Vy máte všecek talent i znalosti, jichž je k tomu třeba."

„Steré díky, vzácný pane," odpověděla paní z Guéméné na tu převelikou chválu. „Pojďte blíž, to si zaslouží polibek."

Byl to cudný polibek na obě tváře, leč udělal mi obrovskou radost, neb vycházel ze srdce.

Když jsem se odebral z Louvrů domů, začalo lít jako z konve, což mě tuze rozesmutnilo, neb dle pravidel vydaných Richelieuem museli přijíždět návštěvníci do paláce nikoli v kočáře, aby nedošlo k návalům, ale na koni s čeledí. A jako by nestačilo, že jsem na koni, promoklý do poslední nitky, cítil jsem navíc velké rozladění z toho, že budu muset Kateřině sdělit, že budu provázet královská vojska do Lotrinska, což v ní okamžitě vzbudí dvojí obavu: ta první - hned na počátku boje budu zasažen kulkou přímo do srdce; ta druhá - někde na zastávce budu sveden majitelkou bytu, stejně nenasytnou jako ony dvě žhavé Italky v Suše.

Jen jsem vstoupil do domu, vyběhli Emanuel a Klára Isabela před matku, vrhli se mi k nohám a tiskli se mi k jezdeckým botám, čímž se celí zmáčeli k hrůze a žalostným výkřikům svých chův. Kateřina, opatrnější, mě vzala za ruku a zachovávajíc jistou vzdálenost ode mne zavedla mě do našich pokojů, kde mi posloužila vším, co očekáváme od sluhy, ale tak vesele a laskavě, že jsem z toho byl ve svém nitru tuze nešťastný při pomýšlení, jak jí ublížím, až jí oznámím svůj odjezd do Lotrinska. A vskutku, ještě jsem to nedořekl, už mi lála do zlomyslníka a vrhla se mi do náručí vzlykajíc, jako by měla vypustit duši. Takže jsem ji začal uklidňovat připomínkou, že nebudu mezi vojáky, uvrženými do válečné vřavy, ale jen Ludvíkovým tlumočníkem, který mu bude po boku, to znamená v místech

bez nebezpečí, protože vždycky musí být zachován především králův život.

A jelikož Kateřina, hluchá k mému uklidňování, naplň omdlévala, zanesl jsem ji na lože, zatáhl závěsy a ulehl vedle ní. Tiskla se ke mně a její nářek se ubíral jiným směrem, neb jsem jí kdysi tuze hloupě svědčil, že nám na zastávkách ubytovací důstojníci zajišťují nocování -aby se vyhnulo konfliktům s manželi - především u vdov; a tak hned začala prorokovat, že se ony vdovy, hladově toužící po pánských kalhotách, na důstojníky, kteří se u nich ubytují, vrhnou, aby jich využily k slastem, jež jim život upírá. Jen jsem namítl, že není znám případ znásilnění muže ženou, prorokovala zase, že soudě podle dojmu, jaký ve mně vyvolávají řadra nějaké holky, když se mi otře o rameno, bude se moje obrana rovnat nule.

Rozprávku za závěsy přerušil příchod mého *maggiordoma*, který zaklepal, a když směl vstoupit, oznámil mi, že malý poslíček přinesl vzkaz od ctihodného doktora lékařských věd kanovníka Fogacera a chce mi ho neprodleně předat, pokládá jej prý za naléhavý. Otevřel jsem list. Fogacer se mě v něm ptal, zdali by mně a Kateřině vyhovovalo pozvat ho dnes k polednímu obědu.

„Giovanni," otázal jsem se, „je to týž malý poslíček, špinavý, temperamentní a s dobře prořízlou hubou, co tu byl posledně?"

„Je to on, monseigneur, a špína z něj přímo teče."

„Tak mu řekni, že odpověď pro kanovníka je ano, a dej mu za mě jeden sou a skrojek chleba."

„Jeden sou a ještě skrojek chleba?" podivil se Giovanni, soudě zřejmě, že je to přehnaná štědrost.

„Slyšels dobře, Giovanni."

Odešel s hlubokou úklonou, zdvořilý, leč nespokojený.

Dával si nesmírně záležet na protokolu a měl vyhraněné názory na to, co je nebo není vhodné. Vidět mne například v loži s manželkou jindy než ráno nebo při siestě či při večerním uléhání jej šokovalo, pochopitelně však ani nepípl. Nicméně jsem to poznal, protože neustále mrkal, a možná že ne bezděčně. Giovanni byl totiž vynikající *commediante*, pro něhož řemeslo *maggiordoma* nebylo jen řemeslem, ale rolí.

Byl to hezký muž, ve své přemované livreji bezvadně upravený, vlasy pěkně uhlazené, nehty opilované, řádně oholené, držel se vždycky velice zpříma a zvyšoval si postavu vyššími podpatky. *Gentil sesso* velice miloval, ale vzhledem k mému výslovnému zákazu sáhnout po našich komorných našel si svůj malý ráj velmi blízko nás u naší pe-

kařky, mladé, tuze úslužné vdovy, k níž nedocházel jinak než v doprovodu jednoho z našich sluhů, jehož jediným úkolem bylo odnést chleby, jež pekla zvlášť pro nás a jež podle jejích slov byly nejlepší z celé Paříže. Lehce si, čtenáři, domyslíte, že náš pyšný *maggiordomo* by se nikdy neuvolil ukázat na veřejnosti coby ubohý nosič chlebů, tím spíše že sloužil jedinému vévodovi bydlícímu v naší ulici a že moje sláva dopadala i na něj a ozařovala ho svými paprsky.

* * *

Fogacer se dostavil úderem poledne v doprovodu svého malého klerika, který byl na jeho žádost posazen u stolu po jeho boku, porušení to protokolu, jež šokovalo Giovanniho, ale nikoli Kateřinu, tu velice bavilo pozorovat, jak ctihodný doktor kanovník Fogacer mateřsky bdí nad malým klerikem, krájí mu maso na drobné kousky a přilévá mu vodu do vína.

Vzpomínáme si zajisté, že Fogacer byl moudrým mentorem mého otce za jeho studia na lékařství v Montpellieru a že se v průběhu let stal mým stálým přítelem. Ke konci studií byl nucen z Montpellieru uprchnout, protože byl podezírán, že je sodomita a ateista. Dva dobré to důvody býti v našem přemilém století upálen zaživa.

Tehdy musel odejít do Paříže, dal se vysvětit na kněze, vzdal se Satana a jeho působení, aniž však šel tak daleko, aby našel zalíbení v *gentil sesso*; ženy měl nicméně rád, ale jako sestry.

Pokud jde o fyzickou stránku, jeho vysoká postava a štíhlost mu dodávaly elegantního zjevu; rád postával na jedné noze jako volavka, ruku opřenou v bok. Když se usmíval, byl to dlouhý, rozvlněný úsměv, při němž jeho obočí vylétělo ke spánkům a dodávalo mu tím víceméně d'ábelského vzezření, což vedlo k pochybám o jeho konverzi. Pokud šlo o malého klerika, který jej všude provázel a měl tak asi šestnáct let, byl to ten nejhezčí holobrádek na světě a jeho vztahy s Fogacerem mohly určitě vyvolávat jisté pochybnosti, leč nic ta podezření nepodporovalo, ani mateřská Fogacerova péče, poněvadž Fogacerův postoj vůči lidskému rodu, k mužům i k ženám, byl vždy pln velké něhy.

Jakmile jsme pozřeli poslední sousto oběda, Kateřina vstala s podotknutím, že nás nechá našim vážným řečem, a s nejpůsobivějším pozdravem se s námi rozloučila, než za sebou zavřela dveře.

„Drahý vévodo," poznamenal Fogacer, „kdybych miloval ženy, unesl bych tu vaši, tak mi připadá kouzelná.“

„Drahý kanovníku," odvětil jsem na to, „v tom případě bych s nejhlubším politováním proklál svým rapírem hrud' jednoho zástupce Boha na této zemi.“

„Bože na nebesích! Tak bláznivě tu ženu milujete?"

„Ženy nelze milovat jinak než k zbláznění."

„Řekl bych to o všech milovaných osobách."

„Tak to neříkejte, drahý Fogacere. U kanovníka by to šokovalo. Raději mi povězte, co vás k mé velké radosti ke mně přivádí."

„Zcela evidentně velká radost vás spatřit."

„O tom, drahý Fogacere, vůbec nepochybuji. Jste však věrným služebníkem papežského dvora a já věrným služebníkem krále. Není tedy možné, že byste nedoufal získat ode mne jistá vysvětlení pro svého nuncia a já od vás pro svého krále. Dovolte mi nicméně dodat, že nemůže jít o státní tajemství, protože ta neznám."

„Ta také po vás nechci," odpověděl Fogacer. „Výměnný obchod, který vám nabízím, je mnohem skromnější. Vy mi povíte o velké hádce krále s kardinálem. A já vám povím důvody opakovaných ostrých potyček krále se Cinq-Marsem."

„Obchod je uzavřen, drahý kanovníku. Tady je tedy to, co se týká Ludvíka. Měl strašlivou zlost, že hrabě ze Soissonsu proti němu pozdvihl zbraň, proto mu po jeho tragické smrti chtěl odmítnout hrobku v Gaillonu na hřbitově jeho předků."

„Bože na nebesích! Jaká neúprosnost! Trest *post mortem*! Po smrti, být po smrti zrádce, je jediným soudcem Bůh!"

„Pěkně řečeno, drahý Fogacere, a pěkně po kanovnicku."

„A co na to Richelieu?"

„Že je taková tvrdost zbytečná a zneuctvující."

„Sám hlas rozumu! A král v daném případě ustoupil?"

„Ano, ale dosti rozmrzele, a aby ukázal, že ho kardinál přesvědčil, ale neporazil, ukázal mu chladně záda a okamžitě odjel lovit divoké králíky v Pequ."*

„A mohu se vás, drahý vévodo, otázat, zda vám to nevyprávěla jedna vysoce urozená dáma?"

„Vskutku."

„A vysoce urozená dáma, o níž se u dvora říká, že jste do ní zamilován?"

„Miluji ji, leč platonicky."

„Ach, Platone! Božský Platone! Co cizoložství začalo pod tvým klamným praporem!"

Na to jsem odpověděl trochu pobaveně.

* Dnes se obora jmenuje Le Pecq.

„Ach, Platone, Platone! Božský Platone! Co sodomí se nejprve skrylo pod krásným vnějším zdáním!"

„Zásah!" zvolal Fogacer zvedaje ruku jako šermíř, kterého právě zasáhl partnerův fleret.. „Poražený tě zdraví, Césare, a touží odejít z arény."

„Nikoli dříve, prosím, než mi řeknete *quid* a *quod* rozmišek mezi králem a jeho favoritem."

„Necháme-li stranou Luynese, jediného favorita, jemuž král dovolil hrát určitou politickou a vojenskou roli - vedoucí ostatně k fiasku -, byli následující favoriti pouze blízkými přáteli. Mám vám připomenout jejich jména?"

„Rád šije vyslechnu."

„Tu jsou: Toiras, Barradat, Saint-Simon a konečně Cinq-Mars, který je a bude ze všech nejnesnesitelnější."

„Tak dalece?"

„Posuďte sám. Když jej král jmenoval vrchním královským podkoním, Cinq-Mars, nadšený tím povýšením, chtěl, aby ho oslovovali pane vrchní, a myslel si, že ho čeká skvělý osud. A je hrozná škoda, že se k němu král tak připoutal, protože Cinq-Mars si dovoľoval dělat drahoty a byl k němu nehorázně drzý."

„Pane na nebesích! Drzý k Jeho Veličenstvu!"

„A to mnohokrát! Postaći dva tři příklady. Král ho jednou káral za jeho lenost a Cinq-Mars odpověděl, že se nemůže v tom směru napravit. A když král pohrozil, že ho propustí, prohlásil, že jeho přízeň nepotřebuje, že se bez ní rád obejde a že bude stejně rád Cinq-Marsem jako panem vrchním. Načež ho král propustí. Cinq-Mars se jej dá příštího dne zeptat, je-li nakloněn tomu, aby se k němu vrátil. Král souhlasí."

„Souhlasí!" řekl jsem. „Po všech těch št'ouchancích?"

„No ano! A jen král dá svůj souhlas, Cinq-Mars mu vzkáže, že za ním nemůže přijít, protože se náhle necítí zdráv."

„Dobrý Bože! Jaká hnusná koketa je ten kohoutek! Pohrává si s králem jako kočka s myší."

„V tomto případě bych spíše řekl, že si myš pohrává s kočkou."

„Ubohá kočka! A jaké nové světlo vrhá ona hádka na krále! Ludvík Spravedlivý! Ludvík tvrdý a neúprosný! A teď se k takovému holobrádkovi chová jako naprostý slaboch. Drahý Fogacere, mohu vám položit delikátní otázku?"

„Ani ji nemusíte klást. Znáám ji a odpovím vám na ni. Je pravda, že s tak tvrdou a pohrdlivou matkou, jako byla ta jeho, nemohlo Ludví-

ka v dětství *gentil sesso* nijak přitahovat, neb pro něho to bylo *cattivo sesso** a ta averze ho vedla k tomu, aby hledal útěchu v mužských přátelstvích. Nicméně neměl ani tehdy k dívkám odpor, právě naopak. Velice miloval své sestřičky, spoustu času strávil tím, že si s nimi hrál na velkého bratra a zasvěcoval je do vaření, když jim vlastnoručně dělal *amoletky*; často jim dával dárky a byl úplně zoufalý, když se musel rozloučit s tou nejstarší, která se musela vydat za říčku Bidassoa a provdat se za krále Španělska. Je pravda, že později měl potíže s královnou a že mu je Anna nepomohla překonat: mluvím o všech těch komplotech a všemožných zradách."

„Vy tedy, drahý Fogacere, nevěříte těm jedovatým insinuacím, které šíří naši dvorští hejsci a fifleny?"

„Ani trochu. Abych mluvil zcela upřímně, nevidím v Ludvíkově náklonnosti k jeho favoritům ani náznak sodomie. *Crede mihi experto Fogacero*.**

* * *

Naše jezdeckto již pilně okovávalo koně a brousilo šavle a kopí, když jsme se dověděli, že žádná válka s Lotrinskem nebude, protože vévoda Karel uznal svou vinu a přeje si jednat. Udělal dobře, když uvážíme, kolik měst mu již král Francie zabral jako trest za to, že Gastonovi přispíval pomocí při jeho rebeliích. Třebaže se však vévoda Karel nemohl chlubit zvláštní chytrostí, je nutno uznat, že jeho postavení také nebylo nijak lehké. Lotrinské vévodství bylo obklopeno mocnými státy: španělským Nizozemím na severu, Rakouskem a jeho vazaly na východě a Francií na západě. Takže nemohl být spřátelen s jedním z oněch silných národů, aniž se tím zároveň nestal nepřitelem těch dvou zbývajících. To byl důvod, proč byla jeho věrnost tak relativní a tak měnivá. Až do nynějška kráčel vévoda ruku v ruce s císařskými, leč odteď dával přednost naší zemi, poněvadž mu připadala silnější a tím pádem schopnější ho chránit.

Plál jsem takovou netrpělivostí oznámit Kateřině dobrou zprávu o míru, že jsem toho dne zůstal jen krátce u kněžny z Guéméné, jíž se to dotklo, takže mi při loučení chladně odmítla každodenní polibek, ježž mi nejprve dávala na tvář, leccak se mi zdálo, přibližoval se nepostřehnutelně stále blíž rtům. Nepropadl jsem po tom odmítnutí svatouškovskému pocitu ctnostného vítězství, neboť moje vůle v tom jistě nehrála žádnou roli.

* it: zlomyslné pohlaví

** lat.: Věřte mi, znalci Fogacerovi.

Jen jsem Kateřině oznámil, že dnes už je mír jistý, bouřlivě se ke mně přitiskla, slzy jí stékaly po tvářích, velké jako hrachy, a pronesla překvapivou větu, která mi ještě dnes zní v uších.

„Můj drahý!“ řekla, „jaká to radost a úleva! Díky Bohu za ten mír! Nebudete ani zabít, ani nevěrný.“

Musím přiznat, že bych nikdy nekladl do stejné roviny smrt a nevěra. Zdá se však, že dámy o tom smýšlejí jinak než my.

Z titulu vévody a paira jsem byl pozván na jedenadvacátého března do Saint-Germain-en-Laye, kde jsem se měl zúčastnit podpisu smlouvy mezi Ludvíkem a Karlem Lotrinským. Ona smlouva byla stvrzena, mohli to tak říci, dvojím podpisem: první byl světský, drahý duchovní, což mě velice překvapilo, neb jsem dosud nikdy neslyšel o podobné proceduře. První dohoda byla podepsána oběma stranami perem na pergamentu. Leč ta druhá, zcela nečekaně, se konala po nešporách v zámecké kapli v přítomnosti krále, královny, Richelieua a několika vévodů a pairů, k nimž jsem patřil i já. Král klečel na sametovém polštáři, opřen o opěradlo klekátka. Z druhé strany chrámové lodi vévoda lotrinský ve stejném postavení. Po skončení nešpor přistoupil k Ludvíkovi monseigneur Séguier, biskup z Meaux, bratr kancléřův a první králův almužník, s knihou evangelií v rukou. Poté co král políbil Písmo svaté, požádal ho pan z Meaux, aby přísahal a slíbil Bohu na evangelium, že bude neotřesitelně zachovávat smlouvu uzavřenou s vévodou lotrinským. A když to král odpřisáhl, pan z Meaux předložil evangelium vévodovi lotrinskému a požádal jej, aby učinil týž slib. Potom a pouze potom mohlo být uděleno požehnání.

Jakmile jsem se pak viděl s Fogacerem, zeptal jsem se jej na důvod této neobvyklé procedury.

„Ten důvod neznám, ale mohu si ho domyslet. Vévoda lotrinský zrazoval tak často své závazky, že Richelieu uznal za nutné zavázat ho tentokrát i přísahou náboženskou, neb vévoda je zbožný a obává se pekla.“

* * *

„Pane, věnujte mi pozornost! Dvě slova, prosím! Zbavte mě pochyb. Byla smlouva mezi Lotrinskem a Francií podepsána před, nebo po bitvě u La Marfée, kde Soissons, rebel vůči svému králi, porazil královské a přišel o vítězství, protože přišel o život?“

„Před, madame, před! Smlouva byla podepsána jedenadvacátého března 1641 a k bitvě u La Marfée došlo šestého července téhož roku.“

„Proč jste za těchto podmínek popsal bitvu u La Marfée dříve než podpis smlouvy s Lotrinskem?"

„Milá přítelkyně, tasíte na mě meč zcela nečekaně. Leč já to vysvětlím. Z oněch dvou událostí byla bitva u La Marfée mnohem důležitější. Kdyby hrabě ze Soissons nepřišel po svém vítězství o život, bylo by to mělo pro krále Francie katastrofální následky."

„Ale že je to z vaší strany omyl, přehodit konání oněch dvou událostí?"

„Milá přítelkyně, byl by to vskutku omyl, kdybyste to nebyla opravila. Podle toho příkladu vidíte, že kdybyste neexistovala, sličná čtenářko, byl bych si vás musel vymyslet. Máte ještě nějaké otázky?"

„To mám. Proč je válka se Španělskem a císařskými tak neko-nečná?"

„Protože síly oněch dvou protivníků jsou vyrovnané. Francouzi jsou početnější, ale Španělé mají americké zlato. Mají též velmi dobré loďstvo. To naše, za něž vděčíme Richelieuovi, musí teprve podat důkazy o své síle. A konečně mají Španělé velmi důležitého spojence: císařské, a ti ohrožují naši východní hranici."

„Ale což Ludvík nemá také spojence?"

„Ovšemže má. A francouzští pobožnůstkáři mu je dost a začasťe vytýkali."

„Proč?"

„Protože ti spojenci jsou samí protestanti: Anglie, Švédsko, Holandsko a luterská knížata v Německu."

„Nevěděla jsem, že Holandsko je protestantské."

„Ve skutečnosti jsou tam spíše anabaptisté."

„Co to znamená?"

„Holand'ané provádějí křest dospělých ponořením jako v době Kristově."

„Ponoří je nahé?"

„V košili."

„Ale stejně, voda musí pěkně připlácnout tkaninu na ženské tvary."

„Vážená přítelkyně, zde jde o křest! Že byste byla trochu frivolní?"

„A také si k tomu blahopřeji, nacházím v tom mnoho radostí. Zdálo by se, že tato válka sestává z vítězství a porážek; můžete mi dát pro každé a každou z nich nějaký příklad?"

„Čím mám podle vás začít? Úspěchem, nebo neúspěchem?"

„Začněte neúspěchem, pak se budu tím víc radovat z vítězství, jež bude následovat po porážce."

„Takže dávejte pozor, vzácná přítelkyně. Vyslechněte si tu smut-

nou historii. Sedmého prosince 1638 porazil admirál ze Sourdisu na pobřeží Biskajského zálivu španělskou flotilu a rozprášíl ji."

„To je přece úspěch!"

„Bohužel je to úspěch, který dopadl špatně. Pan ze Sourdisu vylodil své jednotky, které se šly připojit k vojsku obléhajícímu na řece Bidassoa město Fuenterrabia, které Francouzi se svou podivnou mánií pofrancouzšťovat cizí města nazývají ‚Fontarabie‘. Sourdisem vyloděné jednotky zvýšily počet obléhatelů na dvanáct tisíc, a jelikož obléhaných bylo pouze sedm tisíc a my jsme měli děla, zdála se bitva předem vyhraná. Nuže nestalo se. Vše dopadlo špatně. Francouzská děla prorazila v opevnění Fontarabie širokou trhlinu, leč když tudy naši vojáci měli proniknout, bůhví proč je zachvátila panika a rozutekli se. Ani Condému, ani La Valettovi, kteří jim veleli, se nepodařilo dostat je zpět. Condé hodil všechno nehorázně na hlavu La Valettovi a ten byl nucen uprchnout, aby unikl údělu, jímž Ludvík stíhal poražené generály. Nicméně byl odsouzen k smrti v nepřítomnosti a symbolicky upálen. Nejdivnější na té věci bylo, že dobytí Fontarabie nebylo nijak zvláště důležité, protože strategická hodnota onoho města byla nevalná. Ale prohra, kterou jsme u tohoto malého města utrhli, velice zarmoutila dvůr, město i celé království a hluboce ponížila francouzský lid. Panika statečných a bojem utužených vojáků v momentě, kdy měli vniknout průlomem do Fontarabie, zůstala nevysvětlitelná a byla posuzována jako zneuctvující. Leč vyčkejte, prosím, sličná čtenářko, co bude následovat. Netvařte se tak smutně a nedopust'te, aby vám to srazilo hřebínek."

„Jsem žena, pane, nemám tedy žádný hřebínek a nemusím ho zvedat. Ale jsem smutná za ty ubohé vojáky. Proč by nakonec nemohl mít voják strach, když má vniknout do průlomu, kde ho čeká ostrá palba z mušket a děl?"

„To dá rozum."

„Takže se mnou souhlasíte, vzácný pane?"

„Nejenom že souhlasím, ale hned si vás chci udobřit dalekosáhlým úspěchem."

„Nedočkavě vám naslouchám."

„Zvláštní věcí je, že ten náš úspěch byl vybojován saským generálem."

„Dobrý Bože, Sasem! Císařským!"

„Ale kdeže, Sasem, leč nikoli císařským, neb ho Habsburci vyštvali z jeho lenního panství, takže je nikterak nenosil ve svém srdci. Milá přítelkyně, tím vám představuji vévodu ze Saska-Výmarska, *capitano*

di ventura, jak říkají Italové, nebo chcete-li *condottiera*, což znamená, že když se vyučil válečnému řemeslu, naverboval a vychoval si žoldnéře a dával své vojsko k dispozici nejbohatším panovníkům v Evropě."

„Proč museli být tak bohatí?"

„Protože vévoda ze Saska-Výmarska žádal za své služby plné měšce zlatáků."

„A jaký byl ten vévoda?"

„Chcete říci po tělesné stránce?"

„Ovšem."

„Ryze ženská otázka, leč odpovím na ni. Byl vysoký, štíhlý, širokých ramen, hrdého vzhledu a nijak mírný."

„A byl tak jako vy velkým obdivovatelem *gentil sesso*?"

„Ani hladový obr by nebyl takový žrout. Jelikož však to byl šlechtic, po dobytí nějakého města neznásilňoval dámy ani děvčata. Nechal je, aby za ním přišly samy."

„A co dělal se svou armádou?"

„Což jsem vám to neřekl? Pronajímal ji."

„Komu?"

„Nejdříve švédskému králi, který mu vděčil za svá vítězství proti císařským, a v roce 1635 bohudík Ludvíku Třináctému."

„Bravo!"

„Bravo, vskutku. Jenže velmi drahé. Vévoda požadoval roční příspěvek milion šest set tisíc dukátů, jež musel dostat předem, a k tomu chléb a žold pro osmnáct tisíc vojáků."

„Ten zvrhlík!"

„Madame, neříkejte ‚zvrhlík‘, to se na dámu jistého postavení nehodí. Řekněte spíše: Pane na nebesích! Pokračuji tedy. Aby to vyvážil, půjčil Ludvík vévodovi ze Saska-Výmarska několik dobrých francouzských regimentů a také pomocníka, jenž se stal jeho žákem ve válečnickém umění."

„A kdo to byl?"

„Turenne."

„Turenne? Ten Turenne, který se stal největším vojevůdcem století?"

„Ach, tím ještě nebyl, leč pracoval na tom a zároveň se učil latině, matematice, němčině a holandštině."

„A jak to bylo s tím veleslavným úspěchem vévody ze Saska-Výmarska?"

„Zmocnil se Brisachu a Freiburgu."

„A kde jsou ta dvě města?"

„Milá přítelkyně, vy jste pravá Francouzka. Vůbec neznáte zeměpis. Takže. Brisach je na Rýně a leží východně od Colmaru a Freiburg je východně od Brisachu."

„A jaký zájem jsme měli na těch dvou městech?"

„Obrovský, madame, obrovský. Chrání Alsasko před císařskými a uzavírají cestu, která Španělům slouží k dopravě zásob pro jejich vojska v Nizozemí. Od nynějška se kvůli tomu musí plavit po moři a vydávají se tak v nebezpečí, že narazí na holandské loďstvo nebo na naše, což, jak uvidíme, pro ně bude velmi riskantní."

KAPITOLA SEDMÁ

Počátkem měsíce července 1639 mne král pověřil misí u vévody ze Saska-Výmarska, při níž jsem se musel vzdálit z Francie, což Kateřinu uvrhlo do zoufalství a úzkosti. Nicméně se uklidnila, když se dověděla, že je to diplomatická mise, tudíž nepůjde o postupná ubytování na zastávkách, povětšinou u roztomilých vdov.

Vévoda ze Saska-Výmarska, posílený našimi subvencemi, našim zásobováním a královskými regimenty, jimiž jsme doplnili jeho kondotiérskou armádu, zmocnil se po úspěšném obléhání Brisachu a Freiburgu. Ona vítězství byla velmi důležitá, neboť uzavírala horní tok Rýna, a jak jsem uvedl výše, zabránila tím španělským jednotkám ležícím táborem v Itálii poskytnout pomoc po souši Španělům v Nizozemí. Pravda, zůstávala cesta po moři, byla však pro ně velmi nejistá, neb jejich loďstvo riskovalo, že na ně v Atlantiku zaútočí francouzská flotila, díky kardinálovu úsilí obnášející dnes čtyřicet lodí, nebo v horším případě silná flotila holandská, protože Holandsko bylo našim věrným spojencem - k hrůze našich dobromyslných pobožníků.

Když však dobyl Brisach a Freiburg, nadmulo se srdce vévody ze Saska-Výmarska přílišnou tížádostí. Není načase, aby pověsil na hřebík potulný život kondotiéra a náhradou za ztrátu svého vévodství v Sasku založil jiné v údolí Horního Rýna? K realizaci toho úmyslu by ovšem nesměl odevzdat francouzskému králi města Brisach a Freiburg, která pro něj díky jeho subvencím dobyl.

Jak uhodnete, měla moje mise za cíl přivést vévodu k tomu, aby ustoupil od tak neloajálního záměru, pro něj navíc nebezpečného, neb by vyvolal ve Francii vlnu odporu.

Je pravda, že vévoda ze Saska-Výmarska mohl být pyšný na svůj vzhled a také se jím tuze vychloubal - podle svých slov dobyl prý právě tolik žen jako měst.

Přijal mě dvorně a jednal se mnou velmi slušně, ač s jistým nádechem blahosklonnosti, poněvadž moje vévodství v Montfort l'Amaury

se nemohlo rovnat tomu jeho budoucímu. Naneštěstí o podstatě věci mluvil hned od počátku naprosto neúprosně. Nikdy francouzskému králi neodevzdá ta dobrá, krásná města, jež dobyl. Přesto jsem naléhal, podporován též mladým Turennem, jeho pobočníkem a žákem, a také hrabětem z Guebriantu, velitelem francouzských regimentů, jež Ludvík svěřil vévodovi ze Saska-Výmarska, aby posílily jeho vojska.

V Brisachu jsem byl ubytován u jedné vdovy, která zbožňovala vévody, tím spíše francouzské. Jakmile mě spatřila, ihned zvolala: „*Ach, Herzog! Sie sind ein sehr schöner Mann!*“*, což mě nemohlo než uspokojit, protože to naznačovalo, že tu budu jako v bavlnci. U těžké dámy a v témže pokoji byl ubytován i hrabě z Guebriantu, Bretonec, který opěvoval krásu svého kraje s takovou a tak žhavou láskou, že jste cítili, že by nebylo na místě říkat cokoli o vlastním kraji. Hrabě byl také nesmírně zbožný a byl by chtěl, abychom před ulehnutím společně a jednohlasně chválili modlitbou Boha Otce, neb věřil, že naše společné modlitby tak spíše dojdou sluchu Páně. Nicméně jsem to odmítl s tím, že v naší rodině se tradičně modlíme každý sám a potichu. Byl to čirý výmysl, poněvadž ve skutečnosti jsem se obával, že mě bretonský hrabě zatáhne do opakovaných orací, které se mi, jak známo, protiví z toho důvodu, že nekonečné odříkávání *Otčenáše* a *Zdrávasů* je nakonec příliš mechanické, než aby vycházelo ze srdce.

Vévoda ze Saska-Výmarska mě každé poledne zval k svému stolu spolu s mladým Turennem, Erlachem a Guebriantem. Všichni včetně Erlacha jsme se jej snažili přivést k tomu, aby s naším králem jednal spravedlivěji, připomínající mu, že bez významných subvencí, jež mu Ludvík poskytl, a bez příspěvku francouzských regimentů Guebriantových by byl nikdy nemohl Brisach a Freiburg na císařských dobýt. Vévoda mlčel jako ryba, a když otevřel pusu, pak jen aby se vrhl do nadšeného a takorba zamilovaného popisování svého budoucího vévodství.

Ve svém rozhodnutí se mi jevil tak odhodlaný, že jsem pochopil, že bude nemožné přivést ho k tomu, aby se vzdal držení Brisachu a Freiburgu, a už jsem pomýšlel na odjezd, dosti zkormoucený z pomyšlení, jak stanu před svým králem s prázdnými rukama, když došlo ke zhola nečekané události: osmnáctého července 1639 zachvátila vévodu ze Saska-Výmarska ráno horečka a v několika hodinách jej sklátila do hrobu. Bylo mu třicet sedm let. Jeho zástupce Erlach se ujal velení kondotiérské armády a bez nejmenšího naléhání či proseb

* něm.: Ach vévodo, jste moc hezký muž!

z naší strany rovnou prohlásil, že bude respektovat smlouvu s Francií a Brisach a Freiburg našemu králi vrátí.

Když vévoda zemřel, Guebriant vykřikl: „To je nade vši pochybnost dílo Prozřetelnosti! To náš Pán vévodu potrestal za jeho hanebnou neloajlnost." Při těch slovech vrhl na mě hrabě vítězný pohled v domnění, že mu dám za pravdu. Neučinil jsem to, neboť jsem viděl tolik darebáků, jak se plazí nepotrestáni po této zemi, že jsem byl přesvědčen, že by se náš Pán hodně nadřel, kdyby je měl smést všechny v nejlepším věku do pekla.

Ponechal jsem Erlachovi, Guebriantovi a Turennovi starost o obranu a velení v obou městech a na jejich naléhavé prosby jsem slíbil, že požádám krále, aby jim co nejrychleji poslal střelný prach, dělové náboje, děla a zápalné šňůry, a také zedníky, aby co nejrychleji opravili průlomy, jež vévoda ze Saska-Výmarska způsobil v opevnění, aby se měst zmocnil.

Přestože počasí bylo toho podzimu teplé a slunečné, návrat do Paříže se mi zdál neúměrně dlouhý, tak nedočkavě jsem chtěl znovu spatřit svůj palác v Bourbonenské ulici i ty, kdož mě tam očekávali, a s tak velikou radostí jsem chtěl sdělit Ludvíkovi a Richelieuovi, že Brisach a Freiburg patří od nynějška francouzské koruně. Ono vítězství totiž mělo mít obrovské důsledky na válečné šachovnici. Jak jsem již uvedl, Španělům už na přepravu vojska do Nizozemí zbývala pouze cesta po moři. Leč tato cesta nebyla ve skutečnosti dost bezpečná. Byla dokonce velice riskantní, jak to dokázala námořní bitva, k níž došlo v průlivu La Manche na podzim 1639 mezi španělskou armádou, přepravující dvacet tisíc vojáků posílaných do Nizozemí, a holandskou flotilou, již velel admirál Tromp. Holanďané se na ně vrhli v blízkosti Doveru a Španělé přišli nejenom o dobré, krásné lodě, ale i o dvanáct tisíc mužů. K veliké králově a kardinálově úlevě byla tím nyní izolace španělského Nizozemí téměř dovršena. Od nynějška byl již útok na naši severní hranici zcela nemyslitelný.

Okamžitě po návratu do Paříže podal jsem králi dlouhé, podrobné hlášení a on se na místě rozhodl poslat do Brisachu jako posilu dva regimenty s děly a požadovanými zedníky a rovněž kvantum jídla, přestože kraj kolem oněch dvou měst nebyl nijak chudý. Jenže Richelieu se tím chtěl vyhnout rekvizicím, které by nám vynesly nelásku obyvatel. Vojáci dostali rovněž rozkaz nebrat od obchodníků nic, co by řádně nezaplatili. Král jmenoval Guebrianta velitelem Brisachu a Erlacha velitelem Freiburgu a jako prvního důstojníka mu přidělil mladého Turenna. Erlach tak byl odměněn za to, že na místě před-

tím napravil *malam fldem** vévody ze Saska-Výmarska, vraceje nám ona dvě města. Pokud šlo o mladého Turena, přislíbili mu velení v Německu, které by byl stejně dávno dostal, kdyby nebyl synem vévody z Bouillonu, jenž Ludvíka zradil. Nemusel si však vůbec dělat těžkou hlavu co do své budoucnosti, protože byl stejně dobrým diplomatem jako vojákem a uměl si získat Richelieuovu přízeň.

Jistě si lehce představíte, čtenáři, s jakou radostí jsem po hlášení králi spěchal k domovu a k té, jež byla jeho duší a nejkrásnější ozdobou. Dětičky ještě spaly, takže na to sevřít jev náručí a polaskat se s nimi jsem musel počkat. Jen jsem však byl omyt a zušlechtěn Kateřinou rukou, vrhl jsem se na naše lože, abych tam uplatnil, jak to hezky říká Homér v *Odyseji*, svá „někdejší práva“. Jen naše bouřlivá objetí skončila, začal předlouhý potlach za závěsy o mé misi v Brisachu, který Kateřina poslouchala s láskyplnou dvorností. Nicméně jen jsem své vyprávění skončil, oživila a chtěla vědět, jak jsem byl v Brisachu ubytován.

„U půvabné vdovy, jež mi hned při vstupu řekla: *Ach! Herzog! Sie sind ein sehr schöner Mann.*“

„Co to znamená?“

„Ach, vévodo, jste moc hezký muž!“

„Jaký krásný začátek!“ mínila Kateřina se stisknutými zuby a jiskřícím zrakem. „A co řekla dál ta zkažená ženská?“

„Přece nic, protože jsem vám byl, madame, neochvějně věrný.“

„Vždycky jste věrný nebyl.“

„Pane na nebesích! Proč se v přítomnosti věčně opakuje minulost?“

„Tedy žádné sladké pohledy? Žádné náhodné doteky? Žádné unylé tváře?“

„Nic takového.“

„Jestli vám mohu věřit, spal jste sám jako vymiškovaný mnich ve své cele.“

„Ale kdeže, madame, nespál jsem sám.“

„No vida! Přiznáváte se! Máte tu opovážlivost se přiznat!“

„Nic nepřiznávám. Během celého svého pobytu v Brisachu jsem bydlel v pokoji a spal v jedné a téže posteli s hrabětem z Guebriantu, bretonským šlechticem přímo povznášejícím zbožnosti. Madame,“ pokračoval jsem, „obviníte mě teď ze sodomie?“

„Pane, vy jste zloduch!“ zvolala Kateřina nakvašeně, ať už to bylo nebo nebylo spontánní, ale stejně mi přitom jhlo srdce.

* lat.: zlou vůli

Pokryl jsem ji polibky a byl bych šel ještě dál, kdyby v tu chvíli někdo nezaklepal.

„Kdo jste a co si přejete?" vykřikl jsem rozzlobeně.

„Monseigneur," ozvala se chůva Honorée, „jsou tu Emanuel a Klára Isabela a nemohou se vás dočkat, protože vědí, že jste zpátky."

„Pusťte je dál," řekl jsem, než mohla Kateřina protestovat, že tím u dětí zavádíme tuze špatné návyky.

Naštěstí byly obě děti bosé, neb jen se dostaly dovnitř, vrhly se na postel a začaly se s námi mazlit.

* * *

Následujícího dne jsem se odebral do Louvrů ke kardinálovi a vyprávěl jsem mu, k čemu došlo v Brisachu s vévodou ze Saska-Výmarska. Vyslechl si mě velmi pozorně.

„Je to škoda," pronesl potom, „že se musíme obracet na tyto kondotiéry. Nemají kouska cti v těle a sní jen o krvi. Ale naštěstí jsou nyní Brisach a Freiburg naše a uzavírají Španělům cestu po souši do Nizozemí. Je to velký úspěch na východě a my se teď vynasnažíme získat od Španělů zpátky kraj Artois."

* * *

„Ale jak to? Copak nám Artois nepatří?"

„Bohužel ne, sličná čtenářko. Dobył ho Ludvík Devátý, leč celé hrabství připadlo sňatky a darovacími listinami Habsburkům a po mnoha peripetiích stále ještě patřilo Španělsku, když se Ludvík s kardinálem v roce 1640 rozhodli, že si jej vezmou zpět, aby tak zlikvidovali velice vysunutou nepřátelskou pozici uvnitř Francie, jež by mohla usnadnit novou invazi."

K mému nemalému překvapení mi kardinál řekl, že si král přeje, abych ho na onom tažení provázal jako tlumočník, poněvadž tamější obyvatelé jsou spíš Kastilany než Francouzi a dokonce už ani nemluví naší řečí.

„Ale Eminence," odporoval jsem, „já španělsky neumím."

„Naučíte se to na místě," odpověděl Richelieu nesmlouvavě.

To se lehce řekne, pomyslel jsem si, hlavně někomu, kdo nezná než francouzštinu a latinu, navíc latinu církevní, což by mu určitě neumožnilo číst Tacita.

Po odchodu od kardinála jsem byl tuze zkroušený při pomýšlení, že mám Kateřině oznámit novou misi. Neopomněl jsem však vykonat svou každodenní návštěvu u kněžny z Guéméné. V tak ranou hodinu byla ještě na loži, oděná v nočním úboru s prolamovaným

vyšíváním; její bohaté kaštanové vlasy jí rámovaly půvabnou hlavinku umně neuspořádanou aureolou.

Jen mě spatřila, zvolala:

„Ale copak je to s vámi? Vy, obvykle tak čilý a veselý, jste najednou celý zkormoucený. Nesedejte si, prosím vás, daleko ode mne, pojd'te sem na mé lože a usedněte vedle mě, podejte mi ruku a povězte mi, co se děje.“

Tak jsem jí vypověděl po svém o nemožném úkolu, který mi Richelieu vnučil.

„Chápu, vaše Kateřina bude pěkně rozmrzelá, že máte znovu odcestovat.“

„Sám jsem z toho zoufalý. Leč nejhorší na tom je, že ji opustím pro nic za nic, protože můj úkol je naprosto nesmyslný, když nemluví španělsky.“

„Řekl jste to kardinálovi?“

„Zajisté, a důrazně, byl však neoblomný.“

„Možná že kardinál ví, jak neodolatelně přitažlivý jste pro *gentil sesso*, a myslí si, že pro vás nebude těžké potkat v Artois nějakou pěknou Španělku, která se s vámi dá s radostí do řeči a naučí vás té své.“

„Pochybuji, zeje kardinál do té míry chápavý.“

„Jen abyste nebyl na omylu. Kardinálovi záleží jedině na účelu. Prostředky ho nezajímají.“

„Domníváte se, že je tak cynický?“

„Příteli, velký ministr je nutně bližší Machiavellimu než svatému Františkovi Saleskému.“

„Doufejme, že se čas od času ze svých drobných politických podlostí některému ze svých kolegů vyzpovídá.“

„To nemůže: jeho hříchy jsou státním tajemstvím.“

„Není to zvláštní,“ řekl jsem na to, „že je láska více či méně zápasem mezi milenci? Podívejte se třeba na krále a Cinq-Marse.“

„To je divné, ale já toho malého hejska nikdy neviděla. Jak vypadá?“

„Zrovna tak dobře jako jeden miláček Jindřicha Třetího. Ale jakkoli je hezký, není sodomita. Právě naopak. Když král přestěhuje dvůr do Saint-Germain-en-Laye, náš milý Cinq-Mars odjíždí každý večer kočárem za Marion z Lormu do Paříže a stráví tam s ní noc. Brzy ráno se vrátí do Saint-Germain a spí až do poledne. Proto mu král vyčítá lenost, a to s tím větší vehemencí, že ví, že jde o milostné vyčerpání.“

„Ale kdo je ta Marion z Lormu, o níž mluví celý dvůr i město?“

„Marion z Lormu je žena takové krásy a tak vysokého společenského postavení, navíc obdařená penězi, že si může za milence vybrat, koho jí napadne, popřípadě odmítnout i vévodu, který se jí nelíbí. To jí nijak nebrání Cinq-Marse sice milovat, ale taky ho pěkně oškubávat. Nemusím vám snad povídat, že Richelieu umístil do jejího domu čmuchalku."

„Představuje Marion z Lormu pro stát nebezpečí?"

„Mohla by. Cinq-Mars je vůči králi tak tvrdý, nepřívětivý a vzpurný, že by krále mohl připravit o zdraví a v důsledku toho uvést do nebezpečí státní záležitosti."

Při odjezdu do Artois mne pan z Guronu požádal, abych ho i s jeho podkoním vzal do svého kočáru. Souhlasil jsem, leč jaký úžas jsem zažil, když jsem v onom podkoním poznal Zocoliovou, převlečenou za šlechtice - krátké vlasy, ani sebemenší naličení tváří nebo očí, falešný knírek pod nosem, zaoblení co nejlépe, avšak spíš špatně skryté pod šatem, a krásné černé oči, které ji zrazovaly, jen spočinuly na nějakém muži.

„Na mou věru!" pošeptal mi Mikuláš, „chce si pan z Guronu zachovat i během tažení pohodlný život. Ale jestliže si toho všimne král, zachvátí ho zuřivost, protože je jako zahradníkův pes, který nežere zelí, leč nedovolí nikomu, aby je žral."

„Mikuláši," odpověděl jsem *sotto voce*, „zbláznil ses, že srovnáváš krále se zahradnickým psem?"

Jen se však kočár kodrcavě rozjel po dláždění, Mikuláš mi nanejvýš vzrušeně znovu pošeptal:

„Monseigneur, myslíte, že na zastávce budu jako obvykle spát s podkoním vašeho pana přítele?"

„Že se nestydíš takhle snít!" odpověděl jsem *sotto voce*. „Ty si myslíš, že se pan z Guronu obejde při svlékání bez svého podkoního?"

Když jsme se blížili k Soissonsu, Jeho Veličenstvo mi dalo vědět, že si mě žádá do svého kočáru, abych mu byl svědkem.

„Svědkem čeho?" pomyslel jsem si užasle. Nicméně jsem zanechal Mikuláše jeho snění a pana z Guronu tomu jeho, jistě snadněji uskutečnitelnému, a nastoupil jsem do králova kočáru, kde jsem kromě krále uviděl Richelieu a Cinq-Marse. Pozdravil jsem dle protokolu Jeho Veličenstvo i Jeho Eminenci a zdvořile Cinq-Marse, ale pan vrchní můj pozdrav sotva opětoval, pohlížeje na mě z výše své budoucí velikosti, neb ten holobrádek aspiroval ve své šílené opovázlivosti na nejvyšší úřady království.

„Siolaku," oslovil mne Ludvík a vyslovil mé jméno jako v dětství, když si se mnou hrál na vojáky v zahradě Saint-Germain-en-Laye,

„potřebujeme vás jako svědka smlouvy podepsané mnou a panem vrchním. Pan z Noyersu ji sepsal vlastní rukou a přečte vám ji.“

„Dnes, devátého května 1640, za královy přítomnosti v Soissonsu, jeví se Jeho Veličenstvu příjemným slíbit panu vrchnímu, že během celé kampaně se na něj nerozzlobí; a kdyby se stalo, že by řečený vrchní k tomu dal nějaký lehký podnět, Jeho Veličenstvo si postěžuje beze vší hořkosti panu kardinálovi, aby se pak na radu Jeho Eminence zmíněný vrchní vystříhal všeho, co by se mohlo králi znelíbit. Což bylo oboustranně slíbeno jak králem, tak panem vrchním* v přítomnosti Jeho Eminence.“

Když jsem text podpisoval po Jeho Veličenstvu, Richelieuovi a Cinq-Marsovi, neubránil jsem se pocitu, zeje poněkud dětinský. Leč když jsem se nad tím zamyslel, pochopil jsem, že naopak svědčí o politické rafinovanosti Richelieuově, protože ona smlouva z něj dělá rozhodčího, umožňujíc mu znát ze dne na den všechny nepříjemnosti, jež by mohly nastat mezi králem a panem vrchním. Pokud šlo o něj, Richelieu se obával jeho ctižádosti, jakkoli byla dětinská, jelikož nespočívala na sebemenších schopnostech. Cinq-Mars podal ostatně nový důkaz své chvástivosti, když vyžadoval, sotva jsme dorazili k Arrasu, velení operací. Když to slyšeli, kardinál zrudl zlostí, zatímco král se nanejvýš pohrdlivě usmál. *

„Pane vrchní,“ pravil, „válka není *amuletka*, kterou uděláme obratem ruky. Je to přetěžké umění, které vyžaduje dlouhá učednická léta. Maršál z La Meilleraye, jehož kompetentnost v oboru je již drahnou dobu vysoce oceňována, započal už skvělým způsobem přípravu obléhání Arrasu. Mám nahradit ministra učedníkem?“

Richelieu se však obával, že ono strohé odmítnutí by mohlo vyvolat novou rozmíšku mezi králem a jeho favoritem, a tak zasáhl, aby dávku královského octa rozředil lžičkou medu.

„Pane vrchní,“ řekl líbezným hlasem, „Jeho Veličenstvo se obdivuje vaší netrpělivosti vystavit se nebezpečí a během obléhání jistě uzná za vhodné světit vám velení nějakého úseku, který bude vyžadovat méně zkušeností a zároveň bude odpovídat vašemu přání sloužit Veličenstvu.“

Avšak zatímco takto líbezným hlasem Cinq-Marse ukolébával, měl Richelieu poprvé trochu nepříjemný pocit, vyvolaný ambicemi, jež ten hejsek právě projevil, a v duchu si řekl, že napříště na ně bude třeba dohlédnout. Zvláštní přitom bylo, že Richelieu ještě nevěděl,

* Cinq-Mars byl vrchním královským štolbou a dával si říkat *pan vrchní*.

co věděl celý dvůr, totiž že Cinq-Marsovi dodává odvahy to, že král mívá někdy v užším kruhu o kardinálovi kousavé poznámky.

Nebyla to však než trochu klukovská odplata muže, jenž svého ministra obdivoval, přijímal jeho prozíravé rady a cítil se trochu dotčený jeho nadřazeností. Jenže k tomu, aby Cinq-Mars tyto finesy vycítil, musel by být mnohem bystřejší, než byl. Teprve později vyšlo najevo, že toužil Richelieu nahradit jako ministr. Což bohužel jen dokazovalo, že se mohl vpravdě pyšnit víc svými tělesnými přednostmi než rozumem. Ale s vaším dovolením, čtenáři, budu nyní pokračovat ve svém vyprávění. Když jsme se tedy přiblížili k okolí Arrasu, všiml jsem si, že maršál z La Meilleraye, jenž působil na místě už celý měsíc, notně pokročil s pracemi na zajišťovacím postavení i na obléhacích zákopech, které byly vlastně již téměř hotové, a pracovalo se na vyvýšených baštách.

* * *

„Pane, prosím na slovíčko.“

„Popravdě řečeno jsem to od vás, sličná čtenářko, očekával. Chcete vědět, co znamená...“

„Ta vojenská hantýrka. Co jsou to ty vyvýšené bašty?“

„Vzácná přítelkyně, je to navezená země, náspy vytvořené za tím účelem, aby na ně šlo umístit dělo v potřebné výši a mohlo tak zasáhnout nepřátelské opevnění.“

„A co jsou to obléhací zákopy?“

„To jsou tři soustředěné zákopy obkličující město, chránící obléhající vojáky před střelbou obléhaných a znemožňující jim dostat se jakkoli ven.“

„A zajišťovací postavení?“

„To jsou zákopy zcela podobné oněm třem předcházejícím, jenže chrání obléhající před útokem vojska, které by přišlo obléhaným na pomoc.“

„A jak mohou naši vojáci v případě potřeby přejít z obléhacích zákopů do zajišťovacích?“

„Zákopy vedoucími cikcak.“

„A proč to?“

„Aby obléhající, přecházející z jednoho zákopu do druhého, nebyli zaskočeni boční palbou obléhaných.“

„A kolik času zabere dobýt takto nějaké město?“

„Vzácná přítelkyně, to závisí na mnoha věcech: na prvním místě na statečnosti nebo zbabělosti obléhaných. Vzpomeňte si, že na počátku španělské invaze do Francie jistý počet našich malých měst

otevřel k nesmírnému Ludvíkovu hněvu své brány nepříteli po týdnu obléhání. Nejčastěji však zdolá obléhané hlad, jako tomu bylo v La Rochelle, kteréžto město se hrdinně bránilo od začátku až do konce a obě válčící strany, ať katolická či protestantská, očekávaly vítězství od Pánaboha."

„Dobry Bože! A šlo o téhož Boha! Mám ještě jednu otázku, pane. Proč vyvíjet takové úsilí, aby získali Arras? Nakonec je to město jako každé jiné."

„Vidíte, vzácná přítelkyně, to je právě váš velký omyl. Arras není žádné malé městečko, ale krásné prosperující město, město obchodníků s vínem a se sukem, bankéřů, čalounků, a můžete mi věřit, že kupecká buržoazie arrasská se co do bohatství v penězích i zlatě zcela vyrovná té pařížské."

„A bude dobývání Arrasu těžkým oříškem?"

„Právě tím se vychloubají Španělé, opakující odedávna *urbi et orbi*: 'Až Francouzi dobudou Arras, budou myši požírat kočky.' Nezapomínejte, že když jsme obléhali Calais, měli Angličani vychloubavé řeči ze stejného těsta, a přestože je ve svých *Pamětech* cituji, teď si na jejich přesné znění nevzpomínám."

„Nuže já se vám je pokusím říci, jen co si je vybavím."

„Madame, vy jste anděl!"

„To zní, pane, lépe, než že mám zlatý jazýček."

„Mám se omluvit, vzácná přítelkyně?"

„Vůbec ne. Poklona udělá ženě vždycky dobře, i když ji ze slušnosti odmítne. Kde jste byl v Arrasu ubytován?"

„Někdy v Amiensu, ale nejčastěji s králem v Douai."

„A byl jste se svým ubytováním spokojen?"

„Madame, to je záludná otázka, nediskrétní, a pramálo se týká historie!"

„Je to nicméně otázka, na niž se vám nechce odpovědět."

„Právě naopak. Bydlel jsem u jedné vdovy a její dcery, dosti chudých lidí bez sluhy a komorné, ale ke mně velmi přívětivých. Dcera mi ráno přinášela snídani do pokoje a zůstávala stát u postele, dokud jsem vše nesnědl. Byla mladičká a tuze svěží, takže když jsem dojedl snídani, jelikož rukávy jejího nočního šatu byly velice široké, vklouzl jsem do nich rukou a hladil jí paži až skoro k ramínku. Přijímala to laskání bez hnutí, jenom zavřela oči. Myslím, že jsem mohl jít i výš. Byla však tak mladá a tak naivní, že jsem nechtěl. Měla onen něžný pohled, jaký Botticelli dal své Venuši, když se mu zrodila pod štětcem."

„Tedy žádá milenka?“

„Ne, jenom malé vzrušení, které trvá a vždy mě uchvátí, když si na tu scénu vzpomenu.“

„A dělil jste se opět o bydlení s panem z Guronu?“

„Ale kdeže, a byl jsem tuze rád, protože jakkoli je to milý společník, strašně chrápe. Kromě toho měl přece Zocoliovou. Tentokrát jsem byl s panem ze Saultu.“

„S hrabětem ze Saultu, nejhezčím kavalírem u dvora! S tím, s nímž jste se dělil o ‚žhavé Italky‘ ze Šusy.“

„Omyl, madame. Jen si vzpomeňte, prosím, že on je měl sám pro sebe. Oné příležitosti jsem odolal.“

„Proti své vůli?“

„Řekl bych spíš proti svému tělu, neboť mé srdce bylo, jak víte, v Paříži v mém domě v Bourbonské ulici.“

„A co dělal hrabě, když vám vaše botticelliovská kráska přinášela snídani do postele?“

„Snídal v kuchyni.“

„V kuchyni? Dobrý Bože!“

„Nevadilo mu to. Ostatně celý dům byl velice čistý.“

„Vraťme se k obléhání Arrasu.“

„Zmocnili jsme se města po dvouměsíčním obléhání a maršál z La Meilleraye, jemuž nechyběl jistý chlapský vojenský humor, u té příležitosti prohlásil: ‚Je to důkaz, že myši mohou požírat kočky...‘ Abych se vrátil k Arrasu, nebyli bychom to město dobyli tak rychle, kdyby s námi Španělé ne zahájili vyjednávání. Žádali, pokud nám město vydají, abychom je nechali odtáhnout se zbraněmi a výstrojí. Což se stalo, se vši žádoucí důstojností, neb Ludvík našim zakázal častovat Španěly při jejich odchodu křikem a urážkami.“

„Načež došlo, jak předpokládám, k plenění?“

„Vzácná přítelkyně, vy si děláte legraci! To vévoda ze Saska-Výmarska ‚plenil‘ dobytá města s masovým znásilňováním žen, nepočítaje v to brutální zacházení s muži a rabování. Ludvík Spravedlivý ony hanebnosti zakázal, nicméně se mu nepodařilo úplně zabránit loupení. Nejdříve se král rozhodl nakrmit na kost vyhublé obyvatele, kteří vyvázli životem, aby opět nabyli lidské podoby. A současně se rozhodl přitáhnout do Arrasu lákavými nabídkami jiné manželské páry z jiných francouzských provincií, aby posílil obyvatele znovudobytého města, a umožnil mu tak opětně nabýt bývalé prosperity.“

* * *

Domníval jsem se, že jakmile bude Arras dobyt, král se neprodleně vrátí do Paříže, a všichni se již těšili, že se shledají se svými domovy. Ale král bohužel kraj Artois neopustil, protože chtěl zůstat v blízkosti svého vojska do té doby, než budou znovu dobyta všechna města provincie, k čemuž došlo celkem bez velkých potíží, neb kapitulace Arrasu Španěly přesvědčila o neporazitelnosti Francouzů. Co mne se týká, zůstal jsem u svých bytých.

Mluvilý dosti zvláštním dialektem svého kraje a jmenovaly se -matka Marie a dcera Anna-Marie. Každý den po obědě hrály dámu, a jelikož matka vždycky nad dcerou vyhrávala, nejčastěji proto, že podváděla, dovolil jsem si jí to říci. Nijak ji to nezmátlo a docela příkře mi odpověděla, že „kibici do toho nemají co mluvit“.

Abych se omluvil za nediskrétnost, poslal jsem následujícího dne Mikuláše pro láhev dobrého vína, což velice uvítaly a bez upejpání ji ve slabé půlhodince vypily. Brzy jsem si všiml, že když je nějaká domácí příhoda rozrušila, volaly vždycky: „Matko boží!“ nebo „Panenko Maria!“ nebo „Svatá panno!“, leč nikdy „Dobrý Bože“ či „Pane Bože!“ Podle toho, co jsem se dověděl později, když jim víno rozvázalo jazyky, Marie, matka, měla jak zlého otce, tak zlého manžela; oba dva umřeli ve stavu zlovolnosti, lhotejně ke zlu, jež kolem sebe nadělali. Byl to také bez pochyby důvod, proč se její dcera Anna-Marie odmítala - přes svou podobu s Botticelliho Venuší - provdat. Vysvětlovalo to rovněž, proč byly matka i dcera tak zuřivě oddány mariánskému kultu. Stěny jejich malého příbytku byly vyzdobeny nesčetnými obrázky Panny Marie, ale zato tam nebyl vidět jediný krucifix. Přivedlo mě to k myšlence, že pro ně byly mocnosti nebes dobré, jen když byly ženského rodu, protože nehodný otec a nehodný manžel vyštvali navždy Pánaboha z jejich modliteb.

Byl jsem v pokušení něco k tomu poznamenat, například že za evangelia vděčíme Ježíšovi, a ne jeho matce. Leč po úvaze jsem raději držel jazyk za zuby z obavy, aby mě příkře neodbyly, vrhající mi do tváře: „*Kibici do toho nemají co mluvit.*“

Před odjezdem jsem je obě políbil na hezké červené tvářičky, což je od vévody tuze udivilo, a hrabě ze Saultu učinil po krátkém zaváhání totéž.

* * *

Když se král znovu objevil ve svém dobrém městě Paříži, nadšeně vítán všemi obyvateli, zažil zprvu velký smutek, následovaný obrovskou radostí. Smutek mu připravil malý dauphin po jeho návratu do

Saint-Germain. Jakmile spatřil otce, spustil vyděšený křik, jako by spatřil ďábla, a volal matku na pomoc. Ludvík brzy pochopil, že mu Anna Rakouská a její družina v jeho nepřítomnosti u syna uškodily. Neztrácel čas. Prohlásil hlasitě před celým dvorem, že kolem jeho syna jsou ženy, jež mu vkládají do duše strach z mužů, a pokud ve svém kalení vody neustanou, brzy by mohly „změnit garnizonu“. Pokud jde o něj, klade si otázku, jestli by nebylo lepší vychovávat syna na lepším vzduchu než v Paříži, například ve Versailles nebo v Chantilly.

Posuďte sám, čtenáři, jakou hrůzu vyvolalo v ženách pomyšlení, že by byly nuceny vzdálit se ode dvora...

Ten malý projev udělal divy. Malý dauphin, dvouletý, přišel poprosit krále na kolenou za odpuštění, král mu tedy dal drobné hračky, jež mu přivezl, a hráli si spolu celou hodinu. Od té chvíle už nechtěl dauphin otce opustit. Richelieu sledoval onu roztržku s jistou úzkostí a pocítil velkou úlevu, že tak dobře dopadla, leč zároveň cítil, jak v něm neúměrně vzrůstá jeho odpor k ženám. Doneslo se mi, že u té příležitosti řekl: „Ženské drápy jsou stejně zrádné jako ty kočičí a ženy jich užívají zuřivě podle svých měnivých nálad.“

Rozmrzelost, kterou dauphin nejdříve v otci vyvolal, ustoupila velikému štěstí. Dvacátého prvního září 1640 v devět hodin večer porodila královna druhého syna Francie, jemuž dali jméno Filip. Propukl obrovský jásot u dvora, ve městě a v zemi, neboť toto druhé narození syna dynastii zabezpečilo. Výraz té radosti dal pařížský lid, který královskou rodinu velice miloval, ale také si z ní rád tropil žerty. „Ludvík,“ říkali, „je králík, hrdý králík. Nespokojil se s jedním dauphinem, vyrobil si ještě náhradního...“

Ludvík teď byl šťastným otcem, šťastným generálem; Španěl všude ustupoval, král měl však přece jenom, jak sám rád říkal, kamínek v botě. A tím kamínkem byl favorit, kterého miloval, Cinq-Mars, nejnesnesitelnější kohoutek, jakého kdy Bůh stvořil. Přestože se mohl vychloubat svým zjevem, dobrota Páně vůči němu se tím vyčerpala. Neměl ducha, nic nestudoval, nic neznal, a co je ještě horší, byl lenošný jako veš. Vrchol všeho byl, že se chtěl považovat za nesmírně schopného a stojícího nade všemi a nade vším. Jeho chvástavost by bývala byla komická, kdyby věci nehral až do nejhnusnější nehoráznosti, i vůči králi. A nejhorší bylo, že to byl velký lhář, velký hlasatel falešných zpráv nebo falešných pravd.

Hned druhý den po návratu z Arrasu jsem se jako obvykle odebral do Louvrů a tam mi kardinál sdělil, že si mě král přeje vidět. Jeho

Veličenstvo bylo ještě na lůžku, jedlo bez chuti chléb s máslem a tvářilo se smutně a ustaraně.

„Ach *Siolaku!*“ řekl Ludvík, „jak rád vás vidím! A jaké uspokojení ve mně budí přímost, kterou vám čtu v očích!“

„Sire,“ odpověděl jsem, „má přímost je vám plně k službám.“

„Nepochybuji o tom. Kolika jazyky mluvíte, *Siolaku?*“ „K vašim službám, Sire, anglicky, italsky a německy.“ „Rád bych, abyste se naučil španělsky, co nejrychleji to bude možné. Velice se mi totiž nelíbí situace v Roussillonu a rád bych dostal zpátky od Španělů Perpignan, takže bych rád, abyste jel se mnou a dělal mi tlumočníka.“

Potom si zhluboka povzdechl, a jelikož ten povzdech neměl, jak se mi jevilo, žádnou souvislost s tím, o čem právě předtím mluvil, odvážil jsem se ho otázat, je-li mu dobře.

„Ale kdeže,“ řekl, „jsem tak vzteklý, že ani nemohu spát! Tenhle člověk mě ubíjí! Čím víc se mu dává najevo láska, tím víc se vyvyšuje a rozčiluje. Už nejsem s to snášet tu jeho povýšenost.“

A najednou v něm propukl nezvládnutelný hněv, ač se obvykle dovedl skvěle opanovat, a vykřikl:

„Co je to za člověka! Ta jeho domýšlivost, i vůči mně!“

KAPITOLA OSMÁ

Druhého dne poté, co si král rozhořčeně postěžoval, ctihodný doktor kanovník Fogacer (můj *maggiordomo* nikdy nevynechal ani jediný titul mých návštěvníků) přišel s Kateřinou a se mnou poobědvat, a jak tomu chtěly naše zvyky, odebrali jsme se po jídle do mého kabinetu, abychom si tam vypili poslední pohár burgundského vína; neopomněl jsem pokrytecky vyzvat Kateřinu, jestli by se k nám nechtěla připojit, což odmítla, jak měla, s roztomilým úsměvem a pocity již méně milými. Čtenář si nemůže nevzpomenout, že jsme si v oněch chvílích taktně vyměňovali - jednu nohu vpřed a druhou již na ústupu - důvěrné zprávy, jež jsem potom já předával kardinálovi a Fogacer papežskému nunciovi.

Toho dne jsem mu vyprávěl, co král řekl o Cinq-Marsovi a co čtenář již zná.

„Dobrý Bože!“ zvolal Fogacer. „Nevěřím svým uším! Jak může Ludvík, který tak lpí na svých královských výsadách, který neváhá číst levity soudnímu dvoru, biskupům, propustit v nemilosti dvořana, protože odešel ode dvora bez jeho svolení, a dokonce odsoudit k smrti vévodu a paira, snášet nehoráznosti toho strašného kohoutka?“

„Miluje ho, jako miloval slečnu z La Fayette nebo slečnu z Hautefortu. Někteří naopak šíří tichým hlasem hanlivé pověsti.“

„Hanlivé a falešné,” řekl na to Fogacer, „protože podle mého názoru není v oné náklonnosti ani sebemenší špetka sodomie.“

„A na čem je založeno vaše přesvědčení, že jste si tak jistý?“

„*Primo* na tom, že královna na onu náklonnost absolutně nežárí, zatímco žárila na slečnu z La Fayette. *Secundo* jsem si zcela jist, že by král jako velice zbožný muž nechtěl přijít o život v ráji kvůli něčemu, co by bylo zároveň cizoložstvím i sodomií. Uvědomte si, prosím, že Ludvík lpí na desateru jako nějaký světec.“

„Ale jak je možné, aby se někdo tak nadchl takovým malým dvorským hejskem?“

„Drahý vévodo, muži jako vy, nadšení ctitelé *gentil sesso*, rozechvělí při sebemenším zašustění ženské sukně, nejsou s to mít pochopení pro jiné vzruchy."

„Připusťme ty jiné vzruchy, jakkoli mi připadají divné. Ale jak může Ludvík snést, že ten kohoutek tráví večery s Marion z Lormu, dopoledne vyspáváním a zbytek dne lenošním?"

Po pravdě řečeno král těžce snáší zradu svého favorita, jeho drzosti a netečnost. Vyprávěl mi, že předevcířem jej za to velice káral.

„Pro člověka vašeho postavení,' vyčetl mu, 'vyčeti se má snažit, aby byl hoden převzít velení vojska, je lenost nepřekonatelnou překážkou.'

„Ale já jsem se nikdy neucházel o velení vojska,' odpověděl Cinq-Mars.

„Máte tu drzost to popřít? To máte tak slabou paměť?" odpověděl vztekle král. „Copak si nevzpomínáte, že jste mě žádal, jestli byste mohl velet při obléhání Arrasu?"

Příkré odbytí, jež by vzalo navždy odvahu soudnému člověku, nemělo na Cinq-Marse žádný účinek; neměl vojenské a ostatně žádné jiné schopnosti, ale domníval se, že stojí nade všemi, a jelikož věřil v královu přízeň, toužil po čím dál vyšších úradech: nejdříve chtěl, aby ho jmenovali guvernérem Verdunu. Jen mu to bylo zamítnuto, žádal, aby byl připuštěn do Velké královské rady. Po dalším odmítnutí vyžadoval nějaké ministerstvo. „Jediné, kterého jste hoden," řekl mu král, „je ministerstvo lenosti."

„Jestlipak víte," zeptal se ještě Fogacer, „že ač všechna příkrá odmítnutí vyšla od krále, Cinq-Mars je přičítá Richelieuovi?"

„Domnívám se," podotkl jsem, „že vím, co je toho příčinou. Král se svému ministrovi obdivuje a za nic na světě by se bez něho neobešel, bývá však dotčen jeho oslnivou nadřazeností. Oponovat Ludvíkovým názorům nebo jim třeba jen mlčky odporovat je v jeho očích téměř zločinem urážky majestátu, a i když je natolik bystrý, aby pochopil, že Richelieu má pravdu takořka ve všech otázkách, cítí se zároveň ponížen ve své královské důstojnosti. Dostí naivně se pak od toho pocitu osvobozuje tím, že svého ministra snižuje a stěžuje si na jeho tyranii."

„Ale to je dětinské jednání," řekl Fogacer.

„Dětinské? Drahý Fogacere," smál jsem se, „označit za dětinské jednání krále je téměř zločinem urážky majestátu."

„Uznávám to a rovnou si za to dávám rozhrěšení," odpověděl Fogacer a bílýma kněžským rukama udělal znamení kříže. „Tím spí-

se," pokračoval, „že by bylo přesnější říci neblahé namísto dětinské. Vždyť tím, že si před svými nejbližšími na Richelieu neustále stěžuje, dodává Ludvík odvalu kardinálovým nepřátelům - a Bůh ví, že jich má dost - k osnování komplotů proti němu, které by mohly vést až k vraždě. Vzpomeňte si na Amiens a na to, k čemu tam mohlo dojít, kdyby v poslední chvíli strach ze strašlivých represálií nepodkopával Gastonovu odvalu. A podobně by se něco takového mohlo stát se Cinq-Marsem, neb vznikají neustále nové a nové úklady."

Poté co král vyhnal Španěly z kraje Artois, nemyslel než na to, že by je měl vyhnat také z Roussillonu, kde okupovali Perpignan, Collioure a další pobřežní města, malá i velká. Vzpomínáte si, čtenáři, že zatímco král seskupoval armády, já jsem dostal od kardinála za úkol naučit se španělsky, a naučit se tomu jazyku co nejrychleji. Jenže s kým, dobrý Bože?

Po odchodu od Richelieu jsem tehdy chodbami Louvrů zamířil ke komnatám kněžny z Guéméné, tolik jsem potřeboval, aby mi poradila a utěšila mě. A v ohybu jedné chodby jsem narazil na hraběte ze Saultu, jenž mě nejdříve pevně objal a pak mě vzal pod paži a řekl:

„Ani mi neříkejte, kam jdete s tímhle ustaraným výrazem, vím to. Jdete za kněžnou, aby vás utěšila. Drahá kněžna! Co bychom my, velcí, silní a stateční šlechtici dělali bez její andělské přívětivosti? To mě přivádí k tomu, abych vám položil, pokud mi to, drahý vévodo, dovolíte, nediskrétní otázku."

„Jak pravil jeden mudrc, otázka není nikdy nediskrétní, nediskrétní je odpověď."

„To mi celou věc ulehčuje, neb mě to zbavuje odpovědnosti. Smím mluvit?"

„Poslouchám."

„Moje otázka zní: jste do naší kněžny zamilován?"

„Stejně jako vy, drahý hrabě, a o nic víc. Neřekl jste ostatně *naše* kněžna?"

„To jsou jen řeči," namítl. „Drahý vévodo, nevěřím vám ani slovo. Ona je do vás úplně zblázněná a já zuřím! Málem vás vyzývám na souboj, abychom to vyřešili."

„Na souboj! Přestoupit královy příkazy! Vy chcete, aby nás vydal katově sekeře na veřejném popravišti? Což nevíte, že mě otec naučil pověstnému výpadu, který bych s vámi nikdy nepoužil, i kdybych si tím měl zachránit život?"

„A pročpak?" řekl povýšeně.

„Jak bych mohl zapomenout na náš ledový výstup na italské *Grave-re*, abychom překvapili savojskou armádu z boku? Té noci mezi námi vzniklo přátelství, jež já ze své strany nikdy neporuším."

„Vždyť já také ne," řekl hrabě ze Saultu a z očí se mu náhle hrnuly slzy, pevně mě objal a nevím ani kolikrát mě políbil na obě tváře. „Dobrý Bože!" řekl potom. „Musím být velký blázen, že jsem s vámi mluvil způsobem, který vůbec neodpovídá mým citům. Odpusťte mi, prosím, drahý vévodo, ty nesmyslné řeči."

Poté se otočil a odcházel tak rychlým krokem, že to vypadalo, jako by prchal před vlastním neštěstím.

Velmi zamyšlen a znepokojen pokračoval jsem v cestě ke kněžniným komnatám a zaklepal na dveře. Otevřel mi *maggiordomo* a dva sluhové, ačkoli by zcela jasně byl stačil jediný z nich.

„Monseigneur," řekl *maggiordomo* tónem na samé hranici drzosti, „nevím, jestli vás Její Výsost bude chtít dnes přijmout. Je v péči ošetrovatelky nohou a nepřeje si nikoho vidět."

„*Maggiordomo*," odpověděl jsem, „požádejte ji tedy, zda mi dovolí vstoupit. Pokud to neuděláte, mohla by vám to zazlívát," dodal jsem takorůžka výhružným tónem.

Znělo to jako řeč pána domu a *maggiordomo*, nevěda ještě, jaké zde mám postavení, usoudil, že bude prozíravější uposlechnout, a vskutku se minutku poté vrátil, mnohem vlídnější, než když odcházel.

„Monseigneur, Její Výsost vás okamžitě přijme."

Kráčel přede mnou a zavedl mě až do oné tak chráněné místnosti a s hlubokou úklonou pak dlouhými kroky odešel.

Kněžna z Guéméné právě dojedla snídani; její zbytky bylo ještě vidět na stolečku u jejího lože, ona sama pak, s noční košilí vykasanou až ke kolenům, nastavovala bosé nožky ošetrovatelce. Ta seděla na malém taburetu, aby byla ve stejné výši, a své pomůcky si rozložila na malý skládací stůl vedle sebe. Postupovala, jak se mi zdálo, velice přesně a jemně, kněžna však přesto tu a tam rozkošně zasténala. Je pravda, že jsem tam byl proto, abych tomu naslouchal.

„Příteli, nestůjte tu jako kůl. Mám z vás závrť. Vyzujte se a svlékněte si kabátec, pojd'te se natáhnout vedle mě a držte mě za ruku, ať ji mohu stisknout, když mě to bude příliš bolet."

Ošetrovatelka nohou byla obdivuhodně taktní, ani nemrkla, když mě viděla takto napůl vysvlečeného a nataženého vedle své paní. Pokud jde o mne, bylo mi skvěle v tom prozatím pasivním ponoření do křehounké ženské intimity. Po pravdě jsem pociťoval také jisté výčitky, víte vůči komu. Leč bez meškání jsem ty rušitele klidu od

sebe odehnal, ponecháváje šije, až budu venku z toho malého pekla, které se tolik podobalo ráji. K d'asu, říkal jsem si krajně nepoctivě, což se budu trápit výčitkami, když se dosud ještě nic nestalo? Leč neměl jsem čas dělat si s tím těžkou hlavu, protože se velení nad situací posléze ujala kněžna.

„Příteli," pronesla, „utíkejte zavřít závoru a upravte si oblečení. Nemiluji polosvlečené nebo polonahé muže."

Pěkně dvojnásobný příkaz, pomyslel jsem si. Mám si obléci kabátec, nebo si sundat kalhoty? Rozhodl jsem se pro druhé řešení. A podle toho, jak se na mě posléze kněžna zadívala, zvolil jsem správnou možnost. Okamžitě jsem vklouzl pod pokrývku a byl bych ji rovnou vzal do náručí, kdyby mě povýšeně nezarazila.

„Pane," vytkla mi, „tady a teď nejde o útok lehké jízdy. Nejdříve si musíme popovídat o vážných věcech. *Primo* - proč jste se tvářil tak ztrápeně, když jste přišel?"

„Král, jenž zamýšlí dobýt zpět Roussillon, a kardinál, který je téhož názoru, mi nakázali naučit se španělsky, než se vydáme na cestu k armádám. To je příliš krátká doba."

„Je to však i velká čest, pane. Neboť u dvora je mnoho francouzských šlechticů, kteří mluví španělsky, leč žádný z nich nemá váš diplomatický talent. Právě proto vás vybrali. A pokud hledáte profesora, schopného naučit vás té řeči v tak krátkém čase, nemusíte hledat daleko, budu to já, mluvím totiž nejčistší kastilštinou."

„Jak vám mohu poděkovat, nejvzácnější anděli?"

„Příteli, ten .anděl' se nehodí k naší současné situaci. A také si nemyslete, že budete mít příliš málo času na studium pod mým vedením. K tažení do Roussillonu nedojde tak brzy."

„A proč?"

„Cinq-Mars odešel od krále a ve svém bláznovství se pokouší znovu vyburcovat spiklence, údajně s úmyslem zničit Richelieua."

„Ubohý Cinq-Mars," řekl jsem. „Vždycky se mohl chlubit víc svým vzhledem než rozumem. Leč v tomto případě teď jedná jako ten nejpomatenější jeliman království! Zaútočit na kardinála! On, nepatrný Cinq-Mars! To je k pláči!"

„Neplačte, příteli. Vraťte se do přítomnosti. Té, jež plyne a nebude nám dána dvakrát. Tak na co čekáte?"

„Že dáte příkaz k útoku lehké jízdy."

„Pane, vy se mi vysmíváte! Kdo by si byl pomyslel, že jste tak mstivý! Už vám nemohu dávat příkazy. V momentě, kdy jste vstoupil na mé lože, vězte, že se vzdávám velení."

Po těch posledních slovech jsem ji vzal do náručí. Něžně se ke mně přitúlila a zbytek dopoledne byl pro jakýkoli vážný rozhovor nadobro ztracen.

* * *

„Pane, na slovíčko, prosím!”

„Jestli mi chcete klást otázky týkající se kněžny z Guéméné, tak vězte, sličná čtenářko, že při prvním slově, jež pronesete, se uzavřu do sebe jako ústřice.”

„Proto také nic neřeknu. Dovolím si vás jen politovat kvůli úzkosti a výčitkám, které pocítíte, protože jste zradil svou půvabnou manželku.”

„To je, vzácná přítelkyně, opravdu obmyslné! Vy ženy uhodnete vždycky, kde je slabina, kam je třeba uhodit, aby to nejvíc bolelo. Kdybyste nepatřila ke svému přemilému pohlaví a patřila k tomu mému, už bych vás byl proklál mečem.”

„Nic takového nedělejte. Mohl byste mi zranit ňadro, jen tak náhodou, a jako ohnivý milenec *gentil sesso* byste tím trpěl až do konce svých pozemských dní.”

„Probůh, madame, nechť mě už jednou provždy mým úzkostem a mým láskám. Cožpak vás už u všech kozlů nezajímá historie naší země?”

„Právě naopak! A obracím se na vás, abyste mi vyprávěl dopodrobna o Cinq-Marsovu komplotu. A nejdřív - jak vůbec vznikl?”

„Vznikl z královny rostoucí nelásky k Cinq-Marsovi, jehož dětinské chvastounství ho vynášelo vždy nade vše a nad všechny, a to tak dalece, že si jako člověk bez vzdělání, bez schopností a bez ducha dělal nárok na nejvyšší úřady ve státě, jak jsme tomu již byli svědky. Odmítali mu je, jak víte, s čím dál tím větší tvrdostí, Cinq-Mars tudíž zdvojnásobil své drzosti vůči Ludvíkovi a ten to snášel tak těžce, že ho jednou slyšeli, jak o svém favoritovi říká: ‚Je mi z něho na zvracení.’

A u dvora tehdy žil jistý pan z Fontrailles, hrbáč, který k smrti nenáviděl Richelieua, protože mu jednou řekl, že je ‚stvůra’, zlá to poznámka, jež u našeho preláta nebyla zase tak vzácná, když ho jeho herkulovská práce vyvedla z míry.

Nevím, zda jsou všichni hrbáči zlí, jak se tvrdívá, tady tento však zlý byl. Promluvil si se Cinq-Marsem a ujistil ho, že má ze zaručeného pramene, že všechna nespravedlivá odmítnutí, jichž se mu dostalo ve věci jeho legitimních požadavků, byla dílem Richelieuovým; že král už ostatně Richelieua nemiluje a touží se jeho tyranie zbavit. Jeho lži dodávala na věrohodnosti i skutečnost, že král, jak jsme vi-

děli, měl tu slabost, že si veřejně na Richelieua stěžoval, zatímco ve svém nitru ho obdivoval a miloval víc než kohokoli na světě.

Po onom rozhovoru vytvořil Cinq-Mars, Fontrailles a Thou, Cinq-Marsův přítel, malou spikleneckou skupinu, jež jen toužila po rozšíření. Svěřili se Gastonovi, vždy ochotnému ke všem komplotům, a ten jim s radostí přislíbil svou účast."

„Proč říkáte, pane, s radostí?"

„Protože ta záležitost mohla jeho staršímu bratrovi vynést pěknou porážku a jemu peníze."

„Ale co v případě nezdaru?"

„Jako bratr krále nic v případě nezdaru neriskoval: ani katův špalek, ani Bastilu, ani exil."

Než vraťme se k našim spiklencům. Měli v úmyslu postupně dvě věci: ta první byla zavraždit Richelieua, ovšem kardinál byl tuze obezřetný a tuze dobře chráněný. Krom toho to byl kněz a zabít kněze znamenalo pro vrahy papežskou exkomunikaci, což způsobilo, že si to naši dobří katolíci dost rozmyšleli a také se toho báli.

O tomto záměru podivnou shodou okolností už živě diskutovali v Amiensu a upustili od něj cestou k obléhanému Arrasu. Dovolím si vám, sličná čtenářko, připomenout, že v roce 1636 Soissons s Gastonem také uvažovali o vraždě Richelieua, a to právě v Amiensu, a ustoupili od toho na poslední chvíli ze strachu z králových represálií.

Když o tom nezdařeném záměru poté uvažovali, došli k názoru, že jediný způsob, jak Richelieua vyšachovat ze hry, je rozdmýchat občanskou válku za pomoci peněz, jež mohlo a bylo ochotno poskytnout jedině Španělsko."

„To přece znamenalo zradit vlast?"

„Vzácná přítelkyně, slovo vlast velmožům nic neříkalo. Patřila jim obrovská lenní panství, vůči králi nepocitovali žádnou podřízenost, a přestože při slavnostním pomazání přísahali králi věrnost, necítili se povinni jej poslouchat a při různých příležitostech slib porušovali, uzavírali se za cimbuřím svých hradních hnízd a vzdorovali královské moci. Pokud mohu věřit svým vzpomínkám, nikdy nebyli tak svobodní a tak šťastní jako za regentství královny matky. Tehdy opouštěli dvůr kvůli každé maličkosti, dávající najevo nepřátelské úmysly, a ona za nimi ve své známé slabosti utíkala s měšci zlata, aby je dostala zpátky. Za vlády Ludvíka XIII. a Richelieua se vše změnilo. Jak víte, velmoži byli donuceni k poslušnosti, ohlodali jim obranné hradby jejich sídel a přítomnost u dvora jim uložili jako povinnost, kdykoli si to král přál. Ostatně bez panovníkova svolení nesměli dvůr opustit."

„Nemyslíte, pane, že napadat krále, trucovat nebo odejít od dvora bylo stejně hanebné jako podepsat uprostřed války tajnou dohodu s jeho nejhoršími nepřáteli?"

„Ta dohoda je, vzácná přítelkyně, nejenom hanebná. Je hloupá a rád bych vám řekl proč."

„Promiňte, ale než mi to vysvětlíte, chtěla bych vědět, jestli ji schvalovala královna."

„Ó - její postoj byl tuze nejednoznačný. Schvalovala ji, leč nechtěla být součástí komplotu, nechtěla, aby ve spojitosti se spiknutím bylo vysloveno její jméno."

„Byla tedy už potřetí zrádkyní svého krále, ale tentokrát s jistou opatrností."

„Blahopřeji vám, vzácná přítelkyně, k vaší paměti."

„Leč dovolte mi otázku. Proč děláte tak často poklony *gentil sesso*?"

„Je to u mne instinktivní a nedomnívám se, že bych vám z toho měl skládat účty. Gaston světil starost o jednání se Španělskem proti Richelieuovi panu z Fontraillesu."

„Tomu hrbáči, co se mu Richelieu vysmíval?"

„Právě jemu, ano. Byl ze všech spiklenců nejdiskrétnější a neaktivnější. Přešel Pyreneje sedlem aspeského údolí, odtud se dostal do Huesky, potom do Zaragozy a konečně do Madridu, kde byl bez sebemenších potíží přijat hrabětem-vévodou Olivaresem, prvním ministrem Filipa IV., pro něhož byla dohoda navrhovaná Fontraillesem jménem Gastonovým nečekané terno."

„Pane, poslouchám vás napjatě a se strachem, neb se obávám, že znění oné dohody, uzavřené bez vědomí krále a kardinála, způsobilo mnoho zla."

„Máte pravdu. Začátek je však zcela uklidňující, poslechněte si jej. Nepodnikne se nic proti státům nejkřesťanštějšího krále* ani proti právům a autoritě nejkřesťanštější královny. A obě strany vrátí dobytá města."

„To je v pořádku."

„Ano, zajisté, ale to ostatní už méně: Filip IV. dá Gastonovi k dispozici armádu o dvanácti tisících pěšáků a šesti tisících jezdců jakož i potřebný žold k jejich údržbě."

„Jinými slovy vyvolává, podporuje a financuje občanskou válku ve Francii."

„Dodám ještě, že generálem bude Gaston, králův bratr."

* Tak zněl dřívější titul francouzského krále: *le Roi très Chrétien* (pozn. překl.).

„To je nechutné."

„Ba je to ještě horší: Francie musí ukončit své spojení s protestantskými zeměmi: s Holandskem, Švédskem a luteránskými knížaty v Německu."

„To by okouzlo královnu matku, Marillaku, otce Caussina a francouzské pobožníky, kteří jsou tak málo Francouzi."

„Jinak to skrytě předpokládá, že se odvolá milostný edikt a že se budou opět pronásledovat protestanti. Vzácná přítelkyně, nyní se obrňte statečností, protože uslyšíte to nejhanebnější: dohoda stanovila, že Gastonovi a panu z Bouillonu bude poukázáno sto dvacet tisíc dukátů a Cinq-Marsovi čtyřicet tisíc."

„Dobrý Bože! Ti tři prodají Francii za měsíc zlatáků!"

„Vzácná přítelkyně, rád bych vás upozornil, že ona dohoda nebyla pouze hanebná. Byla také chimérická. Jak si kdo mohl představit, že po Richelieuově smrti Ludvík zničením upustí od politiky, kterou vedl dvacet let, podřídí se poslušně politice španělské a stane se pokorným poddaným Filipa Čtvrtého? Logické by bylo jít ještě dál a zavraždit také Ludvíka Třináctého, dauphina a náhradního dauphina, aby se Gaston mohl konečně zmocnit vlády a do písmene splnit dohodu se Španěly.

Fontrailles s dohodou zašitou zevnitř do kabátce, dohodou, jež ho páčila na prsou, se chtěl do Francie vrátit stejnou cestou. Když však dorazil do Huesky, upozornil jej jeden Beárnan, že byl na cestě do Španěl sledován. Naivní novopečený spiklenec Fontrailles si nevšiml ničeho, hlavně pak toho, že je sledován, a ještě naivnější bylo, že místo aby se do Francie odebral jinudy, dal se stejnou cestou, neuvědomuje si, že ho všude provázejí oči, které teď již neztratí jeho stopu. Leč od této chvíle, a on to ještě neví, přestala být dohoda, již nese ve svém kabátci, tajnou."

„A komu Fontrailles dohodu předal, když dorazil do Paříže?"

„Královně, to znamená osobě, která se mu zdála nejjistější."

„A byla nejjistější?"

„Ale kdeže. Byla příliš zranitelná."

„Jak to?"

„Skrze své děti. Král jí totiž sdělil, že za ním má přijet bez dětí do Roussillonu. Byla zoufalá, psala Richelieuovi jeden dopis za druhým, aby přesvědčil krále, že ji nemá odlučovat od jejích dětí. Leč jak víte, Richelieu neudělal nic jen tak pro nic za nic. Královnino opakované ujišťování o přátelství mu nestačilo. Chtěl, jak jednou řekl u soudního dvora, vidět účinnost' onoho vzácného přátelství. Královna to

pochopila naprosto přesně a nikoli bez špatného svědomí vyslala za Richelieuem šlechtice, který mu doručil zrádnou španělskou dohodu; kardinál byl na cestě do Roussillonu a zastavil se v Arles. Odpověď přišla okamžitě. Král královně napsal, že považuje za výhodnější, aby zůstala s dětmi v Saint-Germain, než aby snášela nepohodlí tažení do Roussillonu, které se pravděpodobně protáhne a bude tvrdé, protože nedosáhne dobrých výsledků bez obléhání a dobývání města tak mocně Španěly bráněného, jako je Perpignan."

„Vy to, pane, říkáte tak chladně, místo abyste takové jednání odsoudil. Což to není ze strany Richelieua čirý machiavellismus, když hraje na mateřské city, jen aby dosáhl svých cílů?"

„Byly snad cíle budoucích Richelieuových vrahů chvályhodnější než legitimní obrana ministra, kterého chtěli zavraždit proto, že se jeho politika stavěla proti Španělsku, jehož vojska vtrhla do království a dosud měla v rukou nespočet našich měst? Richelieu dostal zrádnou španělskou dohodu od pana ze Chavigny v Arles za svítání. Při četbě dohody mu tak vyschlo v hrdle, že požádal o masový vývar, který mu okamžitě přinesli a on ho žiznivě vypil. Pak poděkoval Bohu za to, že u této příležitosti vzal tak mocně v ochranu království i jeho osobu; bylo to poděkování, jež se zdá přirozené v ústech preláta, leč Richelieu mohl stejně dobře vzdát v nitru chválu špiónům a policejním špehům, že pro něj tak dobře pracovali."

Richelieu přikázal svému tajemníkovi, aby pořídil několik kopií, a pak požádal Chavignyho a mne, abychom dohodu doručili králi, jenž se v tu dobu nacházel v Narbonne, než se posune k Perpignanu, kteréžto město chtěl, jak víme, obléhat. Chavigny a já jsme vyrazili se silným doprovodem brzy ráno, a jelikož jsem viděl, že je velice smutný a ustaraný, po nějaké chvíli jsem se ho zeptal, jaký k tomu má důvod. Tu mi řekl, že se trápí kvůli králi a kardinálovi. Jeden jako druhý jsou na tom se zdravím velmi špatně, kardinál trpí bahenní zimnicí a vředem na jedné paži, který se nedaří vyléčit. Pokud jde o krále, toho bolesti v břiše donutily prodělat celou cestu z Paříže do Narbonne vleže na matraci v kočáře.

Jen jsme v Narbonne seskočili dvanáctého června z koně, přišel nás přivítat pan Bouthillier a zavedl nás do královny komnaty; ten byl sice na nohou, ale zdál se mi tuze nespůj a melancholický. Hovořil se Cinq-Marsem. Pan ze Chavigny se k němu přiblížil, zatahal ho za šos a pošeptal mu, že s ním potřebuje mluvit o samotě. Král zaváhal, pak se však podíval na mne, a jelikož jsem naznačil hlavou ano, přešel Ludvík rychle do vedlejší místnosti. Cinq-Mars ho chtěl následovat,

leč pan ze Chavigny mu řekl chladným, rozkazovacím tónem: „Pane vrchní, musím něco králi sdělit.“ Cinq-Mars zbledl a odstoupil.

„Sire, prosím, abyste se posadil. Dohoda, kterou vám přinášíme, by vás mohla silně rozrušit.“

Král se posadil a přečetl si dohodu poprvé, pak si ji přečetl podruhé, bledý, bez hlasu. Když byl schopen promluvit, pronesl zoufalým hlasem:

„Možná zeje to pouze chybně uvedené jméno.“

„To není pravděpodobné, Sire,“ řekl Chavigny, „opakuje se v textu několikrát právě jako jméno Bouillonovo a Thouovo. Sire,“ pokračoval Chavigny, „smím vám navrhnout, abyste dal Cinq-Marse a Thoua zatknout, než budou mít čas uprchnout? Aspoň by mohli podat nějaké vysvětlení.“

„Vydejte ten příkaz, Chavigny. Vydejte ten příkaz,“ řekl král zemdleným hlasem.

Pak se uzavřel v mlčení, z něhož nic nemělo sílu jej vyrušit. A když konečně nastala noc a Ludvík ulehl, vzal si lék, usnul a probudil se v pět hodin ráno. Tu pronesl vzlykavým hlasem a se slzami řinoucími se mu po tvářích:

„Jaký hazardér byl ten pan vrchní!“

Potom, po chvíli, to smutně a zničeně opakoval:

„Jaký hazardér byl ten pan vrchní!“

* * *

Právě příštího dne jsem pozval Fogacera k polednímu občerstvení. Dostal povolení následovat královská vojska, aby o válce zpravoval papeže, kterýžto byl zdánlivě zoufalý z bratrovražedného zápasu mezi dvěma katolickými zeměmi, ale ve skutečnosti si toužebně přál, aby zvítězil Ludvík; Španělé, kteří se násilím usadili v severní Itálii, se mu totiž zdáli tak doboyační, že se začínal obávat o své vlastní státy.

„Nuže co si o tom myslíte?“ otázel jsem se Fogacera.

„Smrt pro oba.“

„Král nicméně váhá.“

„A proč?“

„Cinq-Mars sice zradil, ale...“

„Pravda je, že jde o dvojí zradu,“ mínil Fogacer. „Cinq-Mars ho zradil jako člověka a zradil královskou politiku. A ten pocit dvojí křivdy Ludvíka tak trápí, že si klade otázku, je-li odsouzení, jež zamýšlí, opravdu spravedlivé. Proto k sobě povolal otce Sirmonta, aby se mu vyzpovídal.“

„A jakou pomoc od něj očekával?“

„Drahý vévodo," usmál se Fogacer, „a co uděláte se zpovědním tajemstvím? Nic sice nevíme, leč můžeme si to představit."

„Takže si to představíme."

„Je možné, že král se Sirmonta otázal, jestli by vzhledem k citovým vztahům, které ho pojí k Cinq-Marsovi, bylo spravedlivé, aby byl souzen pro zločin urážky majestátu, který nemůže skončit jinak než odsouzením k smrti."

„A co podle vás odpověděl otec Sirmont?"

„To nevím, ale podle toho, co po zpovědi následovalo, mohu usuzovat, že otec Sirmont řekl ano."

„Jak to?"

„Protože poté co se vyzpovídal, dal Ludvík příkaz, aby byli Cinq-Mars a Thou bez meškání dopadeni, zatčeni a uvězněni, a aby proti nim bylo zahájeno soudní řízení. Což bylo okamžitě provedeno."

Pánové Cinq-Mars a Thou nebyli prozíraví. Kdyby prozíraví byli, nebyli by ke královu sídlu přišli pěšky. Takže když přes dveře uslyšeli, že jejich komplot byl objeven, pochopitelně uprchli, leč neměli kočár, s nímž by byli měli jistou šanci na úspěch. Jelikož jim tato možnost nebyla dána, utíkali pěšky a byli obratem ruky královými gardisty dopadeni, odzbrojeni, dopraveni do Montpellieru a tam uvězněni v citadele.

Král pak neztrácel ani minutu, vyslal své služebníky do italského Casale, aby zatkli vévodu z Bouillonu a převezli ho do Francie, kde ho uvěznili v lyonské citadele Petra Encize. Gaston se v dopise ke všemu přiznal a nijak nešetřil ostatní spiklence. Moc dobře věděl, že vzhledem ke své královské krvi může „počítat s královou dobrotou". Proces se Cinq-Marsem a Thouem se odehrál v Lyonu, a přestože byly respektovány všechny formy soudního řízení, o verdiktu nemohlo být pochyb: Cinq-Mars a Thou byli odsouzeni k smrti.

Pokud šlo o vévodu z Bouillonu, rozeného konspirátoru, o němž už Jindřich IV. říkal: „Bůh mě chraň před pomatenci a Bouillon!"*, stím Ludvík zatočil tvrdě a neoblomně. Dal obsadit Sedan, město, jež poskytlo útočiště tolika spiklencům, čímž Bouillon přišel o své knížectví, ale jako náhrada mu byl - bůhví proč - ponechán titul „cizí kníže" u francouzského dvora; to z něho udělalo *mutatis mutandis*** jakéhosi biskupa *in partibus****. Navíc mu bylo

* franc. „*Brouillons*", tj. pletichán, zmatkáři, pomatenci - *Bouillon*", hříčka založená na zvukové podobě slov (pozn. překl.). ** lat.: s nutnými změnami *** Čistě čestný titul, jako ministr bez křesla (pozn. překl.).

vypláceno šest milionů liber jako další náhrada. Jelikož měl král pramalou důvěru v jeho slovo, určil mu za nucený pobyt jeho hrabství v Turenne. Pro knížete to byl už i tak velký pád, avšak ze strachu, aby Ludvík ve své mstě nepokračoval, usadil se Bouillon raději nastálo v Římě.

„Kde doufám začne konspirovat proti papežovi," dodal Fogacer.

„Ale kdeže, kdeže! Můžete se spolehnout, že tam ho nic podobného nenapadne, protože Svatý otec by ho dal nadosmrti zavřít do nějakého kláštera. A pro muže, který miluje *gentil sesso*, by to byla strašlivá předpokloba pekla."

* * *

Dalo se předpokládat, že v přípravách na vyrvání Roussillonu z rukou Španělů nebude mít král čas ani chuť přemýšlet o svém favoritovi. Právě naopak. A důkazem toho bylo, že si mě dal zavolat do svého narbonského sídla a požádal mě, abych se vydal do Lyonu „utěšit" jeho favorita, jak nejlépe dokážu, a ujistit ho, že král ho stále miluje, ale že státní zájem ho přinutil postihnout trestem zločin tajného spolčení s nepřitelem: takovou a tak velkou zradu nelze prominout.

Čtenář si bez pochyby vzpomene, že podobnou misí mě Ludvík pověřil v době, kdy vévoda z Montmorency, zraněný, zajatý a poražený u Castelnaudary, čekal na popravu. Leč byl tu malý rozdíl: Cinq-Marse král miloval a já jsem mu to měl vyřídit, i když ho čekala smrt.

Den poté jsem odjel do Lyonu a v kočáře jsem v duchu přemítal své deziluze. Říci, že se člověk „zamiluje bezhlavě", je docela výstižné, říkal jsem si. Neboť člověk vskutku ztrácí hlavu a přichází o všechny přirozené vlastnosti: o intuici, vnímavost, opatrnost...

Nemyslete si, že Cinq-Mars byl v Lyonu vězněn v temném, špinavém žaláři. Ubytovali ho naopak ve velmi pěkném paláci, světlém a hezky zařízeném. Zastihl jsem ho u oběda a on mě bez meškání vyzval, abych s ním pojedl. Musím potvrdit, že to byl královský oběd, navíc servírovaný tuze půvabnými komornými, které na Cinq-Marse vrhaly pokradmu zamilované pohledy. Je pravda, že v chodbách stáli ozbrojení gardisti, leč jejich chování bylo takorůzka křesťanský laskavé. Je také pravda, že vám při příchodu odňali zbraň, a pokud jde o tělesnou prohlídku, tu vykonávala tlustá matrona s téměř hladivou ohleduplností.

Nejdřív jsem Cinq-Marse vyvedl z omylu. Nepřišel jsem s královou milostí, ale dát mu za krále sbohem a vyjádřit jeho lítost, že to mezi

nimi došlo tak daleko. Dodal jsem, že mě král požádal, abych mu řekl, že ho pořád miluje a že jedině hanebnost jeho zrady ho donutila jednat krutě.

Cinq-Mars ten proslov vyslechl pozorně, leč bez jediného záchvěvu rozrušení, a když jsem skončil, řekl pevným, jasným hlasem:

„Dal bych přednost tomu, aby mě král miloval trochu méně, a nechal mě naživu trochu déle. Nicméně kalich je naplněn a doufám, že jej vypiji bez zachvění.“

Tu jsem se ho odvážil zeptat na důvody, které ho dohnaly k tomu, aby chtěl zavraždit kardinála. Nato zůstal dlouhou chvíli beze slova, a když jsem se ho dotázel očima, nakonec odpověděl:

„Víte, že to byl Richelieu, kdo mě vehnal králi do náruče? Chtěl ve' mně mít loutku, která mu bude všechno donášet. V tom jsem ho zklamal. A zklamal jsem rovněž krále, protože jsme příliš rozdílní. Ludvík zná jen povinnosti, je strohý a touží na zemi po jediné věci: vysloužit si ráj. Nenávidí přepych, životní radosti. Pracuje od rána do večera. Je to skrbílek oplakávající každé sousto, obvykle se obléká jako nižší důstojník, žádné krajky ani perly, a nejhorší ze všeho bylo, že mi neustále dělal kázání, donekonečna kritizoval mou lenost a mou vášeň k *gentil sesso*. Všechno se zhoršilo, ba změnilo v drama, když jsem se stal milencem Marion z Lormu. Ludvíkovy žárlivé scény byly na denním pořádku a král propadl smutku, nebylo mu dobře. Tu se Richelieu, obávající se o jeho zdraví, rozhodl zničit pouto, jež mě vázalo k Marion z Lormu. Nevím, jak se tomu Machiavellimu ten uskok podařil, leč kráska mi ze dne na den ukázala záda. Popadl mě šílený vztek a tehdy jsem začal proti Richelieuovi konspirovat. A nebylo to proto, jak tvrdili hlupáci, abych se dostal na jeho místo. Tu opovázlivost jsem neměl, chtěl jsem se jediné pomstít za jeho podlost.“

Když domluvil, obrátil se ke mně a řekl lhostejným tónem:

„Přijdete na mou popravu?“

„Ludvík mě o to nepožádal.“

„Leč také vám to nezakázal.“

„Ne.“

„Byl bych však rád, kdybyste tam byl.“

Pochopil jsem, že se chce postavit smrti v tvář stejně noblesně jako Montmorency a že si přeje, aby se to Ludvík dověděl. Přítakal jsem tedy k jeho žádosti proti své vůli i citu, neb jsem nenáviděl tu odpornou podívanou, kdy jeden muž zabíjí zcela legitimně druhého muže.

Thou a Cinq-Mars byli s'tati na náměstí Terreaux, na něž je Lyon právem tuze hrdý, ačkoli tehdy ještě nepůsobilo tak velkolepým dojmem jako po skončení úprav v roce 1646.

Přišlo obrovské množství lidí, většina přihlížejících stála, ti druzí seděli

podle stupně šlechtictví nebo úřadu, soudci v první řadě, navlečení do svých okázalých šatů, vážní a důležití, jako kdyby hrdě nesli odpovědnost za verdikt, který jim byl předem nadiktován.

Pan z Thou pocítil jako první* onen „ocelový závan“, jak před časem řekl Montmorency, leč v očích davu to byl jen prolog, protože Thou byl takorča neznámý, zatímco pan vrchní byl ověnčen vši maje-státností krále, jehož byl postupně favoritem a zrádcem.

Sám Cinq-Mars si byl převelice vědom divadelního významu tohoto vstupu na scénu, jenž jako v antických tragédiích nemohl než skončit smrtí. Nechtěl, aby se ho dotkl kat, muž nečistý, proto si dal vlasy na šíji ostříhat večer předtím svým bradýřem. A ráno v den popravy dal sluhovi příkaz, aby rozprostřel na loži jeho nejkrásnější oděvy a dlouho pak vybíral ten, který mu nejvíc vyhovoval. Jeho volba padla na kabátec morušové barvy, celý pošíty krajkami, na kalhoty téže barvy, na zelené hedvábné punčochy a boty s podpatkem. Přes to si přehodil plášť šarlatové barvy, pošíty stříbrnými prýmkami a zapnutý zlatými knoflíky. Jelikož si nechtěl nasadit klobouk, jeho vlasy byly jemně načechrány. A na lícních kostech se dala vytušit troška umělé červeně, pravděpodobně proto, aby překryla bledost, kdyby zbledl.

S majestátní čilostí vystoupil po schůdcích k popravišti a nejdříve poděkoval soudcům za dvornost, s jakou ho soudili. Potom se rozhlédl kolem popraviště a pozdravil kol dokola diváky s úsměvy a půvabnou mímostí. Stále s úsměvem poklekl a položil hlavu na špalek. Kat udeřil dvakrát, poprvé rozsekl krk, podruhé oddělil hlavu od trupu. V tu chvíli obrovský dav zatleskal, div si ruce neumlátil.

O něco později, když jsem o popravě Cinq-Marse vyprávěl Fogacerovi, zatvářil se přísně a řekl: „Naši šlechtici jsou velicí ješitové. Vynášejí odvahu nad všechny ctnosti a chtějí jí dát zazařit tím, jak umírají. A zevrubně, svým oděvem i zjevem, vše připraví tak, aby ze svého konce udělali mistrovské dílo. Je jisté, že kdyby celou věc provedli prostším způsobem, byla by to tragédie. Leč provedena tak, jak to dělají, je to svým způsobem burleskní fraška. Pokud jim nicméně ta komedie umožní odebrat se na věčnost, aniž příliš trpí hrůzami smrti, je to pro ně možná dobré.“

* Nepřesné. Byl popraven až po Cinq-Marsovi. (pozn. aut.)

KAPITOLA DEVÁTÁ

Dovol, vážený čtenáři, abych se v tomto svém příběhu vrátil nazpátek, to znamená k okamžiku, kdy jsem s královským vojskem vyrazil z Paříže směrem do Roussillonu. Nu což, zeptáte se, to už jste uměl španělsky? Odpovím, že obstojně, díky péči kněžny z Guéméné, na jejichž něžných rtech jsem posbíral hodně slovíček. Přesto jsem byl od snadného a plynulého používání té řeči ještě daleko. Abych tedy pokročil ještě víc, vzal jsem na tu předlouhou cestu s sebou do kočáru španělský slovník a svého Dona Quijota s předsevzetím, že ten drkotavý prázdný čas využiju a každý den se naučím nazpaměť jednu stránku ze Cervantese, když si ji nejprve přeložím. Otec mě od dětství přidržel k literatuře, takže jsem své předsevzetí splnil bez námahy, a celé stránky ze Cervantese mi uvízly v paměti dodnes.

Manželku, děti a svůj palác v Bourbonské ulici jsem opouštěl se sevřeným srdcem. Richelieu, který myslel na všechno, mi na cestu opatřil doprovod asi tuctu svých mušketýrů a dosti objemným váčkem peněz na jejich stravu i na stravu mých lidí až do Narbonne.

Byl jsem mu za to velice vděčný, protože jsem tak mohl nechat Hómera a své Švejcary doma, aby v té nebezpečné Paříži, kde se ráno co ráno našlo v ulicích a uličkách takových patnáct zkrvavených mrtvol, hlídali mou ženu, děti a služebnictvo.

A váček s královskými penězi byl velice užitečný, protože mimo mne a Mikuláše uživil i mé kočí, mé koláře a hlavně žravé mušketýry, kteří od tábora k táboru nemysleli na nic jiného než na pití, na to, jak si nacpat břich a na ženštiny, které k nim vždy v noci proklouzly vzdor ctnostným zákazům krále, aby jim poskytl drahou a nebezpečnou útěchu.

Královští mušketýři byli šlechtici, Richelieuovi urození nebyli, musím však říci, že ať urození, či neurození, nepostřehl jsem v jejich mravech sebemenší rozdíl.

Je samozřejmé, že jel se mnou můj podkoní Mikuláš jakož i mí dva koláři, kteří nikdy neopouštěli své nářadí, jako je křížový sekáč,

kladivo, sedlák, duté dláto či poříz a bůhvíjak se jmenovalo to všecko, co potřebovali k opravě kol a náprav, a potřebovali to často, protože cesty v naší sladké Francii byly mizerné.

Ti veledůležití koláři cestovali s mou družinou ve veliké kolesce s plachtou, v níž také v noci spali v obavě, aby jim někdo nerozkradl nářadí. Museli tam též nechat místo dvěma kočím, kteří se střídali na kozlíku mého kočáru, i mým neskladným zavazadlům, jakož i pikám a mušketám, které jsem nikdy neopomněl vzít s sebou pro případ, že by nás napadli lapkové chytající pocestné. Což by bylo od těch loupežníků neopatrné, protože jsme měli před sebou i za sebou vojáky; ti vpředu byli kvartýrmachři, ubytovací důstojníci, kteří si vždy před městem přispíšili, aby pro důstojníky našli pokoje a pro vojáky místo na táboření.

Na té dlouhé cestě mne žádné dobrodružství nepotkalo, došlo však k setkání, které se ukázalo pro mne velice prospěšným. Asi tak deset dvanáct mil od Lyonu, kdy jsem byl na silnici docela sám, protože důstojníci pověřeni ubytováním nás o hodný kus předešli, hlavní voj však zůstal daleko za námi, jsem si napravo od nás uprostřed louky, neoddělené od silnice příkopem, všiml kočáru ve zbědovaném stavu a kolem něho pobíhajících ženských i mužských postav. Přikázal jsem tedy svému kočímu, aby za nimi do louky zabočil, a když jsme byli poblíž, poslal jsem Mikuláše, aby se zeptal, co se jim přihodilo a jestli nepotřebují pomoc. Mikuláš byl v okamžiku zpátky a řekl, že jde o urozené dámy a jejich kočího v nesnázích, ježto se u kočáru zlomila náprava, a že nemají nikoho a nic, čím ji opravit. Podle erbu na dveřích kočáru Mikuláš usoudil, že ty dámy jsou šlechtičny, a navíc velice čupr.

„Mikuláši," okřikl jsem ho přísně, „vezmi to slovo čupr nazpátek, prosím tě. Nejde tu o nějaké ženštiny, ale o dámy."

„Beru to slovo nazpátek, monseigneur," odpověděl Mikuláš s pokorou, která však na jeho vnitřním pocitu vůbec nic nezměnila, o tom jsem přesvědčen.

„Řekl jsi jim, kdo jsme?"

„Ovšem. Vévoda a pair, člen Velké královské rady a po úvaze jsem dodal, že jste rytířem řádu Svatého ducha."

„A proč po úvaze?"

„Protože jsem postřehl, že ty dámy zdobí šperky náboženské povahy."

„Panebože! Pobožňůstkářky! Mikuláši, pojď se mnou, chci s nimi vejít ve styk."

„A monseigneur, není náhodou výraz vejít ve styk dost troufalý, když jde o dámy tak pobožné?"

„Drahý Mikuláši!" klepl jsem ho po zátylku. „Kdo ti dovolil dělat si šprýmy ze svého pána?"

„Omlouvám se, jestli jsem vás urazil, monseigneur. Byla-li to ode mne drzost, беру ji zpět a prosím za prominutí."

„Povídali..." pokrčil jsem rameny. „Bůhví viděl-li jsem druhého podkoního tak drzého ke svému pánu."

„Bude to, monseigneur, nejspíš tím, že můj pán je velice duchaplný a dokáže v mých pokorných poznámkách najít zrnko pravdy."

„A teď se ke všemu dal do lichocení! To by stačilo, Mikuláši! Teď pojď beze slova za mnou, a až se na ty dámy budeš dívat, neolizuj se a nemlaskej."

Když jsme se s Mikulášem přiblížili, dámu i slečnu jsem pozdravil podle nejčistšího dvorského mravu, při smekání elegantně zatočil kloboukem a poklesl jedním kolenem. A to mně ony oplatily krásnou poklonou.

„Pane," řekla dáma, „zvěděvši od vašeho roztomilého podkoního, kdo jste, představím se vám i já. Jsem markýza z Montalieu a toto je moje neteř Adelaida."

Chápu, čtenáři, že by sis přál, abych tu načrtl portrét markýzy z Montalieu a její neteře. Prosím za prominutí, ale mám teď naléhavější věc na práci: opravit osu jejich kočáru a zavézt je domů.

Když jsme se tedy představili, řekl jsem:

„Madame, smím se zeptat, kam jste měly namířeno?"

„Do Lyonu, tam bydlím."

„Díky Bohu to není daleko. Hled'te, co si dovolím vám nabídnout. Mí dva koláři s pomocí vašeho kočího vám dají nápravu do pořádku. To však bude trvat dosti dlouho, takže vám nabízím, že vás a vaši družku dopravím teď hned domů, kde vám bude jistě lip a bezpečněji, než kdybyste zůstaly opuštěné tady na louce, vydané větru a bouřím. Jakmile budete v Lyonu, počkám, až váš kočí doveze zpátky kočár a s ním mé koláře, a zatím si ve vašem velkém městě najdu nějakou střechu nad hlavou."

„Milosrdný samaritáne!" řekla paní s velmi slibným úsměvem. „Vy mne pak chcete opustit? Nebylo by to rozumné, protože v tuhle chvíli už královští důstojníci všechny volné pokoje v Lyonu rozebrali. A tak jako vy jste nechtěl nechat mě tu samotnou na pospas větru a dešti, právě tak já se nechci smířit s představou, že v tomhle chladném počasí přespíte ve svém kočáře. Takže, pane, uložíme vás a vaše-

ho roztomilého podkoního i vaše koláře a kočí v mém domě, jen co je můj kočí doveze zpátky v opraveném kočáře."

„Ale madame, to bychom vás příliš obtěžovali!"

„Ani trochu. Žiji ve velikém domě, a není-li v tuto chvíli už obsazen královskými důstojníky, bude to proto, že se těším ochraně pana místodržitele."

Tuhle přátelskou řeč už jsme vedli v mém kočáře a po celou dobu cesty do Lyonu jsem byl velice šťastný, že mám proti sobě markýzu z Montalieu, protože od chvíle, co jsme odjeli z Paříže, mi velice chyběla ženská přítomnost. Říci o téhle vznešené dámě, že je čupr, bylo skoro svatokrádeží: pro toho nebeského anděla to byl výraz nízký a sprostý. Ne že by jí chybělo ženské kouzlo, jemuž muži těžko odolávají, a její krásné pravidelné rysy nebyly chladné jako u řeckých soch. Byla to zcela zřetelně žena živoucí a citlivá, avšak velmi dobře opevněná důstojností svých způsobů a štítem své zbožnosti.

* * *

„Na slovíčko prosím, pane."

„Poslouchám vás, madame."

„Ve svých *Pamětech* vyprávíte obvykle o svých úspěších, nikdy však ne o svých prohách."

„Jestli, má milá, narážíte na markýzu z Montalieu, nešlo tu o prohru, neboť jsem se o nic nepokusil."

„Ale proč to?"

„Zmrazil mě úctou jediný pohled na její obydlí. Na zdech visely výhradně obrazy Boha otce, svaté Trojice, Panny Marie a Ježíška, Ježíše s apoštoly, Ježíše na kříži a Ježíše povstalého z hrobu a vzkříšeného. Takže v tomto svatém společenství, které si žádalo tolik zbožného uctívání, nebyla lidská láska na místě. Své pozemské touhy jsem tedy zapudil a snažil se získat aspoň přátelství té krásné zbožné paní, když už ne lásku."

„A podařilo se vám to?"

„Bylo k tomu třeba hodně taktu, nakonec však mi dovolila, abych byl jejím přítelem."

„Bez postranních myšlenek z vaší strany?"

„Bylo by to nevhodné."

„Což jste ale sám neprohlásil, když šlo o kněžnu z Guéméné, že přátelství mezi mužem a ženou je vždycky nebezpečné?"

„Byla to pravda u kněžny z Guéméné, u markýzy z Montalieu tomu tak být nemohlo."

„Sešel jste se s ní někdy později?"

„O hodně později, když jsem z králova rozkazu přijel do Lyonu, abych přihlížel popravě Cinq-Marse. Sotva mě její *maggiordomo* uvedl do jejího domu, projevila markýza tu neupřímnější radost, pozvala mne na večeři a dala mi ve svém paláci pokoj.“

„Aniž to změnilo situaci?“

„Nezměnilo to situaci ani v nejmenším.“

„Smím teď, pane, přejít z malé historie k veliké? Co dělal král a Richelieu v Lyonu?“

„Na náměstí Terreaux - kde Cinq-Mars později přišel o život - uspořádali přehlídku patnácti tisíc pěšáků a čtrnácti tisíc jezdců královské armády. Pro přihlízející to byla podívaná velice působivá, která je přesvědčila, že Roussillon spadne do našich zahradnických zástěr snadno jako zralý plod.“

„A stalo se to doopravdy?“

„Kdepak! Bylo třeba velikého úsilí a hodně času. Z Lyonu do Narbonne to byla tuze dlouhá cesta a tentokrát jsem jel až za armádou, nikoli před ní.“

„A to proč?“

„Potřeboval jsem co nejdřív vědět, kde se ubytoval král a Richelieu, abych se jim okamžitě mohl hlásit do služby.“

„Smím se vás, pane, s ruměncem studu zeptat, kde leží Narbonne?“

„Bylo by snadné ukázat vám to město na mapě, ale bohužel! Mapy jsou vzácné, drahé a často nepřesné. Svou mapu mám zahrabanou kdesi v zavazadlech a na mou věru nevím, kam jsem ji strčil. Pokusím se však vám vyložit co nejzřetelněji, kde Narbonne leží, abyste to měla jako před očima.“

„Poslouchám napjatě.“

„Středomořské pobřeží od Nice k Montpellieru je otočeno k čistému jihu, od Montpellieru však silně uhýbá a břeh se obrací k východu. Jsou tam jen dvě velká města, na severu Narbonne a na jihu Perpignan, na pobřeží však vyrostlo množství městeček a velice půvabných malých přístavů. Už jejich názvy znějí docela hezky: Sigean, Leucate, Argelès, Collioure. Ve vnitrozemí uvidíte zelené pastviny, hluboké lesy, kopce, které nikde nepřesáhnou sedm set sáhů a zády se opírají o mocné Pyreneje.“

„Předpokládám, že se Ludvíkovi líbilo usadit se v téhle teplé krajině.“

„Teplá ta krajina vždycky nebyla, má milá, zvláště když od Pyrenejí zadula na pobřeží tramontana, severní vítr. Je ovšem pravda, že ten kraj je teplý a má hodně vláhy, takže je tu hojně zeleniny, ovoce a také

vína; to se tu prodává za mírnou cenu čtyř sou za džbánec, takže kdykoli jsem v táboře náhodou potkal pana z Guronu, vždycky měl za sebou sluhu nesoucího dva džbánky, o jejichž obsahu vzhledem k ruměnné tváři mého přítele nemohlo být pochyb. Abychom se však vrátili k Roussillonu, vzduch tu určitě voněl, což byla příjemná změna proti naší páchnoucí Paříži, když však přišlo léto, přineslo s sebou slunce, čisté nebe, modré moře, ale bohužel též mračna komárů, což byla havěť docela neznámá pro někoho, kdo dosud žil jen ve Versailles. Ale dovolte mi, spanilá čtenářko, vrátit se v čase trochu nazpátek.

* * *

V Narbonne nebylo vůbec složité zjistit, kde bydlí Richelieu - ačkoliv, jak známo, držel své sídlo v tajnosti -, neboť kardinál měl na rozdíl od krále rád kolem sebe přepych: stačilo se tedy přepatat, který dům ve městě je nejkrásnější, a hned jsem věděl, kde kardinál bydlí. Sotvaže jsem začal stoupat po monumentálním schodišti jeho paláce, mušketýři, kteří tu byli na stráž, si mě bedlivě prohlédli, a když mě poznali, dovolili mi vstoupit. Tu se objevil vrchní správce Bouthillier, silně mě objal a polohlasem mi sdělil, že se kardinálovi daří tuze špatně a že u něho tedy nemohu zůstat dlouho.

„Panebože!“ polekal jsem se. „A co mu chybí?“

„Má na pravé ruce veliký vřed, který se nechce hojit, a vysokou horečku. Naštěstí je u něho důstojný kanovník doktor Fogacer, jenž odehnal neznalé kardinálovy lékaře a dosáhl toho, že mu ani nedávají projímadla, ani mu nepouštějí žilou. Takže kardinál není ještě příliš oslabený.“

„Bože můj!“ ulekl jsem se. „Netušil jsem, že je na tom tak zle.“

„Ono se o tom totiž nemluví, pokládá se to za státní tajemství. Kdyby se nepřítel dozvěděl celou pravdu, mohlo by ho to povzbudit. Fogacer, o jehož vztazích k papežskému nunciovi víte, přísahal, že o tom bude mlčet. Myslíte, že dodrží slovo?“

„Jsem přesvědčen, že ano. Je to nesmírně slušný člověk. A pokud jde o mne, já ani nehlesnu, to je samozřejmé. Co však cizí velvyslanci, kteří sledují dvůr na cestách?“

„Úplně zamlčet Richelieuovu nemoc jsme nemohli, tak ji aspoň bagatelizujeme. Rozšířili jsme zprávu, že má pakostnici, což je nemoc velice rozšířená u mocných tohoto světa. Krom toho není nikomu dovoleno ho navštěvovat, až na nejvěrnější služebníky, k nimž patříte i vy, milý vévodo. Mýlil byste se totiž, kdybyste si myslel, že odpočívá: leží, má bolesti, je však přibit ke svým nesmírným úkolům jako mučedník ke kříži.“

Nato zazvonil zvonek a Bouthillier mi řekl: „Pojďte, je řada na vás, kardinál vás volá.“ Jak jsem očekával, pokoj, do něhož jsem vstoupil, byl samé zlato, obrazy, sošky a drahocenné předměty. Kardinál, napůl ležící na polním lůžku, neměl však svou rudou sutanu, kterou kvůli silně opuchlé pravé ruce nemohl unést, nýbrž byl oblečen v prosté rochetce, jejíž široké a lehké rukávy ránu na paži netížily. Ten prostý oděv však zdobil pektorál, veliký kříž, který mu visel na hrudi.

Sotva jsem před ním poklekl na jedno koleno, řekl mi Richelieu hlasem sice slabým, nicméně pevným:

„Vzhledem ke svému stavu vám mohu věnovat jen málo času, vévodo. Hle, nač se ptám: naučil jste se španělsky, jak jsem vás o to žádal?“

„Naučil, monseigneur.“

„A umíte dost, abyste se španělským důstojníkem mohl vyjednat kapitulaci pevnosti a její podmínky?“

„Jsem si jistý, že ano,“ odpověděl jsem pevným hlasem, i když jsem si tím ve svém nitru tak jistý nebyl.

Znal jsem však Richelieua i jeho nesmírnou sebedůvěru a věděl jsem, že skromnost či váhavost nesnáší ani u svých služebníků.

„Tak to je dobře, vévodo,“ odpověděl. „Přál bych si tedy, abyste se okamžitě s mými mušketýry vydal za králem do Sigeanu. Bouthillier vám dá na vaše výlohy další váček s penězi. Přejí vám šťastnou cestu, bratránku.“

Na rozdíl od krále, jehož k tomu nutil dvorský protokol, nenazýval Richelieu pairy a maršály bratránky. Prokazoval mi tím tedy mimořádnou čest.

Rozloučil jsem se pokleknutím najedno koleno (aniž jsem se však dotkl země, jak bych to byl učinil před králem), a když jsem vstával, nenápadně jsem si ho prohlédl a byl jsem silně znepokojen jeho vyhublým a tuze bledým obličejem. Chystá se zemřít? pomyslil jsem si. Jaká ztráta by to byla pro krále a pro celé království!

Cesta z Narbonne do Sigeanu byla krátká, a ježto jsem nechtěl předstoupit před krále hladový (a nevěda, zda ve své nemoci pomyslí na to, že by mě mohl nasytit), udělal jsem malou odbočku a navštívil opatství Fontfroide, kde mi mniši, velice štedří na květnaté pozdravy, ukázali své nádherně vzepnuté klenby o osmi žebrech. Je to vskutku překrásné, ale nedovedu pochopit, proč právě tuto část kláštera nazývají klausurou, když je jediná, kam volně proudí vzduch a světlo.

Mniši mě pohostili, hodí-li se tu slovo pohostit, obědem víc než prostým, takže jsem uvažoval, spokojí-li se takovou stravou obvykle

sami, protože všichni měli pěkně vykrmené tváře a pořádné teřichy. Po obědě položili beze slova, troufám si říci zbožně vedle mého talíře váček na příspěvky klášteru. Když jsem do něho nahlédl, uviděl jsem, že je plný zlatých mincí, a tak mne nenápadně vyzvali, abych k nim i já přidal dukát. A jak jsem mohl dát míň nejen jako vévoda a pair, ale též jako rytíř řádu Svatého ducha?

Jak mi Richelieuův palác v Narbonne nic neříkal, o to víc se mi líbilo královo sídlo v Sigeanu, i když bylo zcela prosté. Městečko se rozkládalo na břehu jezera se slanou vodou, spojeného s mořem jen úzkým průlivem, jímž bohužel neprošla žádná loď. Být průliv širší, mohlo tu být nádherné kotviště pro rybářské čluny místních obyvatel. Sigeaňané byli však lidé vynalézaví a použili jezero jinak: na jeho březích zřídili šaliny, solné močály.

Den byl docela teplý, slunce zamlžené, a tak Ludvík ležel pod širým nebem na polním lůžku s oběma rukama na břiše, jako kdyby ho bolelo. Napadlo mne, že má stejnou nemoc, jakou již trpěl v Lyonu a málem na ni zahynul; zachránilo ho tehdy jen to, že vřed, který měl ve střevech, se provalil sám a odešel se spoustou krve „zadními dveřmi“ jak to cudně nazývali lékaři.

„Ach, *Siolaku*“ řekl, když jsem se objevil, „jsem tak rád, že vás vidím. Moc vás potřebuji. Brzy už oblehneme Perpignan a počítáme, že si ho podrobíme vyhladověním. Na vás bude, abyste vyjednával se Španěly a přiměl je ke kapitulaci. Ve městě bydlí Katalánci, kteří jsou nám nakloněni, ale město hájí španělská posádka, která nenávidí jak Francouze, tak Katalánce. Podle našich plánů dobudeme Perpignan vyhladověním tak jako La Rochelle. Protože však se Španělovi ještě daří město vyživovat, neboť dopravuje potraviny lodí přes Collioure, musíme zřejmě napřed dobýt Collioure.“

Jak jsem Ludvíka poslouchal, měl jsem čas si ho prohlížet a byl jsem překvapen, jak je hubený, bledý a jak má ztrhané rysy.

„Smím se vás, Sire, zeptat,“ ozval jsem se, „jak se vám daří po té předlouhé cestě z Paříže do Sigeanu?“

„Po pravdě řečeno,“ odpověděl Ludvík s bledým úsměvem, „jsem se velice obával, že mě nevystačí síly, abych snesl únavu té dlouhé cesty. Nakonec se to podařilo, ale jsem v tak špatném stavu, že se obávám odchodu z tohoto světa ještě dřív, než seberu Španělům Roussillon. Jinak mi na tom nezáleží, odejdu-li z tohoto světa v Perpignan nebo v Paříži.“

Při těch slovech mi ustydl srdce, poněvadž když Ludvík takto mluvil o smrti, cítil její blízkost. Trápilo mě to o to víc, že kardinál

v Narbonne ke mně promlouval podobně. A tak jsem si s nevýslovnou úzkostí kladl otázku, co nastane, jestli se tyhle dva mocné sloupky podepírající stát skácejí najednou a uvolní místo běsnícím tížadostem, šíleným pokusům vysoké šlechty a spiknutím pobožníků, což uvrhne království do zmatku, z něhož se jen těžko vzpamatuje, protože tuhle slabost využijí okamžitě jak Španělé, tak císařští.

Nicméně Ludvík se ze svých smutných úvah probral a řekl mi hlasem už pevnějším:

„S městem Collioure velké starosti nebudou, problém však bude s jeho hradem, který je zbudován tuze pevně na skále. Vyjždím zítra s maršálem La Meilleraye a byl bych rád, kdybyste jel s námi, budu potřebovat, abyste mi tlumočil při vyjednávání se Španěly.“

S Jeho Veličenstvem jsem se rozloučil a jal jsem se hledat nějaký nocleh, protože uprostřed března najednou začal padat sněh a nechtělo se mi žádat můj doprovod, aby v té chumelenici začal stavět stany. V tomhle čase už královští ubytovací důstojníci zabrali pro armádu vše, co bylo, každou postel. Když jsem však poodešel kousek dál od břehu, uviděl jsem krásný veliký statek a přikázal jsem Mikulášovi, aby šel zabušit na jeho dveře. Což i udělal, dveře se však jen trochu pootevřely a zas se prudce zabouchly, načež se divoce rozštěkali psi.

„Nech to být, Mikuláši,“ řekl jsem. „Zkusím to, jestli pochodím lépe.“

Nato jsem zabušil znovu a řekl jsem:

„Madame, ničeho se, prosím, nebojte. Jsem vévoda z Orbieu, člen Velké královské rady a rytíř řádu Svatého ducha. A prosím jen o přístřeší na jednu noc pro sebe a pro svých dvanáct královských mušketýrů.“

Tu se ve dveřích otevřelo malé zamřížované okénko a z něho mne bedlivě a dlouze pozoroval pár černých očí, zatímco mi na obličej mířila hlaveň pistole. Pak pistole zmizela a dveře se pootevřely.

„Vstupte, monseigneur, ale vstupte sám, pouze se svým sluhou.“

Vstoupil jsem tedy, avšak nikdy žádná tvář nebyla studována tak bedlivě jako v té chvíli moje. Co však dáma na ní uviděla, ji zřejmě upokojilo, protože řekla už mírnějším hlasem:

„Monseigneur, váš doprovod se ubytuje ve druhé stáji, protože v první stáji jsou moje koně. Ať tam bez dalšího jdou hned. Jídlo jim dám donést. A vy s vaším sluhou budete bydlet tady.“

Na to dáma poslala jednoho ze svých lidí, aby mému doprovodu ukázal „druhou stáj“, a pozvala nás do prostorné místnosti, velice prostě zařízené, kde však hořel veliký oheň, který mě zahřál už na pohled.

„Posad'te se," řekla hostitelka zdvořile, avšak v hlase měla ještě zbytek nedůvěry.

Pak přišly dvě služebné prostírat a stolní náčiní mě udivilo, jak bylo v tomto venkovském prostředí krásné a jemné. Hostitelce jsem je pochválil, ona se tomu usmála a řekla:

„To je po mém nebožtíku manželovi, markýzi ze Sigeau. Tenhle statek byl naším venkovským sídlem a jsem ráda, že tu v těchto obtížných dobách mohu bydlet, neboť je to tu chráněné jak před tramontanou, tak i před bouřemi od moře."

Tu jsem si všiml, že služtičky, zatímco na mne vrhaly kradmé postranní pohledy, prostřely jen pro dvě osoby i vzal jsem markýzu trochu stranou a řekl šeptem:

„Madame, Mikuláš není můj sluha, ale můj podkoní, a je to šlechtic."

„Nepochybuji o tom," odpověděla dáma, „je to hezký chlapec a má dobré způsoby. Ty mé poplety služtičky se zmýlily, ale poprosím je, aby svůj omyl napravily."

Zalíbilo se mi slovo „poprosím", když jde o paní, obracející se ke služebným, a ještě více jak mírně je napomenula, hovoříc k nim šeptem do ucha.

Když o tom tak přemýšlím, napadlo mne, že pokojské se raději na nic neptaly, neb by jim bylo příjemné mít pěkného mládence, jako je Mikuláš, u svého stolu. Už i proto, že žily na venkovské pustině bez mužské společnosti, nepočítáme-li pacholky od koní, kteří byli cítit chlívem a nijak je nepřitahovali.

Sotva Mikuláš spolkl poslední sousto, s taktem se rozloučil a stáhl se do pokojíku, který mu byl přidělen; mne pak markýza vyzvala do malého salonku, kde však hřál veliký oheň a kam nám služebná přinesla horký bylinný čaj.

Třebaže tu bylo několik křesel, posadila se markýza na divan po turecku a požádala mne, abych se posadil vedle ní. Položila mi pak dvě otázky, které jí od začátku zřejmě ležely na mysli.

„Vévodo, ten řád Svatého ducha, jehož jste rytířem, je řádem církevním?"

„Kdeže, madame, je to řád udělovaný králem a výhradně králem, a to katolickým šlechticům, ať už jsou ženatí, či nejsou."

„A ten řád vás opravňuje nosit tu krásně nebesky modrou stuhu, na níž visí maltézský kříž ozdobený bílou holubicí?"

Ta „bílá holubice" byla pronesena tónem lehce ironickým, který mě trochu zarazil.

„Ovšem," přisvědčil jsem, „a mám též každý večer po otčenáši a zdrávasu odříkat zvláštní modlitbu řádu."

„A nutí vás ten řád k celibátu?"

„V žádném případě."

„Předpokládám, že díky tomu řádu máte u dvora přednost před šlechtici stejné hodnosti."

„To ano, madame, ale ne před princí královské krve."

„Ale nutí vás váš řád k celibátu?" (Tu otázku mi kladla už podruhé.)

„Nikterak. Neskládáme žádný slib a nejsme vysvěceni jako kněží."

„To znamená, že se můžete ženit."

„Ani to není povinné. Každý se může zařídit podle svých sklonů."

„A jaké tedy byly sklony vaše?"

„Já jsem se oženil."

To „oženil jsem se" znělo poněkud stroze, ale mě už ten výslech začal trochu unavovat, a nadto mě čtenář pošťuchuje loktem, že jsem ve svém vyprávění opomněl tu dámu popsat.

Nuže, čtenáři, řekl bych, že měla velmi pěknou postavu, štíhlou, a kde je třeba oblou, veliké černé oči a nádherné vlasy, stáčející se v krásných kaštanových kadeřích kolem obličeje. Byla sebejistá, ne však povýšená, energická, avšak ke služebnictvu zdvořilá a za všech okolností měla dobře proříznutou pusku, jak by řekla moje kuchařka Marietta. A byla-li na něco zvědavá, vyptala se na to bez ostychu sledujíc svůj cíl a míříc k němu bez oklik.

Když mě takto zpovídala, bedlivě jsem ji pozoroval ve všech detailech a všiml jsem si, že má u pasu řemínek a na něm dýku v pouzdře, i zeptal jsem se zas já:

„Jak to, markýzo, vy nosíte neustále u sebe zbraň?"

„Neustále. Žiju sama na opuštěném statku, mí sluhové spí jinde a stejně jsou příliš zbabělí na to, aby mi přišli na pomoc. My však tady v kraji Corbières máme zvláště troufalé loupežníky, kteří znásilňují ženy, loupí a zapalují takto přepadené statky. Proto tu mám stále dvě nabitě pistole a dvě hákovnice též stále nabitě, abych se mohla bránit. A aby to všichni věděli, cvičím se ve střelbě veřejně. A protože jsem nadto v širokém okolí jediná žena trochu k světu, mohla bych se snadno stát obětí drzých nápadníků, kteří by se mohli chovat ke mně i násilnický nebytí toho, že se ví, že umím zacházet s dýkou."

„No toto! To zní hodně výhružně!" řekl jsem. „A kdybych vás teď náhle vzal do náručí, tak byste se odvážila mne probodnout?"

„Určitě, vévodo!" řekla s půvabným úsměvem. „Ale vzhledem k bílé holubici na našem maltézském kříži bych vás jen trochu škrábla."

„Vřelý dík, madame. Ale ještě jednu otázku: Jste opravdu tak velikou nepřítelkyní mužů?“

„Ale to vůbec ne! Mám mužské ráda tak, jak jen může žena mít mužské ráda, podobně, jako mužský bývá posedlý *gentil sesso*; a pokud se mi muž líbí a není ani surový, ani nadutý, usnadním mu věci tak, jak mne k tomu má můj přirozený sklon. Ale pojďme už, vévodo, je pozdě a je čas, aby nás spánek uspal.“

To „nás“ znělo mému uchu velice příjemně, stoupal jsem tedy s bušícím srdcem po schodech za ní ke komnatám, kde byly naše ložnice. Ukázala mi mou ložnici, sousedící s jejím pokojem, odepjala si od pasu dýku a podala mi ji s úsměvem a se slovy:

„Vezměte si, vévodo, tu zbraň jako zástavu, tak aspoň budete mít jasno o mých úmyslech, tím spíš, že ani můj pokoj, ani váš se nedá zamykat na klíč a nemá závoru. Já si bez dýky připadám jako dobytá pevnost, ale nic mě to neděsí. Jsem totiž přesvědčená, že tuto noc mne ohlídáte vy sám.“

* * *

Sotva ráno vstala „růžovoprstá jitřenka“, jak praví Homér, vrátil jsem se do své ložnice a vrhl se na postel, protože však jsem nemohl usnout, věnoval jsem se tomu, co kněží nazývají zpytováním svědomí. Přesněji řečeno jsem zapochyboval o pravidlech, která vyhlásila moje církev, aniž je ospravedlnil jakýkoli biblický či evangelický text. Například jsem uvažoval o celibátu, vnucovanému kněžím, což je vyděluje z lidstva a staví je mimo otázky, které lidi tak tíží. Pohlaví se totiž tak lehce odbýt nedá. A když ho zbavíte jeho zákonitých cest, najde si cesty méně přirozené a dá vzniknout sodomii, tedy homosexualitě: je to v církvi proslulá metla, kterou však ze strachu před pohoršením církev spíš utulává, než by ji trestala. A což není zábavnou licoměrností i předpis, že farářova služka musí být „kanonického věku“, to znamená ve věku, kdy se žena ještě nemusí zříkat potěšení z milování, ale nemůže už rodit děti...?

Dobře ovšem chápu, že desatero činí správně, když přikazuje nepožádat manželky bližního svého. Jestli však můj bližní umře, což nesmím u jeho ženy, své bližní, shledávat jisté půvaby? Zůstává tu ovšem problém manželské věrnosti a tu se, milý čtenáři, musím pokorně bít v prsa, protože jsem v téhle opojné noci řádně zhřešil a cítím, že dnes ráno je mé svědomí značně pomuchlané, mé svědomí vůči mé Kateřině, která si takovou zradu nezaslouží, byť byla sebe-kratší. Někdy mám ovšem chuť obvinít samo nebe za to, že mi od narození dalo tak neobyčejnou příchynost k *gentil sesso*, takže sotva

jen siréna zanotuje, vrhám se do vody, abych plaval za ní s nebezpečím, že utonu, jak si to žádá legenda.

Z myšlenek, které možná nebyly nejpravověrnější, mě vytrhl Mikuláš, když k ránu zaklepal na mé dveře. Oznámil mi, že Ludvík vyhlásil bojový poplach a že se má za hodinu vyrazit. Rozkaz byl vyřízen mé družině, která nocovala v nových stájích, ale i panským a kuchařkám, které nám uchystaly bohatou snídani. Pokud jde o markýzu, ta mne dala povolat do své ložnice, kde mě přijala spíš odstrojená než oblečená ve vzdušném prolamovaném nočním oděvu, a pěkně již nalíčená dokončovala s pomocí komorné účes, komornou však při mém příchodu odeslala. Pak se mi vrhla do náručí a za každou cenu chtěla, abych ji ještě jednou naposled pojal. Což mne velice dojalo, ale připravilo mne to o snídani, z níž nezbyval už ani drobek, když jsem přispěchal na poslední zvonění a musel jsem do sedla na Acclu na lačno, protože tady v bitevní oblasti jely kočáry až vzadu za armádou.

Accla, kterou jsem včera vyhřebelcoval, hladil ji a mazlil se s ní do sytosti v markýzině konírně, při mém vstupu do stáje v tomto jasném ránu radostně zaržala, především proto, že se spolu projedeme, hlavně však, že se zbaví ostatních koní, co tu byli kolem ní a zřejmě nepatřili ke koňské šlechtě jako ona, a proto ji svou sprostotou a drzým nabíháním zneklidňovali na nejvyšší míru.

Do Sigeanu, kde král držel válečnou radu v přítomnosti Charpentiera (jehož vyslal kardinál) s maršálem La Meilleraye a panem Brézé, admirálem loďstva, jsem přijel s jistým zpožděním.

Tahle rada měla velice vážné důsledky, byla totiž založena na neobyčejně důležitých informacích získaných kardinálem. Jelikož španělské loďstvo bylo velmi početné a obávané, bylo toho dne rozhodnuto, že musíme do Středomoří Gibraltarským průlivem povolat i naše loďstvo z Atlantiku, aby posílilo naši flotilu středomořskou, a tak jsme se počtem lodí vyrovnali loďstvu španělskému. Toto výborné rozhodnutí však Filipem IV. ani hrabětem-vévodou Olivaresem nijak neotřásl: ten totiž *urbi et orbi* prohlašoval, že Francouzi mohou dělat, co je napadne, nikdy však se jim nepodaří zbavit Španělsko nadvlády na mořích.

Po mém soudu by se naši velcí válečníci měli střežit okázalé chvástavosti. Čtenář si jistě vzpomene, že Angličané se kdysi zapřísáhli, že jim Francouzi seberou Calais tehdy, až olovo poplave na vodě. A není tak dávno, co Španělé vyhlášovali, že jim Francouzi vezmou Arras leda tenkrát, až myši budou žrát kočky... Ubohé kočky, myši je přece jen sežraly. A naše loďstvo před Perpignanem přemohlo flotilu španělskou.

KAPITOLA DESÁTÁ

Král a maršál La Meilleraye se rozhodli, že napřed oblehnou a dobudou Collioure a pak teprve začnou obléhat Perpignan; protože však Collioure leží od Perpignanu na jih, museli jsme město obejít větším obloukem, než jsme se dostali k cíli.

Ti, co mysleli, že dobýt Collioure bude hračka, se tuze zklamali. Město samotné bylo málo chráněné a obsadit se dalo snadno, s jeho hradem to ale bylo jiné. Byl vystaven z pořádných kvádrů na skalním podloží a zdálo se takřka nemožné rozrušit zubatou hradbu u paty náloží, nikde se nejevilo slabší místo. Krom toho měl hrad dobrou dělostřeleckou posádku a ve dne si nás držel od těla hojnou palbou. Slyšel jsem - nedovedl bych však potvrdit, je-li tomu určitě tak -, že hrad postavili Katalánci, aby se bránili proti maurským pirátům, kteří pročešávali středomořské přístavy a odnášeli si odtud bohatou kořist zlata, šperků, potravin a žen.

Kupodivu osobou, která nám v téhle svízelné situaci vytrhla trn z paty, byl jeden z mých kolářů, jenž tvrdil, že si děláme hlavu z ničeho, neboť podle jeho soudu ať už je kámen jak chce tvrdý, při jisté trpělivosti a vynaložené síle je vždycky možné vyvrtat do něj díru.

Opakoval jsem ten soud maršálu La Meilleraye. Ten namítl, že nám nepomůže vyhodit do vzduchu zeď, poněvadž napřed je třeba vědět, co je za tou zdí a jestli námaha stojí za to.

Nato poslal v noci k hradu dva své lidi, kterým v jejich pluku říkali přízraky, protože se dovedli všude proplížit, aniž nadělali sebemenší hluk. Oblékli se od hlavy k patě do černého a strávili celou jednu noc zkoumáním vnější zdi hradu; zjistili, že je tuze špatně strážena, protože obležení se spokojili tím, že zavřeli všechny brány, ale žádné stráže, které by v noci hlídaly okolí hradu, nevyslali.

Naše dva přízraky tedy nemuseli vůbec spěchat a s uchem přitisknutým ke zdi postupovali po krůčcích kupředu, když tu se jeden z nich zastavil a tomu druhému zašeptal: „Pojď si poslechnout, kujóne, zdá se mi, že za zdí slyším šplouchání.“

„Kujón" nastražil ucho a řekl: „Je to tak, na mou věru, přísahal bych, že tahle zatracená studna dává vodu pro celý hrad."

„Neklej a nepřisahej, kujóne, jestli nechceš, aby tě při posledním soudu pověsili na strom za víc co na zbytek tvýho zatracenýho života." „V ráji žádný stromy nejsou, chytráku, aby tam nepokoušely Evy. Ale tady nejde o klení," rozumoval kujón dál, „musíme si teď označit to místo, kde jsme za zdí slyšeli šplouchat vodu." Prohledali tedy kapsy, čím místo označit, ale nenašli nic než dýmku za pět sou, jenže pět sou byla v téhle zemi, kde měli tak laciné víno, cena za džbáněk, a nechat je válet jen tak volně znamenalo pokoušet d'ábla. A pokud šlo o tu dýmku, bratrsky se o ni dělili a svorně ji nakouřili tak dobře, že dřevo uvnitř už nebylo vůbec vidět. Lpěli na ní tak moc, že nechat ji tady na místě by jim snad utrhlo srdce, i kdyby ji ukryli pod veliký kámen. Přesto se k tomu odhodlali. Kujón si předsevzal, že jestli jim tu dýmku někdo ukradne, vydá se rovnou za maršálem La Meilleraye a požádá ho, aby jim ztrátu utrpěnou ve službách králi nahradil.

Dýmku pak však z nedbalosti nechali ležet na místě ve chvíli, kdy zapálili doutnák, a dýmka vyletěla do vzduchu se vším ostatním, ale La Meilleraye, jako povýšenec a skrblík, svým příznakům odmítl ztrátu nahradit. Nakonec se na ně složili kamarádi a opatřili jim dýmku tuze tuze krásnou, která byla pýchou celého pluku.

Po tom, co „přízraci" našli vhodné místo, přišla řada na mé dva koláře, aby udělali do zdi díru, do níž se vejde nálož dost veliká, aby se zeď provalila. Mohli tu práci vlastně odmítnout, nebyli totiž vojáky, stalo se pro ně však otázkou cti, aby dokončili nápad, který posel z jejich hlavy, když to ostatní pokládali za nemožné. Nechtěl jsem však, aby na to nebezpečné místo šli sami, takže maršál La Meilleraye jim na mou žádost dal s sebou dva vojáky, aby je kryli, a kdyby byli zaskočeni, umožnili jim ústup.

Pro mé koláře znamenal ten otvor do zdi největší trápení a největší slávu jejich života. Museli totiž vrtat díru do kamene v naprosté tichosti, což jim práci tuze zpomalovalo a zároveň ji činilo velmi namáhavou. Nakonec to ale přece jen dokázali. Ted' přišla řada na ohňostrůjce, aby do otvoru zavedl nejmocnější petardu, jakou armáda měla, a zapálil ji doutnákem; nevěřil bys, čtenáři, jak byl ten doutnák dlouhý, náš ohňostrůjce se totiž převelice bál, aby ho netrefil kus kamene, i když uteče sebery chleji. Posléze si našel nízkou zídku a za tu se schoval. Pak zapálil šňůru křesadlem a v srdci toho dlouhého doutnáku lítal. Vykukoval opatrně za zídkou a sledoval pomalý postup ohně ve strachu, aby ho neuhasil závan větru. Na síle nálože se nijak

nešetřilo a dalo to takovou ránu, že člověk mohl ohluchnout na zbytek svých dnů. Zeď před se našima očima provalila a ohromné kameny létaly na všechny strany.

Brzy na to zasedla rada a dostavil se na ni jeden špeh v kardinálových službách, který v nastalém zmatku mohl utéct z hradu, a oznámil nám, že výbuch zabil asi dvacet obležených, a prý kdyby ti, co v pevnosti zbyli, chtěli zeď opravit, stálo by je to ještě mnohem víc padlých, protože by byli vystaveni naší palbě. Na to maršál La Meilleraye svolal plukovníky pěchoty i velmistra dělostřelců a zeptal se jich, co si představují, že se má stát teď, když je zeď proválená. Na tu poradu přizvali i mne, ačkoliv nemám v armádě žádnou hodnost, byl jsem však pověřen vyjednávat s markýzem z Mortare, velitelem španělské posádky v pevnosti, a případně mu tlumočit.

Plukovníci infanterie navrhovali, aby prolomenou zdí zaútočila pěchota, útoku však by měla předcházet ostrá palba ze všech našich kusů.

„A co vy si myslíte, vévodo, že bychom měli dělat?“ obrátil se maršál na mne.

„Nejsem voják, pane maršále,“ odpověděl jsem, „mám však dojem, že prostý rozum by velel, aby hrad kapituloval, a že bude lépe na kapitulaci počkat a neztrácet zbytečně životy našich lidí. S takovým průlomem do zdi v pevnosti na straně jedné a také vzhledem k tomu, že španělské loďstvo má hodně co dělat s odrážením útoku naší flotily, si myslím, že je vhodná chvíle k vyjednávání.“

„Páni plukovníci,“ oslovil vojáky La Meilleraye, „pan vévoda z Orbieu, který není plukovníkem, nám právě dal pěknou lekci z vojenské strategie. Vskutku, proč se k čertu hnát do útoku? Proč dávat zbytečně zabíjet naše lidi? Ovoce dozrálo. Teď nezbývá než čekat. Padne nám do klína samo od sebe.“

A vskutku, nazítří markýz z Mortare, který pevnosti velel, požádal o vyjednávání. Pan z Meilleraye mi dal pokyn, abych se s ním spojil. Naše první setkání bylo tuze krátké. Španěl za kapitulaci žádal nemožné. Odmítl jsem to a vyložil své podmínky. Nechají na místě děla a vyjdou z hradu, aniž jim kdo ublíží, se zbraněmi i osobními zavazadly, nic však na odchodu nesmí zničit ani zapálit. Jestli ty podmínky nedodrží, budeme je pronásledovat a rozsekáme je na kusy. Markýz se pokusil diskutovat dál, ale uzavřel jsem se jako ústřice, a když svou promluvu skončil (a ví Bůh, že španělština se k výmluvnosti sama nabízí), opakoval jsem mu suše naše podmínky a dodal, že bude-li chtít vyjednávat dál, spustíme vojenskou akci.

Tu se konečně poddal a vyslovil svou poslední žádost. Až budou jeho vojáci opouštět město, ať je naši lidé nezasypávají posměšky a ošklivými slovy. Takže hodinu nato vycházel *marqués* z Mortare z hradu špalírem našich Švejců, což byli vojáci svědomití a zdvořilí, které by ani nenapadlo dělat si z přemoženého nepřítele legraci.

Když pak byl Collioure obsazen našimi vojáky a španělskou flotilu blokovalo naše středomořské loďstvo, byl Perpignan odříznut od zásobování. A tu se král i maršálové shodli na jednom: jakmile naše vojska město oblehnou, postačí vyčkat, až jeho obyvatele zmůže hlad. Takhle nám radil zdravý rozum, a takový zdravý rozum ušetří hodně životů, aspoň na naší straně, protože ty dva obležené národy krutě zhubí hlad.

* * *

„Proč, pane, mluvíte o dvou obležených národech? Já vím jen o jednom.“

„Kdeže, spanilá čtenářko. Posádka města byla složena ze Španělů, a byla to posádka výborně vybavená mušketami, děly, prachem i doutnáky. Město samo však bylo z většiny katalánské.“

„A kde se tu vzali Katalánci?“

„Prchali před Španěly, kteří omezovali jejich svobodu a drtili je vysokou daní. Jinak řečeno, Španěl se bil, by zachoval Perpignan španělskému králi, kdežto Katalánci si z hloubi srdce přáli vítězství Francouzů.“

„A kdo velel španělské posádce?“

„Byli dva: Flores z Avily byl *hidalgo*, šlechtic se vším všudy, lidský, velkomyslný, přívětivý jako samo jeho jméno, jež znamená květy. Ten druhý, Diego Cavallero, který na sebe hrubě strhl všecku moc, byl surové zvíře, povýšený a krvelačný. Aby si u španělských vojáků udělal dobré oko, povolil jim uzdu, to jest dal jim to, čemu říkal „svoboda svědomí“. Ta svoboda svědomí obnášela znásilňování žen, vylupování domů a surové bití mužů i dětí. Cavallero nebral nejmenší ohledy na městské radní, a když mu odporovali, hrozil, že jestli se nepoddají, dá vyzvánět na poplach, což bude znamení pro všechny vojáky, aby nastalo obecné vraždění všech obyvatel. A vojáci by to byli splnili, jsem si jistý, protože už byli zbaveni vši lidskosti. Posuďte sama: ráno, když se mládenečkové a panenky ubírali do školy, vojáci je zastavovali, nasazovali jim nůž na krk a brali jim krajíček chleba, který od rodičů dostávali jako jediné jídlo na celý den.“

Jeptiškám vojáci vybrali všechny jejich zásoby. Když si šly stěžovat Cavallerovi, že hladoví, odpověděl jim suše: „Nemáte chléb? Jezte tedy kamení.“

Koně, kočky a psi byli už dávno snědeni. Snad každý měl doma ještě poslední železnou zásobičku obilí, ale zle pochodil ten, kdo se s ní odebral do jediného mlýna ve městě: vojáci mu zrno vyrvali a sežrali ho rovnou tak, syrové a nemleté. Vojákům raněným či nemocným, které uložili ve špitálech, dávali jen polévku čím dál tím řidší, a když už to byla jen samá voda, dali se nemocní do svých slammíků a snědli je.

Novorozenata umírala u vyschlých prsů matek. Rodina už přestala být rodinou. Otec, matka a děti se rvali jako psi o to nejskromnější sousto. Ze zabarikádovaných domů už nepouštěli ven děti, protože by byly uneseny, zabity a snědeny. Ulice byly plné vyzáblých umírajících, a kdož ještě stáli na nohách, potáceli se a rukama se opírali o zdi, aby neupadli. Celé město páchlo jako mrchoviště, málokdo se odvažoval ještě vyjít z domu, a kdo přece jen vyšel, ucpával si nos kapesníkem. Naštěstí nebyl hlášen žádný případ moru.

Na začátku obležení, když Španělé ještě jakžtakž stáli na nohách, pokoušeli se o výpady z města největší branou, takže jsme před bránu postavili redutu."

„Co je to reduta, pane?"

„Reduta je pevnostní věž čtvercového tvaru s maskovaným vchodem, s cimbuřím obráceným jen k jedné straně a opatřená děly tak, aby mířila na hlavní bránu obleženého města, takže se nepřítel nemůže pokusit o únik."

„A nepřítel se oň pokoušel?"

„Jednou se pokusil, ještě dřív, než byla postavená reduta. Utrpěli ovšem velké ztráty a nabrali jsme mnoho zajatců. Ti pak byli celí blažení, že padli do zajetí."

„Ale proč?"

„Protože La Meilleraye jim přidělil stejné dávky jako našim vojákům. Takže na konci obležení byli tučnější než na jeho začátku."

„A kde byl tou dobou král?"

„Ubytovali ho v Saint-Estève na statku jakéhosi Joana Pauquese, který na to byl tuze pyšný a vesnice taky a ten statek napříště nazývali Mas del Rey, králův statek."

* * *

Právě tam jsem králi nosil skoro denně tajná hlášení o postupu obléhání, kteráž psal maršál La Meilleraye. Král ležel buď ve světnici nebo na terase, podle toho, zda foukala od hor tramontana, a vždycky jen na polním lůžku. Třebaže se jeho stav viditelně zhoršil, vůbec si nestěžoval. Silně ho bolelo břicho a měl horečku, proti níž se bojo-

válo jezuitským chininem, bylať to jediná medicína, která mu dokázala ulevit. Skoro při každé návštěvě mi tvrdil, že mu málo záleží na tom, zda umře tady či v některém ze svých paláců, což mne nakonec přesvědčilo, že je to právě naopak, že ze všech sil touží vydechnout naposled v královské nádheře Louvrů, a ne v prostém selském stavení. Nedokázal však odcestovat dřív, než se Perpignan vzdá, a nechtěl se připravit o pyšný pocit, že císařským vyrval jak Artois, tak i Roussillon. Jeho stav se však stále horšil. Už se nedostavovaly chvíle úlevy jako před měsícem, kdy občas ještě mohl vsednout na koně a vydat se na lov. Ted' trávil celé dny na svém polním lůžku a sotva co jedl. Naléhavé prosby lidí kolem sebe, aby se vrátil do Paříže, však odmítal, jak už jsem řekl. Navštěvoval jsem ho každý den. Potřeboval víc mou přítomnost než rozhovor se mnou. Po dlouhém mlčení mě nakonec požádal, abych mu připomněl všechna jeho tažení do Itálie, obléhání La Rochelle, bitvy v Lotrinsku, v Artois a ted' v Roussillonu. Znal je vlastně mnohem lépe než já a mé omyly s jistým potěšením opravoval. Zdálo se mi dost dojemné, že takto shrnuje výsledek své vlády a v přítomnosti jednoho ze svých poddaných se ujišťuje, že jeho život nebyl marný a že Francii posílil a zvětšil.

K tomu, aby se rozhodl k návratu do Paříže, muselo přispět počasí. Červen byl toho roku mimořádně horký a on to neobvyklé vedro nesnášel, i rozhodl se odjet. Patřil jsem k těm, kdo ve vlastních kočárech doprovázeli jeho vůz. Na zastávkách se stávalo, že požádal pana z Guronu či mne, abychom mu dělali společnost. Pana z Guronu u sebe obvykle nezdržel déle než hodinu. O čem si s králem povídali, o tom pan z Guronu pomlčel, a když jsem se ho vyptával na panovnickovo zdraví, odpovídal mi obvykle: „Uvidíte sám, vévodo, dá si vás zavolat.“ A vskutku, na příští zastávce pro mne přišel královský *maggiordomo*.

Ludvík pospával. Jeho lůžko, tak málo královské, se skládalo jen z matrace hozené přes dvě proti sobě stojící lavičky, v prázdném prostoru mezi nimi byly dvě stoličky zajišťující větší pevnost. Králův obličej byl bledý a propadlý, obě ruce měl položené na břicho, jako by tím chtěl ulevit bolesti.

„Ach, to jste vy, *Siolaku*,“ řekl hlasem dosti pevným, „posad'te se tady. Rád vás vidím.“

„Velice mě dojíímá, jak pěkně mě Vaše Veličenstvo přivítalo, Sire.“

„Však si to zasloužíš, *Siolaku*. Byl jsi vždycky jedním z mých nejvěrnějších služebníků.“

„Za ta slova vám znovu děkuji, Sire. A vroucně si přeji, abyste se co nejrychleji uzdravil z nemoci, která vás sužuje.“

„Tohle je jen část mých starostí," řekl král. „Právě mi kurýr přinesl zprávu, že pan kardinál tuze těžce stoná, a je-li jeho nemoc tak vážná jako moje, obávám se o budoucnost tohoto království."

„Jsem pevně přesvědčen, Sire, že se zas postavíte na nohy, jak se to stalo v Lyonu, poté co se bylo obávat nejhoršího."

„Jenže v Lyonu, *Siolaku*, to byl boží zázrak, vřed v břiše pukl sám od sebe a vyčistil se proudem krve. Je moudré očekávat od Boha další zázrak?"

„Dej to Bůh, Sire! V téhle chvíli se za vás modlí celé království a není možné, aby všechny ty modlitby byly bez účinku, když jsou tak vroucí a je jich tak mnoho."

„Teď už, prosím tě, přestaňme mluvit o mých pozemských dnech. Chtěl bych od tebe, *Siolaku*, abys zas dokázal svou zázračnou paměť."

„Vřelý dík, Sire, ale je má paměť opravdu zázračná?"

„Což kromě své mateřštiny neumíš tři další jazyky?"

„To ano."

„Tak poslyš, co po tobě chci: abys mi teď připomněl všechna vojenská tažení, která jsem za svou vládu podnikl."

Jakkoli se mi to přání, které vyjádřil už před několika dny, zdálo zvláštní a velice mne udivilo, nemohl jsem, než je splnit. Dal jsem se tedy do toho a hlasem zvučným a jasným jsem vyjmenovával všechna jeho tažení: dobytí Šusy v Itálii, obsazení Pignerolu, obranu Casale, obléhání La Rochelle, dobytá města v Lotrinsku či na Rýně, vítězné válčení proti Španělům a proti císařským a - *last but not least* - znovudobytí Artois a Roussillonu. Jak jsem očekával, znal Ludvík podrobnosti těch válek mnohem lépe než já a měl nejednu příležitost mne opravit, což dělal jak se mi zdálo s potěšením. K mému povídání nepřipojil žádnou poznámku, ale ježto jsem nenápadně zkoumal jeho tvář, připadalo mi, že nad dílem, které s Richelieuovou pomocí vykonal k obraně a scelení svého království, pociťuje hluboké uspokojení.

„*Siolaku*¹ oslovil mne znovu, „mám pro tebe obtížné poslání, dá se říci, že jde přímo o zkoušku, a pochybuji, že je přijmeš."

„Vy, Sire, pochybujete o mém souhlasu?"

„Ne, to v žádném případě. Hle, oč jde, *Siolaku*. Byl bych rád, kdybyste se na své Accle a doprovázen desítkou mušketýrů pokusil dohnat pana kardinála. Krom toho tuctu mušketýrů, které vám dám, vezmete s sebou i ctihodného kanovníka doktora medicíny Fogacera. Bouvard, který kardinála ošetřuje, mluví zcela vyhýbavě. A co je

horší, píše a mluví jakýmsi latinským nářečím, téměř nesrozumitelným. Chci mít v té věci jasno a vědět, jak je na tom kardinál doopravdy. Vydal se do Paříže tak jako my a pravděpodobně příliš veliký náskok nemá. Jakmile ho dohoníte, řeknete Fogacerovi, aby kardinála vyšetřil a napsal, co si o jeho stavu myslí. Ten spis mi pak okamžitě odešlete kurýrem."

Tak se i stalo. Richelieua jsem dohnal v Roanne ve chvíli, kdy se chystal vsednout na loď, ježto dával přednost cestování po řekách a kanálech, neboť to méně drncalo než na silnicích. Pozval mne i Fogacera, abychom ho na jeho lodi doprovázeli, takže jsem Acclu, kočár i eskortu svěřil Mikulášovi a dal si s ním schůzku v Nemoursu, kde jsme měli opustit říční cestu. Sotva se Fogacer nalodil, získal od kardinála souhlas, aby ho vyšetřil. A když to udělal, tak svého pacienta ubezpečil, že nic z toho, co zjistil, nemůže vést k osudnému konci.

Král méně dbal na podrobnosti než Richelieu, a tak mi zapomněl dát váček s penězi na mou obživu a pro mé lidi. Nezbylo mi než vydat se za Bouthillierem, vrchním to finančním správcem, a ten mě vybavil penězi tak skrovně, jak jen mohl, a požadoval za to bůhví kolik podpisů, zatímco podle mne by byl stačil jen jeden.

Na lodi jsme se s Fogacerem dělili o jednu kabinu a tam mi kanovník nadiktoval pro krále dopis, kde nebyl už zdaleka tak optimistický: kardinál má stále na paži otevřenou ránu, která se vzdor lékařské péči nehojí. A k tomu má osklivý vřed na zadnici, který mu působí veliké utrpení.

O tom vředu bych tu chtěl říci ještě slovo. Celý dvůr věděl už léta, že Richelieu trpí hemoroidy, takže naše afektovaná dvorní společnost, která samozřejmě neměla kardinála ráda, mu se svou obvyklou jemností dala přezdívkou „shnilá zadnice".

Když jsem dopsal, co mi Fogacer diktoval, řekl jsem mu, že na první pohled tu nevidím nic, z čeho by měla vyplývat obava z osudného konce.

„Byla by to pravda," řekl Fogacer, „nebýt toho, že pacient je zcela vyčerpán prací. Ale vyčerpán je a to do té míry, že v jeho těle nic nefunguje, jak má, ani srdce, ani plíce, ani vnitřnosti. A k tomu všemu se zdá, že má cosi jako zánět pohrudnice. Je to vyčerpaný člověk, a proto je třeba obávat se nejhoršího."

„O tom ale v dopise králi nic nepíšete."

„Proč Ludvíka znepokojovat předčasně? Bude mít dost trápení, až se Richelieu s tímto světem rozžehná."

Není to zvláštní, čtenáři, že já, který na lodi tonul v úzkosti z blízké Richelieuovy smrti, jsem se i tenkrát, podivná věc, těšil z té veliké

cesty po řekách a kanálech naší sladké Francie, z řeky Loiry po kanálu Montargis a ze zmíněného kanálu na řeku Loing, jejíž oba břehy se právě skvěly v celé své nádheře.

V Nemoursu jsem se pak setkal s Mikulášem, se svou družinou a se svým kočárem. S kardinálovým svolením a požehnáním jsem jej pak opustil a vydal se do Paříže, abych se sešel se svou rodinou, bohužel jen na chvilku, protože Richelieu mi řekl, že král je s celým dvorem ve Fontainebleau a že se sluší, abych se tam za ním vydal, hned jak to půjde.

Po pravdě řečeno jsem tou nedovolenou cestou do Paříže za svou rodinou trochu překročil králův příkaz. Nebude však moci říct, že jsem ho opustil. Pouze jsem se cestou za ním trochu omeškal. U dvora jsem byl pokládán za jednoho z králových oblíbenců a byla to i pravda, avšak ta přízeň měla i své stinné stránky: čím byl člověk králi blíží, tím víc se stával jeho otrokem.

Čtenář si může snadno představit, jak jsem byl při příjezdu do svého paláce v Bourbonenské ulici něžně uvítán a hýčkán jak Kateřinou, tak Emanuele a Klárou Isabelou. Všichni tři se mi zdáli ještě mnohem krásnější, než když jsem je opouštěl, a také jsem jim to řekl, čemuž se Kateřina rozesmála, ale Klára Isabela tu lichotku vzala velice vážně a od té chvíle na mne dělala koketní obličejíky. Vždycky jsem se domníval, že tohle nadání mají ženy odpozorované, protože však se má Kateřina chovala vždycky přirozeně, od ní to dcera okoukat nemohla, i pochopil jsem, že to mají holčičky vrozené už od kolébky.

Hned na druhý den jsem se vydal do Louvrů, ale koňmo, abych zbytečně neucpával ulice v okolí zámku. Chybil jsem, protože okolí Louvrů bylo prázdné a opremovaný dveřník, který s několika vojáky hlídal hlavní bránu, mi řekl, že celý dvůr odjel už včera do Fontainebleau s výjimkou několika dam, které se opozdily s balením zavazadel, a proto vyjedou až nazítří.

„Patří k těm opozdilým i kněžna Guéméné?“ zeptal jsem se.

„Myslím, že ano, monseigneur, protože jsem dnes ráno viděl jejího kočího, jak se tu poflakuje, pohvizduje si s nosem zdviženým a už ráno je zarudlý ve tváři, což svědčí o tom, že se celý den bude věnovat lenošení a pití.“

„Zkusím tedy štěstí,“ řekl jsem, dal jsem dveřníkovi celý dukát (jak dát královskému dveřníkovi méně?) a brána se pro mne otevřela.

Byl to nezvyklý pocit kráčet sám po opuštěných chodbách Louvrů bez toho dvorského marnivého davu, který od rána do večera plní galerie, směje se, švitoří a pomlouvá bližního.

Nakonec jsem zaklepal na dveře kněžny z Guéméné a trvalo značnou dobu, než se objevil její *maggiordomo*, celý udivený, že mě tu vidí, když přece jeho paní tu už neměla být.

„Hluboce se vám klaním, monseigneur," pozdravil mne.

„Slyšel jsem, že kněžna z Guéméné dosud neodjela, a tak jsem tady," řekl jsem mu.

„Je to vskutku tak, monseigneur, a je to vina těch cácorek komorných, které jen celý den žvatlají a brebentí, takže jim trvá hodinu, než zabalí jedny šaty."

Všimněte si, že mezi služebnictvem se ti výše postavení chovají k těm nižším mnohem pohrdavěji než jejich páni, a když na to přijde, kárají je a popohánějí bez nejmenšího slitování.

Když jsem vešel ke kněžně, okamžitě jsem pochopil, že jsem nemohl přijít víc nevhod. Krásná dáma si barvila nehty na červeno, což byla práce tak jemná, že ji nechtěla svěřit žádné komorné a obstarávala šiji sama. Sotva mě uviděla, zvedla jednu ruku a vykřikla:

„Vévodo, nepřibližujte se, prosím vás. Všechno byste tím zkazil."

„Nebylo by tedy lépe, kdybych rovnou odešel?" zeptal jsem se, dotčený tím zvláštním přijetím.

„Kdeže, v žádném případě, velice byste mne pohněval, kdybyste to udělal. Posad'te se tady na stoličku k mým nohám a beze slova se mi obdivujte. Hodně mi to pomůže, abych dokončila své dílo."

„Beze slova, má drahá? Ale víte přece, že mlčení je pro dva milující cosi osudného. Bude lépe, když odejdu."

„Ne, ne, velice byste mě tím pohněval. Vyprávějte mi o svých válečných taženích."

„Panebože! Je už dost nudné se jich účastnit. Má se o nich ještě vyprávět, a to někomu, koho nemohou vůbec zajímat?"

„Vyprávějte mi tedy o dámách, které vám na vašich cestách přály!"

„Ale ne, madame! Patřím snad k těm dvorským šaškům, co do všech stran chlubně vytrubují, kterou dámu zase dobyli?"

„Nejde o to se chlubit, ale pobavit mne. Mluvte, prosím vás! Jste tak snadnou kořistí pro ženu jen trochu vzhlednou. Udělá na vás očko a už jste její. Pak stačí jen navléci vám ohlávku."

„Protože jste teď ze mne udělala koně, madame, mohu sice řehtat, ale naštěstí neumím už mluvit."

„Prosím vás, příteli, mluvte se mnou! Vyprávějte mi o svých výbojích."

„Ne a ne. V tomto rozhodnutí jsem pevný."

„Pak se tedy na vás zlobím."

„A to vaše zlobení zlobí zas mne.“

„Takže nebudete nic vyprávět?“

„Ne!“

„K čemu tedy je ta ohlávka, kterou jsem vám prý navlékla?“

„Přitáhla jste ji příliš, a tak praskla.“

„Ale jak to?“

„Jsem jako kuň, někdy pyšný a svéhlavý.“

„A uposlechl byste mne, kdybych vás uplatila váčkem zlat'áků?“

„Že vám není hanba! Jsem možná bohatší než vy, ale určitě méně rozhazovačný.“

„Pane, pod nátlakem vytahuji svůj poslední trumf: jestli slíbíte, že mi nakonec ustoupíte, slibuji vám já vyprávění, jak proběhlo setkání královny s králem, když se král vrátil z Roussillonu.“

„A jak víte, že to je pravda?“

„Došlo k tomu ve Fontainebleau a byla jsem při tom.“

„Dobře. Dohodnuto! Poslouchám vás!“

„Nu, bylo to tedy ne-li pohoršující, tedy aspoň ohromné překvapení pro celý dvůr. Hle, jak to bylo: královna zjistila, že Ludvík se při návratu z Roussillonu zastaví nejdřív ve Fontainebleau, takže se tam usídlila a čekala na něho; ví Bůh, že netuším, jak se dozvěděla, že se král zastaví nejdřív na tomto zámku.“

„To vám mohu, má přítelkyně, snadno vysvětlit. Král Fontainebleau velice miluje, protože se tam narodil, má tam pořád svou ložnici, a když se stane, že tam sídlí, v této své původní ložnici i spí. Stává se někdy, že tam svolá i svou radu. Což nás zvlášť netěší, protože mimo krále sedíme všichni na stoličkách.“

„Chudinky! Jak vás lituji! Jste usazeni stejně nepohodlně, jako bývají vévodkyně! Jak choulostivé máte zadnice!“

„Madame, prosím vás, nechme toho špičkování!“

„Takže pokračuji! Napjatě očekávaný král se konečně objeví, celý dvůr povstane a strne v hluboké úkloně a královna se k němu vrhne, aby ho objala, leč nedostane se k tomu, protože král nerozevře náruč a zdviženou pravou rukou královnu v jejím rozběhu zastaví.

„Madame, řekne s nejvyšším chladem, jsem rád, že vás vidím a doufám, že vám slouží zdraví.“

Potom se k ní bez dalšího obrátí zády a usadí se na trůně.“

„Panebože! A to bylo všechno?“

„Úplně všechno. Dvůr se zděsil. A nejpodivnější na věci bylo, že si nikdo nedovedl vysvětlit, proč král jednal s královnou tak tvrdě.“

„Je to asi proto, že dvorská společnost, zcela zaujatá svými drobnými pletichami, rychle zapomíná na politické události velkého dosahu. Ludvík však nezapomíná vůbec na nic a je stejně neochvějný ve svých zatrpklotech jako ve své vděčnosti. Královna tedy měla u něho několik vroubků, z nichž poslední byl, že se uvolila schovat tu hanebnou madridskou dohodu, kterou přivezl do Francie Fontrailles. Tím se, aniž si toho byla snad vědoma, připojila k Cinq-Marsovu kom-plotu proti Richelieuovu životu.“

Nebylo to ostatně poprvé, ale potřetí, co královna zrazovala krále. Čtenář si nemůže nevzpomenout, že dověděvši se o Chalaisovu záměru zavraždit krále, opomněla ho varovat, že mu hrozí nebezpečí. A kdo by, žel, mohl zapomenout na dopisy, které psala hraběti-vévodovi Olivaresovi, aby ho za války informovala o pohybech našich vojsk: z těch dokumentů dokazoval nejjasněji její vinu takzvaný dopis ze záňadří, nazvaný tak našimi dvorskými vtípálky narážkou na marné a zoufalé královnino snažení, když dopis, který ji usvědčoval, vyškubla z ruky toho, kdo ji obžaloval, a strčila si ho do výstřihu: skryše to byla zajisté sladká, ale příliš přístupná na to, aby nemohla být prohledána.

Když jsem z něžných rtů kněžny z Guéméné uslyšel, jak král při svém návratu královnu příkře odmítl, bylo mi po pravdě řečeno líto jednoho i druhého, protože král tou dobou na tom byl skoro stejně špatně jako kardinál a trochu ženské něhy by mu bylo přišlo vhod. A pokud jde o královnu, ta musela být vyděšená z pomyšlení, že jakmile ovdoví, stane se regentkou Francie tak bohaté na spiknutí, úklady a vraždy.

Dokud král stál ještě na nohou, šel navštívit už ležícího Richelieu, a protože se od doktora Bouvarda dozvěděl, že kardinál tuze málo jí, vlastníma královským rukama mu připravil omeletu ze dvou vajec, jak to dělával svým dvěma sestřičkám, dokud byly ještě dívenkami a on milujícím starším bratrem. Přes tuhle přátelskou péči mívali však kardinál s králem ještě spory. Kardinálových sil den ze dne ubývalo, i začal se strachovat, že ho chtějí zavraždit: požádal tedy krále, aby ode dvora vypověděl čtyři důstojníky, které pokládal za nebezpečné, protože se blízce přátelili s Cinq-Marsem. Šlo o pana z Troisville, kapitána královských mušketýrů, a dále o pány Tillardeta, Essartse a La Salla, samé to gardové kapitány.

Ludvíkovi se ta žádost zdála nesmyslná a zcela nevhodná. Odpověděl, že zmínění důstojníci patří k jeho gardě a že mu nikdy nezavdali důvod zapochybovat o jejich věrnosti. A dodal spíš stroze, že se

do osob sloužících kardinálovi nijak nemíchá a že si nepřeje, aby se kardinál pletl do jeho lidí.

Tu mu Richelieu poslal Chavignyho, aby hájil jeho žádost. „Kdyby se Jeho Eminence dozvěděla, že v jejím okolí je někdo, kdo se královi nelíbí," řekl Chavigny, „už nikdy by ho nechtěla vidět." „V tom případě," odpověděl král příkře, „bych vás už nikdy nechtěl vidět, protože já vás nemohu ani cítit."

Chudák Chavigny - státní sekretář, známý svou zdatností a počestností - byl tím strohým odmítnutím celý zdrcený. Se srdcem plným lítosti běžel Richelieuovi vyložit, jak ho král urazil, a Richelieu napsal v rozčilení králi, že nechce-li Jeho Veličenstvo vyslyšet jeho prosbu, odejde na své panství v Le Havru. A byl by to podle mne udělal, kdyby mu král neustoupil. Král nechtěl hnát spor do krajnosti, protože Richelieu byl už tak slabý, že by byl zemřel na cestě, a Ludvík si nepřál, aby mu byla jeho smrt jednoho dne kladena za vinu.

Bůhvíjak se na dvoře rozneslo, jak drsně král odbyl Chavignyho, ale naši vtipálkové a naše preciózky o tom okamžitě začali žertovat. Například když se chtěly naše krasavice rozejít s milencem, nebo to jen předstíraly, říkaly teď svým miláčkům: „Nemohu vás už nadále ani cítit."

Sotva se Richelieuovi dařilo o trochu lépe (a opravdu nemoc několikrát trochu ustoupila), vždy hned věřil, že se uzdravil, a kojil se falešnými nadějemi: král ovšem zemře dřív než on, královna se stane regentkou a Richelieu bude znovu všemocným ministrem Jejího Veličenstva.

Doslechl jsem se o tom a zeptal jsem se Fogacera, je-li to podle jeho soudu možné.

„Určitě ne," prohlásil Fogacer. „Richelieu ženy nenávidí, a proto nemůže v jejich společnosti najít zalíbení ani se jim zalíbit, takže by ve styku s nimi kráčel od přehmatu k přehmatu. Za jeho nemoci toho dvůr zažil výmluvný příklad."

„Co máte na mysli?"

„Když byl kardinál, už tuze chorý, v Rueilu, přišla ho navštívit královna. Bylo to od ní velice laskavé, ne však překvapující, protože třikrát po sobě, v Chalaisově případě, v případě španělských dopisů i při té zrádné dohodě zabránil kardinál králi, aby ji zapudil."

„Kdo by u kardinála předpokládal takovou citlivost srdce?"

„Nešlo tu vůbec o citlivost srdce," namítl Fogacer s úsměvem, „ale o výpočet. Královna, ač krajně nespolehlivá, byla pro krále nezbytná,

protože od ní očekával následníka. A zapudit ji, na to král nemohl ani pomyslet, protože bylo málo pravděpodobné, že by papež souhlasil s rozvodem a novým sňatkem.

Vraťme se však ke královnině návštěvě ubohého stonajícího kardinála. Návštěva byla z její strany velkomyslná, mělo tedy vše proběhnout v naprostém pořádku, ale dopadlo to moc špatně. Když královna vešla, velice ji překvapilo, že kardinál nevstává z křesla. A místo aby to omluvil svou slabostí, což by návštěvníci jistě dojalo, Richelieu ji upozornil, že ve Španělsku mají kardinálové právo zůstat sedět i před královnami. Ve své pýše se stavěl na stejnou úroveň s ní a dokonce i trochu výše. Královna takovou opovážlivost nemohla snést. S nepřítomným pohledem a mlčky okamžitě odešla."

„A jak podle vás Richelieu snesl tuhle urážku?"

„S naprostou lhostejností, protože měl o královně velmi špatné mínění."

„A kdo by mohl mít lepší po jejím zrádcovském chování?"

„Vévodo," řekl Fogacer se svým pomalým rozvlněným úsměvem, při kterém mu obočí vylétlo až ke spánkům, „pamatujte, že král těžce stůně a po jeho smrti bude královna naší regentkou, takže bude vhodné vystříhat se nevhodných výroků o ní, nebudete-li chtít být obviněn ze zločinu urážky majestátu."

„Zapamatuji si to, příteli," přikývl jsem.

„U dvora se říká, že Richelieu je na smrtelné posteli. Je to pravda?"

„Bohužel je to tak."

„Velice jsem ho obdivoval, a to z dobrých důvodů. Už ani nevím, kdo řekl: ‚Pozvedl Francii na nejvyšší stupeň velikosti od doby Karla Velikého.‘ Je to naprosto zřejmé. Chtělo by to však dodat, že král měl zmužilost snášet jeho obtížnou povahu."

* * *

„Na slovíčko prosím, pane. Říká se, že Richelieu je takoruka na smrtelné posteli. Jak je to doopravdy?"

„Je to pravda."

„Mám dojem, že jste ho měl velmi rád."

„Mít rád není možná to nejpřiléhavější slovo. Nevím, kdo by mohl mít Richelieua opravdu rád. Jeho duševní schopnosti byly příliš drtivé. Znal všechno z minulosti, dával maršálům lekce o naší vojenské historii, předvídal, co bude, a nikdy se ve svých předpovědích nemýlil. Jeho schopnost pracovat byla nadlidská. Nikdo nedovedl říci, zda v noci doopravdy spí. Ale zcela zřejmě by nic nedokázal a nevykonal, kdyby Ludvík neměl dost ducha a dost sebezapření, aby jeho obrov-

ské schopnosti uznal, ježto snést jeho povahu bylo tuze obtížné. Proto je nechci oddělovat jednoho od druhého. Oni dva spolu se podjali nesmírného úkolu a spolu jej také vykonali."

„Mohli byste mi, pane, o tom nesmírném úkolu říci něco bližšího?"

„Prvním a nejnaléhavějším úkolem bylo sjednotit království a zkrotit vysokou šlechtu, která se na svých panstvích chovala jako malí králové a neopomněla nikdy žádnou příležitost, aby se vzbouřila proti královské moci. To se Richelieuovi s králem podařilo. Zbořili opevnění jejich hradů, a když se chtěl ten nejctížádostivější z nich, vévoda z Montmorency, královskému vojsku postavit se zbraní v ruce, byla jeho malá armáda poražena u Castelnaudary, on sám byl zajat a poslali ho, aby okusil katův špalek."

„A co vykonali ještě?"

„Udělalí pořádek v armádě. Poprvé byla u vojska zavedena zdravotnická služba, která se starala o raněné a nemocné. Výplata žoldu, až dosud zajišťovaná důstojníky, jimž na úkor vojáků přibývalo do vlastního váčku, byla napříště zajišťována spolehlivými finančními úředníky. Dohlíželo se neustále, aby vojáci dostávali včas potřebnou stravu, aby nešli do boje s prázdným žaludkem, což určitě nikomu na odvaze nepřidává.

Udělalo se toho ještě víc: Richelieu jednoho dne postřehl naprosto hanebnou skutečnost: Francie má dlouhé pobřeží obrácené k Atlantiku a druhé stejně krásné, středomořské. Nechyběly jí ani velké přístavy, ani menší, rybářské, měla i dost námořníků a její obchodní loďstvo jejím potřebám bohatě dostačovalo. Co však neměla, bylo loďstvo válečné, jako je mělo Holandsko, Anglie či Španělsko, takže kterýkoli nepřítel mohl vniknout na naše pobřeží a nečekaně se zmocnit kteréhokoli z našich měst.

Richelieu přesvědčil bez námahy krále, aby byla postavená válečná flotila, nebo spíš dvě, jedna na pobřeží atlantickém, jedna u břehů středomořských, a v té středomořské byly i galéry. Čtenář se snad upamatuje, že galéry, jsouce ovládány lidskou rukou a vesly, jsou spolehlivější než plachetnice, které často vinou bezvětrí nemohly z místa, což se stávalo na tomhle moři, plném rozmarů, často, neboť jednou fouká vítr příliš silně a jindy zas vůbec ne. A právě spojení našich dvou válečných flotil ve Středomoří mělo rozhodující úlohu při dobytí Perpignanů. A teď mi prosím dovolte vrátit se na pevninu a k dřívější historii království. Snad si pamatujete, že biskupové nepřáli králově protišpanělské politice a král zas neměl rád biskupy. Byli všichni tuze zazobaní a ve svých krásných palácích si žili jako pašové. Král se

do nich pustil podvákrate. Při obléhání La Rochelle od nich nesmlouvavě vyžadoval, aby přispěli ze svého bohatství. Což učinili, až když měli nůž na krku. S menším zdarem, bohužel, je král vyzval, aby lépe a pravidelněji platili chudé venkovské faráře.

A pobožnůstkářské ministry, kteří stranili Španělsku, bez milosti vypověděl. Příkře též odmítl členy parlamentu, kteří se snažili ovlivňovat jeho politiku. Dovolil však vydávat noviny *Gazette de France* Theophrasta Renaudota s podmínkou, že na jejich obsah bude dohlížet. Z Richelieuova podnětu založil Sorbonnu a Akademii: tu první pro vzdělávání mladých šlechticů a měšťanů, kteří toho měli velmi zapotřebí, Akademii zas, aby očistila francouzský jazyk, což udělala, tím ho však ochudila. Pak už jsme se sotva odvažovali vyslovovat ta krásná provenzálská slova, která uchu zní tak libě a přitom zahřívají srdce."

„A o výbojích našich vojsk mi neřeknete nic, pane?" „Je to příliš dlouhá historie, spanilá čtenářko, abych ji vysypal ve dvou slovech. Pro vaši potěchu i pro vlastní uspokojení raději přestanu v nejlepším."

KAPITOLA JEDENÁCTÁ

Richelieu zemřel čtvrtého prosince 1642. Jeho smrt velmi potěšila vysokou šlechtu i prošpanělské pobožníky, ty první protože kardinál značně omezil jejich moc, ty druhé protože doufali, že po Richelieuově smrti se král zřekne svých spojení s protestantskými zeměmi a uzavře mír se Španělskem. Ten nesmyslný předpoklad se donesl až k uším krále, který svolal svou velkou radu a prohlásil zcela otevřeně: „Jsou-li tací, kdo se domnívají, že svou při vyhráli, protože kardinál zemřel, chci, aby věděli hned teď, že zásady politiky nezměním a že je budu uplatňovat ještě tvrději než kardinál.“

A bez otálení povolal do Velké královské rady Mazarina a potvrdil Chavignyho a Noyse v jejich ministerských funkcích. Když se o tom pro ně tak překvapivě prohlášení dozvěděli naši dvorští hejskové, usoudili, že kardinál musel být zosobněný ďábel, když může vládnout ještě po smrti.

Noci následující po Richelieuově smrti byly pro mne bezesné. Mé bdění přerušovaly sny ještě tíživější než nespavost, protože mi ukazovaly budoucnost v nejtemnějších barvách s tím, že vrchu nabudou kardinálovi nepřátelé a jejich politika a že se chutě staneme vazaly Španělska. A tou porobou se nespokojí, budou pomýšlet na dokonání díla tak málo křesťanského a tak vytouženého pobožníky, budou chtít vymýtit ohněm a mečem všechny francouzské protestanty.

Nazítří při snídani, když mě má Kateřina viděla tak zdrceného, chtěla vědět důvody a já jí vypověděl, co mě trápí.

„Což jste mi ale neřekl, že Ludvík veřejně prohlásil, že kardinálovy zásady přijal za své a že bude v jeho politice pokračovat s pomocí kardinála Mazarina?“

„Takový úmysl má, ale bude mít možnost ho uskutečnit? Jestli zemře, stane se regentkou královna, a co bude s Francií, když jí bude vládnout tahle Španělka?“

„Neplet' se, příteli, královna už není Španělkou, stala se z ní čistá Francouzka.“

„Ale odkdy? A jakým zázrakem?“

„Tím, že se narodil následník. Jako matka budoucího francouzského krále nakonec určitě pochopila, že ho musí zuby nehty bránit, aťsi třeba i proti Španělsku.“

* * *

Toho dne byl právě pátek a toho dne k nám do paláce v Bourbonské ulici chodíval na oběd Fogacer. Sotva dosedl, zeptala se ho Kateřina, jak se daří králi.

„Velice špatně a jeho lékaři, mí učení kolegové, se dohadují, jak jeho nemoc pojmenovat, zda jaterní kolikou či souchotinovou horečkou, což jsou pěkná slova, dobře znějící, za nimiž se však skrývá propastná ignorance.“*

„A co vy, jaký je váš názor, milý Fogacere?“

„Já žádný názor nemám, ježto nic nevím. Nanejvýš se mohu odvážit vyslovit nějaký předpoklad.“

„A to jaký?“

„Symptomy nemoci, jíž Ludvík trpí, jsou stejné jako tenkrát, když onemocněl v Lyonu: silně ho bolí břicho, má vysokou horečku a nic nejl. Lze tedy předpokládat, že ho znovu postihl nějaký vřed ve vnitřnostech a že nezbyvá než si přát, aby ten vřed praskl sám od sebe jako tenkrát v Lyonu a vytekl s proudem krve zadní cestou.“

„A co dělají lékaři?“

„Protože nemohou užívat svých obvyklých prostředků, tedy pouštění žilou a klystýry, nic jiného je nenapadlo než předepsat králi dietu, což je snadné, protože král stejně nic nejl. Žilou se mu pouštět neodvažují, protože je strašně slabý, ani mu nemohou vypláchnout střeva, neboť se obávají, že by ještě zhoršili jeho bolesti.“

„Nedá se tedy dělat vůbec nic?“

„Nic, leda mu rozříznout břicho, a to taky nejde. Takže nezbyvá než čekat a modlit se k Bohu.“

Už při znovudobývání Roussillonu měl král veliké bolesti a většinu času trávil natažený na polním lůžku. Přesto měl ještě chvíle, kdy nemoc ustoupila, a tu vsedal na koně. Ty občerstvující projíždky na koni byly teď bohužel dávno pryč. Prchl z Paříže a jejího zkaženého vzduchu a usadil se v novém zámku Saint-Germain, kde z rozkazu Jindřicha IV. trávil dětství. Vzpomeňme, že jako chlapec jen o málo

* Fogacer studoval medicínu na lékařském učení v Montpellieru, které v té době bylo nejlepší v Evropě, pravděpodobně protože tam nedbali výslovného zákazu církve pitvat mrtvolu a pitvy prováděli tajně.

starší než Ludvík jsem si s ním celé jedno odpoledne hrál v zámeckém parku a že jsem mu na odchodnou věnoval svůj dětský samostříl. Na ten dar si vzpomínal ještě po dvaceti letech a přívětivě mě nazýval *Siolakem* jako v čase našeho dětství, kdy mu *r* ještě dělalo potíže. Jak se v záležitostech správy království Ludvík projevoval jako tvrdý a nesmlouvavý, tvrdší než Richelieu vůči těm, co jeho důvěru zradili, o to víc se v soukromém životě dovedl hluboce připoutat k těm, kteří mu věrně sloužili. A nepravdivá je i pověst o jeho odporu k ženám. Byl naopak přístupný ženskému půvabu, a jestliže nikdy nepřekročil *zářivý práh přátelství*, bylo to z úcty k církevním předpisům, nikterak z citového chladu vůči ženám.

Nenávistní a zavilí kardinálovi nepřátelé tvrdili, že Ludvík po Richelieuově smrti cítil radost a ulehčení, že unikl jeho krutovládě. Ti hloupí hejskové připisovali králi své vlastní city. Mám mnoho svědků, kteří mohou potvrdit, že král po smrti svého „nejlepšího služebníka“ plakal, tak želel člověka, který svým duchem, svou prozíravostí a nesmírnou pracovitostí pomohl vyzvednout Francii na nejvyšší stupeň její velikosti.

Na zámku Saint-Germain se král nechtěl ubytovat v ložnici svého dětství, ale v královnině pokoji, a to proto, že z jeho oken byl krásný výhled na dóm svatého Diviše, který, žel, měl být jeho posledním příbytkem. Až do třetího dubna král den co den vstával z lože, dal se obléknout a zprava i zleva podepírán dvěma služebníky a následován neseným křeslem obešel všechny zámecké chodby; občas se do křesla posadil, zcela vyčerpán, ale přece jen spokojený, že si dopřál trochu pohybu.

Večer, když se stmívalo, si dával předčítat životy světců anebo *Úvod do zbožného života* svatého Františka Saleského. Když čtení s největší pozorností vyslechl, modlil se sám nahlas a prosil boží majestát ne o uzdravení, ale o ukrácení dlouhé nemoci.

Dvacátého prvního března ucítil, že se smrt blíží, i dal zavolat královnu, Gastona, knížete z Condé a své státní ministry, aby se shromáždili v jeho pokoji. Jakmile se dostavili, požádal *maggiordoma*, aby rozhnul závěsy jeho lůžka, ať ho všichni dobře vidí a slyší. Potom nařídil, aby ho v loži posadili a podepřeli mu záda polštáři, zvedl pravici, aby si zjednal ticho, rozhlédl se po svých posluchačích a řekl jasným hlasem:

„Pánové, dnes, dvacátého prvního března, prohlašuji královnu regentkou, až zemřu.“

Královna seděla v nohách postele na pozlaceném křesle. Byla bledá, zničená a po tvářích jí tekly slzy. Všechny oči se otočily k ní,

a třebaže se všichni chovali velice uctivě, zdálo se mi, že se za tou úctou skrývaly jisté obavy, protože až dosud královna neprojevila příliš oddanosti království, jemuž měla vládnout.

Téhož dne v kapli starého zámku Saint-Germain pokřtili následníka a ze zřejmých důvodů jej pojmenovali Ludvík, a ne Ludvík Bohdan, jak ho nazvali při narození. Viděl jsem ho při té příležitosti zblízka a velice se mi líbil. Nebylo mu ještě celých pět let, byl to však pěkný chlapec s živými očima, statný a urostlý, čiperných odpovědí, možná až příliš řečný.

„Nu, synku," oslovil ho Ludvík laškovně, „když jste byl dnes pokřtěný, budete mi jistě umět povědět, jak se jmenujete."

„Ludvík XIV.," odpovědělo dítě hbitě.

Ta odpověď zaváněla přílišnou smělostí víc, než chlapec zamýšlel, a všichni jsme se obávali, že se krále dotkne. Ale král se naopak usmál a řekl laskavě: „Ještě ne, synku! Ještě ne!" Velice mne dojalo, že Ludvík, jednou nohou v hrobě, měl ještě sílu rozmlouvat se svým synem tak shovívavě a tak laskavě.

Všem bylo zřejmé, že se Ludvík smrti nijak nebojí, naopak si stýská na příliš dlouhou nemoc. Takže jeho zpovědník otec Dinet mu jednou večer pro útěchu řekl, že nám Bůh posílá dlouhé nemoci jen proto, aby se o tolik zkrátilo trvání našeho pobytu v očistci. Bylo to pojetí velice dobře vymyšlené, ale pochyboval jsem, že je zcela správné z hlediska církve. Tentýž večer jsem ta slova opakoval ctihodnému kanovníku a doktoru lékařských věd Fogacerovi, který jen pokrčil rameny a řekl: „Otec Dinet mluví jako dvořan. Očistec je posmrtný trest, vyměřovaný nám podle velikosti našich hříchů. A ten trest nemá nic společného s mukami dlouhé nemoci."

Něco na ten způsob odpověděl svému zpovědníkovi i Ludvík: „Nedomnívám se, že by mi mé současné bolesti mohly usnadnit pobyt v očistci. Kdyby mě Bůh nechal v očistci jen sto let, pomyslel bych si, že je ke mně velmi milostivý." Na ta slova svého krále jsem myslíval často a pokaždé s údivem, poněvadž jsem si nedovedl představit, jaké hříchy mohl za svého života napáchat, aby opravňovaly trest tak tvrdý. Dalo se mu například vyčítat, že poslal na popraviště prokázané zrádce, vévodu Montmorencyho, Cinq-Marse a pana z Thou? Vždyť jenom bránil své království proti podněcovatelům občanské války.

Ludvík celý svůj život dodržoval boží příkázání. Choval se podle desatera, nikdy nepolevoval ve zbožnosti a dbal úzkostlivě spravedlnosti do té míry, že když se mu zdálo, že některému svému služebníku vyčinił příliš přísně, povolal ho ke svému loži, a ať byl šlechtic či

nikoli, podal mu ruku: byla to určitě velická čest k vyvážení malého vyhubování.

Ted' mi, čtenáři, prosím dovol vrátit se v mém příběhu o pár kroků zpět. Když jsem přijel do Saint-Germain-en-Laye, byl tu už celý dvůr a všechny pokoje už byly obsazené, takže jsem musel hledat nocleh v hospodě, která byla jednak velice drahá, jednak nepříliš čistá. Protože jsem byl jako Richelieu milovníkem přepychu a čistoty, byl jsem v tomhle brlohu opravdu nešťastný a také jsem se tam cítil velice osamělý a zoufalý z Richelieuovy smrti a ze smrtelné královy nemoci.

Naštěstí jsem v chodbách zámku Saint-Germain potkal bohyni sestoupivší z nebes k útěše nešťastných, to jest kněžnu Guéméné, která by mi rovnou byla padla kolem krku, kdyby kolem nás nebylo tolik zlých a pomlouvačných dvořanů. Sotva mě však spatřila, přistoupila ke mně a s uměle chladným výrazem mi podala ruku, již jsem pak vzrušeně políbil. Tiše se mě pak zeptala, jak jsem ubytován, a sotva se to dozvěděla, řekla mi, že vlastní venkovský dům v Saint-Nom-la-Breteche, což je vesnice velice blízka saintgermainskému zámku, a že mě tam s radostí ubytuje i s mým průvodem.

Jen si, čtenáři, prosím nepředstavujte, že „venkovský dům“, jímž se chlubí šlechta a bohatí měšťané, je nějaký domek na vesnici či hospodářství, jímž se na jihu Francie říká *mas*. Může to být i zámček, letohrádek, šlechtické sídlo anebo veliký statek, jednou věží povýšený na šlechtické sídlo. Dům kněžny z Guéméné byl nejspíš šlechtickým sídlem. Byl vybaven dvěma věžemi ze šestnáctého století, bylo v něm asi deset ložnic pro hosty a v dostatečné vzdálenosti velký hospodářský dvůr s bytem pro sluhy, kočí, koláře, zahradníky a pacholky panství. Byl tu též velice čistý rybník, zásobovaný vodou z pramene, protože kněžna byla nejen dobrá jezdkyňe na koni, ale též vášnivá plavkyně.

Trochu se stydím to přiznat, ale sotva jsem překročil práh toho domu, všechny starosti a žal nad královou nemocí mi značně odlehly. Můj upřímný smutek zas u kněžny z Guéméné vyvolal velkou něhu, i hýčkala mne, jak jen to ženy dovedou, když se dotknete jejich srdce.

Jestli si dobře vzpomínám, v úterý dvacátého prvního března došlo k příhodě, o níž se povídalo u celého dvora a všech se hluboce dotkla. Protože se král toho dne silně vyprázdnil, bylo potřeba sundat přikrývky i prostěradla, aby ho mohli umýt, takže král po dlouhé době uviděl celé své tělo; hluboce si vzdychl a řekl smutně: „Bože můj, jsem já to ale vyhublý.“

Byla to bohužel pravda. Zůstávaly jen kosti potažené kůží a těsně před smrtí z něho zbyla pouhá kostra. Téhož dne pronesl něco, co

mě u dobrého křesťana, jímž celý život byl, značně udivilo. „Bůh ví, že nejsem nadšen, že se mám k němu odebrat.“ Nicméně o něco později, když přijímal maršály Châtillona a La Force, což byli hugenoti, žádal je naléhavě, aby opustili své hugenotské náboženství a vrátili se ke katolické víře, bez níž, podle něho, není spasení. Maršálové ho vyslechli uctivě, ale po jeho smrti se ani jeden jeho výzvou neřídil.

Brzy nato se král světil svým lékařům, že prosí Hospodina, aby na něho přišla smrt v pátek, a to proto, že tento den v týdnu mu byl vždycky příznivý, aspoň v bitvách. Ta slova mě udivila, neboť umírající, který prohlašuje, že není nadšený tím, že se má odebrat k Bohu, může jen těžko pokládat den svého skonu za den šťastný. Bohužel nebylo vyslyšeno ani toto jeho poslední přání. Zemřel ne v pátek, nýbrž ve čtvrtek čtrnáctého května 1643. Vládl Francii třicet tři let.

* * *

„Ještě slovíčko, prosím, pane. Když vás tak čtu, zdá se mi, že jste si Ludvíka XIII. hluboce vážil.“

„Je tomu vsutku tak.“

„A mne to udivuje.“

„A pročpak vás to udivuje?“

„Protože někteří z vašich současníků ho pokládali za hračku, za loutku, s níž po své libosti pohyboval Richelieu.“

„A kdo jsou ti zmínění lidé, spanilá čtenářko? Vysoká šlechta, jejíž výsady omezil a zbořil jim opevnění, lidé z parlamentu, kteří se marně snažili zasahovat do jeho politiky, pobožnístkáři, zděšení jeho spolenectvími s protestanty, biskupové, z nichž vytahal miliony, aby uživil svou válku, a konečně ta dvorská smečka hejsků a fíflen, jejichž jediným zaneprázdněním jsou pomluvy.“

„A proč tedy byl tak neoblíbený u lidu? Asi proto, že je při každé nové válce přetěžoval daněmi.“

„Nejenom proto. Ve všech dobách se lid živě zajímal o lásky svého krále, sledoval je přímo s rozkoší a jeho úsudek v té věci býval zcela opačný než soud ctnostného mnicha v cele. Lid obdivoval sukničkáře Jindřicha IV., že běhal od sukne k sukni, muž z lidu si totiž říkal, správně, na jeho místě bych to dělal taky tak, abych využil svých královských výsad. Co si však pomyslet o králi, kterému to jako Ludvíku XIII. trvalo týdny, než završil své manželství s hezkou mladou ženou, a později neměl ani milenku, dokonce ani fešnou komornou, která by mu ochotně pomáhala rozestlat právě ustlanou postel?“

A mimoto Ludvík XIII. v dětství koktal, pak se sice vyléčil, ale stejně nerad mluvil. „Nejsem velký řečník,“ říkával o sobě. Lidé mu jeho

mlčenlivost zazlívali a také to, že když už mluvil, chyběla mu vřelost. Kam jen se poděl ten hlučný smích, to snadné srozumění, dobrácká důvěrnost, nekonečné žertování a dvojsmyslné vtípky jeho otce?

Jen jednou, jednou jedinkrát si lid Ludvíka XIII. zamiloval. To tenkrát, když k nám vtrhli Španělé s císařskými a hrozili, že oblehnou hlavní město. Jak víme, shromáždil tenkrát král v tržnici dělníky a řemeslníky a vyzval je, aby se chopili zbraní a své hlavní město bránili. Po té ohnivé výzvě chodil od skupinky ke skupince, dával se s lidmi do řeči a ty nejodhodlanější plácal po rameni, a dokonce je i objímal. Dobře jste slyšela, má milá, objímal rukama pracující dělníky! *Horresco referens** řekly by naše dvorní preciózky, kdyby ovšem uměly latinsky. Já osobně jsem tím nadšen. Co jiného byla ta chlapácká nálada, než že se v nebezpečí přihlásila otcovská povaha?"

„Když ho tu ale přirovnáváte k otci, jak vysvětlit jeho nechuť k ženám?"

„On ale neměl nechuť k ženám, ani v nejmenším; za svou plachost vůči krásnému pohlaví vděčil jen pokřivené misogynské výchově v dětství, již se mu dostalo z vůle jeho matky: ta si velmi přála, aby se vůbec v ničem nepodobal záletnému otci a zbavila ho výchovou všeho mužského. Kněží, které mu vybrala za vychovatele, nabádali mladého krále naléhavě ke zdrženlivosti, k nedůvěře a k pohrdání tělesnými styky.

A nadto z opatrnosti dohlížela na to, aby v dětství z jeho blízkosti zmizela jakákoli komorná trochu k světu, a ten chudáček byl celý čas svlékán a oblékán jen protivnými šeredkami. Takže chlapec se nikdy necítil milován svým ženským okolím ani svou matkou, která se k němu vždycky chovala jen pánovitě a ponižovala ho. Po pravdě neměl rád ani on ji, nenáviděl pohrdlivý způsob, jak s ním zacházela a ponižovala ho, a velice toužil, aby už se mohl ujmout královské moci, kterou mu odmítala odevzdat. Promiňte, madame, že o tom mluvím. Všechno jsem to už říkal dříve a to opakování mohu omluvit jen svým nynějším žalem."

„A směla bych vám položit další otázku, pane? Bojím se, že vás unavuji."

„Koho by neosvěžil pohled na vás, spanilá čtenářko?"

„Panebože, další lichotka. Kde jen jste přišel k té přemrštěné zálibě v ženském pohlaví?"

* lat.: Hrozím se to vyslovit.

„Mám rád své bližní a ještě raději, když jsou to trochu odlišní bližní. Je však také možné, že jsem tu zálibu zdědil po otci. Vzpomeňte si, že svou Margot miloval do nejvyššího stáří tak oddaně, že byl nešťastný, když ho opustila na déle než pár minut.“

„Co byste řekl, kdybyste měl zesnulého krále popsat několika málo slovy?“

„Od dětství chtěl být králem-vojákem jako jeho otec a také se jím stal, dávaje přednost útoku před obranou.“

„Jak se tomu má rozumět?“

„Když se stal králem, byla největším nebezpečím pro Francii snaha o nadvládu rakouských a španělských Habsburků nad Evropou, a byla to snaha úspěšná, ježto Španělé se zmocnili Nizozemí a v Itálii dobyli velkou část Piemontska. Proto ty nekonečné boje o Valtelinu, což byl pro Španěly nejsnazší přechod přes Alpy, aby se dostali do Rakouska a odtud zásobovali svá vojska v Nizozemí. Když ale Ludvík vtrhl s mocnou armádou do Itálie, obsadil Šusu a zmocnil se postupně Casale a Pignerolu, což byly podle našich maršálů klíče k Itálii, ztratila Valtelina strategický význam. Pokud jde o ty klíče k Itálii, naši maršálové podivuhodně rádi zapomínají, že ty klíče otevírají dveře jen v případě, že jsou u toho vojáci, jezdci a dělostřelectvo.“

„A co se ale stalo s těmi klíči k Itálii, pane?“

„Byl to tvrdý boj, abychom šije udrželi, hlavně pokud jde o Casale, ale francouzská přítomnost v Itálii měla blahodárný vliv na vývoj událostí. Zabránila Španělům, aby se na italském poloostrově roztáhli, což bylo nebezpečí velice skutečné, i sám papež se obával, že se tihle vzorní katolíci nakonec zmocní jeho státu.“

Lotrinsko na severu Francie, malá žába, která se snažila nafouknout do velikosti vola, se velice záhy postavilo k Ludvíkovi nepřátelsky a poskytovalo útočiště všem zrádným Francouzům včetně Gastona, kteří kuli pikle proti Ludvíkovi. Podvakerát bylo nutno poslat do Lotrinska královská vojska, aby se s tím bezvýznamným vévodou skoncovalo. Přitom mu ale Ludvík sebral tolik měst, že se na konci jeho vlády dalo říci, že Lotrinsko patří nám.

Nepřítelem byl i Rakušan, což vysvětluje, proč Ludvík, když dobyl Lotrinsko, obsadil jedno císařské město na Rýně a brzy nato, jestli si dobře pamatujete, poskytoval velkorysý podpory vévodovi ze Saska-Výmarska, který pro něho dobyl Brisach a Freiburg, další města umožňující nám vojenskou přítomnost na Rýně. A nakonec po těžkých bojích zatlačil Ludvík vpády císařských i Španělů a Španělům sebral Artois a Roussillon. Uvidíme, dokáže-li náš dauphin také tolik.“

„Dauphin! Pane, o dauphinovi už nemluvte! Promiňte, jestli vám připomínám Salický zákon: v té minutě, a co pravím, v té vteřině, kdy král zemře, stává se *ipsofacto* králem dauphin, následník trůnu. Královská nit' se nepřeruší ani na okamžik."

„Děkuji, spanilá čtenářko, za tu zdvořilou připomínku. Vskutku jsem na to zapomněl."

„A smím využít vašich díků a položit vám další otázky?"

„Poslouchám vás."

„Kolik je královně let?"

„Odpovím vám a řeknu toho víc, než jste žádala. Královně je dvaatřicet. Třebáže je stále ještě přitažlivá, tak krásná jako v době, kdy se jí Buckingham tak nestydatě dvořil, už není. Ale je stále půvabná, koketní a stále stejně miluje lichotky. Má pár drobných nedostatků, z nichž si lidé u dvora tropí samozřejmě smích. Je velice lenivá a nikdy nevstává před desátou ranní. Po obědě ráda zapomíná, že v Paříži není takové horko jako v Madridu, a dopřává si ještě dlouhou siestu. A ačkoliv je ve svých zvycích tuze změkčilá, je v ní hodně pýchy a nesnáší, aby jí někdo odporoval. Kdykoli se někdo protiví její vůli či odporuje jejím slovům, začne vřestět hlasem tak ostrým, že je to slyšet až v zámeckých chodbách. Je také velice zbožná a ve své oratoři se modlí několik hodin denně, i když jí všechna ta zbožnost nenaučila trpělivosti, snášenlivosti a ještě méně pokoře. Fogacer k tomu jedovatě poznamenává, že množství modlení nenahradí jeho kvalitu. Přesto není bez srdce a několik hodin v týdnu se věnuje dobročinným skutkům."

V těchto *Pamětech* jsem už vykládal, že své nové vlasti byla nevěrná a svého krále zrazovala a Francouzskou se stala až poté, co porodila příštího francouzského krále. Ludvíka Bohdana zbožňovala o to víc, že po tolika potratech ztrácela naději, že se jí kdy podaří donosit dítě. A byla dokonale štátná, když po dvou letech porodila druhého syna, Filipa.

Když se Filip narodil, dostal titul vévody z Anjou, ale jestli si vzpomínáte, lid ho obdařil titulem mnohem zábavnějším, a to pojmenováním „náhradní následník".

Osmnáctý květen roku 1643 byl větrný, deštivý a nepokojný, byl ale též dnem velice významným pro budoucnost království. Královna ohlásila *urbi et orbi*, že si za prvního ministra a za předsedu rady regentství vybrala kardinála Mazarina.

Setkal jsem se s ním u dvora už několikrát a pokaždé jsem obdivoval jeho impozantní vzhled, jeho ducha a jeho italskou *gentilezza*,

roztomilost, kdykoliv ochotnou ke kompromisu a smířlivosti. Velice mne proto potěšilo, když v den jeho jmenování se o něm rozhovořil důstojný kanovník a doktor medicíny Fogacer, když s námi v našem paláci v Bourbonské ulici obědval. Přišel s jiným mladým klerikem, ne s tím, na něhož jsme si už zvykli, dal jsem však Kateřině znamení, aby se nezačala vyptávat, co se děje.

Zato Fogacer se vyptávat začal, a to proč už s námi nevidí Mikuláše, nestačil jsem však ještě ani otevřít ústa, když tu se slova chopila Kateřina a pověděla Fogacerovi, že Mikuláše za tažení v Roussillonu postihla asi bahenní zimnice, takže se na můj příkaz léčí na mém panství v Orbieu (ve společnosti své půvabné manželky) klidem, čistým vzduchem a jezuitským chininem.

„Nu, milý Fogacere," oslovil jsem ho, „co si myslíte o tom italském kardinálovi, co bude napříště vládnout francouzskému království?"

„Že je to pro království veliké štěstí."

„Zní to jako obrovská chvála toho muže."

„A zasloužená. Jestli dovolíte, povím vám dopodrobna její důvody."

„Poslouchám vás a ujišťuji, že ani Kateřina, ani já se vás neodvážíme přerušit."

Nato Kateřina, která pochopila, že poznámka je namířená proti ní, zrudla vzteky, neřekla však ani slovíčko. Mám se na co těšit. Jen co Fogacer odejde, vystrčí drápy, já se však nemám čeho bát, oděju se brněním své nevinnosti: „Ale miláčku, vždyť jsem tvoje mlčení připojil k mému jen z lásky!"

„Mazarin," spustil Fogacer, „se nenarodil se stříbrnou lžičkou v puse, jak říkají Angličané. Jeho otec pocházel ze středního měšťanstva a matka z nízké šlechty. Byli to však dobří rodiče, a když viděli, jak je syn nadaný a snaživý, nešetřili na jeho vzdělání a poslali ho studovat zprvu do Říma k jezuitům, kde se skvěle osvědčil, a potom na univerzitu v Alcalá de Henares ve Španělsku, kde se naučil kastilštině a získal tituly doktora civilního práva a doktora práva církevního. Potom byl dva roky na zkušené jako kapitán papežského vojska."

„Proč ale potřebuje doktor církevního práva jít na zkušenou k papežskému vojsku?" podivil jsem se.

„Nemohu tvrdit s určitostí, že se měl naučit poslouchat papeže, ježto je jasné, že doktorát církevního práva nemůže vést jinam než k biskupskému stolci."

„A stalo se to?“

„Stalo, ale mnohem později. Mazarin byl pak prozatímním papežským nunciem v Miláně a v tomto diplomatickém úřadě měl příležitost setkat se s Richelieuem i s Ludvíkem a ti ocenili jeho vzácné diplomatické nadání.“

„Je jeho nadání opravdu tak vzácné, jak se říká?“

„Je obdivuhodné samo o sobě a je obdivuhodná i udatnost, která je doprovází.“

* * *

„Pane, prosím, na slovíčko!“

„Ale madame! Není vám hanba přerušovat ctihodného kanovníka a doktora medicíny Fogacera?“

„Já totiž, pane, žasnu. Nestává se často, aby biskup měl příležitost dokazovat, jak je udatný, a chtěla bych vědět, jak k tomu došlo.“

„Stalo se to u Casale. Casale je, dovolíte-li vám to připomenout, opevněné město v severní Itálii a Ludvík ho v prvním tažení do Itálie dobyl. Byl to klíč k Itálii, jak říkají naši maršálové. Ten klíč nás však přišel tuze draho, protože bylo třeba bránit ho proti Španělům. Ti totiž dobře věděli, že tu nejsme jako dobyvatelé, ale proto, abychom jim zabránili zmocnit se celé severní Itálie, což by pro ně mělo tu výhodu, že by bez obtíží spojili své armády s vojsky císařských.“

„A kdo bránil Casale?“

„Ludvík rozhodl velkoryse: zvolil Toirase.“

„Toiras? Není to ten maršál, co spolu s vámi vítězně bránil pevnost ostrova Ré proti Angličanům?“

„Má milá, jste anděl a máte andělskou paměť. Přesto musím upřesnit: nebyl jsem Toirasovým zástupcem, ale jeho tlumočnickem z angličtiny a Toiras nebyl ještě maršálem. Nicméně odolával tak dobře, že se Angličanům nepodařilo ho dostat pryč, a tím zachránil ostrov Ré.“

A protože Španělé jeho pověst dobře znali, nešetřili ani oni a na dobývání Casale poslali markýze Spinolu, obdivovaného celou Evropou poté, co po předlouhém obléhání dobyl Bredu. Obléhání Casale by bylo trvalo stejně dlouho, kdyby se Mazarinovi nepodařilo vyjednat příměří. Ale sotva to příměří bylo podepsáno, přispěchala z Francie další armáda pod velením Schomberga a stanula proti španělským obléhatelům. A bylo by to dopadlo špatně nebýt toho, že Mazarin vskočil na koně a vrhl se mezi obě armády, už už připravené, že se do sebe dají, muškety nabitě a píky špicí kupředu. Ale obě strany strnuly v úžasu, když uviděly duchovního, který se vystavil nebezpečí, že bude zabit, cválal mezi řadami bojovníků, třímal nad hlavou podepsanou

smlouvu a silným hlasem volal: *Páce, páce!* Žasnoucí vojáci pozorovali své velitele, kteří váhali, protože vše bylo připraveno k všeobecnému vraždění z obou stran. První se rozhodl Schomberg, který tuze šetřil krví svých vojáků. Vydal se, předcházen heroldem, k markýzu Spinolovi, tam slezl z koně a markýze silně objal. Od té chvíle poletovaly nad našimi hlavami bílé holubice míru. Z mušket se vyndaly náboje a píky se zvedly."

„Ta nádherná odvaha muže církve mne udivuje. Smím se ještě na něco zeptat?"

„Jen se ptejte, má milá, ptejte se dál."

„Jak to přijde, že Mazarin udělal tak skvělou kariéru ve Francii, a ne v Itálii?"

„Když je někdo tak vysoce nadaný jako Mazarin, nemůže než vyvolávat nenávist průměrných lidí. V tomto případě byl tím průměrným Francesco Barberini, jehož všecka zásluha - ostatně bohatě odměněná - byla v tom, že byl papežovým synovcem a v důsledku toho jeho sekretářem. Když potom Ludvík XIII. s Richelieuem žádali papeže, aby jim Mazarina poslal jako papežského nuncia, papež to pod vlivem Barberiniho odmítl."

„Nebylo to ale od papeže opovážlivé odmítnout francouzskému králi, aby si vybral nuncia podle svého?"

„Samozřejmě. Vůči Filipu IV. by se toho nikdy neodvážil. Příliš by se bál o své státy."

„A co udělal Ludvík?"

„Pozval Mazarina, aby šel žít do Francie, a jakmile se dotkl francouzské půdy, udělil mu francouzské státní občanství a hned mu svěřil několik posláních, jichž se Mazarin výborně zhostil. A tu požádal Ludvík papeže, aby mu udělil kardinálskou hodnost, což se papež tentokrát neodvážil odmítnout. Když se o tom dozvěděl chudák Barberini, topil se po krk v moři hořkosti a žárlivosti."

* * *

Jakmile byl Mazarin královnou jmenován prvním ministrem, obnovil jsem zvyk, jemuž jsem byl v Richelieuově době tak věrný. Navštěvoval jsem ho každé ráno, abych se ho zeptal, zda pro mne nemá nějaký úkol. Třebaže se to zdá zcela přirozené, mnoho lidí Mazarina ještě přehlíželo. Někteří protože je Ital, jiní protože byl jmenován ženou. Jeden důvod hloupější než druhý.

Mazarin pochopil od první návštěvy, že mu budu sloužit stejně věrně, jako jsem sloužil Richelieuovi, a byl mi za to tuze vděčen. A já jsem ze styku s ním hodně vyzískal, neboť jak byl Richelieu ve styku

se svými podřízenými netrpělivý a povýšený, o to víc se mi Mazarin zdál příjemný, zdvořilý a velice ohleduplný k citům druhých.

Jako první úkol mi svěřil, abychom s panem Guronem dali znovu dohromady síť špehů a čmuchalek, kteří Richelieuovi tak dobře posloužili, ale po jeho smrti se trochu rozprchli, protože nedostávali žádné naléhavé úkoly ani odpovídající odměny. Ten úmysl se mi zdál velice užitečný, i rozhodl jsem se, že pana z Guronu pozvu na oběd; protože jsem k němu nemohl poslat Mikuláše, který se jak víme léčil v Orbieu, vyslal jsem k němu našeho malého poslíčka, jemuž Marietta říkala Krajíček, protože se nespokojil s penízem, který jsem mu za každou pošilku vyplácel, ale žádal od ní ještě kousek chleba. Marietta, stará dobrácká a bezdětná vdova, mu nejen dala krajíček chleba, ale ještě ho tlustě namazala; vyžadovala za to od něj, aby se umyl od hlavy k patě. Což on udělal se zdráháním, protože se obával, že jeho kamarádi na ulici se mu budou posmívat a obviňovat ho, že se vyvyšuje.

Nakonec Krajíček vstoupil do mých služeb na plný úvazek, měl od nás střechu nad hlavou, stravu i oblek. Jelikož byl sirotek, neznal ani své pravé jméno, ani své příjmení, i požádal jsem ho, aby si vybral aspoň jméno. Zamyslel se a pak si vybral Lazara. Když jsem se divil, proč zrovna Lazara, odpověděl bez váhání: „S tímhle jménem, monseigneure, si aspoň budu jistý, že po smrti budu zase vzkříšen.“

Když jsem opustil Mazarina a dal se palácovými chodbami plnými dvorských hejsků a fiflen, zanesly mě kroky docela bezděčně k bytu kněžny z Guéméné.

Zaklepal jsem na dveře, protože však nikdo neotevíral, dostal jsem strach, že kněžna zůstala ve svém zámečku v Saint-Nom-la-Breteche, protože počasí bylo vzhledem k roční době krásné. Bohudíky tomu tak nebylo. Ukázal se sluha, a jak mě uviděl, hbitě se otočil, aby došel pro *maggiordoma*, který se pak dostavil s pomalostí odpovídající jeho otylosti i jeho veliké důležitosti. Právil mi, že kněžna je ještě v posteli, ježto však nechuraví, nepochybuje o tom, že mne přijme. Řekl to velice vznešeně, více slovy než já tady. Za okamžik už jsem byl vpuštěn do samotného svatostánku a uviděl jsem princeznu nádherně nalíčenou a půvabně spočívající na posteli v hedvábném župánku tak krásném, že vydal za tu nejlepšepychovější róbu.

„Příteli můj, není to tak, že bych po vzoru naší uctívané královny lenošila v posteli,“ řekla mi kněžna, „trpím však jakousi únavou, kterou vaše přítomnost dokáže jistě rozptýlit. Prosím vás, svlékněte si svrchní oděv a pojd'te sem za mnou za závěsy, bude se nám tu lépe hovořit.“

O hovoru však napřed nemohla být ani řeč, protože naše vzájemné laskání nás uneslo do takového vytržení, které vylučuje jasná slova.

Když jsme se potom vrátili z ráje na zem, zeptal jsem se: „Má drahá, vy, která znáte všechno a všechny, co si myslíte o kardinálu Mazarinovi?"

„To nejlepší."

„Chcete tím říci, že to je krásný muž?"

„To je také, ale nestačilo by to, aby si získal mou vážnost. Má spoustu jiných skvělých vlastností, které z něho dělají vzor dvořana."

„Panebože! Mám snad žárlit?"

„Na kardinála? Neposmívejte se! Poslouchajte, co chci říci, a budete přesvědčen. Mazarin je statečný, jak to dokázal u Casale. Je pracovitý nejméně tak jako Richelieu. Má ducha, a to ducha pronikavého. Je ve svých záměrech vytrvalý a v nejchoulostivějších otázkách nalézá vždycky nejdůmyslnější řešení. Protože je Ital, i když srdcem Francouz, nemá naštěstí žádné příbuzenské svazky s nejvyšší šlechtou tohoto království. Vyhýbá se spiknutím. Nepatří k žádnému táboru, což mu dovolovalo sloužit králi a Richelieuovi a pouze jim. Zamiloval se ve vši cti do královny a připoutal si ji nesčíslnými dárky, přiváženými z Itálie: jsou to rukavičky, vějíře, toaletní vody a voňavky, které královna nade vše miluje. A krom toho je samozřejmě vybraně zdvořilý. Vyhýbá se všemu, co by se mohlo zvrhnout v hádku. Ba víc než to, snadno promíjí nevhodné chování a odzbrojuje své nepřátele mírností a shovívavostí."

„Kladu si otázku, drahá přítelkyně, je-li v nepokojích, které se chystají, shovívavost ten nejlepší způsob, jak se postavit těm nepokrytým buřičům, kteří nám budou dělat těžkosti. Nezapomínejte, prosím, že jestli se tohle království nerozpadlo vlivem všech úkladů a spiknutí, musíme to připsat Richelieuově přísnosti a nesmlouvavé králově spravedlnosti. A velmi pochybuji, že by mírnost byla nejlepší odpovědí na nepokoje, které kvasí a vírou kolem regentky."

„A jejího milovaného ministra," dodala ještě kněžna.

„Milovaného? Co mi tu povídáte, drahá přítelkyně?"

„Dozvěděla jsem se, že když královna opustila Louvre a odstěhovala se do kardinálského paláce, přidělila Mazarinovi byt sousedící s jejím."

„Není to jen přirozené, že královna, polekaná svou novou úlohou, chce mít svého nejlepšího rádce nablízku?"

„A druhá poznámka," pokračovala kněžna. „Když v říjnu Mazarin onemocněl, královna projevila nesmírnou úzkost a navštěvovala ho několikrát za den, často i plačíc."

„A znovu: což to není přirozené? Obávala se, že přijde o svého moudrého rádce!"

„Naše dvorská společnost to vidí docela jinak."

„Naše dvorská společnost to vidí na své úrovni, má drahá, to znamená hodně nízko. Skutečnost je taková, že je-li konečná Mazarinova ctižádost stát se papežem, nebude tak pošetilý, aby svou kardinálskou důstojnost pošpinil nějakou pohoršlivou pletkou."

„Takže nic milostného?"

„Kdeže, ale z té i oné strany nejčistší něžná přichylnost."

KAPITOLA DVANÁCTÁ

„Na slovíčko prosím, pane.“

„Rád vás slyším, spanilá čtenářko, ale trochu mne udivujete. Sotva jsem stačil ořezat si brk a nabrousit si mozek na první slovo dvanácté kapitoly, už vás tu zase mám, živou z masa a kostí - to první obalujíc půvabně to druhé -, a chystáte se mi klást vhodné otázky o něčem, co jsem ještě nenapsal.“

„Prosím vás, pane, neposmívejte se mi. Ucítila jsem velmi dobře, jakým žalem vás zdrtila smrt králova a Richelieuova, a přišla jsem, abych vám nad tou nenahraditelnou ztrátou vyslovila soustrast. Také mi neuniklo, že si děláte velké starosti o budoucnost našeho království v obavách, aby se nezačalo rozpadat a drolit, když teď se zřítily dva mocné sloupy podepírající až dosud stát.“

„Tu obavu jsem vskutku měl, ale už ji nemám, protože v této chvíli mají naše armády skvělé úspěchy jak na souši, tak i na moři.“

„Zdá se to překvapující: jak si to vysvětluje?“

„Zřejmě sklízíme dnes plody ze stromů, které zasadil král s Richelieuem. Ludvík přeorganizoval skvěle naši armádu. A Richelieu vytvořil z ničeho naše námořnictvo, vybavil je děly a bretonskými námořníky (obojí nejlepšího druhu) a do čela námořnictva nepostavil žádného z vysokých šlechticů, kteří myslí, že umí všechno od narození, aniž se čemukoli naučili, ale svého nadaného synovce, pana Maillé-Brézé, který dokázal zázraky. Mám vám připomínat ty skvělé úspěchy, jejichž zásluhou jsme dobyli Perpignan? Nu a v srpnu 1643 pan Maillé-Brézé zaplatil vyzbrojení z vlastní kapsy, znovu vyplul na moře a nad španělskou flotilou dobyl skvělé vítězství u Cartageny.“

Španělsko tedy přestalo být vládcem moří. A brzy ztratilo i svou pověst neporazitelné armády na souši.

Slyšte! Slyšte, milá přítelkyně, zprávu o tom úžasném vítězství. Mazarin s královnou se doslechli, že vojsko v Pikardii je v ubohém stavu, i jmenovali do jeho čela Condéa, který vojsko uviděl, za měsíc znovu postavil na nohy a bez průtahů zaútočil na Španěly u Ro-

croi a s armádou aspoň početné slabší pobil ty obávané španělské *tercios*."

„Kdo jsou ti *tercios*, pane?"

„Ve španělštině to znamená pěší pluk. Tihle *tercios* byli známí jako nejlepší v celé Evropě. Otec mi vyprávěl, že se Jindřich IV. jednoho dne před bitvou se Španěly vyjádřil takto: ‚O jejich jezdeckvím si nic dobrého nemyslím, ale jejich pěchoty se naopak bojím.‘ Jak bych byl rád u toho a slyšel Jindřicha IV., jak s tím svým béarnským přízvukem říká ‚těch se bojím...‘"

„Rocroi bylo tedy veliké vítězství?"

„Nesmírné! Condé se stal hrdinou království, a protože byl ctižádostivý a hrabivý, okamžitě toho využil a požádal královnu o vrchní velení nad námořnictvem."

„Voják se chtěl stát námořníkem..."

„Moře mu bylo lhostejné! Avšak ze všech vysokých funkcí našeho království bylo vrchní velení nad námořnictvem zdaleka nejvýnosnější: veliké bohatství plynulo už jen z lovení vraků."

„A co královna, když stála před tímto požadavkem?"

„Byla tím vyvedená z míry a radila se s Mazarinem, který soudil, že dát námořnictvo tomuhle nesmírnému ctižádostivci znamená propůjčit mu příliš bohatství a příliš moci. Nebude však snadné dát přednost někomu jinému před hrdinou od Rocroi."

A tady znovu pomohla italská mazanost, *finezza italiana*. Královna rozhodla, že titul, funkci a peníze velení námořnictva přidělí sama sobě. Bylo to dobře vymyšlené a dvorští posměváčkové se hodně nasmáli, zvláště když se vědělo, že královna nemůže vstoupit na loď, třeba říční, aniž dostane mořskou nemoc. Na tom ale nezáleží, usoudili námořníci. Velitel námořnictva jmenuje admirály, ale sám třeba loď ani nevidí. Naši dobří dvorští klevetníci, bohužel, však šli dál. Ačkoliv naše peněžní těžkosti jasně zavinila předlouhá válka se Španělskem a s Rakouskem, tvrdili, že království přivádí na mizinu regentka, a to slavnostmi, které pořádá. Z klepů se zrodilo dvorské spiknutí, a aby spiknutí nabylo na významu, musí mít nějakou hlavu. Stal se jí vévoda z Beaufortu, nemanželský vnuk Jindřicha IV., neboť královská krev mu mezi velmoži zajistila mimořádné postavení.

Vévoda z Beaufortu se mohl chlubit mnohými tělesnými přednostmi, byl vysoký, statný, obdivovaný pro bohatý vlas nejkrásnějšího zlatého odstínu. Měl i mnohá nadání, aspoň ta, jaká obdivuje vysoká šlechta. Vynikal ve hře s míčem a pálkou, v šermu a v lovu, pěkně tančil. Nadání a úspěchy mu stoupaly do hlavy. Věřil, že je předurčen

pro nejvyšší postavení, a předsevzal si, že se přiblíží královně, svede ji a bude s ní sdílet moc.

Svedení se nepovedlo, zvláště když se ten tulpas k Anně Rakouské přiblížil ve chvíli, kdy se koupala, což měla za neomalenost, která se jí vůbec nelíbila. Aby se toho neodbytného žadatele zbavili, Mazarina napadlo, že mu udělí titul vrchního podkoního, což by tomu ješitovi mělo vyhovovat, protože by byl titulován pane vrchní jako Cinq-Mars. Beaufortovi se však ta funkce zdála pod jeho úrovní, i pyšně ji odmítl v představě, zeje hoden nějaké lepší. Čekal, a když žádná lepší funkce nešla, požádal královnu o tu, kterou předtím nechtěl. Tentokrát se však královna rozzlobila, hlas jí vyletěl do pronikavých výšek a odmítla dát tomu prostopášníkovi jakoukoli funkci.

Tahle urážka se našeho velikána dotkla na nejcitlivějším místě a okamžitě se jal snovat pomstu přiměřenou své hlouposti. Shromáždí kolem sebe nespokojence a ve vhodném okamžiku kardinála Mazarina zabije, protože to určitě vinou tohoto neblahého Taliána mu královna odmítla vysoké postavení, na které měl nárok díky svému původu i svému nadání.

Jak se však dalo očekávat, snoval své spiknutí příliš pomalu a s příliš mnoha spiklenci. Od té doby, co chodím ke dvoru, zažil jsem jen jediné spiknutí, které dosáhlo svého cíle: to, které skončilo smrtí hanebného Conciniho. A jeho úspěch byl bezesporu dán malým počtem zasvěcených a tím, že než přešli k činu, stačilo jim dvakrát třikrát se sejít.

U podobných podniků záleží hlavně na utajení a na rychlosti. Beaufort však dělal právě naopak. Snažil se pro svou věc získat co nejvíce lidí, takže když takto zmnožil spiklence a jejich schůzky, nutně přestal jeho záměr být tajemstvím. Došlo to tak daleko, že i naše dvorské fify, když pozorovaly vážné tváře spiklenců a jejich tajemné porady, začaly si z nich dělat šprýmy a přezdívaly jim pánové *důležití*.

A Beaufort při svém nedostatku soudnosti udělal další vážnou chybu. Přijal do okruhu spiklenců i vévodkyni z Chevreuse, která byla celému světu známá jako královna všech intrikánů, takže Ludvík XIII. i Richelieu by ji byli rádi vydali katovu meči nebýt toho, že byla žena; aspoň ji ale vypověděli. Vévodkyně z Chevreuse vskutku neměla ani stud, ani svědomí. Neváhala zneužít svých půvabů, aby králova ministra odvrátila od jeho povinností vůči králi. Nakonec ji král s Richelieuem vyhostili do vzdáleného zastrčeného kouta, kde byla střežena dnem i nocí. Naneštěstí když Ludvík XIII. zemřel, povolala ji Anna Rakouská zpět ke dvoru, protože ji měla moc ráda pro její veselí

a nevázanost v milostných vzpomínkách; a jakmile se ocitla znovu u dvora, vrhla se po hlavě do další intriky, v níž mohla všechno ztratit a nic získat.

Pan z Beaufortu však nesnoval své spiknutí *důležitých* pro krásné oči paní Chevreuse, ale kvůli jiné dámě: kvůli vévodkyni z Montbazonu, která patřila k nejbližšímu okruhu královny. Byla to dáma krásná jako sama láska. Ale ten vzhled byl klamný: jazyk měla jako zmije. Bůhví proč nenáviděla kněžnu z Condé, o níž dnes a denně šířila proudy pomluv, což nakonec královnu omrzelo a zmijsi ode dvora vyhnala. A tentokrát se Beaufort rozhodl zabít Mazarina, který se provinil nejen tím, že byl Ital, ale i - jak se říkalo u dvora - velmi blízký královnin přítel. Čtenář si jistě pamatuje, že Beaufortova mysl byla nadmíru jednoduchá a dokázala pojmout jen nejprostší myšlenky. V tomto případě uvažoval následovně: „Královna vyhnala mou milenku, já královně zabiju jejího oblíbence.”

Mazarin mi celý příběh tohoto spiknutí vyprávěl čtvrtého září 1643 ve svém novém obydlí, které už nebylo v Louvru, ale v paláci kardinála Richelieu; ten palác si Anna Rakouská vybrala jako své pařížské sídlo, protože to byl palác novější, přepychovější a veselejší než Louvre. Kněžna z Guéméné, která patřila rovněž k důvěrnému okruhu královny, dostala naštěstí i tady jako v Louvru svůj pokoj, takže jsem ji mohl navštívit, kdykoliv jsem šel za Mazarinem.

Toho čtvrtého září mne Mazarin přijal jako vždy se svou *gentilezza italiana* a vykládal mi o Beaufortově spiknutí, což mne udivilo, ale ještě víc jsem užasl nad tím, co řekl pak:

„A víte, vévodo, od koho jsem se dozvěděl o spiknutí, které mělo ukončit můj pozemský život?” uzavřel Mazarin.

„To netuším, monseigneur.”

„Od komorné ze služebnictva vévodkyně z Montbazonu, která zřejmě dala přednost tomu sloužit koruně než své veliteli. Podle toho, co ta brebentilka povídala, vás velice dobře zná a zná též pana z Guronu a kanovníka Fogacera. Je to pravda, nebo se jen tak chlubí?”

„Je to pravda.”

„A jak se jmenuje?”

„Zocoliová.”

„Ano, to je ona,” kývl Mazarin spokojeně. „A co že je zač ta Zocoliová?”

„Patřila ke špehům kardinála Richelieu a byla jednou z nejlepších. Pan z Guronu, Fogacer a já jsme byli spojky. Vlastně byly spojky dvě, ne jedna. Zvědové vyspali, co zvěděli, ve zpovědnici kanovníka Fo-

gacera a Fogacer nám jejich důvěrnosti, které nebyly nikterak církevního rázu, zase opakoval."

„Tohle asi není z hlediska církve nejsprávnější, ovšem není to přímo svatokrádež," poznamenal Mazarin. „Ale bylo to velice užitečné království."

Jinými slovy kardinál to neschvaloval, ale ministr nám za ten čin blahopřál.

„Smím se vás na něco zeptat, monseigneur?"

„Prosím, ptejte se."

„Napadlo mě, že bychom tu sít' zvědů, která se po smrti kardinála Richelieua rozpadla, mohli začít budovat znovu pomocí té Zocoliové."

„Jestli to vidíte takhle, pak je to i moje představa," řekl Mazarin s přívětivým úsměvem. „Snažte se s panem z Guronu je všechny najít a do deseti dnů mi ohlásit, jak jste pokročili."

Deset dní! pomyslel jsem si. Porovnával jsem ho s Richelieuem: lžíce medu vydá víc než sud octa, ale nevěřme vnějšímu zdání, nároky byly stejné a med stejně pánovitý jako ocet.

Nato mi Mazarin naznačil něco o vážných změnách u dvora; věřil jsem však, že jde o pouhé stěhování, a tak jsem si s tím nelámал hlavu.

Myslel jsem na to, že než z paláce odejdu, navštívím ještě kněžnu z Guéméné. Našel jsem ji jako vždy půvabně rozloženou na loži v ranních nedbalkách (nikoli nedbalých, ale promyšleně zdobných). Co mne však udivilo, kněžna nesnila, ale četla. A jakou knihu, neuhodli byste! *Rozpravu o metodě René Descartesa.*

Sotva jsem svlékl šaty a připojil se k ní v loži, odložila Descartesa na noční stůl a jako obvykle byly následující minuty pro rozumný rozhovor ztraceny. Ostatně přece sám Descartes, když byl při obléhání La Rochelle, měl s sebou ve svém malém domku mimo knih, per, inkoustu a rukopisu roztomilou holčinu, která ho zásobovala potravinami, pekla mu jeho pečeni, stlala mu postel a s ním společně ji pak zas rozházela. Je to důkaz, že Descartes byl nejen filozof, ale i moudrý člověk.

„Prosím vás, přáteli," řekla kněžna z Guéméné, „hlavně mi neříkejte: ‚Copak, madame, vy, žena, čtete Descartesa? ... Jste si jistá, že vám na to stačí mozek?'"

„Ne, má drahá, nic podobného neřeknu. Ženy se od mužů neliší mozkiem, ale rozkošným tělíčkem."

„Je to sice pravda, ale prosím vás, nemluvte v množném čísle. Cítím to jako urážku."

„Je samozřejmé, že když jsem říkal ženy, měl jsem na mysli jediné vás.“

Sotva jsem tu lichotnou větu vypustil z úst, ucítil jsem něco jako výčitku, ježto mi připadala nespravedlivá ke Kateřině.

„Odpusťte, příteli, že jsem tak přecitlivělá, jsem však celá pryč z toho, co jsem slyšela, že se chystá.“

„A co se chystá?“

„Mazarin prý tvrdě postihl spiknutí *důležitých*.“

„Jak to? Právě přicházím ode dvora a nikdo mi neřekl ani slovo. Mazarin sice cosi naznačil, já však nic nepochopil, protože jsem byl myslí cele upjat k tomu, že vás navštívím. Co se tedy stalo?“

„Celý dvůr je vyděšený, protože i ti, co se ke spiklencům nedali, ale měli k nim sympatie, mají strach, aby se na to nepřišlo.“

„A kdo byl postižen nejvíce?“

„Skoro všichni a tvrdě. Vévoda z Beaufortu byl zatčen a uvězněn ve vincenneské věži. Montrésor je v Bastile. Le Châtre přišel o funkci vrchního velitele Švejcara. Vendôme a jeho rodina jsou vypovězeni do svého zámku v Anet. Biskupové, kteří se do toho namočili, musí odjet na svá biskupství a odtud se nehnout. Paní z Chevreuse je znovu vypovězena kamsi do horoucích pekel.“

„Kvůli té bych si hlavu nedělal. Ta určitě najde způsob, jak uprchnout, i kdyby měla svěst jednoho po druhém všechny žoldáky, kteří ji hlídají. Pak se znovu vrátí ke dvoru a od rána do noci se vrhne do nových piklů. Intriky jsou jejím přirozeným živlem. Máchá se v nich jako kachna v louži.“

„A co soudíte o trestech uložených buřičům?“

„Tresty jsou na místě, jsou však příliš mírné. Richelieu by byl Beaufort připravil o zbytek chabého rozumku tak, že by mu dal utít hlavu. Ale tyhle drsné způsoby nevyhovují ani královně, ani Mazarinovi. Královna má příliš měkké srdce a Mazarin nechce odkládat svou italskou přívětivost.“

Tu padl můj pohled na Descartesa, jehož odložila na noční stolek, a zeptal jsem se jí:

„Takže vy, má drahá, čtete Descartesa. Řekla jste to svému zpo-
vědníku?“

„Měla bych?“

„Určitě. Když jste ho četla, určitě vám neuniklo, že Descartes je apoštol metodického pochybování a pravdivé se mu jeví jenom to, co je zcela nesporné.“

„Nu, příteli, já dobře nechápu, co by na této větě mělo být pode-
zřelého.“

„Vy ne. Ale jezuité ano.“
„A kdeže tedy je v tom to čertovo kopýtko?“
„Jestli je pro vás pravdivé jen to, co se jeví zcela nesporné, mohla byste například zapochybovat o zmrtvýchvstání těl.“
„A Descartes o tom zapochyboval?“
„Nic takového neudělal, dal si pozor.“
„Přesto však se stal podezřelým?“
„Musí mít nějaké důvody, že se tak cítí, protože od roku 1629 žije v Holandsku, což je požehnaná země, kde si každý může myslet a říkat, co chce, a nikdo vás proto neznepokojuje!“

* * *

Na druhý den, sotva se rozednilo, jsem si povolal svého poslíčka.
„Mám mu zase dát kus namazaného chleba, monseigneur?“ zeptala se mé zotra Marietta. „Kam bych přišla, kdyby pokaždé co třeba nějaká komorná ustele postel, chtěla po mne chléb s máslem? Panebože, jsem tu od mazání chlebů, nebo tu dělám kuchařku?“

„Jsi tu kuchařkou, Marietto,“ poklepal jsem jí dlaní na rameno, což jsem mohl udělat jen díky jejímu věku, protože takové přátelské gesto by mi na mladším rameni u Kateřiny neprošlo.

A ještě jsem dodal: „Otec měl dobrý nápad, že si tě vybral, a já zas, že jsem si tě tu nechal.“ Na to jsem rychle odešel, protože pokaždé, když jsem se zmínil o otci, tekly jí po tvářích slzy jako hrachy.

Náš Krajíček byl šťastný, že se v jasném, suchém a nemrazivém dni proběhne po Paříži, protože se rád ukazoval v livreji s mým erbem a v doprovodu dvou mých Švejcara; po všech děvčatech, která cestou potkal, házel pyšným, svůdným a vyzývavým očkem. Nadto měl osoby, které měl ke mně pozvat na oběd, velice rád: šlo o Fogacera a jeho malého klerika, o pana z Guronu a jeho Zocoliovou.

Přijeli všichni v jednom kočáře, což přívětivě zařídil pan Guron, ale až o půl jedné; to zpoždění zavinily zácpy v pařížských ulicích, za což mohou jednak úzké pařížské uličky, hlavně však nesnášenlivá povaha kočích, kteří se divoce a dlouze dovedou hádat s jinými kočími pro nic za nic.

Sotva náš *maggiordomo* vpustil návštěvu dovnitř, přijala Kateřina hosty s vlídnou vřelostí. Všecko se však pokazilo, když uviděla Zocoliovou. Když *maggiordomo* rozesazoval hosty ke stolu, vzala si mě stranou a s blesky v oku a chvějícím se hlasem se mne ptala, co v našem domě a u jejího stolu dělá tahle coura! tahle hampejznice! tahle harapanna! ta helmbrechtnice! Vší silou jsem ji sevřel do náručí a zavřel jí ústa prudkým políbením, a když se trošku upokojila, za-

šeptal jsem jí do ucha: „Kočičko moje, je pravda, že ta osoba není zcela ctnostná, jenže v jejím řemesle by se ctnost ani nehodila, protože ona je zvěd, čmuchalka a ve svém obtížném a nebezpečném povolání je vynikající. Prokázala Richelieuovi neocenitelné služby, když zesnulá královna matka usilovala o jeho zničení. A pokud jde o pana z Guronu, o Fogacera a o mne, my ji známe dobře a na Mazarinův rozkaz ji musíme požádat o pomoc. A k prvnímu setkání musí dojít ve vší diskrétnosti, to znamená u jednoho z nás. Ale pan z Guronu nemá kuchaře, Fogacer nebydlí ve svém, ale je až hříšně rozmazlován sestřičkami z řádu salesiánek, z čehož vyplývá, že to diskrétní setkání se nemohlo konat jinde než u nás. A řekněte si, že když tu paní přijmete u nás, připojujete se tím k činu ve prospěch království a prokazujete tím službu mladému králi i regentce.“

Vložil jsem do svých úst co nejvíc vřelosti a podle toho, jak ji má Kateřina přijala, jsem pochopil, že se smířila s tím (aniž se sebestěně omluvila, což nepatřilo k její filozofii), že „tu osobu“, což už byl veliký pokrok proti „hampejznicí“, snese u stolu a že nebude mezi ní a ostatními hosty dělat rozdíl.

Přítomnost lokajů, kteří nás obsluhovali, nás nutila být u stolu zticha, a teprve když bylo po jídle, Kateřina se odporoučela a my ostatní se stáhli do mé pracovny, jsme začali hovořit o důvodu, proč jsme se sešli.

„Klárko...” obrátil jsem se k Zocoliové, která se ráda dávala oslo-
vovat křestním jménem, protože jméno přejaté od manžela se jí vůbec nelíbilo, nosila je však stále, i když se nakonec rozešli proto, že ona měla příliš ráda muže - a on také.

A jelikož všichni dále mlčeli, přišla nám na pomoc sama Zocolio-
vá a ozvala se:

„Chcete se mne patrně zeptat, monseigneur, jak k tomu došlo, že jsem se stala špehem.“

„Díky, milá přítelkyně. Pokračuj, Klárko. Řekni nám rovnou, jak to bylo.“

Narodila se na dlažbě velkoměsta, měla rychlou mluvu a ostrý pa-
řížský přízvuk, který mě vždycky dráždil. A nadto byla výmluvná a měla živé reakce někdy na hranici drzosti, aniž ovšem byla zlá, protože měla v srdci zakotvenou lásku k bližnímu.

„V té době,“ začala Zocoliová, „jsem sloužila jako komorná u jed-
noho vysokého šlechtice, který byl velice nepřátelsky naladěný vůči
panu kardinálovi. A jednou při zpovědi jsem jeho slova opakovala
svému zpovědníkovi a ten mi navrhl, abych slova svého pána opako-

vála panu kardinálovi, jestli ovšem chci, a také jména těch, co se s ním tajně scházejí. Za tuhle práci, která mi připadala velice prostá a kterou bych byla udělala i zdarma, mi zpovědník navrhl pět sou za den."

Jistě, čtenáři, nepochybujete o tom, kdo tím zpovědníkem byl.

„Pět sou za den! To je pěkné!" poznamenal pan z Guronu a oběma rukama si lehce bubnoval na břicho (o něž velice pečoval). „Ale pět sou za den je právě žold vojáka."

„My ale jsme vojáci," opáčila Zocoliová živě. „A máme své zbraně právě tak jako vojáci: uši, abychom slyšeli a jazyk, abychom to sdělili dál. Což je také spojeno s nebezpečím."

„A u koho pracujete teď?" zeptal se pan z Guronu.

„Myslím, pane hrabě, že vaše otázka není v této chvíli vhodná," ozval se živě Fogacer. „Odpověď dostaneme, až sepišeme hlášení, protože tady pan vévoda z Orbieu nebo vyje máte sepsat a odevzdat Jejím Veličenstvu."

Jak vidno, všechno se vždycky zatajit nedá. Fogacer zatajil jméno sledovaného, současně však prozradil, že ten, kdo zprávy shromažďuje a špehy řídí, je on sám. Pokud jde o toho, kdo byl sledován, znal jsem ho ještě dřív, než mi Zocoliová pošeptala jeho jméno. Šlo o pana z Mesmesu, člena soudního dvora, který ještě za života Ludvíka XIII. se už podvkráte pokusil zasahovat do královské moci a Jeho Veličenstvo ho za to tvrdě pokáralo. Je jasné, že i tentokrát vedl válku téměř neskrývanou proti královské moci s úmyslem na té moci se podílet.

* * *

„Něčemu se tu podivuji, pane. Mluvíte o ženách špionkách, ne však o mužích. Předpokládám, že k téhle nízké, nechvalné činnosti využívala královská moc i muže."

„Dovolte, madame, abych vás opravil. Činnost sloužící zájmům krále nemůže být nikdy pokládána za nízkou."

„Tak mi prosím, pane, vysvětlete, proč je dnes v tomto království taková tíseň a tolik trampot."

„Protože válka tak dlouhá, která ostatně trvá dodnes, vyžadovala a vyžaduje mnoho zlata, takže daně a berně dopadají na lidi vahou větší, než ji mohou unést ti, co je platí."

„Co jsou to berně?"

„To je nejtěžší z daní."

„A jak se liší od daní?"

„Berníci jsou ti, co králi dali závdkem určitý obnos a pak ho sami vymáhají od lidí za určitou provizi pro sebe."

„A co to jsou daně spotřební?"

„To jsou peníze navíc, které si král žádá pro sebe od kohokoli, kdo cokoli kupuje. Nejvíc nenáviděná ze všech je tak zvaná solná daň, protože král se prohlásil za majitele vši soli v tomto království. Ale nejenže sůl musíme kupovat od krále, ale musíme jí koupit určité množství, ať chceme nebo nechceme.“

„To je ale nespravedlivé.“

„Ještě nespravedlivější je však způsob vybírání daní. Neplatí je ani šlechta, ani členové parlamentu, ani biskupové, ani královští důstojníci. Biskupové musí odevzdávat ‚dobrovolný dar‘, mají však právo dohadovat se o jeho výši a tím si to pro sebe usnadňují. Jsou také celá města, takzvaně svobodná, to znamená osvobozená od daní. Když to vezmeme kolem a kolem, dojdeme k té nemožné nespravedlnosti, že daně platí jen ti nejchudší, hlavně zemědělci; a z toho pak vznikají rebelie, například povstání bosáků v Garonne anebo tak zvaná vzpoura křupanů v Provincii; ty byly okamžitě utopeny v krvi vojáků našeho křesťanského krále.“

„A kdo ty daně a berně vybírá?“

„Nu právě ti berníci. Pro krále to má velikou výhodu: dostane od nich významný obnos a oni se pak odškodní berněmi, dávkami a daněmi. Ale když už jsou u toho vybírání, mají snahu plést si vlastní peněženku s penězi královskými. Zkrátka se to klepalo všelijak, když tu jeden nově příchozí, Particelli, generální berní inspektor, dostal směšný nápad, že vytáhne peníze i z bohatých.“

„A proč směšný?“

„Protože bohatí, právě protože jsou bohatí, mají všechny možnosti se bránit.“

„A co udělal Particelli?“

„Vyhrabal nařízení staré sto let, nikdy však neodvolané, podle něhož je zakázáno stavět domy mimo městská opevnění. Ale ten edikt nebyl nikdy doopravdy uplatněn, jak se to ve Francii často stává. Particelli si tedy na ten výměr vzpomněl a uložil majitelům těch domů daň padesáti sou za čtvereční sáh.* Nu a v těchto předměstích měli domy mnozí členové soudního dvora nebo tam měli propachtované usedlosti. Panebože! Chudák Particelli! Dotknout se soudců! Od kterých by nadto nikdo nebyl čekal, že budou zákon porušovat, místo aby dbali na jeho uplatnění. A to právě činili! Popuzovali lid, aby se bouřil, a tak dosáhli, že chudí bránili bohaté. Regentka zprvu dvě tři hlavy vzpoury vypověděla, ale skoro vzápětí je povolala zpátky a *edikt*

* Sáh se rovná dvěma metřům.

sáhu byl jednou provždy pohřben a zašel přirozenou smrtí. Nu, milá přítelkyně, co si o tom myslíte?"

„*Primo*, že Francie má slabou vládu, a *secundo*, že Francouzi jsou od přírody odpůrci jakékoli autority. Je tedy nebezpečné, když se bouří, vzdávat se opravného prostředku Baštily nebo popravičního špalku."

„Vaše slova jsou tvrdá, milá přítelkyně, jsou to však slova zlatá. Ach, Richelieu! Richelieu! Škoda, že už není mezi námi!"

* * *

Na druhý den, když jsem Mazarinovi podal hlášení o svém rozhovoru s Guronem a Fogacerem o špiónkách, nechtěl jsem, ač už bylo pozdě, odejít z královského paláce, aniž jsem navštívil kněžnu z Guéméné. Ke svému překvapení jsem ji však zastihl rozčuchanou, vztekou a téměř v slzách.

„Má milá! Má drahá!" sevěl jsem ji do náručí a zeptal se: „Co se děje? Proč ten nárek?"

„Protože mám vztek! Královna dnes večer pořádá veliký ples a můj zpovědník mi zakazuje se plesu účastnit, protože jsem dnes ráno byla u přijímání."

„Zatraceně! A kdože je ten zpovědník?"

„Je to abbé ze Saint-Cyran."

„Saint-Cyran! Panebože! Ale vždyť ten je po Bérullově smrti hlavou francouzských pobožníků! Který čert vám nakukal vybrat si právě jeho? Je ještě španělštější než Filip IV. a katoličtější než papež. Richelieu ho držel nějaký čas zavřeného ve Vincennes, protože veřejně odsuzoval králova protestantská spojení. Saint-Cyran! To je člověk se šílenou ctižádostí, který chce podle svého omezeného, fanatického pojetí všechna francouzská svědomí vrátit na správnou cestu. Naštěstí pro vás je dost nemocný a Fogacer, který ho léčí, předpovídá, že není daleko den, kdy okusí věčné blaženství."

„Je to pravda? Panebože! To jste mne opravdu potěšil!"

Tomu jsem se zasmál. „Madame! Říkáte potěšil? Rozplakat se radostí, protože váš zpovědník umírá! Doufám, že se za něj budete denně modlit, protože pak už vám nebude moci ublížit."

„Pomodlím se za něj," slíbila vážně.

Ta vážnost mě dílem rozveselila a dílem dojala, i vzal jsem ji do náručí a byl bych šel ještě dál, nebýt toho, že mi pošeptala do ucha, že je v ženském stavu, který to znemožňuje.

„Tak dobře. Pohovořme si. A především o vás. Doufám, že toho Saint-Cyran, který by se mohl výstižněji jmenovat Tyran, neposlechnete, když chce řídit všechna svědomí, ať už sám nějaké má, či nemá."

„Ale co udělám s tím plesem?" zeptala se s jistou úzkostí.

„Ale u všech svatých, jen tam běžte, madame! V žádných náboženských knihách, v misálech ani v rozhodnutích koncilu nic nestojí o tom, že by se v den svatého přijímání nemělo tančit. Nesmíte podléhat tyranii toho šibala, který se mstí za svou vnucenou cudnost na všech ženách."

„Jenže se říká, že tanec je jen nápodobou milování," namítla paní z Guéméné.

„A co by byl tanec jiného? A v čem je provinění napodobovat gesta lásky, když se doopravdy nemilujete? A jak snést, aby vám mnich zbavený vši mužnosti tyranicky zakazoval tanec, četbu románů či divadlo proto, že se tam mluví o slastech, kterých se dobrovolně odřekl? A není to dobrovolné odřeknutí se - to musím ještě dodat - vážnou urážkou Stvořitele, protože se otáčí zády k Evě, kterou Stvořitel pro nás udělal? A krom toho, madame, se všeobecně ví, že máte u dvora velice blízko ke královně, a nemyslíte, že to bude vážná urážka, když se neobjevíte na plesu, který pořádá pro své přátele?"

Myslím, že jsem ji přesvědčil, ale z obyčejné ženské pýchy nechtěla říci, jak se rozhodla. A ačkoliv se tvářila, že mé rady nebere na váhu, žádala je ode mne dál.

„Nevím, jak se rozhodnout, pokud jde o pana ze Saint-Cyran. Mám ho nechat, ať si trápí jiná svědomí, a najít si jiného zpovědníka? Ale jak uhodnout, že ten nový bude lepší?"

„V tomto bodě se vám neodvážuji nic radit," řekl jsem.

Po této výhradě jsem samozřejmě učinil pravý opak, ale udělal jsem to co nejjemněji.

„Znám však dámu," pokračoval jsem, „která to vyřešila tak, že se zbavila svého tyranského zpovědníka a nahradila ho jezuitou."

„Jezuitou? Mluví se o nich tak zle!"

„Ale kdo o nich mluví zle? Leda faráři našich farních chrámů, a to proto, že jim z dobrých důvodů odvedli spoustu kajících."

„Znáte mezi těmi jezuity někoho, kdo by mi vyhovoval?"

„Neznám. Ale kanovník a doktor medicíny Fogacer by vám nějakého poradil."

„Kdo to je, ten Fogacer?"

„Dávný přítel, který byl už přítelem mého otce. Člověk velice učený, moudrý a nesmírně příjemný."

„Nemohl by mi posloužit on sám?"

„To nemohl, on už nezpovídá. Stala se z něj teď významná osobnost. Je poradcem apoštolského nuncia."

„A mohla bych ho pozvat k obědu zároveň s vámi a s paní vévodkyní z Orbieu?"

„Beze mne a bez manželky, bude to tak lepší."

„A jací jsou ti jezuitští zpovědníci?"

„Jsou mírní, příjemní a velice taktní, když je správně pohladíte."

„Když je pohladím? Panebože!"

„Nelekejte se, madame! Nejde o to, abyste hladila přímo je, ale jejich peněženku."

„Tak dobře. Byla bych tak šťastná, kdyby už mě netýral ten můj úzkoprsý zpovědník. Takže je rozhodnuto! Večer jdu na ples ke královně. Přijdete také?"

„Kateřina nemá ráda ani plesové sály ani tanec."

„Je velice zbožná?"

„Ne, to není. Jen se obává, aby některá z těch dvorních koketek, které se v krinolínách točí za zvuku opojné hudby, po mně nehodila očkem a neuloupila mi srdce."

„Šlo by opravdu o srdce?"

„Madame! Povědejme si raději o královně. Máte ji ráda?"

„V podrobnostech ne. V celku ano."

„Tohle mi, prosím, upřesněte."

„Je nesmírně náladová, když se rozzlobí, ječí tak vysokým hlasem, až z toho můžete ohluchnout, ale srdce má vřelé. Má cit pro neštěstí druhých i pro jejich štěstí. Třebaže je ve svém vdovství přísně cudná a počestná, lichotky svých dvořanů slyší s nesmírným potěšením. A nade vše zbožňuje svého syna a ten jí to plně oplácí. Sotva se dozví, že se královna probudila, utíká do její ložnice, roztáhne závěsy, vrhne se k ní na postel a tu nebere konce mazlení, hlazení a lísání. A on na ty projevy lásky odpovídá vroucně. Když pak Anna vstane z postele, aby se od hlavy k patě umyla, on je při tom a pozoruje ji, obklopen fešnými komornými, které mu mezitím myjí obličej, natáčejí vlasy a ochotně si kladou jeho hlavičku mezi prsy. Šťastné děcko, které na rozdíl od otce, vychovávaného nemilující a stále ho ponižující matkou, poznalo dětství tak rozmazlované ženami."

KAPITOLA TŘINÁCTÁ

Když Mazarin nastoupil po Richelieuovi, požádal mne, abych nadále pokračoval v pravidelné návštěvě soudního dvora, což mi příležitostně umožňovalo nikoli snad těm pánům něco poradit, ale vyslechnout, co říkají, a vytyšit, co by asi říkali, kdybych tam nebyl.

Jejich němé nepřátelství vůči mně bylo aspoň v počátcích tak zavilé, až jsem se obával, že mne dají příležitostně zavraždit nějakým lotrem, a proto jsem chodil do parlamentu jen s bezpečným průvodem.

Přece jen však časem názor na mne změnili, protože jsem je nejednou upozornil, že to které jednání by pro ně mohlo být nebezpečné.

Je samozřejmé, že po Richelieuově smrti jsem v jejich očích ztratil na významu, takže se v mé přítomnosti vůbec neostýchali šprýmovat o regentce a jejím ministroví; na malého krále si však ještě netroufali.

Ctižádosti těch pánů se ani o chlup nezměnily. Za života Ludvíka XIII. se bez ustání snažili přisvojit si aspoň částku královské moci a za ty pokusy byli podvakerat Ludvíkem XIII. tvrdě pokáráni. Dnes se snažili o totéž s větší sebejistotou, ne-li s větší domýšlivostí, protože jim stoupily do hlavy úspěchy anglického parlamentu v boji proti Karlu I., a vzpínali se jako divocí koně. Kolik jen špinavých a zlých slov pronesli tihle lidé zákona šepem proti regentství, proti Mazarinovi a proti Particellimu, novému správci královských financí.

Válka, ten veliký žrout peněz, vyprázdnila královskou pokladnu a královna se všemi způsoby snažila znovu ji naplnit, což se nemohlo stát jinak než vypsáním nových daní. Naši soudcové nedbali o cíl, k němuž to směřuje, ani o válku na našich hranicích. Zdálo se jim jednodušší kritizovat prostředky, jimiž se Particelli snažil vybědnout z tísně. Tito moudří muži zákona věděli, jak jsou nové daně lidem nenáviděné, i opírali se o lid s tím, že to je síla, která by jim příležitostně mohla posloužit.

Mezi zoufalými pokusy Particelliho tu uvedu jen jeden - nové zatížení takzvané Pauletta.

* * *

„Co je to za dívčinu, pane, a co dělá tady mezi vážnými peněžními otázkami?"

„Věc je velmi složitá, spanilá čtenářko, a budu potřebovat celou vaši bystrost, abych vše vysvětlil těm, co mne čtou. Věc se má takto: Pauletta není, jak by se mohlo zdát, jakási dívčina. Je to zákon, a to zákon tuze nepřijemný. Byl vymyšlen člověkem jménem Paulet, který byl na svůj vynález tuze pyšný, a tak ho po sobě pojmenoval. O co tu šlo: úředník, majitel nějaké funkce či úřadu, může, tuší-li svou blízkou smrt, odkázat svůj úřad synovi, avšak předtím musí zaplatit tuto daň zvanou Pauletta, o jejíž výši se znovu jedná každých devět let. A odkaz byl právoplatný jen tehdy, kdy zůstavitel svůj odkaz přežil o čtyřicet dní."

„Jaký je tohle zbytečně složitý předpis! A jakou to má pro krále výhodu?"

„Velikou. Jestli zůstavitel umře dřív, než uplyne čtyřicet dní, je jeho syn vyděděn ve prospěch krále, a ten může úřad prodat znovu komu chce a kdykoli chce."

„A co učinil váš Particelli, aby to podivné nařízení zlepšil či ještě pohoršil?"

„Bohužel je ještě zhoršil! Když se o něm roku 1648 jednalo znovu, stanovil výši poplatku na čtyřnásobek ročního příjmu úředníka."

„Čtyřnásobek ročního platu! Přidal tedy k nespravedlnosti křivdu! Vždyť je to neslýchané vysoký obnos!"

„To vskutku je. A proto královna, očekávajíc křik a skřípění zubů, vyňala z toho předpisu soudní dvůr. Jediní, na koho to dopadlo, byla Berní komora a Nejvyšší účetní komora. Naneštěstí ten trik nevyšel. Nejenomže se soudní dvůr za ně postavil, ale šel ještě o hodně, o moc dál: třináctého května 1648 po poradě s postiženými vyšel jeho výnos, nazvaný výnos o jednotě, v němž bylo rozhodnuto, že soudní dvůr a výše jmenované komory splynou v jeden celek.

Tohle rozhodnutí bylo cosi revolučního. Znamenalo to jakousi republiku uprostřed monarchie. Znamenalo to přímý zásah do královské moci, stejně jako to udělal parlament anglický. Ve skutečnosti je tahle vzpoura soudců a radů proti královské moci prvním dějstvím nebezpečného, smutně proslulého jevu, kterému se říkalo Fronda.

„Fronda? Proč právě Fronda?"

„Fronda se říkalo praku, kterým se uličníci sestřelovali kamením v příkopech hlavního města. Slovo fronda, zdánlivě neškodné a zmírňující, skrývá však skutečnost vážně ohrožující regentku a mladého krále."

Anna Rakouská a Mazarin se silně znepokojili. Soudní dvůr, daňové komory, účetní komora i velká rada se před jejich očima spojily proti královské moci.

Vznikla pak otázka, kdo se odváží oznámit to parlamentní rozhodnutí královně, zda Mazarin, či jeho soupeř Chavigny. Chavigny, jehož Mazarin nikoli bezdůvodně podezírá, že se účastnil skrytých pletich soudního dvora proti regentce, po úvaze raději mlčí. A je to moudré rozhodnutí, protože hlasování o spojení čtyř vrcholných pařížských komor se dalo zdvižením ruky, mohlo se tedy stát, že některé zvědavé očko si Chavignyho zdvižené ruky všimlo.

„Nu, pánové, poslouchám, co mi řeknete,“ řekla posléze královna, již to váhání popudilo.”

„Vaše Veličenstvo,“ spustil tedy Mazarin, „podle toho, co jsem o té záležitosti slyšel, a jestli se nemýlím, udalo se to takhle; pan Chavigny, který u toho byl, mne laskavě opraví. (Všimni si, čtenáři, té drobné jedovaté špičky!)

Trináctého května 1648 vydal soudní dvůr výnos, jímž se všechny čtyři pařížské komory spojily, aby se postavily proti snižování svých příjmů.”

Po této zprávě padlo veliké ticho a všechny oči se obrátily ke královně, která zrudla a zase zbledla, prudce vstala z postele, jala se pobíhat sem a tam a dala průchod své zlosti. Trvalo jí několik vteřin, než se jí vrátil hlas, a když konečně mohla promluvit, byla její řeč sice plná vzteku, ale jasně vyslovovaná a dokonale souvislá.

„Nevěřím svým uším, pánové,“ řekla královna. „Rozhodnutí těch pánů se rovná urážce majestátu. Znamená to zavádět novou mocnost vedle moci královské. Já ten výnos naprosto odmítám, ježto ho pokládám za tuze škodlivý a obávám se katastrofálních následků této politováníhodné novinky pro království.”

Znovu se v královské komnatě rozhostilo ticho, i obdivoval jsem regentčinu prozíravost a odvalu.

„Chavigny,“ oslovila svého ministra, „sepište prosím, co jsem právě řekla, předložte mi to k podpisu a oznamte to soudnímu dvoru prostřednictvím královského advokáta.”

A co učinil soudní dvůr po obdržení tohoto královského listu? Kličkuje, všecko oddaluje, své rozhodnutí nechce vzít zpátky. Hlasování o něm odložil až na osmého června.

Královna však na parlamentní chytračení není zvyklá. Bylo by asi stačilo opakovat veto s dostatečnou jistotou, kdoví, možná i na měsíc zastavit těm pánům platy. Avšak navzdory důraznému Mazarinovu

naléhání, který doporučuje mírnější opatření, dá regentka bohužel zatknout a uvrhnout do vězení čtyři členy vysoké komory a dva rady daňového dvora. Je však zvláštní, že ušetří soudní dvůr, který však za to neprojeví žádný vděk, prudce se proti jejím opatřením obrátí, postaví se proti královské moci a odhlasuje znovu výnos o spojení komor.

Tu královna požádá členy soudního dvora, aby jí donesli stránky zápisu, kde je toto jejich rozhodnutí zapsáno. Parlamentní poselstvo ví velmi dobře, co chce královna udělat, i odebere se ke dvoru, ale bez zápisu, a ježto jej královna nemůže spálit, aspoň poselstvu řízně vyhubuje, což pokrytci vyslechnou s úctou a s hlavou sklopenou. Regentka je zkrátka žena a ženské vzteky je třeba přetrpět s trpělivostí a zdvořilostí: bylo by však tuze pošetilé připisovat jim sebemenší význam. Je zřejmé, že před nimi nestojí Richelieu.

Věci už zašly příliš daleko. Je zatčen starý člen velké rady Petr Broussel. Jenže Broussel je lidmi velice milován jak ve své čtvrti, tak v celé Paříži. Je to skromný člověk, chodí po ulici pěšky a mluví s každým, kdo ho osloví, a všichni vědí, že se staví proti daním a že je odsuzuje. Když se roznese, že byl zatčen, všechen lid v jeho čtvrti vyjde do ulic a snaží se zabránit kočáru královské gardy, aby ho odvezl. Podařilo se jim vskutku polámat nápravy, dojel však jiný kočár a Broussela prese vše dovezou do vězení. Po té zprávě se zavrou všechny obchody a dílny. Objeví se ozbrojené skupinky, vykřikující: „Nechtě nám našeho otce!“ Brzy zachvátí vření celé město. Tu vyjde na ulici koadjutor páter Gondi, blízký Brousselův přítel, a snaží se lid uklidnit, nepodaří se mu to však. Jakmile skončí, vydá se do královského paláce, ať už z výčitek svědomí, či že chce být hezký na obě strany, a cestou uvidí, že vzbouřenci napínají přes ulici řetězy, aby tam nemohla projít královská kavalerie.

Sotva ho královna přijme, začne Gondi vyprávět, co viděl, ale k jeho velikému překvapení se tomu dvůr začne vysmívat. O nic přece nejde. Je to jen maličké vzbouření. Stačí, aby se ukázal maršál La Meilleraye, a všechno bude zas v pořádku. A proč by se dvořané vůbec lekali? Žijí v bytelném paláci, jehož zdi a okenice jsou pevné. Jsou hlídáni královninou gardou, francouzskými gardami, jízdou maršála La Meilleraye, a bude-li třeba i přímo La Meillerayem. Jestli bude lidové vzbouření trvat déle, přivede je k rozumu zákrok kavalerie. Gondi naléhá: je to vážné. Nejde o žádné malé vzbouření, ale o povstání. Ale Anna Rakouská nechce nic slyšet, zatvrděla ve svém svěhlavém přesvědčení, a náhle se rozzlobí a začne ječet, až jí přeskočí

hlas do fistule: „Povstání je tu pro toho, kdo si představuje, že je povstání vůbec možné. To jsou povídačky pro toho, kdo něco takového chce!”

Jistě si, čtenáři, vzpomínáš, že v předvečer vypuknutí války se vždycky najdou lidé, kteří tomu odmítají věřit. Znamená to asi tolik, že jestli mne taková vyhlídka leká, prostě ji popřu. Tu však zasáhne Mazarin. Aniz se postaví na Gondiho stranu, zaručí se za jeho upřímnost, královna se uklidní, zavře pusy a mlčí, aspoň prozatím, a ostatní přítomní, tj. Gondi, Gaston, Mazarin, Guitaut, Longueville a já, začneme mluvit o vzbouření, aniž jsme si dovolili použít to nenávistné a přitom pravdivé slovo: povstání.

Guitaut, jehož mám rád, protože je to jediný z dvořanů, který vždycky a všude říká to, co pokládá za pravdu, a někdy i dost neomaleně, žádá královnu o dovolení, aby mohl vyslovit svůj názor. Dovolí mu to dost laskavě a Guitaut bez obalu a dost drsně ze sebe vysype: „Nejlepší by bylo vrátit vzbouřencům toho starého šibala Broussela, živého či mrtvého.” Ještě ani nedomluvil a královna zrudla, Gondi letí Guitautovi na pomoc a obratně zvolá:

„Mrtvého ne, to by nebylo od královny ani dost křesťanské, ani dost obezřelé; kdyby se však vrátil živý, mohl by tomu rámusu udělat konec!”

Všimněme si, prosím, že Gondi použil slovo rámus a ne slovo povstání, které, jak si pamatujeme, je královně nepřijemné.

Přesto královna zrudne a vybuchne. Gondiho stihne vzteklym pohledem a vykřikne:

„Pane koadjutore, vy byste býval chtěl, abych Brousselovi dala svobodu. Raději bych ho těmahle rukama uškrtila a vás taky.”

Jsmo z toho zdrceni a nastane ticho, dlouhotrvající, těžké ticho až do chvíle, kdy Mazarin přistoupí ke královně a dlouze jí něco šeptá do ucha. Já v toho sladce vemlouvavého kardinála mám důvěru. Ten by zkontroloval i tygra.

* * *

„Pane, prosím vás, co to je barikáda?”

„Spanilá čtenářko, už podle vaší otázky vidím, že jste velmi mladá. Jste příliš mladá, abyste zažila jakékoli barikády na ulicích.”

„Je to vskutku tak.”

„Vysvětlím vám tedy, že barikáda je vystavěná z velikých sudů, jímž se říká *barrique*, a to k tomu účelu, aby se zahradila cesta či ulice. Netvoří ji ale jen sudy, ale mnoho různorodých, těžkých předmětů. Sudy jsou většinou naplněné hlínou či kamením, aby lépe odolávaly

střelbě. Za barikádou sedí skrčení vzbouřenci, chystající se střít na vojsko, které je chce vzít útokem, a nahoře v oknech sedí tetky, které se zásobily velikými kameny a těmi se hotoví útočníky kamenovat."

„Z toho jsem, pane, pochopila, že pravidelná armáda nemá moc vyhlídek se barikády zmocnit."

„Vyhlídky má, ale musí nasadit těžké zbraně, jako válečné petardy nebo děla. V tom případě by bylo hodně padlých a usmíření královny s lidem by bylo velice nejisté."

„A smím vám, pane, položit další otázku? Když královna řekla: „Pane koadjutore, vy byste býval chtěl, abych osvobodila Broussela, není to chyba?"

„A vy, má milá, se odvažujete obvinít francouzskou královnu, že dělá gramatické chyby?"

„To se ovšem neodvažuji. Zdá se mi však, že by lépe znělo prostší „vy byste chtěl'."

„Nevím a nehodlám o tom diskutovat."

„Nemá královna pro Gondiho nějakou slabost, ve vší počestnosti samozřejmě?"

„Na to vám nedokážu odpovědět. Všecky ženy mají pro Gondiho slabost."

„A má Gondi slabost pro ženské pohlaví?"

„Má milá, měla byste lépe znát pátery. Klerika jim nikdy nebránila, aby běhali za sukněmi."

„A poslední otázka, pane, prosím. O Gondim říkáte, že je koadjutor. Co to znamená?"

„To je kněz, který má za povinnost pomáhat biskupovi v jeho úkolech a který má skoro vždycky jistotu, že po smrti biskupa zasedne na jeho místo."

Když se teď královna rozhodla dát Brousselovi svobodu, místo aby ho vlastníma rukama uškrtila, bylo potřeba někoho, kdo tu zprávu půjde oznámit vzbouřencům, protože i když šlo o zprávu příznivou, posláni nebylo bezpečné, ježto lid nenáviděl vše, co pocházelo ode dvora. Nabídl se k tomu koadjutor Gondi a vyšel oděn prostě v albu s úzkými rukávy a v krátkou pláštěnku. Je pravda, že ho do značné míry chránilo jeho odění a taktéž že štědře žehnal vpravo i vlevo celou cestu městem. Kdo by chtěl zabít kněze ve chvíli, kdy vám žehná, a být pak vyobcován z církve? Krom toho Gondi uměl dbát o svou popularitu. Od března rozdával pařížské chudině třicet šest tisíc dukátů. Lidé si tohle pamatovali, a tak ho nechali chodit po městě a promlouvat k lidu, ale barikády stavěli dál. Gondi zjistil, že jich bude

brzy tisícovka. Jeho poslání se setkávalo jen s nevalným úspěchem. Vytýkali dvoru, že slibuje Brousselův návrat, ale pořád ještě ho nepustili. Pařížané byli vždycky nedůvěřiví ke slibům a přáli si, aby Broussela napřed osvobodili, pak prý se vrátí klid.

Nevím, zda královna chtěla při této příležitosti Pařížany přelstít, udělala však chybu, že slibovala, ale neplnila. Takže Gondi se vrátil do královského paláce a s ním přišly tisícovky lidí, domáhajících se velikým křikem Brousselova osvobození.

A nazítří došlo k novému, velice znepokojujícímu jevu: pařížští měšťané, kteří obvykle lidem pohrdali, ale stejně trpěli nadměrnými daněmi, začali také stavět barikády a ozbrojili se. Hrozilo všeobecné vraždění, a tu jeden ze vzbouřenců poznal kancléře Séguiera, který kvůli řetězům a barikádám musel vystoupit z kočáru a neopatrně se pustil do parlamentu pěšky. Rebel vykřikl hromovým hlasem a oznamoval:

„Hle, tady ten zvrhlík kancléř, který chce zabránit, aby nám vrátili Broussela!“

Ačkoliv to obvinění bylo zcela liché, všichni tomu uvěřili, protože tuze naléhavě potřebovali viníka. A v tom okamžení začal hon na člověka. Naštěstí kancléř u konce s dechem našel útočiště v Luynesově paláci a tam se schoval do skříně, kterou ti krvelační prošťáci, mající více svalů než mozku, neotevřeli, neb je to nenapadlo.

Zklamání, že chudáka Séguiera nemohli zabít, počali vzbouřenci okamžitě loupit všecky ozdůbky, které jim padly pod ruku, zatímco Séguier ve své křehké skrýši se potil strachy a třásl se po celém těle. Dodatečně však Séguier poznamenal, že by měli lepší kořist, kdyby znali cenu věcí, které brali, a těch, které nechali na místě. Čtenář si vzpomene, že ho nazvali zvrhlíkem - i tohle obvinění bylo bezdůvodné. Měl rád ženy, ale docela obyčejně měl rád jen ženy. Tenhle hon na člověka, kdy mohl zahynout muž docela nevinný, mě naplnil obavami o mou vlastní rodinu. Naštěstí se už Mikuláš vrátil do Bourbonkové ulice i se svou ženou Jindřiškou a malými dětmi, poté co se na mém panství Montfort Famaury vyléčil z horeček získaných v Perpignanu. Dalo jim hodně námahy projít pařížskými branami, protože vzbouřenci je stále nechávali zamčené. Královna sice vzbouřencům dobrovolně vydala klíče od Paříže, aby ji nepodezírali, že chce uprchnout a zvednout proti nim královskou armádu, která by je pak obklíčila. Ale královna nebyla pro nic a za nic ženou. Dala sice vzbouřencům klíče od města, ale předem si nechala vyhotovit kopie, které nosila ve dne v noci u sebe. Byl jsem tedy plný starostí o svou rodinu

a nevěděl jsem, jak se rozhodnout. Nechat ji v paláci v Bourbonenské ulici nebylo bezpečné, a snažit se dostat je ven za brány bylo ještě nebezpečnější. Když si totiž ti pánové vyžádali klíče od velkých pařížských bran, zamkli je na dva západy, aby královně zabránili odjet z města a tam proti nim postavit armádu, která by ji pomstila za nesnáze způsobené jejími poddanými a tvrdě je postihla.

Nakonec jsem se rozhodl, že se toho musím dozvědět víc o tom, jak jsou městské brány zavřené a střežené ve dne i v noci, i vyslal jsem k nim svého poslíčka Lazara. Měl dojít sám k nejbližší bráně a nést v ruce načatou láhev mého burgundského vína. Učil jsem ho, jak nejlépe jsem dovedl, komedii, kterou má sehrát, aby získal důvěru strážců bran. Kluk byl komediantem od přírody, a tak se to naučil velmi snadno. Přesto jsem ho viděl odcházet s obavami, aby v něm ti hrubiáni nepoznali špeha a nějak mu neublížili. A upřímně řečeno jsem neprestal být ve strachu, dokud se nevrátil.

Když tedy můj Lazar (čtenář jistě nezapomněl, že si tohle jméno klučina vybral sám v naději, že vstane z mrtvých stejně rychle jako jeho patron, až přijde jeho chvíle) konečně stanul přede mnou, zářil spokojeností, jako by jediným mávnutím meče zabil „sedmecítna d'áblů z hlubin pekelných". Přesto, ač byl tak příjemně vzrušený, nezapomněl na dobré způsoby, a než mi vypověděl, co zažil, pěkně se poklonil s kolenem k zemi.

„Bylo jich pět, monseigneur, seděli na holé zemi, jeden spal a ostatní mastili karty a pili jako duhy. Sotva mne uviděli s lahví, vytrhli mi ji z ruky a bez otálení ji jeden po druhém, vyprázdnil. Potom se mne výhružně ptali, co že tu dělám, a když jsem jim řekl, že jsem jim přinesl víno, aby mi otevřeli bránu, protože bych rád od známého sedláka donesl kousek chleba pro maminku a pro sebe, dali se mi do smíchu.

„Pane jo! Tohle je ten největší t'ulpas ze všech t'ulpasů. Slyšeli jste ho? Za otevření brány jednu flašku! A kdo ví, možná druhou, až se bude vracet! Štípněte mě do zadku, kamarádi, abych věděl, že neležím v rakvi a že se mi to nezdá. Poslouchej dobře, ty malý podělaný trulante: za otevření brány se platí pět dukátů, protože je nás pět, a na zpáteční cestě dalších pět dukátů. A jestli je nemáš, jdi do prdele, a ať ti kyne vévodkyně.'

Nato po mně jeden hodil kamenem a já z obavy, aby mě ti loři neukamenovali jen tak z legrace, jsem jim rychle zmizel z dosahu."

A když Lazar dokončil svůj příběh, ještě se mne zeptal, co znamená „ať ti kyne vévodkyně". O jakou vévodkyni tu jde?

„Upokoj se, Lazare, taková vévodkyně neexistuje. Je to jen způsob pařížské lidové mluvy, sprostý, špinavý a ošklivý, a znamená to, že někoho, kdo ti vadí, posíláš pryč.“

* * *

„Ještě slovíčko prosím, pane! Jak to přijde, že strážci pařížských bran tak ošklivě mluví a jsou tak lační peněz? To snad nejsou ti praví strážci bran?“

„Kdeže, to jsou vzbouřenci, kteří ty pravé strážce násilím zahnali a posadili se na jejich místo.“

„A proč to?“

„Sotva v Paříži nastavěli barikády a přes ulice natáhli řetězy, utekla z města spousta šlechty a bohatých měšťanů, aby se uchýlili na svá venkovská sídla. Vzbouřenci si z toho zprvu dělali legraci, pak ale přišli na to, že ten odliv lidí ničí obchod a ochuzuje ty, kteří z obchodu žijí nebo prostě jen kradou, a tak dali k bránám své lidi, aby tomu útěku zabránili, jenže ti noví strážci se nechali brzy podplácet a přemluvit peněženkami těch cestujících a tak útěk z Paříže pokračoval stejně jako předtím.“

„A proč jste poslal k bránám svého Lazara?“

„Abych se dozvěděl, jak to u bran chodí, ježto jsem měl v plánu brzy poslat Kateřinu, Jindřišku a jejich děti pod ochranou Mikuláše na nějaké bezpečnější místo.“

„A vy byste zůstával tady?“

„S Lazarem, Mariettou, *maggiordomem* a komornými.“

„A potřebujete tolik služebnictva, když jste sám?“

„Mám je snad vyhodit bez krejcaru na ulici doprostřed těch bouří?“

„A jak se Kateřina s dětmi dostane do Montfort l'Amaury?“

„Až vyjdou z Paříže, bude je v nejbližší vesnici čekat nájemný kočár. A Kateřina je dobře vybavena penězi, o to jsem se postaral.“

„Ale bez doprovodu?“

„Ó ne. I o to jsem se postaral. Polovina mých Švejců jede s ní. Ta druhá půle zůstává tady.“

„Aby vás doprovodila, až se vydáte na cestu vy?“

„Toho mě chraň Bůh. Znamenalo by to jen popíchnout vzbouřence.“

„A proč vy zůstáváte tady v samém středu vzbouřenců?“

„Jsem v královských službách a nemohu ji opustit. Až odjedu s královnou, bude na mém služebnictvu, aby ohlíдалo palác.“

„A královna odjede?“

„Určitě. Jak se smířit s tím, že král, její syn, by byl obléhán vlastním lidem ve svém hlavním městě? Vráti se, aby město dobyla zpět, buďte si jistá.“

Na příkladu královny vidím, že ženy jsou lepšími konspirátorkami než muži, ježto konají promyšleněji, opatrněji a jsou mnohem lepšími komediantkami. Královnin útěk byl stanoven na šestého ledna 1649; bylo třeba, aby ten večer u královny probíhal jako jiné večery, klidně a rodinně; ježto byl Večer tříkrálový, královna s oběma syny hrála hru s tříkrálovým koláčem. Bob našla ve svém dílku koláče ona, i posadili jí na hlavu papírovou korunu. Snad vás nepřekvapí, že i tu papírovou korunu nesla královna majestátně.

Po těch hrách šli Ludvík a Filip na královnin příkaz spát. Královna s chutí pojedla druhou večeři a vesele rozmlouvala se svými dámami. Pak po několikerém diskrétním zívnutí, které skryla svými krásnými rukama - prý nejkrásnějšíma rukama na světě, říkali dvořané -, šla spát i královna. Ale to všechno byl klam. Ve dvě hodiny v noci se královna vzbudila, dala vzbudit i syny a rozkázala, aby je oblékli. Chudáčkové spali vstoje, nevěděli, co se děje, a neodvážili se zeptat. Paní z Beauvais, první královnina dvorní dáma, pomáhala těm velikým chlapcům s oblékáním a všiml jsem si, že Ludvíkovi pomáhala s velikou něhou a že chlapec tu něhu s potěšením vnímal, neboť ho už velice zajímalo ženské poprsí, jež u paní z Beauvais se zdálo pěkně pevné a zakulacené, protože královnina dvorní dáma nepatřila k těm, co užívají jakékoli náhražky. Z toho krátkého, leč nikoli nevinného králova pohledu jsem usoudil, že pokud jde o *gentil sesso*, bude Ludvík XTV. víc po dědečkovi než po otci.

Čekali na nás několik kočárů, protože královna doufala, že její nejvěrnější poddaní ji doprovodí. Mušketýr mě dovedl ke kočáru, který byl určen mně, a sešel jsem se v něm s panem z Guronu, s doktorem medicíny kanovníkem Fogacerem a jeho mladým klerikem a posléze, ač by se slušelo uvést ho na místě prvním, kardinálem Mazarinem. Ten choval na klíně bedlivě střeženou schránku potaženou sametem. Fogacer, který vždycky věděl všechno, mi zašeptal do ucha, že schránka je plná drahého kamení, což je platidlo přijímané v celém světě. Z toho bylo patrné, že kardinál se nepouští na moře bez sucharů, jak se říká v Anglii.

KAPITOLA ČTRNÁCTÁ

Noční útěk dvora byl strastiplný vinou velkých lednových mrazů. Po zledovatělých silnicích kola kočárů klouzala. A co horšího, zapomněli vybavit cestující ohřívadly, takže nohy mrzly i v botách vykládaných kožešinou.

A příjezd do zámku Saint-Germain byl ještě svízelnější. Čtenář snad nezapomněl, že královské venkovské zámky nebyly opatřeny nábytkem. Když se králi zachtělo v některém zámku bydlet, dal tam předem dovézt postele, stoly a křesla, které pokládal za potřebné. Za těchto okolností to však nebylo možné, protože takové přípravy by mohly vzbudit podezření Pařížanů a z toho by vyplynula mnohá nebezpečí.

Takže v celém zámku Saint-Germain se našla jen čtyři polní lůžka, zapomenutá tu při posledním pobytu Ludvíka XIII. Na ta vznešená lože měla tedy nárok jen královna, král a pan Mazarin. Ostatní příslušníci dvora se museli spokojit slámou, které bylo v čelednících naštěstí dostatek. Nebylo tu však dřevo, takže krby zely černou studenou prázdnotou.

Nechtělo se mi smířovat s tímhle nepříjemným stavem, aniž bych se pokusil aspoň pro sebe o nápravu, a protože za mým kočárem jel koňmo Mikuláš a vedl mou Acclu za uzdu, vyskočili jsme hned nazítří do sedel a ujížděli do Saint-Nom-la-Breteche, kde jsem se srdcem bušícím zaklepal na dveře venkovského sídla kněžny z Guéméné. Bohužel však ani sluha, který mi otevřel dveře, ani *maggiordomo*, jehož jsem tolikrát uplatil, se netvářili nadšeně, že mne vidí. *Maggiordomo* mi řekl dost chladně, že se zeptá své velitelky, může-li mne přijmout. Vrátil se a ještě chladněji mi oznámil, že se kněžna bohužel musí vzdát potěšení z mé návštěvy, ježto má právě poradu s panem koadjutorem z Gondi.

Okamžitě jsem pochopil, co ta porada znamená; Gondi, ač tak blízek svému biskupství, se ještě neodřekl radovánek tohoto světa. Abych zakryl své ponížení, přinutil jsem se k úsměvu a *maggiordo-*

movi jsem dal na rozloučenou dukát. Když jsem však osaměl, byl jsem blízek slzám, a tu jsem raději dal průchod vzteku, který mnou cloumal, i začal jsem litovat, že Ludvík XIII. zakázal souboje; byl bych s chutí svým mečem proklál srdce toho ohavného pokrytce, který, ani ryba ani rak, ani kněz ani laik, snil o svém biskupství a spal s mou kněžnou. V Saint-Nom-la-Breteche jsem ale zůstal a objevil tam vdovu, která velmi ráda poskytla přístřeší vévodovi a královskému pairu a mládenci tak pohlednému jako Mikuláš. Tím spíš, že jsem jí nabídl, že za nocleh zaplatím, což ona bez váhání přijala, protože byla držgrešle a tuze skoupá, ačkoli, jak jsem se dozvěděl později, měla peněz jako želez.

Pokoj jsem u ní měl velice pěkný s výhledem na louku, kde se pásly krávy, a - zvláštní věc - pohled na ta pokojná zvířata mě uklidnil. Ale jakmile nastal večer, upadl jsem do vzpomínek na kněžnu z Guéméné, což mě tuze krušilo.

Moje hostitelka, ač měla šlechtické jméno i způsoby, šlechtickou nebyla. Dávala si říkat madame z Bousquetu podle usedlosti, kterou vlastnila v Dordogni a kterou zdobila věž ze čtrnáctého století.

Naše dvorské filfeny nazývaly ty noblesní venkovské domy jedovatě mejdlíčka pro křupany zapomínající, že nejeden pravý šlechtic by na své špatnosti potřeboval pořádně veliké mýdlo, aby smyl své hanebnosti.

Královův odjezd z hlavního města Pařížany ohromil a zděsil. Jednak proto, že to byla osoba Hospodinem pomazaná a k jeho osobě se poutala představa čehosi posvátného. A jednak a hlavně, že se Pařížané obávali, aby se král nevrátil s velikou armádou a hlavní město neoblehl. Stojíce před touto smutnou vyhlídkou pokusili se Pařížané se směsí vzdoru a naivity postavit si vlastní armádu. Naverbovali jako vojáky řemeslníky, kteří v životě nedrželi mušketu, a jako důstojníky měšťany, kteří nikdy neměli v ruce šavli. Za generála si vybrali Contiho, protože to byl princ z královské krve. Ale krev sama ještě nestačí. Conti byl malý, hrbatý, chystal se na církevní dráhu a měl v sobě málo bojovnosti.

Protože se královské vojsko neobjevovalo, rozhodli se vzbouřenci zaútočit na Bastilu, která byla spíš příjemným státním vězením, kam zavírali jen vysokou šlechtu, vydanou péči zdvořilých strážců. Strava tam byla dobrá, vinný sklep výtečný a dámské návštěvy v celách nebyly vyloučené.

Vzbouřenci umístili dělostřelecké baterie v zahradě Arzenálu. To tuze vzrušilo bohaté měšťanky z okolí, které věděly, že Baštila nemá

vojáky ani děla a nemůže na útok odpovědět, daly se tedy odnést v nosítkách do zahrady Arzenálu vedle baterií, které tu rozestavil Conti. Seděli tu v nejlepších šatech, půvabně rozložené v nosítkách, a pociťovaly jemné vzrušení pozorující, jak děla dělají díry do zdi Baštily. Jejich potěšení však dlouho netrvalo, ježto brány Baštily se skoro okamžitě otevřely a krásné dámy se mohly jít podívat dovnitř spolu s čackými bojovníky, kteří okamžitě našli ten slavný sklep a pili co hrdlo ráci na oslavu skvělého úspěchu svých zbraní.

* * *

„Smím se ještě něco zeptat, pane? Můžeme tedy předpokládat, že tím fronda, vzbouření Pařížanů a parlamentu, skončila?“

„Ne tak úplně. Ale je v hloupé situaci. Nemá možnosti bojovat a uhájit pro sebe Paříž.“

„Takže s frondou je konec?“

„Bohužel ne. Jsme teprve před začátkem frondy vysoké šlechty, která bude mnohem nebezpečnější.“

„Ale ta snad už začala zběhnutím knížete Contiho a vévody z Longueville.“

„Vysoká šlechta jsou beze sporu velcí páni, ale mají jen malé prostředky. Zrada velikého Turenna je mnohem významnější, protože Turenne stál v čele skvělého vojska, složeného z německých žoldnérů, armády zděděné po vévodovi ze Saska-Výmarska, o němž, vzpomínáte si, tu byla řeč, že nám dobyl Freiburg a Brisach. Turenne však byl povahy vrtkavé, podezřavé a mstivé. Těžko od regentství dobýval žold na zaplacení svých žoldáků a připisoval tu nevěli platit Mazarinovi osobně, ten však vpravdě za nic nemohl, protože jednoduše chyběly peníze.“

Královna s Mazarinem mu však slíbili, že se po návratu stane guvernérem Alsaska, což by byla plně zasloužená odměna, ježto bez něho by Alsasko nebylo nikdy francouzské. Ale královna k té nabídce připojila jednu podmínku. Aby byl Turenne jmenován guvernérem Alsaska, měl předem přestoupit na katolickou víru.

Na tenhle požadavek, který se Turennovi zdál nevhodný a téměř ponižující, vojevůdce zprvu vůbec neodpověděl. Pak se ale ozval:

„Madame,“ řekl, „jsem a vždycky budu vaším oddaným služebníkem. Pokud ale jde o víru, s tou kupčit nebudu, byť šlo o celou říši.“

Potom se královně hluboce poklonil a ta ho propustila úsečně s okem tvrdým. Od té chvíle pokládala Turenna za svého nepřítele a snažila se o jeho zkázu.

A vskutku, hned následující noci poslala bankéře Bartoloměje Hervara, aby tajně rozdělil Turennovým žoldnéřům milion liber a tím zaplatil dlužný žold, ovšem s jednou podmínkou, že v noci musí opustit tábor a vrátit se do Německa.

Takže Turenne, když se nazítří probudil, neměl už armádu; pochopil, že regentka se u toho nezastaví, vsedl na koně a uprchl do Holandska.

* * *

Protože moje hostitelka paní z Bousquetu onemocněla ošklivým katarem, z něhož dostala vysokou horečku, požádal jsem ctihodného kanovníka doktora medicíny Fogacera, aby ji přišel navštívit. Vyhověl mi a na nemocnou velice zapůsobil zjevem a laskavou vážností svých způsobů.

„Začíná u vás nemoc, která by se velice rychle mohla zvrtnout v něco velmi vážného, kdybyste nebyla správně léčena, madame," řekl jí a obočí mu vyletělo ke spánkům. „Hlavně nesmíme zasahovat nijak násilně: ani pouštění žilou, ani klystýry. Prostě jen spolknete tuhle pilulku, až vám bude stoupat teplota. A zítra polknete druhou, nejlépe před spaním, s dobrým zeleninovým vývarem."

„Ctihodný pane kanovníku a doktore medicíny," řekla skoro pohoršené, „vy mi nechcete pustit žilou ani dát klystýr?"

„Ani dnes, ani zítra. To by vaši nemoc leda pohoršilo. Pan z Orbieu vám zítra ráno dá druhou pilulku* a já vás v poledne přijdu zase navštívit."

Poté své pacientce požehnal a na odchodu mi řekl, že na mne počká ve svém kočáře. Sotva za ním zapadly dveře, obrátila se paní z Bousquetu na mne s otázkou:

„Je tenhle šlechtic skutečně kanovníkem?"

„Kanovníkem je, madame, o tom nepochybujte, a to kanovníkem veliké kapituly Matky Boží v Paříži, a je též sekretářem papežského nuncia. A jestli se chcete zeptat, je-li skutečně doktorem medicíny..."

„To bych si, monseigneur, netroufla!"

„...odpověděl bych vám takto: pan kanovník Fogacer vystudoval medicínu na vysokém učení lékařském v Montpellieru, které je nejlepší na světě."

Na druhý den nás paní z Bousquetu pozvala k obědu s tím, že ji, nemocnou, omluvíme, takže jsme měli možnost popovídat si mezi

* Čtenář snad nezapomněl, že ta pilulka byl chinin, přivezený jezuity z Ameriky.

čtyřma očima, aniž nás poslouchalo další ucho, které bylo v případě mé hostitelky stejně napůl hluché.

„Co si, příteli, myslíte o způsobu, jímž královna zacházela s Turenem?“

„Já přesně vím, co si o tom myslím, ale vyvaruji se, abych o tom mluvil.“

„To znamená, že královnino chování odsuzujete?“

„Ale no tak, příteli! Mluvme jednou otevřeně: co si o tom myslíte vy?“

„Že se královna dopustila vážné chyby. Za prvé že chtěla, aby si Turenne vykoupil své guvernéřství v Alsasku tím, že se odřekne protestantské víry, a za druhé že ho začala pokládat za nepřítele, když tenhle nechutný obchod po právu odmítl.“

„A třetí chybou bylo, že zaplatila žold jeho vojákům, aby v noci uprchlí, a tak sice Turenna zbavila jeho vojska, ale utratila za to milion a půl liber ve chvíli, kdy je královská pokladna takřka na suchu.“

„Ale jak to, že Mazarin královně ten přehmat nerozmluvil?“

„Vy nevíte proč? Prchal sám před těmi, kdo ho chtěli zavraždit.“

„Tak Mazarin prchal! Richelieu by se byl vrahům postavil se svými mušketýry.“

„Příteli,“ řekl Fogacer se svým rozvlněným úsměvem. „Přestaňme už konečně jednou zapomínat, že Richelieu je mrtev.“

* * *

Jedna z podob frondy, která mne dodatečně nejvíce překvapila, bylo pohrdání slušnými mravy a církví i jejich naprosté odvržení. Prostopášnost sice kvetla vždy a všude, jenže potají a následovaly ji výčitky svědomí a zpovědi; teď však se nejen směle předváděla na veřejnosti, ale domáhala se drze svých práv.

Uvedu několik příkladů: u vážného státního rady Coulona, který byl tak neopatrný, že uspořádal velký ples, se všichni hosté, ženy i muži, svlékli do nahá a dohodli se, že budou tančit nazí.

Jedna dáma z nejvyšší společnosti, kterou tu nechci jmenovat, se chlubila, že se svými milenci zachází jako se svými spodničkami. Dva dny je používá a pak je spálí. Naštěstí to byla jen metafora, dáma nikoho nespálila.

Homosexualita, která byla odjakživa pronásledována s výjimkou královské rodiny či nejvyšší šlechty, se teď ukazovala na veřejnosti, a tak člověk potkával na ulici mužské páry, jak se k sobě vinou a „olizují si nudle“, jak říkával otec. Vysoká šlechtična se zamilovala do své hezké komorné, ta se bála, že ji propustí, a tak byla se vším svol-

ná. To ji však nezachránilo, protože tu lesbickou madam nakonec přepadly výčitky svědomí, vyzpovídala se, a když jí zpovědník pohrozil, že půjde rovnou do pekla, dáma se rozhodla, že si spasí duši, tu hezkou holčinu zmlátila a bez groše ji vyhodila na dlažbu.

Množily se únosy a znásilnění. Maskovaní muži, kteří však podle erbů na dveřích kočáru patřili k vyšší šlechtě, unášeli za denního světla na pařížských ulicích hezké dívčiny běžící za prací. Jeden po druhém děvče znásilnili a pak je nechali ležet v lese nebo je hodili do Seiny.

Zmizela všechna úcta a nezbyl žádný stud. Hanobili královnu, krále i samého Boha slovy tak sprostými a špinavými, že se mi ani nechce je opakovat.

Chtěl bych tu nicméně poznamenat, že klení bylo u šlechtice znamením mužnosti a společenské nadřazenosti. Pro ženy se klít neslušelo a stejně tak se to neslušelo pro služebnictvo. Mlčenlivé svolení ke klení měli jen kočí a trhovkyně pro práci, kterou vykonávali, při níž bylo hojně příležitostí vybuchnout zlostí.

Protože duším vládla bezbožnost, lidé se nakonec pouštěli i do kněží, uráželi je, bili je, vyhrožovali jim, při mši jim vytrhli z rukou ciborium a hostie vysypali na zem a dupali po nich, protože prý to není nic jiného než kousíček chleba.

Hanopisci šli ještě dál: pouštěli se do královny, vláčeli ji blátem a připisovali jí všechny hříchy, zejména však že malého krále vydala Mazarinově předpokládané zvrhlosti. Jeden z těch hnusných hanobitelů, jakýsi Morlot, byl jat, souzen a odsouzen k smrti. Když ho však vedli na náměstí Grève, kde měl být popraven, osvobodil ho asi tucet pobudů, kterým se doprovázející biřicové bránili jen velmi málo.

Zdálo se, jako by to, že Paříži byla vnucena poslušnost, přimělo vzbouřence, aby se věnovali svým odvěkým běsům, bezbožnosti, neřestem, pomlouvám a pronásledování židů.

Naši králové židy odjakživa chránili a ti je nikdy nezklamali, ježto jim půjčovali peníze na mírný úrok a vzdálené splacení dluhu. Jakýsi Bourgeois, s jehož chytrostí to nebylo vůbec slavné, si vzal do hlavy, že bude denně chodit nadávat židovským hadrářům z ulice Tonnellerie, kteří přitom chudým Pařížanům prokazovali veliké služby. Odezva židů byla rázná: Bourgeoise se zmocnili a zavraždili ho, jak jsem slyšel, ani rychle, ani nijak šetrně.

Ale zatímco do Paříže se pomalu vracel klid, nepokoje se přesouvaly na venkov a královna usoudila, že se tam musí vydat osobně, aby zjednala pořádek. Rozhodnutí to bylo statečné, když pomyslím jen

na to předlouhé cestování kočárem v tomto studeném měsíci únoru, ale než o tom začnu, nechť mi čtenář dovolí poznamenat něco o ostatních dámách tohoto království.

Čtenář si patrně pamatuje, že za vlády Ludvíka XIII. bojovaly vysoké šlechtičny urputně proti Richelieuově politice a tím si ode mne vysloužily přezdívku „spolek d'ábelských sukni". Protože ve Francii se dámám hlavy nestúnají, nebyly ty osoby vůbec trestané, leda vypovězením, a z toho exilu se po Richelieuově smrti rychle vracely, stále stejně chtivé politických i milostných pletich. Je samozřejmé, že mezi nimi stále byla obávaná vévodkyně z Chevreuse, ale přidávala se k ní i jiná jména, o nichž jsme dosud neslyšeli - falcká hraběnka a vévodkyně z Longueville. Tato poslední pozvedla v roce 1650 Normandii proti královně Anně. A tu, v tomto mrazivém únorovém počasí, se královna, nyní všemi silami bojující proti těm pomateným ženským z vysoké šlechty, rozhodla, že ten ztracený kraj pojede získat zpátky osobně. Trvalo jí to dvacet dní. Musím tu mimochodem zmínit, že v Rouenu sesadila prokurátora normandských stavů a nahradila ho Pierrem Corneillem, který v řečeném městě vlastnil krásný dům a říkalo se, že píše i krásné tragédie ve verších. Je samozřejmé, že nevzdělanci a lidé neučení se tomu posmívali: prý verše! Prokurátor, který píše verše! vykřikovali ti hňupové.

Královna, stejně odvážná jako Rodrigue ze známé Corneillovy tragédie, však nezůstala při tomhle. Sotva se vrátila do Paříže, hned se zas vydala do Burgundska, které uklidnila obratem ruky. Z Burgundska se vrátila a vyrazila do Akvitánie, kde též hrozilo vzbouření. Královna projevila přání, abych ji při těch cestách doprovázel, domnívajíc se, že když umím latinsky, anglicky, německy, italsky a provensálsky, domluvím se všemi nářečími našich krajů. Zdaleka tomu tak nebylo. Nedokázal jsem jí to však vymluvit, aby změnila své rozhodnutí, a tak jsem na pokraji zoufalství musel opustit manželku a dětičky na dlouhé týdny. Měl jsem aspoň jednu útěchu, že jsem s sebou mohl vzít Fogacera, což se málem nepovedlo, protože kanovník nechtěl opustit Paříž bez svého nového mladého klerika, kterého prý sám vyučil základům lékařství a který dovedl velice obratně pouštět žilou.

Malý klerik se jmenoval Babelon, a jakmile jsem ho uviděl, říkal jsem si, že by se lépe měl jmenovat Babeletta, protože po drobných úpravách by z něho byla fešná dívčice.

Když se královnin lékař dozvěděl, že jsem se u Anny Rakouské přimlouval, aby s sebou vzala i Fogacera a Babelona, vůbec nic proti

tomu neměl a rychle onemocněl, protože ho vůbec nelákalo drkotat se stovky mil v kočáře v tomhle studeném počasí.

I já jsem svou ženu a děti opouštěl se srdcem sevřeným. Aspoň jsem od královny dostal dovolení cestovat vlastním kočárem s Mikulášem, Fogacerem a Babelonem a vzít s sebou též své koláře. V předvečer odjezdu jsem se šel rozloučit s kněžnou z Guéméné. Našel jsem ji v slzách, ježto se s ní den předtím rozešel koadjutor. Měla s tím počítat, protože budoucí biskup měl ženských jako pes blech.

Třebaže mě to potěšilo, pokrytecky jsem ji litoval, na její nabídky ke smíření jsem však neodpovídal, ježto od jejího odcizení jsem chtěl nechat nějaký odstup. Po pravdě řečeno jsem jí měl tu zradu za zlé, a když už jsem byl na odjezdu, zachumlán v koutě kočáru s ohřívadlem pod nohama, začal jsem na ni vzpomínat, což mne dosti bolelo. A současně mě hryzlo svědomí, že jsem zradil tu nejlepší z manželek. Opustila mne při té příležitosti veškerá má filozofie! Co by zbylo ze života, kdybychom nemilovali své bližní, říkal jsem si. Ale proč je láska zároveň rozkoší a trápením a stíhá nás den co den nějakým trápením?

Než královna ráno nastoupila do kočáru, dala si od svých komorných nakadeřit vlasy a nalíčit obličej. Pak mě povolala do svého kočáru, abych jí dělal společnost, a já jsem dobře věděl proč. Měla velice ráda lichotky, a přitom jí bylo protivné, když měl někdo tu smělost a začal se jí dvořit. Každému, kdo se o to jen pokusil, odpovídala s nejvyšším pohrdáním. „Podívejme se na toho záletníka! Je mi vás líto! Vždyť patříte rovnou do domu bláznů!“ Když ale naopak jí člověk s nejhlubší úctou řekl, že Její Veličenstvo dnes ráno vyhlíží skvěle, má oko živé, jasnou tvář a růžová ústa, byla tuze spokojená, nedávala to však najevo a poslouchala vás se znaveným a nepřítomným výrazem.

Na všech evropských dvorech se od vyslanců vědělo, že má ty nejkrásnější ruce na světě, a celý francouzský dvůr si byl vědom toho, že není potřeba je vychvalovat. Stačilo dlouze se na ně zadívat, jako by se pohled od něčeho tak krásného nemohl odtrhnout.

Po pravdě řečeno jsem ji velice obdivoval pro neslýchanou odvahu, s níž se rozhodla upokojit jeden po druhém všechny bouřící se kraje, cestujíc míle a míle po mizerných cestách za každého počasí, zdálo se mi však, že se tím věčným putováním přespříliš unavuje. A Fogacer, když ji pozoroval, jak je pod lícidly bleďá a jak má nejistý krok, mi řekl, že by měla přestat pohánět sama sebe bičem povinnosti, protože zjevně přepíná své síly.

A vskutku, když se jednou zastavila v jakési akvitánské vesnici, aby si vyslechla mši, která na její počest byla trochu delší, stalo se, že na odchodu z kostela se zapotácela a omdlela; a nebyt dvou důstojníků královské gardy, kteří jí šli po boku zprava i zleva, aby zajistili její bezpečí, byla by padla na zem. Donesli královnu na blízkou faru a tam za ní přispěchal Fogacer následovaný Babelonem. Začali tím, že si umyli ruce, což v té době dělali lékaři zřídka (a je to chyba, říkával můj otec), a rozhodli se, že Jejímu Veličenstvu pustí žilou. Fogacerovi se však nedařilo najít tu správnou žílu, protože ta byla tuze tenká, a když už si nevěděl rady, povolal na pomoc Babelona: tomu se podařilo tu neviditelnou žilku najít v okamžiku, z čehož měl slávu na věky věků.

Když bylo po všem, odvážil jsem se Fogacera polohlasem zeptat -a prosím spanilou čtenářku, aby prominula, zdá-li se jí to nemístné -jestli se mu královna zdála stejně krásná svlečená jako oblečená. A na to mi on odpověděl: „Nevšiml jsem si.“ Což neřekl ze zdrženlivosti, ale protože to byla čistá pravda! Ten ubožák si ničeho nevšiml!

Když pak už bylo po všem a královnu zas oblékali, přiběhl lékař zmocněnce Stavů, který chtěl stůj co stůj pustit královně znovu žilou. Byl jsem zásadně proti tomu a Fogacer též, z čehož vznikla hádka vedená z obou stran latinsky. Zamíchal jsem se do toho a řekl jsem nahlas a jasně, že ctihodný kanovník a doktor medicíny Fogacer kromě toho, že vystudoval nejlepší lékařskou školu na světě v Montpellieru, je pověřen královnu léčit, a že královna má v něj plnou důvěru (což byla čistá lež a já prosím Hospodina, aby mi ji prominul). Naštěstí královna patřila k těm skutečným ženám, o nichž mluví Písmo svaté, a prohlásila, zeje to mnoho povyku pro nic a že nechce nic jiného než něco pojit, vypít sklenici vína a pak spát. Tak se i stalo a druhý den ráno byla v pořádku.

* * *

„Pane, prosím, na okamžik!“

„Poslouchám vás, spanilá čtenářko.“

„Dovolte mi, pane, poznamenat, že máte příliš rád ženy, to vaše *gentil sesso*. A že to zkresluje vaši soudnost.“

„Mám to brát vážně? Řekněte mi příklad.“

„Podobizna Anny Rakouské, jak nám ji podáváte, je příliš lichotivá. Jako byste zapomínal, že byla ve všem všudy Španělkou a že nejednou zradila francouzského krále ve prospěch své rodiny.“

„Ale má milá, to je minulost! Už to tu zaznělo a opakuji to znovu: Od chvilé, kdy se narodil Ludvík, se Anna stala zcela Francouzku.“

„A co řečí kolem jejích krásných rukou!"

„Ale těma krásnýma rukama si velice půvabně upravuje vlasy. Líčí se jen docela málo. Trošku červeně na rty a jinak nic. Žádnou bělobu olovnatou či zinkovou na tváře. Hlavně však se den co den koupe, od hlavy až k patě."

„Já ale také!"

„Spanilá čtenářko, vy patříte do své doby, ale tenkrát, v její době, se lidé myli velice málo."

„A byla dobrou matkou?"

„Převýbornou, jak by řekl Richelieu. Na rozdíl od Marie Medicejské, která byla Ludvíkovi XIII. matkou nemilující a pohrdavou, milovala Anna oba své syny až k zbláznění."

„A mezi Ludvíkem a Filipem nedělala rozdíl?"

„Ne, jedině v tom je rozdíl, že na zápěstí nosila náramek z vlasů svého staršího syna... Ale oba bratři přicházejí vždycky společně ráno popřát mamince dobrý den do postele a nemyslete, že to bylo chladné a podle dvorského protokolu. Právě naopak. Bylo plno pusinek a mazlení. A Anna se vzepřela dvorskému řádu i v tom, že se svými chlapci stolovala.

Vybírala pro ně s největší péčí zpovědníky shovívavé ve věci tělesné lásky, domnívající se správně, že zpovědníci Ludvíka XIII. byli vinni tím, že měl potíže, aby podle slov papežského nuncia „naplnil své manželství". Ludvíka XIV. už jako malého chlapce velice zajímalo poprsí dívek a sotva mu bylo deset, hluboce se zamiloval do paní z Hautefortu (která byla o hlavu vyšší než on), říkal o ní „moje žena", a kdykoli onemocněla, vyšplhal se jí na postel, a byl by šel i dál, kdyby dáma byla svolná. Ta se však, docela neprávem, bála královnina hněvu a zůstala zdrženlivá. Byl to ostatně jen odklad, protože je snadné se domyslit, že Ludvík bude víc po dědečkovi sukničkáři než po otci.

Ke vzdělávání krále vybírala královna skvělé učitele, k nimž jsem, musím přiznat ve vši skromnosti, patřil i já; učil jsem mladého krále španělsky a německy, jazykům našich nepřátel. Královna nezanedbávala ani jeho výchovu politickou, takže v jeho přítomnosti přijímala cizí vyslance, aby dokázal včas rozeznat, které z cizích zemí jsou nám nakloněny přátelsky a které naopak. Krom toho u vědomí, že jednou bude stejně jako jeho otec a jeho dědeček král-voják, neminula jediná přehlídka královských gard, aby nebyl přítomen po jejím boku. A sám dostal od královny od nejútlejšího dětství darem rotu dětí a s nimi, v obrovské hejtmanské čáce, se učil zacházet s mečem a s mušketou.

Je jasné, že dvorské preciózky si o tom povídaly a vše rozebíraly: od nich jsme se dozvěděli, že když král jednou půjčil svůj samostříl mladému Briennovi, který Ludvíka okouzloval tím, jak krásné uměl přemety, řekla mu královna: „Lituji, synu, že jste ztratil samostříl." Ludvík se však bránil: „Já jej neztratil. Jen jsem jej půjčil Briennovi." Na to mu královna vážně odpověděla: „Vězte, pane, že králové nepůjčují: králové dávají."

Ohledně výchovy princů Fogacer jednou poznamenal: „Má-li princ sám o sobě ducha, o své vrozené dobré vlastnosti výchovou nepřijde. Naopak je jen posílí. A je-li od narození hlupák, hlupákem zůstane." Ludvík XIV. však hlupákem nebyl, naopak. Ještě než se naučil číst, věděl dobře, kým je, a mluvil s lidmi jako pán. Za frondy řekl jednou svému strýci, Gastonu Orléanskému, mladšímu bratru Ludvíka XIII. a nenapravitelnému intrikánu:

„Strýčku, bude třeba se vyjádřit, chcete-li patřit k mé straně či ke straně pana knížete."

„Já přece patřím k vaší straně," odpověděl Gaston s jistým zmatkem.

„Pak ovšem jedněte tak, abych o tom nemohl pochybovat," řekl mu Ludvík ostrým tónem.

Bylo mu tenkrát sotva třináct let a mluvil už jako pán. Poznala to sama Anna Rakouská, když mu chtěla zakázat vyjížďku na koni s paní z Frontenaku, která se jí zdála příliš svádívá. Ludvík jí na to odpověděl tónem, který nesnášel námitky: „Madame, až budu králem, pojedu si, kam budu chtít, a bude to brzo." Tu se Anna Rakouská rozplakala. Ludvík ji objal, hubičkoval ji, zaplakal s ní, ale to, co řekl, zpátky nevzal ani se nevzdal projížděky, k níž se rozhodl.

Anna Rakouská nechala spát staršího syna a jeho mladšího bratra Filipa v jedné ložnici a v jedné posteli pod diskrétním dohledem Berlinghena v naději, že každodenní spolubytí posílí jejich vzájemnou přichylnost. Bohužel nastal pravý opak. Zprvu měli potyčky jen o území, při nichž z obou stran padaly nelibě znějící nadávky. Berlinghen, který spal s nimi v ložnici, aby je hlídal, se do toho musel vložit a bojovníky od sebe odtrhnout. Docházelo však i k horšímu. Jednou v noci si Filip odplivl (tenkrát bylo zvykem plivat kamkoli) a plivanec padl na tvář králi, ten se probudil a v prudkém vzteku (promiňte, spanilá čtenářko, ty podrobnosti, ručím však za jejich pravdivost) bratra počural a ten zas pomočil jeho. Poté by se byli na sebe vrhli nebýt toho, že Berlinghen je opět jednou od sebe odtrhl. Nato se královna rozhodla, že zneprátelené bratry od sebe oddělí a kaž-

dému dá vlastní ložnici. Byli z toho oba přešťastní. Ale brzy se naskytla jiná potíž: Ludvíkovy komorné oznámily královně, že na královském prostěradle našly neomylné stopy jeho mužnosti.

Královna nevěděla, má-li nad tou zprávou truchlit či se z ní radovat. Samozřejmě věděla, že není vyhnutí a že z jejího synáčka bude jednoho dne muž, toho dne však přijde o své dítě. Svěřila se s tím Mazarinovi, jehož odpověď byla nedvojznačná:

„Madame, dejte mu bez otálení do postele nějakou ženu! Je to jediné řešení.”

„Dát mu do postele ženu! Nikdy! A tohle mi radí kardinál!”

„Právě tak, madame, radí vám to kardinál. Zapomněla jste, že Onana srazil Hospodin bleskem za to, že vylil své semeno na zem? Anebo dáváte přednost tomu, aby se váš syn stal homosexuální, když se bude stýkat jen se samými chlapci?”

„Ale ženu mimo manželství?”

„V Bibli jsme toho svědky nejednou, a tak či onak mu mohu dát rozhrěšení.”

„Ale ženu! Mému synovi ženu!”

„Madame, vy váháte jen z nesmyslné mateřské žárlivosti. Ovládněte ji a bez otálení nějakou ženu vyberte.”

Královna tedy vybrala, ale stále ovládaná onou žárlivostí vybrala paní z Beauvais, které u dvora říkali jednooká, protože jí vskutku chybělo jedno oko, což jí na kráse nepřidalo a odrazovalo milence. A mimo tu odpudivou ošklivost trpěla - což ovšem královna nevěděla - pohlavní nemocí, kterou nakazila krále a z níž se král léčil celý měsíc. Když konečně byl zdravý a vstal, jeho první slova k matce byla: „Madame, prosím vás, dál už mi žádné ženy neopatřujte. Napříště si budu ženy vybírat sám.”

Po těch přísných slovech se Anna opět rozplakala, tentokrát ji však Ludvík neobjal, aby ji utěšil, jen ji pozdravil podle dvorského řádu a pevným krokem odešel z místnosti.

„Všimněte si,” řekl mi později Berlinghen, „že Ludvík řekl ‚ženy‘, to znamená, že mu jedna stačit nebude, v tom se bude podobat dědečkovi, záletníkovi, který běhal od sukně k sukni.”

„A proč, Berlinghene, neříkáte, že náš Ludvík bude běhat od krinolín ke krinolíně?”

„Velkým dámám, monseigneure, které mu z průhledných důvodů budou později nadbíhat a lichoťit mu, se dnes nezdá, že by patřilo k jejich úkolu zbavovat ho panictví: v jejich rodinách je tento úkol totiž obvykle svěřen nějaké komorné. A naše dvorské precíozky by

měly pocit, že společensky poklesnou i tentokrát, i když jde o velkého krále."

Když Ludvíkovi XIV. minul třináctý rok, sedmého září 1651, byl prohlášen za plnoletého. Vstoupil do Paříže obklopen jezdci na koních ve zlatem vyšívaných čabrakách. A což teprve král, ten měl šat zlatem tak vyšitý, že látku ani nebylo vidět. Krom toho to byl velice hezký mladík a s kloboukem v ruce zdravil své poddané laskavě a s vážností vpravdě královskou. Králova matka ho následovala v kočáře s jeho bratrem Filipem a s jeho strýcem Gastonem Orléanským. A tu prosím čtenáře, aby si připomněl, že bylo zvykem nazývat králova bratra *Monsieur*, což bylo stále oslovení Gastona, bratra Ludvíka XIII., takže nyní bylo třeba zvat Filipa, bratra panujícího krále, jen „*malým Monsieurem*“, což byl titul podle protokolu sice vhodný, ale pro toho, komu patřil, trochu znevažující.

Cílem toho královského průvodu nebylo jen ukázat Francouzům krále Francie v celé jeho nádheře, ale též odebrat se k soudnímu dvoru, kde měla královna regentka odevzdat moc vládnoucímu králi.

Udělala to velice vkusně a důstojně, aniž přes míru vystavovala své dlouhé štíhlé prsty. Podle mne se jí hlas trochu zachvěl, když synovi s *velikým uspokojením* předávala moc, která jí byla svěřena, než se král ujme vlády nad královstvím sám.

Já osobně jsem pochyboval, že skutečně pocítovala „veliké uspokojení“, když se měla vzdát moci, neb moc měla velice ráda, a Ludvík měl patrně tentýž pocit, protože neopomněl upřesnit velice jasně, jak si to v budoucnu představuje.

„Madame," řekl, „děkuji vám za laskavou péči o mou výchovu a o správu mého království. Prosím vás o další dobré rady a přeji si, abyste byla vedoucí osobou mé rady hned po mně.

Toto „hned po mně“ vyslovené před soudním dvorem a před pozorným obecenstvem nenechávalo žádné pochybnosti o tom, kdo napříště bude v tomto království rozhodovat. Ke střetu s vysokou šlechtou došlo záhy. Zpupný Condé se domníval, že mladý král bude měkkota, vládaje dosud nepevná, i zakousl se do ní a vylámal si zuby. Hle, jak k tomu došlo. Nový král si na matčinu radu vybral za ministry pány z Châteauneuf, z Mole a La Vieuville, všechny tři ve svých úkolech velice zdatné, jak potom měli možnost dokázat.

Condé se proti té volbě postavil, hlavně proto, že ho nikdo nepožádal o radu, a vyhrožoval, podporován *Monsieurem*, že bude-li král na té volbě trvat, už nikdy se v královském paláci neobjeví. Sotva tu výhrůžku vyslovil, svolal Ludvík velkou radu a bez otálení jí nové minis-

try představil. *Monsieur* se z té lekce poučil a s hřebínkem silně spadlým se nazítlí jako rádný poddaný přišel účastnit královské ranní audience. Condé se tedy chopil zbraní sám, neměl však velké naděje na vítězství, královská rozhodnost ho totiž nutila k opatrnosti.

* * *

Jestli se dobře pamatuji, stalo se to den po Condého porážce: poslíček mi donesl lístek od kněžny Guéméné, v němž mne žádala, abych ji přišel po královské ranní audienci navštívit. Přišel jsem tedy k ní, avšak obrněný železnou vůlí a pevnými rozhodnutími.

Ačkoliv byla už desátá ranní, kněžna z Guéméné byla ještě v posteli, avšak s vlasy krásně nakadeřenými, s obličejem dovedné nalíčeným a oblečená v noční košili tak bohatě zdobené, že by ji nejedná z našich preciózek ráda nosila v zámeckých chodbách.

„Konečně!“ vykřikla. „Konečně jste se objevil! Copak se to děje? Proč se ke mně stavíte tak nepřátelsky? Co jsem provedla, abych si zasloužila tak kruté zacházení?“

„Madame,“ odpověděl jsem jí chladně, „když jsem posledně zaklepal na vaše dveře, řekl mi váš majordomus, že máte poradu s panem koadjutorem. Takže jsem raději odešel s tím, že spása vaší duše je v rukou nejpovolnějších a že se do toho nesmím plést.“

„Jste na mne zlý, vévodo,“ řekla kněžna s dětinským našpulením úst. „Koadjutor byl v mém životě jen krátkým okamžikem zvědavosti. Měl kolem sebe tolik ženských, že se mi chtělo zvědět proč asi.“

„A byla jste ve své zvědavosti uspokojena?“

„Vůbec ne. Jediné, co na něm bylo překvapující, byla jeho nesmírná domýšlivost. Ale co vy, pane (a podle tónu jejího hlasu jsem poznal, že na mne chystá útok těžkých baterií), což vy při svých posláních do vzdálených zemí ve službách krále jste netěžil ze slabosti vašich laskavých hostitelek?“

„To jsou, madame, jen dvorské klepy.“

„Kdeže, pane. Ta svědectví pocházejí z armádních kruhů. A snad byste nechtěl obvinít důstojníky Jeho Veličenstva, že jsou to lháři? A jsou-li už tací, nepatříte k nim snad i vy?“

„Madame! Velice by mne mrzelo, kdybyste mne chtěla dál takto obviňovat. Abychom to zkrátili, nabízím vám spravedlivý obchod: vy pohrěbíte vašeho koadjutora a já pohrěbím své laskavé hostitelky.“

„V tomto případě, pane,“ řekla s krátkým zasmáním, „se obávám, že zbytek dopoledne bude pro jakoukoli užitečnou rozmluvu ztracen.“

A stalo se, jak říkala. Když se však naše vášně vybouřily, vrátila se nám do úst slova.

„Co si, příteli, myslíte o Mazarinovi?“ zeptala se mne.

„Chybí mu Richelieuova přísnost i ráznost, je však opravdu duchaplný a královně velice chytře radí. Proto ho naši věční opozičníci začali nenávidět a pomýšlí už jak ho zavraždit.“

„Víte, co o sobě jako o ministru říká sám Mazarin?“

„Ne, to nevím.“

„A chtěl byste to vědět?“

„Ovšem.“

„Takže o sobě říká tohle: „Ano, zastírám, chodím oklikami, uhla-zuji, urovnávám, pokud to jde, ale kdyby to bylo nutné, ukázal bych, čeho jsem schopen.“

„Ale kněžno, v jakém jste s Mazarinem vztahu, že se vám takto svěruje?“

„Uklidněte se, pane. Můj důvěrný vztah k němu je samozřejmý. Jsme totiž příbuzní.“

„Vy že jste příbuzní? Panebože! Doufám, že jsem o něm neřekl nic nevhodného.“

„Ne, nic takového,“ ujistila mne kněžna z Guéméné. „Protože však stále ještě želíte Richelieu, bylo by tu podezření, že si jeho následníka vážíte méně.“

„Co mám tedy udělat, abych to mylné podezření vyvrátil?“

„Je to možné, vévodo, že vy byste se ptal na radu slabé ženy?“

„Já, drahá přítelkyně, báchorce o slabých ženách nevěřím. A nejméně když je řeč o vás.“

„Váš bystrý úsudek vás ctí, příteli. Takže si troufám dát vám tuhle radu: když procházíte Louvrem, soudním dvorem nebo kterýmkoliv veřejným místem, střežte se, abyste nevyslovoval Richelieuovo jméno s nadšením. Ale za zavřenými dveřmi své pracovny můžete vypít lahvičku svého burgundského vína ve společnosti hraběte ze Saultu, pana Gurona a kanovníka Fogacera a pak, teprve pak vám povolují vylévat proudy slz nad velkým kardinálem a pět na něj chválu, protože, jak sám víte, byl Richelieu za svého života celou Francií nenáviděn.“

„Ale proč?“

„Protože Francouzi od srdce nenávidí každou autoritu, a jelikož nemohou pomlouvat krále či královnu, obrací svou nevělu k jejich ministroví. Byl to Richelieuův úděl a dnes i úděl Mazarinův.“

* * *

Nazítí po této milostné návštěvě u kněžny z Guéméné jsem se jako obvykle odebral na ranní audienci v královnině ložnici a byl jsem nesmírně udiven tím, co se tu udalo, co se týkalo mé osoby a co bych

pokládal za nemožné v zemi, kde je mezi králem a jeho poddanými takový odstup, že se zdá nepředstavitelné, aby spolu jakkoliv otevřeně rozmlouvali.

Účastnit se královnina obřadného vstávání z postele bylo pro mne sice povinností, ale povinností, kterou jsem plnil s příjemným pohnutím. Než byli dvořané vpuštěni do ložnice, měla královna vlasy pečlivě nakadeřené, obličej opláchnutý čistou vodou, jen málo líčení na rtech, nehty naleštěné, ruce umyté a navoněné.

Královna ráda a hodně spala. Sotva se uložila do postele a hezkou hlavu položila na polštář, usnula jako dítě a probudila se až na druhý den, svěží, růžová, odpočínutá a v příjemné náladě, kterou bylo třeba hned využít, protože dlouho netrvala; starosti s vládou jí od samého rána dávaly častou příležitost vybuchnout.

Při ranní audienci toho dvořané moc nenamluvili, jen oddaně upírali oči na nádherné ruce milované panovnice; ta by si myslela, že přišla o všecku krásu a všechno mládí, kdyby se dvořané snad chovali jinak.

Měla výbornou paměť, protože nejenže znala všechno, co tu byli, jménem, ale i jejich osobní příběhy, a to do všech podrobností, neboť si pořídila celou skupinu vyzvědaček, jež však neměly nic společného s vyzvědači pana Gurona a mými, protože ti naši byli čistě političtí, zatímco vyzvídání královnino se týkalo jen malých osobních tajemství naší vysoké šlechty. Je ovšem pravda, že obojí zpravodajství mluvilo často o stejných věcech, protože láska a politika kráčejí často ruku v ruce a dámy měly u dvora velký vliv.

Já osobně jsem obdivoval jak královninu krásu, tak i její odvahu a obratnost. Ze své obdivuhodné paměti čerpala závažné podrobnosti a oslovila toho či onoho a ten získal dojem, že královna o jeho životě ví všechno, ví o jeho přátelích, láskách i názorech. Pro intrikány tím byla obávaná, ježto její zdánlivá vševědoucnost v nich vzbuzovala obavy, že ví už předem vše o pletichách, které se teprve chystají.

Toho dne jsem nepřišel k audienci zrovna mezi prvními, čímž jsem si vysloužil chladný pohled a strohou poznámku Jejího Veličenstva.

„Vévodo," řekla mi královna, „vy, jindy tak přesný, jste byl dnes mezi posledními, kdo mi přišli popřát příjemné probuzení. Pravděpodobně jste se pozdržel cestou, abyste si utrl nějaký kvítek."

Postranní smysl té poznámky byl tak zřejmý, že vyvolal všeobecný úsměv, a po ranní audienci mne naše dvorské preciózky dětinsky škádliły: „Co se chystáte dělat teď, vévodo? Budete trhat další kvítky?"

Ranní audience trvala kolem dvaceti minut; potom královna dvořanům poděkovala za návštěvu a požádala je, aby odešli. Byla to pokaždé neuspořádaná strkanice, každý chtěl být první, kdo překročí práh ložnice. Šel jsem beze spěchu za nimi, když tu královna řekla silným hlasem:

„Chceme, aby tu ještě zůstal vévoda z Orbieu a důstojný kanovník doktor medicíny Fogacer.“

Davem proběhlo zachvění zvědavosti, které odchod dvořanů dost zpomalilo. Až se do toho musel vložit *maggiordomo* a pobídnout je, aby odcházeli obvyklým tempem.

Konečně se dveře zavřely za posledním. Královna nám dala znamení, abychom usedli na stoličky, což byla zároveň čest, ale i znamení, že rozhovor bude delší.

„Pánové,“ ozvala se hlasem, který se mi zdál znejistělý, „mám velké starosti ohledně krále a doufám, že budete schopni pomoci mi je vyřešit. Od té doby, co se král rozhodl, že si své ženy bude vybírat sám, z důvodů, o nichž víte, si mohl vybírat jen mezi komornými. A dvě z nich už jsou v jiném stavu, jedna zřejmě čeká holčičku a ta druhá syna. S holčičkou potíže nebudou. Dáme ji vychovat v některém klášteře a bude mít nejlepší zaopatření. S chlapcem však potíže budou. Nemůžeme ho pokládat za královského levobočka, ježto jeho matka není šlechtična. Bude se však moci vzpírat a dělat donekonečna potíže. Je zřejmě nemožné žádat od krále, aby se od milované vzdálil včas. Jednak by s tím nikdy nesouhlasil, jednak naše církev zařadila takový *coitus interruptus* po onanii mezi hlavní hříchy. A na druhé straně je ovšem dalším hříchem násilně přerušit těhotenství, když už k němu došlo. Nejlepší by bylo, je to však řešení zdánlivě nemožné, aby coitus proběhl normálně, ale nepřivodil těhotenství. Nu a slyšela jsem, pánové, že ovládáte tajemství, jak toho dosáhnout.“

„Je to vskutku tajemství, protože jsme se s kanovníkem Fogacerem dohodli, zeje nezveřejníme v obavě, že by nám církev mohla číst levity. Je však samozřejmé, madame, že Vašemu Veličenstvu je tajit nemůžeme, příkáže-li nám tajemství odhalit.“

„Takže vám to příkazuji,“ řekla královna přívětivě, „a ujišťuji vás, pánové, že o tom prostředku budu mlčet stejně jako vy.“

„Jde tedy, Vaše Veličenstvo, o bylinu, která roste jen v dalekých zemích, a ta když se zavede ve správném okamžiku tam, kam má, brání početí.“

„Je to nebezpečné tajemství,“ řekla královna s úlekem, „a kdyby se o něm dozvěděl lid, bylo by to pro království osudné.“

„Žádné nebezpečí tu není, madame," namítl jsem okamžitě. „Nestačí totiž bylinu znát, je též třeba znát způsob jak ji připravit, a ten způsob je náročný a složitý. Jediná potíž je v tom, abych tak řekl, madame, přijme-li ten prostředek král."

„Přijme, určitě," řekla královna bez zaváhání. „I jemu totiž dělá starost velký počet levobočků, které za sebou nechává."

„Madame," ozval se Fogacer, „dovolí-li Vaše Veličenstvo, rád bych něco navrhl. Nebylo by možné, když se v králově životě objeví nová dívčina, dát ji předem vyšetřit doktorem medicíny, aby bylo jisté, že nemá žádnou pohlavní chorobu anebo jinou nemoc, jíž by mohla krále nakazit?"

Zdálo se mi od Fogacera velice odvážné, že se o tom zmínil, protože tak nemohl nepřipomenout královně krutou chybu, kterou spáchala, když královo zaučení svěřila Jednooké.

„Váš návrh mi připadá velmi rozumný," řekla královna, „bude však třeba, aby vás přijal král a váš nápad schválil."

KAPITOLA PATNÁCTÁ

Dva dny potom, co jsme s Fogacerem hovořili s královnou o tom, co jí leželo na srdci, přišel osobně Berlinghen, ačkoliv mohl stejně dobře poslat páže, a vyřídil nám, že nás král čeká ve dvě hodiny odpoledne ve svých komnatách.

Při té příležitosti jsme se já i Fogacer, každý u sebe doma, nachystali tak pečlivě, že by na nás nikdo nenašel ani poskvrnku. Všecko jsme provedli dokonale: umyli se od hlavy až k patě, oholili vousy, nakroutili knírek na horním rtu, naše nejlepší boty se leskly jako zrcadlo, kalhoty a kabátce jsme si dali vykartáčovat a vyžehlit od těch nejobratnějších komorných.

„Panebože!“ zvolala Kateřina, když pro mne Fogacer přišel, „pro koho jste se tak vyparádili? Pro krále anebo pro nějakou dívčinu, kterou navštívíte dřív, než stanete před Jeho Veličenstvem?“

„Vězte, má drahá,“ řekl jsem a přitom jsem ji silně objal a na krk jí dal několik klouzavých polibků, „vězte, že král je velice úzkostlivý ve věcech čistoty a oblékání, takže jednoho dne neváhal říci jednomu ubohému markýzi, který právě dorazil ze své vzdálené Auvergne: „No ne, markýzi, jak jste to postrojený!“

Jistě už jste si, spanilá čtenářko, domyslila, že si ubohého markýze po celé dny u dvora dobírali a opakovali mu: „No ne, markýzi, jak jste to postrojený.“ Došlo to tak daleko, že se markýz nakonec dopálil, na vtipálka se vrhl a holýma rukama ho zmlátil tak, že šprýmař upadl na zem a chvíli trvalo, než ho přivedli k sobě. Sotva ten posměváček stál na nohou, začal okamžitě mluvit o souboji, ale král vyhrožoval, že ho navždy vyhostí na jeho statky, pokud nedodrží jeho zákaz. A při té příležitosti též zakázal dvořanům, aby opakovali jeho slova, ať už vtipná, či ne, lichotivá či posměšná.

Vraťme se ale, prosím, k naší záležitosti. Královské komnaty mne okouzly. Zdály se mi krásné a přepychové, daleko krásnější než komnaty královniny, tak jednoduchého vkusu, že by byly mohly vyhovovat též zámožné měšťance. Bylo zřejmé, že na rozdíl od svého otce

a ještě víc od svého dědečka Jindřicha IV., který by se byl i v paláci spokojil s prostým polním lůžkem, měl Ludvík XIV. v nádheře a přepychu zálibu.

Bylo mu tenkrát pouhých sedmnáct let, udělal však na mne hluboký dojem. Byl vysoký, urostlý, s dlouhýma nohama, držel se zpříma, měl krásný pronikavý pohled a k těmto darům nebes přidával ještě dary pozemské: oblek, na němž byl dostatek zlata, perel a krajek. Seděl na křesle, jehož područky byly pozlacené, jednu ruku měl položenou na bohatě cizelovaném jilci meče a druhou na knoflíku pozlacené hole, již bylo možno pokládat i za žezlo. Byl hladce vyholen až na úzký knírek se zdviženými špičkami na konci rtů. Cípy černé, bohaté a dovedně nakadeřené paruky mu padaly hluboce na hrud'. Pohled měl pyšný, odměřený a chladný, sotva však promluvil, objevil se u něho ten zdvořilý a přátelský výraz, pro nějž byl milován pařížským lidem, když mezi ním chodil po ulici a smekal klobouk. Slyšel jsem, že Mazarin, který jak víme byl s královnou tuze důvěrný, královně řekl, že její syn je obdivuhodný *commediante*, na což ona odpověděla, že i on, Mazarin, je *commediante*, a co huř, komediant italského ražení.

Jeho Veličenstvo král nás přijal velmi přívětivě, požádal nás, abychom usedli na stoličky s politováním, že nám lepší sedadla nemůže nabídnout, a bez průtahů se nás zeptal v jaké věci jsme ho navštívili. Když jsem mu vypověděl, oč jde, zeptal se, zda o tom ví i královna. Ta otázka se mi zdála choulostivá vzhledem k tomu, že král si velice zakládal na svých právech a mohl by se urazit, že jsme s královnou o věci mluvili dřív než s ním.

„Jelikož jde o problém ženský, Sire, promluvil jsem pár slov i s Jejím Veličenstvem královnou. Ale královna, i když ji otázka velice zajímala, nechtěla se vyjádřit ani pro, ani proti dříve, než si věc rozmyslíte vy.“

To byla, čtenáři, jedna z těch pustých lží, velice užitečných, když člověk mluví s mocipány. Jistě si pamatujete, že královna byla našemu vynálezu velice nakloněná, že by však bylo velice neobratné nenechat rozhodnutí na králi.

Někteří z krasoduchů, jižto rádi pomlouvají osoby vysoce postavené, nejraději však panovníky, si mezi sebou šeptali, že Ludvík XIV. nemá moc ducha. Proti té hloupé pomluvě se zásadně stavím. Všichni, co se dostali do blízkosti velkého krále, naopak obdivovali jeho čilou mysl, případnost jeho odpovědí a nade všechno vlastnost u velmožů tak vzácnou: uměl poslouchat. Když jsme mu s Fogacerem řekli, co jsme říci měli, ozval se:

„Je až příliš pravda, že rostoucí počet levobočků, mých i Filipových, se stává choulostivým problémem a přijde státní pokladnu na veliké peníze, které by šlo lépe využít jinak. A to nemluvím o známých nárocích levobočků, aby hráli ve státě významné osobnosti, vymáhali vysoké penze a žádali si úřady, v nichž by projeвили leda vlastní neschopnost. A co hůř, nemají nikdy dost, splétají složitá spiklenectví, která ostatně nikdy nikam nepovedou, protože jsou to zmatkáři a nerozumové.

Zopakujme si to, vévodo. Rozumím-li vám dobře, bylo by třeba, aby tu vybranou budoucí královskou souložnici prohlédl napřed lékař, aby bylo jisté, že je zdravá. Pak ji lékař přemluví, aby neobvyklým koncem do sebe dostala kouzelnou bylinu vašeho otce, čímž by bylo zajištěno, že za chvilkové potěšení nebude třeba platit nežádoucím těhotenstvím. Za třetí je třeba tohle všechno držet v hluboké tajnosti, aby se o tom nedozvěděla církev, protože by to okamžitě označila za jeden z hlavních hříchů, opírajíc se o místo v bibli, kde zasáhne Onana bleskem, protože vylil své semeno na zem. Pokud jde o to lékařské prohlédnutí budoucí královské souložnice, jeví se mi o to nutnější, že kdyby se takhle bylo postupovalo tenkrát, když jsem se zaučoval, nebyla by mě Jednooká nakazila nemocí, kterou jsem trpěl víc než měsíc."

Nato se mne král zeptal, jsem-li spokojen se svou úlohou u soudního dvora, a já jsem odpověděl, že páni soudci mají za to, že jejich zasedání prospím, a tak si přestali dávat pozor a mluví mezi sebou otevřeně. Já si však z jejich projevů zapamatuji jen ty, které by mohly Jeho Veličenstvu být na škodu, a ty jako vždy mám tu čest Veličenstvu sdělit tak rychle, jak jen je možné.

* * *

Příležitost k tomu se naskytla dřív, než bych si myslel, protože pánové soudci v domnění, že si mohou jednat, jak jim napadne, když králi je teprve sedmnáct let, diskutovali znovu o ediktech, o nichž už se diskutovat nemělo, neboť byly řádně zapsány na zasedání za účasti samotného krále. Když jsem tu drzou urážku královské moci uslyšel, dřímál jsem o sto šest, sotva však zasedání skončilo, vyskočil jsem na svou Acclu a následován pouze Mikulášem, cválal jsem až k oboře Peq, kde, jak jsem věděl, král právě loví. Když mě Jeho Veličenstvo král uviděl, vytušil, že jsem cválal tak rychle a tak daleko, protože mu nesu nějakou závažnou zprávu, dal mi tedy znamení, abych se zařadil po bok jeho koně, pozorně mne vyslechl a bez dalšího se rozhodl vrátit se do Paříže, aby těm pánům soudcům dal co proto, a učinil to

slovy, která mi připomněla řeč jeho otce Ludvíka XIII., když soudní dvůr přestoupil svá práva. Jen závěr obou řečí se lišil. Ludvík XIII., když těm pánům vyčínil, uzavřel slovy: „Nezapomínejte prosím, pánové, že tento stát je monarchií.“ Jeho syn to vyjádřil ještě přesněji: „Vy, pánové, nemáte co zasahovat do mé moci a míchat se do věcí státu. Stát jsem já.“

Mazarin, dobrovolný exulant do té doby, než vzbuřenci usilující mu o život budou přemoženi a podrobeni, byl neobyčejně potěšen, když uslyšel, jak Ludvík parlament příkře pokáral. „Uvidíte,“ řekl svým přátelům, „uvidíte, že vzbuřenci se Ludvíka polekají a že všude znovu zavládne pořádek a poslušnost.“

* * *

„Měla bych k vám, pane, ještě pár otázek.“

„Poslouchám vás s radostí, madame.“

„Děkuji vám, že mne přijímáte tak přívětivě. Když se člověku přehoupne třicítka, každá chvála a každé přívětivé slovo je povzbuzením. Vy, pane, byste nevěřil, jak příjemné je mít co do činění s tak zaujatým přítelem ženského pokolení. Tolik mužů se k nám chová povýšeně a stroze. Člověk by řekl, že prostá skutečnost, že mají mezi nohama *nephli Seth** jim nad námi dává nesmírnou převahu.“

„A který hlupák kdy náhle rozhodl, že by žena po třicítce neměla být přitazlivá? Já, který tu s vámi mluvím jsem znal jednu vznešenou dámu v Bruselu, které bylo šestašedesát a líbila se mi víc než nějaká dvacetiletá husička. Jde o infantku Kláru Isabelu Evženii. A dodal bych, že kdyby neoblékala hábit klarisek svatého Františka, býval bych v pokušení sevřít ji do náručí.“

„Ale neudělal jste to, dal jste přednost nějaké žvatlavé holčičce a možná i vaší krásné a buclaté hostitelce, u níž vám bylo se obávat, že vás drsně odbude. Doufám aspoň, že když jste se nedotkl infantky, nevychloubáte se, že jste zůstal ctnostným.“

„Má milá, já se nikdy nevychloubám svou ctností a zrovna tak by se mi protivilo, aby mě lidé měli za chvástavého smilníka. Zdá se mi však, že náš rozhovor nabral příliš osobní tón. Nemohli bychom se vrátit k původnímu tématu?“

„Dobře. Řekněte mi prosím, pane, něco o smlouvách Ministerské a Osnabrúcké z října 1648.“

„Znáte-li jejich jména, zajisté víte, oč v nich jde. Bylo by tedy zbytečné, abych to opakoval.“

* hebrejsky: penis

„Ano, vím to zhruba, ale ne tak dobře, jako kdybyste mi to vysvětlil vy.“

„Tohle je řečeno prohnane a je to lichotivé. Nu, pojďme k těm smlouvám. Stvrzuji jasně naše vítězství nad německým císařem.“

„A kdo je německým císařem?“

„Je to Rakušan, Habsburk, nehodný toho, aby předsedal osudům svaté říše.“

„Proč?“

„Protože ohavně pronásledoval protestanty, a kdyby byl mohl, byl by činil ještě hůř.“

„A co jste s ním měli společného?“

„Francie odjakživa bojovala, aby ho zbavila všeho vlivu v Lotrinsku. Dobyla tři biskupství, Mety, Toul a Verdun, a stejně tak Brisach a lankrabství horního a dolního Alsaska až na Štrasburk.“

„Je to škoda, že Štrasburk není náš. Slyšela jsem, že to je krásné město.“

„Buďte si jistá, že to Ludvík XTV. napraví, i on je král-voják a bude chtít dokončit dílo svého otce a svého dědečka.“

„Pane, docela jen mezi námi a šeptem, řekněte, souhlasíte s těmi dobytčnými taženými?“

„Vůbec ne. Přesto jsem rád, že je Ludvík XTV. podnikl, protože jsou útočná, ale i obranná a posilují naše království. A přes to, co tu bylo řečeno o smlouvách, válka se svatou říší ještě neskončila. Máte nějaké další otázky, spanilá čtenářko?“

„Mám, ty však jsem si schovala na konec, protože jsou, jak vy asi řeknete, ženské a málo diskrétní.“

„Znáte, má milá, naši úmluvu. Budu diskrétní za nás oba.“

„Povězte mi tedy, jak je možné, že Ludvík, který se v dospívání tak bránil levoobčům, jich v dospělém věku nadělal tolik?“

„Protože pak už měl milenky jenom z dobrých kruhů.“

„Co tím chcete říci?“

„V tehdejší době znamenaly dobré kruhy šlechtu. Takže došlo-li už k levoobčovi, byl z obou stran z dobrého domu a králi dělal jen čest a ne ostudu. Vidím, madame, že jste se ušklíbla, a rozumím vám dobře. Dítě je zkrátka dítě a takové třídění vás uráží. Můžeme ale změnit dějiny?“

* * *

V roce 1653 se království ocitá v podivné situaci, neboť válka proti Španělsku se zhoršila o válku vnitřní: Condé je králi tak nepřátelský, jak jen může být, a Turenne mu slouží. Ludvík XJV. se už dávno

chce účastnit bojů. Což to nakonec není jeho království, které tu chtějí rozbít? Anna Rakouská se dlouho staví proti tomu, Mazarin jí však naléhavě domlouvá, královna nakonec souhlasí a šestnáctého července 1653 vyjede Ludvík na frontu v čele čerstvých vojsk s Mazarinem po boku, jehož královna prosila, aby nad Ludvíkem bděl. Ludvíkovi XJV. bylo tenkrát patnáct let a na svůj věk byl velice statný, a co víc, divoký a neúnavný jezdec. Turenne ho uvítal v táboře Saint-Agis a na jeho počest pálila děla doprovázená salvami z mušket. Ludvík si žádal, aby se okamžitě zaútočilo na nepřítele. Turenne tedy zavedl svá vojska na levý břeh řeky Oisy a tam, aniž se pustil do skutečného boje, jen sváděl drobné potyčky s Condéovými předsunutými oddíly. Tyto přestřelky mezi armádními předvoji jsou někdy náhodné, jindy slouží k posouzení protivnickových sil. Je samozřejmé, že Turenne se střezil vystavit mladého krále vážnému nebezpečí. Přesto se divoký Ludvík navzdory zákazům svého mentora vrhal často kupředu do dostřelu nepřátelských mušket.

S Turennem zůstal Ludvík několik měsíců, protože se toužil stát stejně jako jeho dědeček a otec králem-vojákem. Tím se i stal, a jak ukáže budoucnost, stal se jím příliš.

Neodradilo ho nic, ani zima, ani déšť. Jeho tělesné síle se všichni divili. Mohl zůstat v sedle i patnáct hodin, což jeho průvod, k němuž jsem patřil, snášel jen těžce. Někteří o něm šeptem říkali, že má *ocelovou zadnici*.

Ludvík měl svého otce rád, ale po mém soudu dával přednost dědečkovi, i kdyby jen proto, že oba měli živý zájem o *gentil sesso*. A Ludvík také rád žil mezi vojáky stejně jako jeho dědeček a choval se zároveň panovačně i okouzloval. Vždy byl však nesmírně zdvořilý, a kdykoliv jel přes Paříž, nikdy nezapomněl Pařížany zdravít smekáním klobouku, mám však dojem, že tuhle výmluvnou podrobnost už jsem uvedl.

Vynikal samozřejmě ve všech tělesných cvičeních. Výborně hrál s míčem a pálkou. V šermu byl prvotřídní. Tančil skvěle a tak neúnavně, že dokázal protancovat celou noc. Měl také rád všechna umění, hudbu, malbu i divadlo, věci, které jeho otce a jeho dědečka lákaly jen málo. Zajímal se i o architekturu a z malého zámku Versailles, jen skromně postaveného jeho otcem, udělal známé arcidílo, které nám záviděli všichni králové Evropy do té míry, že je napodobovali. Pokud jde o oblečení, daleko byla doba, kdy řekl Ludvík XIV. jakémusi nedbale oblečenému venkovskému šlechtici: „Markýzi, jak jste se to postrojil?“. Aby byli venkovští šlechtici přijati ve Versailles,

museli prodávat svá pole. Všecky peníze vydali za voňavky, líčidla, pudr, vysoké podpatky, krinolíny a paruky. Aby tam člověk dostal ložnici, musel být nejméně vévodou či knížetem, ale kněžna z Guéméné tu naštěstí pokoj měla.

Povolání dvůřana bylo tuze únavné, protože člověk se musel vstojе účastnit ranní audience, králova vstávání, stát při jeho snídani, při jeho obědě i při večeři, ježto vycpané stoličky byly vyhrazeny jen vévodkyním a kněžnám.

Jak jistě víte, záchodky nebyly, ježto architekti, kteří stavěli Versailles, na ně nepamatovali, a tak za velmoži chodil vždycky sluha, který pod pláštěm skrýval nočník. V teplých obdobích poskytoval park různá křovinná zákoutí, kde vám další sluhové nabídli veliký kbelík naplň již plný. A pokud jde o dámy, ty musely mít na zámku přítelkyni, která tu měla vlastní pokoj. Jestli tu vzácnou přítelkyni neměly, ulevovaly si někde v koutku ohromného zámku. Sluhové a komorné pak měli za úkol od rána do noci běhat po chodbách a *tekutiny* vytírat. Zápach však zůstával.

Kateřina se do Versailles podívala jen jednou a podle mého názoru to nebylo ani tak ze zájmu o architekturu, jako aby si užila výsady taburetu určeného vévodkyním. Zůstala tu však jen krátce, urážela ji prostopášnost místních dam. Když jsme se vrátili domů, dala svému pohoršení volný průchod. Nevynechala nic: pestře nalíčené obličejе našich dvorských fiflen, necudné dekoltáže, odhalující celou polovinu ňadra, nesmyslně sešněrované pasy, aby vyhověly předešlé módě, vycpané zadnice, čímž jejich pozadí dostávalo nepřirozené rozměry a všechny dámy jím v chůzi vrtěly jako „děvky ve veřejných lázních“, abych manželku znovu citoval.

Musím jen poznamenat, spanilá čtenářko, že Kateřina veřejné lázně nikdy okem nespátřila, protože církev je dala zrušit ještě dřív, než se narodila, a byla to veliká škoda, protože získali-li tím Pařížané na ctnosti, ztratili hodně na čistotě.

Prvního března roku 1658, dobře si to pamatuji, jsem se sešel s kardinálem Mazarinem. Zastával teď Richelieuovo místo, ale člověk to byl úplně odlišný. Richelieu byl olympským Diem s bleskem v ruce, s okem pronikavým, slova stručného a rozhodného. Mazarin byl líbezný, smířlivý, poddajný, výmluvný, okouzlující, pročež se tolik líbil dámám ode dvora; ty by se ho snažily ulovit svýma bělostnýma ručkama nebyť toho, že je už předběhla královna, což přede dvorem dávala najevo tak, že svou krásnou ruku kladla na jeho rameno, jednak na znamení toho, že Mazarin je při regentství jejím moudrým

rádcem, jednak že patří jí a běda té nestydaté fifleně, která by se pokusila jí ho přebrat.

„Vévodo," oslovil mě Mazarin hlasem, jemuž dávala rodná italština zpěvavý přízvuk, „jak královna, tak mladý král vědí o vynikajících službách, které už váš děd i váš otec i vy sám jste prokázali našim králům, takže jméno Orbieu je u dvora synonymem věrnosti."

Po této skvělé chvále, na niž jsem odpověděl hlubokou poklonou s kolenem takorůžka až na zemi spustil Mazarin mnohem rychleji:

„Oč tedy jde, vévodo. Španělé nás zase přepadli z Nizozemska a zmocnili se Dunkerque. Tahle hra o ztracené a znovudobyté pevnosti mně připadá nesmyslná, to nám však nezabrání, abychom si Dunkerque nedobyli zpět. Turenne se silnou armádou už vyrazil, aby město oblehl. Královna, král, já sám i vy," dodal s úsměvem, „pojedeme za armádou a usadíme se v Calais. Vaše poslání pak bude přelout Lamanšský průliv, abyste Angličanům připomněl naši spojeneckou smlouvu a naléhal na ně, aby svými koráby udělali před Dunkerquem blokádu. Jestli se jim to podaří, sotva Dunkerque dobudeme, dáme jim ho."

Když jsem se dozvěděl, že se Mazarin chystá dát Dunkerque Angličanům, pomohou-li nám vyrvat ho Španělům, uvedlo mne to, přiznám se, do značného zmatku. Svěřil jsem se s tím Fogacerovi, když jsme se v mé pracovně sešli nad lahví mého burgundského vína v přítomnosti jeho mladého klerika Babelona, na něhož jsem se raději nedíval, v prvé řadě abych ve Fogacerovi nevzbuzoval žárlivost, a také že jsem vždy znovu litoval, že ho náš Pán raději neudělal dívkou. Bylo by k tomu stačilo tak málo.

„Je to vskutku podivná oběť dávat Dunkerque Angličanům, když jsme se museli tolik namáhat, abychom jim vyrvali Calais. Přesto však na tom dost vyděláme. Ted' už bude na Angličanech, aby střežili naše atlantické pobřeží a odháněli odsud španělské flotily. Vlastně nás tak zastupují v obraně, jíž už nejsme schopni, protože naše loďstvo po Richelieuově smrti nebylo ani udržováno, ani rozmnoženo. Příklad francouzské nestálosti, řeknou o nás Angličané, a nemohu jim v tom nedat za pravdu. Kdypak odjíždíte, vévodo?" zeptal se Fogacer nakonec.

„Současně s králem. S královnou matkou, s kardinálem a do stejného cíle, do Calais. Turenne se svou armádou nás už předešli a Dunkerque obklíčili."

„A řekl vám Mazarin, proč vás na tu cestu naverboval?"

„Ano. Chce, abych v Calais přeplul do Doveru, vyhledal Angličany a naše spojenectví s nimi oživil přesnějšími přísliby."

„Panebože! Plavit se dvakrát přes kanál mezi baňatými španělskými korábý, které se tu hemží jako žraloci. Hlavně to, proboha, neříkejte Kateřině.“

„Ne. Jí jsem řekl, že v Dunkerque budu jen proto, abych vyzpovídal španělské zajatce.“

„To je výhoda nevěrného manžela. Dovede lhát. Je pravda, že Angličanky by vás asi nesvedly. Říká se, že se jim nedostává poprsí.“ „Povídácky! Legendy! Jsou stejně obdařené jako Francouzky!“ „To tedy znamená, že jste zašival své proso i v zámoří.“ „Na tuhle otázku vám, kanovníku, odpovídat nebudu, zpovídat se budu jen svému zpovědníkovi. Je to jezuita a odpovídá na mou vstřícnost svou vstřícností.“

* * *

Londýn byl díky Bohu pořád stejný, milý čtenáři, s krásnými vzpomínkami a nudnými ulicemi, kde jsou všechny domy stejné, s nádhernými, nevypotepenými paláci, se zdvořilým a odměřeným chováním obyvatel a tím lehkým a elegantním jazykem, který tak blaží básníky.

Moje první návštěva neplatila samozřejmě Cromwellovi, ale mylady Markbyové, která mě přijala s otevřenou náručí, což v tomto případě není míněno obrazně, ale doslova, neboť mne k sobě přivinula, div mne neudusila. Teprve když to vášnivé objímání skončilo, mohl jsem jí vyložit, jaké je mé poslání, a zeptat se jí, co si o něm myslí. Když jsem jí řekl, co v Londýně pohledávám, zeptal jsem se, jestli myslí, že Cromwell na mé návrhy přistoupí.

„Pokud jde o loďstvo tak ano, zvláště slíbíte-li mu Dunkerque. Pochybují však, že by vám dal k dispozici své kulaté hlavy.“

„Ale proč se tak k čertu říká jeho vojákům? Proč právě kulaté hlavy?“

„Protože pohrdají ozdobou vlasů a holí si z puritánské pokory lebky. Jistě chápete, že těmhle puritánům Cromwell nikdy nedovolí dotknout se francouzské půdy, aby se na ně nevrhly Francouzky a mravně je nezkazily.“

„Pane Bože! Za jaké vlády to žijete?“

„Jen se nemylte. Láska se potlačit nedá, a jestli ji zakázete ve dne, rozkvete větší silou v noci. Jakmile služebnictvo ulehne, otevře kráska dveře svému zvířeti a vesele s ním tancuje až do svítání.“

„Mohu tedy být vaším zvířetem?“ zeptal jsem se s úsměvem.

„Jakpak by ne. Myslíte si, že uniknete mým spárům?“

„A dáte mi ještě čas, abych vám položil otázku?“

„Proč ne, jestli je krátká?“

„Co se stalo s mladým Vardesem, jehož jsem vám svěřil do péče, poté co se dopustil hrozného prohřešku proti dvorským pravidlům Ludvíka XIII.?"

„Nic se s ním nestalo. Byl to slaboch až hrůza. Ve dne pospával v některém z mých křesel. A v noci ve své posteli, a to až do oběda. A i tak se zalíbil jedné bohaté Skotce, která se za něho provdala a odvezla si ho do Skotska. Ráda bych věděla, co z toho ospalce měla."

* * *

Díky lady Markbyové jsem na přijetí od lorda-protektora, jak mu tady říkají, čekal jen dva dny a dvě noci. Jeho vzezření mě nezklamalo. Tady to nebyly paruky, krajky a perly jako na francouzském dvoře. Byl oblečen přísně do černých šatů ukončených bílým límcem. Vlasy však puritánskému asketismu na rozdíl od svých prostých vojáků neobětoval. Nosil je dlouhé, spadaly mu až na ramena. Čelo měl vypouklé, bradu silnou, mohutný nos. Na rtu měl krátký knír, nedoprovázela ho však muška na rtu spodním.

Přijal mne vstojе, což jak jsem předpokládal mělo naznačit, že náš čas je omezený. Nazýval mne lordem z *Orbiu*, já jsem mu říkal lorde protektore a řekl jsem mu, že francouzský král by rád upevnil spojenectví, které váže jeho království k Velké Británii proti našemu společnému nepříteli Španělsku. Proto by můj pán, Ludvík XTV, byl lordu protektorovi vděčný, kdyby vyslal pár lodí k Dunkerque, aby zadržel Španěly, zatímco francouzský král by město oblehl na souši.

„To se dá provést, lorde *Orbiu*," odpověděl Cromwell, „zejména kdyby francouzský král byl ochoten vyhostit ze své země rodinu Karla I., která se tam uchýlila."

Tahle žádost mne uvedla do rozpaků, protože v té věci jsem těžko mohl Ludvíka zavazovat, aniž jsem se ho napřed zeptal. Cítil jsem však, že neodpovědět by znamenalo prohrát jednání.

„Lorde protektore," řekl jsem tedy, „neslučovalo by se s francouzskou pohostinností ty osoby zcela vypudit. Jestli vám však blízkost těch osob vadí, můžeme tomu odpomoci tak, že je francouzský král pošle do cizí země do nějakého města, které nám tam patří."

„A kteréže by to bylo město?" zajímal se Cromwell.

„Pevnost Pignérol v Itálii."

Podle mne byla věc dohodnutá, v Cromwellových očích však zjevně ještě nebyla.

„Lorde z *Orbiu*" pokračoval, „souhlasil byste, aby jeden z mých sekretářů jel s vámi do Francie a zmíněné osoby pak doprovodil do Pignerolu?"

Ta nedůvěra se mi zdála téměř urážlivá, Cromwell však byl při jednání tak škrobený a neoblomný, že se mi zdálo neobratné na poslední chvíli se vzpírat.

„Zdá se mi, že by v tom neměla být žádná potíž," řekl jsem.

„Dobře tedy," souhlasil lord protektor. „Jsme domluveni a je rozhodnuto. Naše koráby hned zítra zablokují Dunkerque a ukáží-li se španělské lodi, potopíme je!"

* * *

„Na slovíčko, prosím, pane. Dodržel Cromwell svůj slib?"

„Dokonale. Hned nazítří vyslal osmnáct lodí, aby Dunkerque odřízly od moře, a Turenne brzy nato vstoupil do města. Španělé z Nizozemska sice rychle poslali pomocnou armádu, ta však byla poražena. Dunkerque se vzdal a podle našich slibů jsme pak město odevzdali Angličanům. Naštěstí však Karel II. Anglický zanedlouho potřeboval naléhavě peníze, a tak nám město i s obyvateli prodal zpátky za pět milionů liber."

„Kdo to teď ke mně mluví? Vévoda z Orbieu nebo jeho kronikář?"

„Kronikář."

„Tím lépe. Nelíbilo by se mi, kdybyste měl takový věstecký dar. A co se stalo s Cromwellem?"

„Bylo v něm tolik síly, že se mi zdál nezničitelný. Zemřel však pár týdnů po mé návštěvě."

„A kdo byly vaše hostitelky v Calais?"

„Dvě osiřelé dívky, Charlotta a Jindřiška."

„A všechno proběhlo dobře?"

„Má milá, nechci, abyste myslela, že se holedbám. Takže o tom raději pomlčím."

„Vaše mlčení je stejně výmluvné jako dlouhá řeč."

„Jak už jsem říkal jinde, má milá. Ubytovací důstojníci, kvartýrmachři, aby se vyhnuli nepříjemnostem, neubytovávají nikdy důstojníky v domech, kde je manžel či milenec."

„Takže ty vyhladovělé tygřice se vrhnou na příchozího jako rozumu zbavené."

„To jsem neřekl."

„Nemusíte se hned ježit, pane. Napříště už o tom nepadne ani slovo. Řekněte mi spíš, jaký je váš názor na to, že jsme dali Dunkerque Angličanům."

„Náš krásný Dunkerque vydaný těm puritánům! Člověk by plakal zlostí!"

„Vy nemáte Angličany rád?"

„Ale ano! Mají mnoho předností, avšak jeden velikánský nedostatek: na ulici se nedívají po ženských. Krásné oči, krásné rty, krouťící se zadnice, lákavá prsa, nevidí nic.“

„Přitom ale nadělají stejně dětí jako my.“

„To proto, že jsou poslušní bible: plod'tež se a množte se.“

„Nevěřím z toho ani slovo, pane. Jejich asketismus je jen na oko. Mají své krásy stejně rádi jako my, jenže, aby se tak řeklo, zahalují si přitom tvář.“

„Po téhle poznámce jiskřící vtípem nemohu než nechat vám ženskou výsadu posledního slova, madame.“

KAPITOLA ŠESTNÁCTÁ

Poté co Turenne dobyl Dunkerque a vyhnal Španěly i z jiných pevností, které obsadili na francouzském pobřeží, přihodilo se, že Ludvík šestého července 1658 v Mardicku onemocněl. Jeho stav se jevil tak vážný, že ho bez otálení odvezli do Calais. Trpěl strašlivou migrénou doprovázenou vysokou horečkou, a co lékaře znepokojovalo nejvíc, po celém těle se mu objevily rudé skvrny a otoky.

Jezuitský chinin, *quina quina*, teplotu trochu snížil, ale bolesti hlavy a skvrny přetrvávaly. Samozřejmě mu dali projímadlo a pouštěli mu žilou, ovšem bez nejmenšího výsledku. Zkoušeli též mu přikládat baňky, což mělo jediný výsledek, že k otokům pokrývajícím celé tělo nemocného se přidaly ještě puchýře. Královští lékaři tu byli u konce se svou latinou, kterou dovedli dobře, ale i s medicínou, kterou znali jen málo.

Protože se jeho nemoc den ode dne horšila, usoudili, že tělo je ztraceno, a začali se starat o jeho duši. Kněží donesli nejsvětější Svátost a Ludvík přijal tělo Páně s duší vyrovnanou.

Dvorská společnost, všichni ti hejskové a fifleny očekávali nějaké osudné vyústění, ne že by snad měli něco proti Ludvíkovi, být však přítomen smrti krále je událost tak vzácná a tak důsažná, že bylo takofka ců být při tom. Některé z těch malých dušiček se už začaly dvořit Filipovi, mladšímu Ludvíkovu bratru a jeho případnému nástupci.

Navštívil jsem kněžnu z Guéméné, postonávající v posteli, která mne však přesto přijala. Ač se tvářila tuze sklesle a churavě, trochu ji jen pobolívalo břicho, což pokládala za vážnou chorobu, která by však přešla sama od sebe, kdyby se přestala tak přejídat.

„Můj lékař, ten osel, mi doporučuje, abych jedla méně,“ stěžovala si bolestně. „Je to blázen pošetilý. Jím podle svého hladu, nic víc, a co na tom záleží, když netloustnu, jediné v prsou, která se mi víc zakulatila.“

„Na to si nikdo nestěžuje, madame. Angličané správně říkají, že dobrého není nikdy příliš.“

„Jenže mne také bolí to břicho.“

„A nemyslíte, že by mu prospělo, kdybych vám ho trochu namasíroval, nebo ještě lépe, kdybych ho třel vlastním břichem?“

„Vy jste bezbožný hříšník, pane. Já tady umírám a vy mi navrhuje strašlivé věci. Co bych řekla Stvořiteli, kdybych měla zítra stanout před jeho soudnou stolicí potřísněná ošklivými hříchy, které mi tu vnucujete?“

„Řekla byste mu, že jste milovala svého bližního jako sebe sama, což vás přimělo k několika drobným výstřelkům.“

„Vy nejste hodný, pane. Nevím, zda vás budu nadále milovat. Náš dobrý král umírá a vymate v hlavě jen nemravnosti.“

„Promiňte, madam, ale král vůbec neumírá. Jednoho z lékařů napadlo dát mu dávidlo i projímadlo a Ludvík spodem i vrchem ze sebe dostal spousty jakési černé hmoty. To značí, zeje teď ne-li zdrav, tedy na nejlepší cestě se pozdravit.“

„Tohle je skvělá zpráva,“ potěšila se kněžna. „Díky, pane Bože, žeš nám zachoval našeho dobrého krále. Tím spíš, že po téhle osudné smrti by následovalo další neštěstí: na trůn by dosedl jeho bratr Filip. Panebože! Nebesa udělala dobře, že ho nechala zrodit jako druhého, po Ludvíkovi. Co však nebesa udělala, mohla by zase zrušit, a kdyby starší umřel, získal by trůn ten mladší, což by mi připadalo hodně nebezpečné.“

„Vám se tedy Filip nelíbí?“

„Naopak. Jeho ‚pozemská schránka‘, jak říkají naši páteři, se mi líbí velice. Má krásné černé oči, tmavé, pěkně nakadeřené vlasy a pěkně červené rty. Řekla bych však přesto, že při vši úctě se Filip může víc vychloubat svým tělem než svým duchem. Vůle, které má jeho starší bratr nadbytek, je u Filipa slabá a vratká.“

„Mluvíte tak výstižně o Filipovi, milá přítelkyně, že bych rád slyšel váš názor na krále.“

„Kdybych vám ho řekla, určitě byste žárlil.“

„Žárlím tedy už teď.“

„Nu, začnu tím, že je to nejpěknější a nejurostlejší muž z celého království.“

„To je smělé tvrzení, madame. Znáte všechny muže království?“

„Neznám, věřím však tomu, co říkají moje přítelkyně.“

„Takovým svědectvím bych nevěřil. Pro ženy je vždycky nejkrásnější ten, jehož milují.“

„Takže pokud jde o mne, jste to vy. A Ludvika dám na druhé místo.“

„Popište mi tedy toho, co přichází po mně.“

„Napřed si ale, příteli, sedněte blíž ke mně a lehce mne škrábejte na břicho, které mně bolí, bude mi to tuze příjemné.“

„Asi takhle, má milá?“

„Tak je to dobře, ale pozor, aby vám ruka nezabloudila, kam nemá!“

„Dám na ni pozor.“

„Hlídejte ji dobře, protože zítra jdu ke zpovědi ke svému jezuitovi a byla bych ráda, kdybych se pro jednu nemusela vyznat z tělesných hříchů.“

„Jestli je to správný jezuita, napadne ho určitě nějaké ‚důvodné mínění‘, aby vám to mohl prominout.“

„Pane, vy jste tak málo věřící, že jsem už docela přesvědčená, že skončíte v pekle.“

„Jestli se tam sejdu s vámi, madame, bude pro mne peklo rájem.“

„Já a v pekle! Já, která v neděli dává našemu faráři tolik peněz na jeho sbírky, že bych měla jít do pekla?“

„Má milá, o vašem spasení nebude rozhodovat váš farář, ale Bůh. Promiňte, madame, vzdalujeme se od tématu. Povídejte mi raději o mém ‚druhém‘, když už tu nějaký druhý je.“

„Náš král je vysoký, urostlý, má pěkné nohy. Jeho vzhled je zároveň pyšný i příjemný.“

„Příjemný?“

„Je pravda, že je dost pyšný, zároveň však má v obličeji něco, co mi připadá okouzlující, a mimo to úžasně tančí. Vyniká ve všech hrách a ve všech tělesných cvičeních. Krom toho ač tak mladý, zná už válečnické řemeslo a umí je dobře, je smělý i obezřetný.“

„Zkrátka jedním slovem dokonalý muž.“

„S jednou malou výhradou, že je příliš vnímavý na půvaby *gentil sesso*.“

„V čemž, madame, je docela lidský a ta lidskost ho ještě přibližuje jeho poddaným.“

„Měla bych ještě jednu otázku, pane, ale obávám se, jestliže ji vyslovím, pomyslíte si, že si od vás chci vypůjčit peníze, což nechci, protože jsem sama velice dobře zaopatřena.“

„Klidně se ptejte, má milá. I když vaše otázka bude nemístná, nemůže než být přátelská.“

„Takže: jste hodně bohatý? Chci vás znovu ujistit, že se ptám z čisto-čisté zvědavosti a že nemám v úmyslu si od vás vypůjčit peníze.“

„Odpovím vám ve vši upřímnosti, madame. Protože nejsem ministrem, nemám co skrývat. S mými příjmy to vypadá takhle, přejete-li

si znát je dopodrobna: jsem, jak víte, členem velké rady a za tu funkci mne král odměňuje."

„Hodně?"

„Slušně. Za druhé, kdykoli mne král používá k diplomatickým posláním do cizích zemí, velkoryse mne odměňuje. Za třetí mi otec odkázal velké obnosy peněz, které investuji, stejně jako to dělal on, u poctivých židů na vysoký úrok."

„Tohle je ale, milý příteli, lichva a lichva je veliký hřích."

„To vskutku je, nezapomínejte však, madame, že ten veliký hřích páchají židé. Já zůstávám čistý jako padlý sníh. Mám pokračovat?"

„Prosím ano, pane."

„Mám též v Paříži palác, který za velké peníze pronajímám jistému velmožovi, který tam ubytoval vznešenou dámu těšící se pověsti nesmírně ctnostné osoby, o níž by nechtěla přijít."

„Víte-li, co ti dva ve vašem paláci dělají, zdá se mi, že vinu nesete i vy."

„To je nesmyslné obvinění, madame. Kdyby ten velmož v mém paláci svou milenkou zabil, byl bych tím vrahem já?"

„Poslední otázku, příteli, a tu nejméně diskrétní. Jste šetrný?"

„Nejsem ani skrbllík, ani hamižný, měl jsem však vždycky snahu omezovat svá vydání. Bohužel s příchodem Ludvíka XIV. se to stává zcela nemožným. Chce, aby šlechta, která mu slouží, byla neřeknu tak okázale pompézní jako on, ale aby svůj stav dokazovala zřetelně krásným oblečením a nádhernými ekvipážemi."

„Jedna věc mě překvapila. Jako zdroj příjmů jste neuvedl své panství v Montfort l'Amaury."

„To proto, že jako zdroj příjmů je zmíněné panství nedokonalé. Po tučných letech následují léta hubená a naopak. Odpověděl jsem vám, madame, aniž jsem co zatajil, můžete mi teď říci, jaký měl ten výslech smysl?"

„Znepokojily mne náznaky, které jsem zaslechla ve dvorské společnosti o vaší chudobě, protože si neuměli jinak vysvětlit skromnost vašeho šňoření."

„Panebože! Jak se nám změnily časy! Ludvík XIII. se výrazně stavěl proti přepychu dvořanů z toho důvodu, že venkovští šlechtici, když se měli objevit v královském paláci, prodávali své statky, aby si opatřili přiměřenou parádu."

„Promiňte, pane, mé vůravé otázky. Mám ještě další, ty však se týkají krále."

„Poslouchám vás."

„Říká se, že se pomýšlí na to krále oženit, a že na druhé straně Mazarin povolal z Itálie všechny své neteře, aby je tu provdal za francouzské šlechtice ve vysokém postavení.“

„To je ale hodný strýček!“

„Však se tomu dvůr posmívá. Ale ty mazarinetky, jak jim říkají, jsou mladé a překypují italským půvabem. Bylo třeba je jen trochu obrousit, aby zazářily celým leskem, a za tím účelem je poslali do kláštera, kde je naučili francouzsky a také dobrým způsobům. Pustily se do učení s velikou vervou, neboť spěchaly zpátky ke dvoru, aby se tam mohly provdat. Když byly dokonale vybroušené, aniž přitom přišly o svůj italský půvab, královna Anna je vzala pod svou ochranu, protože byla matkou dvou chlapců, ale žádné dcery, a tak ji ty holčiny dojímalý. A těm, co se tomu divili, nevinně odpovídala, že jsou asi stejného věku jako její synové, a proto by mohly být dobrými družkami jejich her. Výsosti, řekl prý Fogacer, „nelze zapomínat, že slovo hry má nejeden smysl.“

Při tom vtipném výroku však královna nehnula brvou ani se neusmála a naše lehkomyslná společnost si to vyložila tak, že smysl těch slov nepochopila. Ta nejedovatější z dvorských preciózek poznamenala: „Člověk se může holedbat nejkrásnějšíma rukama, aniž se může chlubit bystrým rozumem.“

Ludvíka, který se do té doby mohl utěšovat jen hezkými komornými, které neoblažovaly ani jeho ducha, ani jeho srdce, si proto okamžitě získala nejhezčí a nejbystřejší z mazarinetek, Maria Mancini, a věci pokračovaly tak rychle, že královna, ale i Mazarin se začali znepokojovat když uviděli, jak mladistvě bujný král pořádá plesy, na nichž tančí výhradně s ní. Vy, spanilá čtenářko, jistě tušíte, že francouzský král se nemůže oženit s nějakou kardinálovou neteří. Takovému nerovnému sňatku by se smál celý svět.

Pospíšili si tedy a dívčinu provdali za knížete z Carignanu, spřízněného s francouzskou královskou rodinou. K tomu naše dvorské klevetnice poznamenávaly, že provdat se za krále by bylo samozřejmě skvělé, jestliže to však nesmírná nerovnost rodu mezi Pierotem a Colombinou nedovoluje, je už pro Italku pravý zázrak, když se může provdat za francouzského knížete.

Bylo tedy zřejmé, že v srdci a v těle mladého krále je láska ke krásnému pohlaví tak hluboce zakořeněná, že to nejlepší, co se dá udělat, aby se království vyhnulo tajným sňatkům, bude oženit krále co nejrychleji oficiálně. Královna s Mazarinem k tomu účelu vybrali španělskou infantku a svěřili se s tím i jejímu otci, Filipovi IV. Volba to

byla dost přirozená, protože Francie a Španělsko byly v Evropě dvě nejmocnější království a válka mezi nimi se protahovala donekonečna. Dalo se tedy doufat, že takový sňatek by mohl přimět Ludvíka XTV. a Filipa IV. k tolik kýženému míru, o který by se ani jeden z nich ve své pýše neodvážil požádat.

Naneštěstí Filip IV., ač ten sňatek rád přijímal, chtěl francouzského krále trochu poškádlit. Španěl tedy na oko váhal, takže Ludvík a Mazarin, aby věc uspíšili, začali předstírat, že jejich volba padla na dceru vévodkyně savojské. Řešení začalo být naléhavé, protože král mezitím přešel od brunety k blondýně a vášnivě se zamiloval do slečny z La Motte Argencourt, královniny dvorní dámy. Nakonec si královna povolala krále do svých komnat, zahrnula ho výčitkami a se slzami v očích a dmoucí se hrudí mu řekla, že tahle láska nemá vyhlídky. „Uhýbat z cesty nevinnosti a ctnosti je zlá volba," řekla mu. Jako by zapomněla, že k tomu sama přispěla, když přistrčila mu do lože Jednookou. Ludvík si trval na svém, ale královna, ač to byla jinak dobrá duše, neváhala použít cynismus, když jí byl užitečný, a tenkrát se rozzlobila: zaprvé obvinila slečnu z La Motte Argencourt, že má jiného milence, což nebyla pravda, a protože o tom Ludvík pochyboval, zavřela ubohé děvče do kláštera. Dívka chtěla nějak přežít a byla dost bystrá, aby prohlásila, že se v klášteře cítí velice dobře. Takže poté co se král oženil, ji zas pustili na svobodu a ona se vrátila do společnosti, obohacená množstvím modliteb a ztrátou iluzí.

Filip IV. Španělský si v nitru velice přál, aby se Ludvík XTV. oženil s jeho dcerou, neboť i on potřeboval mír s Francií, protože ani všechno zlato z obou Amerik už nestačilo vydržovat tu nekonečnou válku. Byl však povahou zpupný a tuze domýšlivý, chtěl francouzského krále trochu tahat za nos a dát mu pocítit, že je ne-li větší, tedy aspoň stejně velký jako Ludvík.

Ludvík, uražený tím povýšeným jednáním, chtěl ty námluvy přerušit, ale kardinál Mazarin vymyslel obratný způsob, jak rozhodování uspíšit. Zařídil, aby se král v Lyonu sešel se svou sestřenicí Markétou Jolandou, dcerou savojské vévodkyně. Dívka byla tmavovlasá, pěkně urostlá a mírná. Ludvíkovi se zalíbila, hned vstoupil do hry a často ji vyhledával. Okamžitě se Evropou rozletěla zvěst, kardinálem podporovaná, o králově sňatku se savojskou sestřenicí. Dozvěděl se to i Filip IV., zanechal váhání, vybuchl svým obvyklým vztekem a zvolal: „*Esto no puede ser, y no sera.*"* Velice se ovšem mýlil, věřil-li, že je

* šp.: To se nesmí stát a také se to nestane!

pánem situace. Zrušit to spojení, proti němuž se tak silně stavěl, takovou moc neměl, a když se vyzuřil a vrátil se mu chladný rozum, vyslal spěšně markýze Antonia Alonza Pimentela do Lyonu. Markýz tam v náležitě formě odevzdal Ludvíkovi naléhavou a zdvořilou nabídku manželství. Ludvíkova láska k Marii Manciniové však byla tak silná, že se ještě hodně natrápil, než se jí vzdal a přijal španělský sňatek.

Mazarin plesal. Sedmého listopadu 1659 podepsal se Španěly smlouvu, která značně zvětšovala francouzské království. A jako nutný doplněk a upevnění tohoto míru se infantka Marie Terezie Španělská provdává za Ludvíka XTV.

Do svatební smlouvy bylo vpašováno ustanovení, které se ukázalo být nebezpečné. Marie Terezie dostane od otce věnem pět set tisíc zlatých dukátů a za ten obnos se po otcově smrti zřekne svých nároků na španělskou korunu. Ve Španělsku totiž neplatil Salický zákon, takže po otcově smrti by se Marie Terezie, francouzská královna, mohla též stát vládnoucí královnou ve Španělsku. Takhle to bylo v pořádku, ale co se stane, nebude-li věno pět set tisíc zlatých dukátů vyplaceno, což bylo velice pravděpodobné vzhledem ke slabému stavu španělské pokladny? Bude ještě platit to zřeknutí se práv francouzské královny na španělskou korunu? Uvidíte, čtenáři, že ta otázka vyvstane brzy.

* * *

„Pane, ještě slovíčko, prosím. Po pravdě řečeno jsem nespokojená.”

„Se mnou?”

„Kdeže. S francouzskou královnou. Zdá se mi, že jednala tuze ošklivě se slečnou z La Motte Argencourt, zaprvé když ji křivě obvinila, že má milence, a zadruhé když ji zavřela do kláštera s jediným cílem - vzdálit ji od svého syna.”

„Oslovujete teď vévodu z Orbieu, spanilá čtenářko, nebo autora této knihy?”

„Autora.”

„Nu, autor vaši nevůli naprosto sdílí. Ale vévoda z Orbieu, protože patřil své době, neshledával na královském absolutismu nic špatného, ani na nespravedlnosti a křivdách, které přinášel. Je to všechno?”

„Také se mi jeví, že trik předstíraného Ludvíkova svazku s dcerou savojské vévodkyně je trochu dětinský.”

„Vůbec ne, má milá! Co přineslo ovoce, nemůže být dětinské. Dovolte, ať vám to připomenu. Předstíraně chystané Ludvíkovo manželství s Markétou Jolandou Savojskou španělského krále polekalo, takže přestal otálet.”

„To jistě. Ale představte si jen žal Markéty Jolandy, která nakonec není ničím, když předtím doufala, že se stane královnou.“

„Ona v to ale nikdy nedoufala. Věděla předem, že to je jen komedie. Krom toho dostala za to, že svou úlohu dobře sehrála, krásné dary, a provdali ji za vévodu z Parmy, který nejenže byl vévoda, ale též nesmírně bohatý muž. Usušte si slzy, spanilá čtenářko. Velmoži tohoto světa mají na růžích ustláno za všech okolností. Stačí jim, aby se narodili.“

* * *

Není to poprvé, co Francie a Španělsko žení a vdává své děti. Čtenář jistě nezapomněl, že v roce 1612 se španělský infant oženil s Alžbětou Bourbonskou a později Ludvík XIII. se oženil s infantkou Annou, sestrou španělského krále. Odevzdávání princezen se dalo na řece Bidassoa, čímž se řeka proslavila stejně jako ostrov Bažantů, kde se Francouzi se Španěly sešli. Nedomnívejte se však, že pro snoubence znamenaly ty sňatky štěstí. Pro královny to znamenalo, že budou žít vzdáleny od svých rodin a od vlasti v zemi, o níž nic nevědí, sotva znají její jazyk a už nikdy se odtamtud nevrátí. Takové totiž bylo pravidlo, králové a královny se nikdy nenavštěvovali z jedné země do druhé.

Ačkoliv jste mi, čtenářko, tu otázku nepoložila, domnívám se, že byste toho chtěla vědět víc o řece Bidassoa, jejíž název zní našim uším dost nevábně. Řeknu vám asi tolik: Bidassoa je pobřežní španělskou řekou, pramenící ve španělských Pyrenejích, a posledních deset kilometrů svého toku tvoří hranici s Francií. Její ústí je hodně zanesené, začíná v Behobii a právě tam je onen Bažantí ostrov, na němž Francie a Španělsko po urputných válkách podepsali mírové dohody a sňatkem spojily své děti.

Z toho míru samozřejmě zarmoucen nejsem, i když mezi zmíněnými královstvími nemívá mír dlouhého trvání, ale trápí mne konečné vyhnání těch princezen, ať už to jsou Francouzky či Španělky, a ovšem i skutečnost, že se jich nikdy nikdo neptal na jejich názor, že s nimi hýbali jako s figurkami na šachovnici ku prospěchu zájmu králů, bratří či otců.

Vzpomeňte si prosím, že v části mých *Pamětí* nazvané *Mladičský král* bylo to kruté rozloučení mezi Ludvíkem a jeho nejmladší sestrou Alžbětou doprovázeno slzami a vzdechy, když Alžbětu odevzdávali na řece Bidassoa princům obou Asturií, muži, jehož v životě neviděla, jehož jazyk ani neznala a který se měl stát jejím manželem nadosmrti.

Ted', spanilá čtenářko, zažehnu ve vašich očích plamínek naděje. Jednou jedinkrát umožnila válka té vypovězené princezně setkat se s rodinou. Stalo se to takhle: Když Ludvík XIII. porazil Savojsko a usadil se v Suše, sešel se tam nejen s vévodou savojským, ale i se svým švagrem knížetem piemontským a na své naléhání i se svou sestrou, kněžnou piemontskou, která se k jeho poctě nádherně oblékla. Na uvítanou složila bratrovi nejhlubší poklonu s kolenem k zemi, na niž král odpověděl rovněž hlubokou poklonou, pak ale se vrhli jeden druhému do náručí a zoufale, vášnivě se objímali. Někteří z našich lidí se nad tím pozastavili, ale pan z Guronu řekl moudře: „Protokol je tady pro krále, a ne král pro protokol.“

Nechtěl bych ale, abyste si představovala, že nespokojenost těmi sňatky naslepo, podobající se spíš loterii, byla jen u princezen. I princové a králové se ženili s osobami neznámými a jejich zklamání mohlo být stejně trpké a hluboké.

Tak se bezpochyby cítil i Ludvík XIV., když poprvé spatřil Marii Terezii. Říkali mu, že taková krása jako infantka se nevidí. Bohužel to bylo jinak. Byla tuze malá, s vyčnívající habsburskou bradou, se zkaženými zuby, širokým nosem a příliš vysokým čelem. Byla oblečená po španělské módě, takže nic říkat netřeba, zasazená do „chrániče infantek“, to znamená do sukně na železné konstrukci, která jí sice chránila před urážlivým stykem s okolím, ale činila její chůzi těžkopádnou a nehezskou. Pokud jde o účes, byla to podivná směsice pentlí, mašlí a přívěsků, které bůhvíproč skrývaly její pravý poklad: nádherné zlaté vlasy. Nevím, jestli si její družina všimla, jak špatně ta složitá úprava působila na přihlížející, ale večer měla Marie Terezie prostý bílý čepeček, v němž nebyla o nic krásnější. Když překročila Bidassou a ocitla se ve Francii, vzala Anna Rakouská tu chudinku pod své ochranné křídlo, protože sama kdysi zažila to samé. Ne že by se Marii Terezii moc líbil francouzský způsob oblékání - cítila se takřka udušená šněrovačkou, která jí nejen zešťhlila pas, ale hlavně měla dát vyniknout poprsí, sice mladému, ale hezkému. Náhražkou za to trápení jí byla velká novinka, ve Španělsku neznámá, a to šat pošíť šperky, perlami a drahokamy. Po večeři v komnatách Anny Rakouské, když se blížila osudná hodina, popadla infant-ku panika, slzy jako hrachy se jí kutálely z očí a řekla třesoucím se hlasem: *Es muy temprano** Když jí však přišli ohlásit, že král už je svlečený, tón se změnil: *¡Rápido! Rápido,*“ řekla, „*que el rey me esperal*“***

* šp.: Je příliš brzy.

*** šp.: Rychle, rychle, král mě čeká!

Zavedli ji do svatební ložnice, svlékli ji, rozhrmuli závěs a zase zatáhli.

Vy už to, čtenáři, víte, že v podobných situacích se Ludvík XTV. v ničem nepodobal svému otci. Nikdy ho nikdo neučil, že tělesné hřešení vede rovnou cestou do pekla. Milostná očekávání, horečky a bouře lásky znal už dávno. *Gentil sesso*, ženy, přímo zbožňoval. Dovedl je upokojit dlouhým laskáním a něžnými slovy, takže nevyhnutelné pokračování se v ničem nepodobalo znásilnění venkovanky surovým vandrákem.

Byl jsem toho sňatku svědkem, ne tak, čemu dnes říkáme svědek na svatbě, ale moje znalost španělštiny ze mne dělala nevyhnutelného tlumočníka mezi králem a královnou a patřilo k mým povinnostem být s nimi všude (ovšem ne za závěsy) a pomáhat jim v obtížném rozhovoru. A dobře si vzpomínám na den před odjezdem do Paříže na malou procházku podle řeky Bidassoa.

Šel jsem kousek za nimi a viděl jsem je a slyšel velmi dobře. Ludvík nevďčil za svou vysokou postavu paruce a vysokým podpatkům, jak mu zlomyslně podsouvali Španěl, byl velký od přírody. Měřil přes šest stop, a když stál uprostřed zástupu dvořanů, převyšoval je všechny o hlavu. Jak čtenář už ví, měl hezký obličej, byl statný a měl dlouhé nohy.

Po celou dobu té procházky si snoubenci povídali, viděl jsem je tedy z profilu, a co neříkali slovy, prozrazovaly výrazy jejich obličejů. Tu se ve mně zrodila jistota, kterou pak sdílel celý dvůr. Marie Terezie se do toho neznámého manžela, nečekaně spadlého z nebe, hluboce zamilovala. Její dlouhé pohledy, její záchvěvy a rozechvělý hlas o tom vypovídaly víc než slova. Upokojilo mne to a řeknu vám hned proč, spanilá čtenářko. Zdálo se mi, že k tolikerému zbožňování nemůže Ludvík zůstat necitelný a že by mu mohlo dát zapomenout na nedokonalosti nové manželky nebo je aspoň odsunout stranou.

Francouzská královna matka ji měla ráda od prvního pohledu, chránila ji a jak jen byla schopna potlačovala posměšky dvorských fiflen, které už zjistily, že se Marie Terezie nemá co chlubit velkou bystrostí. Slovo „hloupá“ ještě nikdo nepronesl, bylo však obsaženo ve vrtění hlavou, ve svírání rtů a drobných pohrdavých pošklebcích našich preciózek. Nejvíc všechny zprvu zaráželo, že ne a ne se naučit francouzsky, takže mnoho měsíců se s ní dalo mluvit jenom kastilsky. Mnoho nejruznějších učitelů si trápilo jazyk a vylamovalo si zuby, aby ji přiměli přejít z kastilštiny do francouzštiny, což by nemělo být tak těžké, protože jazyky jsou to příbuzné. Král, vida nezbytý, obrátil

se na mne a já vstoupil s obavami do hry. A měl jsem proč se bát. Napřed jsem byl přijat dobře, ba příliš dobře; při naší první schůzce mi Marie Terezie řekla, že mne zbožňuje, vrhla se na mne a chtivě mě začala líbat na rty.

Zděšeně jsem se ocitl v trapné situaci, kdy jsem mohl být třeba i obviněn z urážky majestátu, spěchal jsem se proto vyzpovídat královu zpovědníkovi, který, ač byl tak důležitý, svolil, že mne vyslechne, když jsem mu řekl, co se stalo. Poradil mi, abych se světil královně matce, ta mne však uklidnila: „Neznepokojujte se, vévodo. Královna si tak počíná se všemi muži, kteří se dostanou do její blízkosti. Jak ji ale za to kárat? Tělesně ji je dvaadvacet let, ale duší je stále holčička. Důkazem toho je, že když někdo ode dvora řekne něco, co se jí zdá zábavné, začne se hlasitě smát a tleskat rukama, aniž se sebeméně ohlíží na dvorskou etiku.“

Její vztahy s Mazarinem začaly být velice brzy napjaté, protože nejenže nedbala dvorského protokolu, ale nezvládala ani diplomacii v lidských vztazích. Na radu prvního ministra dostala od krále jako dárek k Novému roku deset tisíc dukátů a zdálo se jí to málo. Ale proč, Bože? Protože se dozvěděla, že královna matka dostala dvanáct tisíc dukátů. Bylo by se to dalo ještě napravit, kdyby se namáhala osobně žádat od Mazarina doplatek. Ale ne, vyslala za ním neuváženě svou dvorní dámu. Odpověď byla z nejstručnějších: královna dostane peníze navíc, až se jí zlíbí o ně požádat. To znamená, až o ně požádá sama, a ne prostřednictvím třetí osoby. Marie Terezie bohužel ten jemný rozdíl nepochopila. Mazarinovi to měla tuze za zlé a smířila se s ním až po jeho smrti, když se dozvěděla, že jí velice dvorně odkázal kytici z padesáti dýmánek vybraných do špičky.

* * *

Když král opustil svůj pařížský palác a usadil se ve Versailles, všichni pochopili, že má na paměti bouře Pařížanů, tak zvanou Frondu, a že se chce se svou rodinou pojistit a umístit tak, aby na něho lid už nemohl útočit. Nehodlal však novému zámku dát nějaký válečný vzhled s cimbuřím a strážními věžemi. Naopak chtěl dát postavit něco tak krásného, co by oslnilo celou Evropu a zapsalo jeho jméno do budoucích staletí. Na ten zámek vynaložil Ludvík mnoho peněz, mnoho času, mnoho snů, mnoho studií a naneštěstí i zmařil mnoho lidských životů, protože na té obrovité stavbě našel smrt aspoň deset stavebních dělníků. Nakonec Ludvík změnil i toky řek, aby se zámku ve Versailles dostalo jednak třpytu vodní hladiny, jednak i bujné vegetace. Také však ztížil život těm, kdo mu sloužili, protože vzdále-

nost mezi Paříží a Versailles je nutila k dlouhému a drahému pojiždění sem a tam. Musím říci, že v této věci mi pan z Guronu, který jako vždy měl všech pět pohromadě, dal velmi rozumnou radu.

„Milý vévodo, jestli nechcete napříště trávit všechen čas jízdami z Paříže do Versailles a z Versailles do Paříže po silnici ucpané kočáry, když pomyslíme, kolik dvořanů a služebníků Jeho Veličenstva se vydává denně stejnou cestou, budete se muset odhodlat k ráznému rozhodnutí, to jest prodat svůj palác v Paříži a koupit si něco pěkného ve Versailles, dřív než ceny nepřiměřeně stoupnou.“

Měl docela pravdu, a třebaže mi prodej mého pařížského paláce rval srdce, a ještě víc Kateřině a dětem, pro to řešení jsem se nakonec rozhodl.

Přitom však, čtenáři, jistě tušíte, že do toho měla co mluvit i paní domu. A Kateřina do toho mluvila, a ne málo a tuze důrazně.

„Je to čiré šílenství,“ řekla, „prodávat napřed pařížský palác a teprve potom kupovat dům ve Versailles. Je třeba udělat to opačně, napřed koupit dům ve Versailles, a to co nejdřív, protože spousta královských úředníků a jeho blízkých služebníků tam bude chtít bydlet také, takže už tam na prodej nebude vůbec nic.“

Když jsem to uslyšel, řekl jsem si, jestli ženy nejsou náhodou nadanější než my na praktické věci života. A napadlo mne též, že by byly stejně nadané na vysokou politiku, kdybychom je k ní připustili.

Jednal jsem tedy podle Kateřininy rady a koupil jsem půvabný venkovský dům ve Viroflay, jednu míli od Versailles, když jsem jí ovšem ten dům předem ukázal.

Myšlenky, týkající se *gentil sesso*, které jsem tu právě vyslovil, jsem si na veřejnosti samozřejmě nechal pro sebe, obávaje se, že by je dvorští klepaři měli za nesmyslné. A také jsem o tom ovšem pomlčel před svým zpovědníkem. Ten by mi byl připomenul, že náš Pán stvořil ženy, aby rodily v bolesti, a k ničemu jinému že nejsou.

KAPITOLA SEDMNÁCTÁ

„Ještě něco, prosím, pane. Byla bych ráda, kdybyste mi popsal pomazání Ludvíka XIV., jestli jste ovšem při něm byl.“

„Jako vévoda a francouzský pair jsem při tom nemohl nebýt.“

„A vaše manželka?“

„Manželka řízením prozřetelnosti onemocněla den před pomazáním, čímž se uchránila před předlouhým, nudným a stále se opakujícím obřadem.“

„Pane! Takhle vy hovoříte o pomazání svého krále?“

„Jehož jsem jeden z nejvěrnějších služebníků.“

„Přitom to ale vypadá, že obřad pomazání vám vadí.“

„To vůbec ne. Myslím, že je nezbytný. Dauphin se stává králem v té minutě, kdy jeho otec zemře, ale pomazání propůjčuje jeho králování ‚povahu vznešenější, nedotknutelnou a velebnou.‘“

„Krásně jste to řekl. To je z vaší hlavy?“

„Kdeže. Tak to řekl sám král.“

„Proč tedy proti pomazání vznášíte námitky?“

„Já přece nevznáším námitky proti pomazání. Mne jen mrzí být přitom.“

„A pročpak vás to mrzí?“

„Protože církev obřad zbytečně protáhla. Kdyby byl kratší, byl by krásnější.“

„Všimla jsem si, že se k naší svaté církvi často stavíte kriticky.“

„Já církev ctím. Mrzí mne však, že v minulosti ji její absolutismus přivedl k mnohým katastrofálním rozhodnutím.“

„Například?“

„Například když zrušila veřejné lázně. A víte, proč to udělala?“

„Nevím.“

„Pro tohle: v lázních fešné lázeňské jemnými ručkama něžně mydlily zákazníkovovo tělo, a když ho pak osušily, stalo se, že mu nabídly i služby osobnější.“

„A ty služby byly s povděkem přijímány?“

„Několika neznabohy, k nimž jsem patřil i já; většina zákazníků, zajisté mnohem ctnostnějších, je však odmítala."

„A co z toho vyvozujete?"

„Že církev zrušila lázně pro pár příliš úslužných holčin a pro pár příliš bujných zákazníků. Neuvědomila si, že tím předpisem trvale uškodí čistotě Francouzů."

„A máte ještě jiné výhrady vůči naší svaté církvi?"

„Mám, bohužel. Například v posledním století zakazovala lékařům pitvat mrtvolu."

„A proč by ten zákaz měl škodit?"

„To je přece zřejmé, krásná čtenářko. Jak by bez pitvání mohli lékaři poznávat ústrojí lidského těla a to, jak pracuje?"

„A proč církev pitvu zakázala?"

„Prý aby u posledního soudu byly mrtvolu celé a neporušené."

„Neporušené stejně nebudou, ať už pitvané, či ne."

„To nakonec pochopila i církev a ten nesmyslný zákaz vzala zpátky. Teď je díky Bohu pitvání dovoleno všude."

„Nejste vy na naší církev příliš přísný?"

„Uctívám ji, to nesporně, nechťel bych však, aby setrvala v tom stavu, v němž je dnes, když král rozdává biskupství nevzdělaným mladším synům významných rodů, kteří se líně povalují v nádherných palácích, někdy i se souložnicemi, platí buď málo, nebo vůbec nic venkovským farářům, na údržbu svých kostelů neutratí ani vindru, ale od sedláků ve žních vymáhají těžký desátek. A pokud jde o samotné faráře, ti jsou na své kněžské poslání vzdělávání jen málo nebo vůbec ne. Zním tak nejednoho, který si svůj kněžský stav vůbec nezaslouží."

„To mě tuze rmoutí."

„Nermutěte se. I v našem století církev pokročila kupředu, a to díky panu Vincentovi."

„A co ten pan Vincent udělal?"

„Vynalezl znovu milosrdenství. Narodil se v Pouy v kraji Landes. Byl synem chudých zemědělců, měl však hodně ducha i obratnosti, takže vždycky našel mocné ochránce, díky kterým se mohl věnovat řádnému studiu. Když se pak stal knězem, byl ze všech kněží nejhorlivější. Když se ve službách Gondíů vrátil do Paříže, objevil bídu a nemoci chudoby a dal Kristovu evangelium nový smysl. Vzpomněl si, že láska k bližnímu, kterouž nám náš Pán přikazuje, přináší s sebou i touhu a povinnost pomáhat. Milosrdné snažení Vincenta z Pauly bylo zprvu mařeno zlou vůlí některých svatoušek, časem však přemo-

hl všechny překážky, obrátil na svou víru šlechtu, dostával od ní příspěvky, a proto mohl zakládat a organizovat různé dobročinné misie. Svátý Vincent možná nezaložil ohromnou nemocnici Salpetrière, otevřenou chudým a žebrákům, sám osobně, ale určitě její vznik podnítil.

* * *

Král pobýval v Paříži čím dál míň, a proto jsem se ke koupě domu poblíž Versailles pevně rozhodl.

Vhodný dům jsem našel ve Viroflay. Jakýsi pán z Brissaku chtěl dožít život ve svém rodném kraji, i prodal mi svůj zámek za velmi rozumnou cenu. Bylo to velice vkusné sídlo se dvěma věžemi, zdobnými okny, krásnými krby ve všech místnostech, a když jsme tam rozestavili nábytek, bylo to obydlí neobyčejně příjemné. K panství patřil veliký statek v sousedství, v jehož stájích bylo hodně koní, krav, ovcí i koz a plný dvůr husí a slepic; náležel k němu i lesík, na jehož okraji stálo několik chalup obývaných rolníky, kteří, jak mi řekl pan z Brissaku, mi patřili též. Nade všechny doporučil svého šafáře a jeho ženu a upřímně mi radil, ať si je ve svých službách ponechám. Na to se rozloučil s Kateřinou i se mnou právě včas, abych neviděl, jak mu po tvářích tečou slzy. Sotva odešel, poslal jsem do statku Mikuláše, aby šafáři řekl, že bych s ním a s jeho manželkou rád pohovořil.

Tu paní vám nemohu lépe popsat než tak, že ji přirovnám k naší dobré kojně Honorée. Všeho na sobě měla moc: břicha, zadku i poprsí. Ale ta přemíra masitých částí vůbec nebránila dobrotě, kterou měla v oku, a mírnosti v hlase. Její manžel byl naopak pomešší a šlachovitý. Když jsme se pozdravili, řekl mi, jak se jmenuje a jak se jmenuje jeho žena. On se jmenoval Erwan a ona Gwenola. Samozřejmě měli i příjmení, a to Nedelecovi.

„Takže jste oba Bretonci, tudíž poctiví lidé," řekl jsem s úsměvem.

„Děláme, co můžeme, monseigneur," řekl Nedelec a začervenal se štěstím, zřejmě proto, že jsem pochválil Bretaň a Bretonce.

Pak jsem se ho zeptal, jaký dostával od pana z Brissacu plat.

„Ale žádný," řekl Nedelec udiveně. „Měli jsme bydlení, vodu, dřevo na topení a část vajec a zeleniny."

„Mám dojem, Nedeleku, že návrat do Bretaně by vás vůbec netěšil."

„Vskutku, monseigneur, ani trošku ne. Sestře, u které jsme bydleli, jede huba jako kolovrátek a švagr je tupé zvíře, bije ženu, vyplácí děti a týrá svého pacholka. Nadto je velký skrbík, hamižný na groš až hrůza, a kdybych měl pro něho pracovat, což předem vylučuji, bylo by hodně práce a peníze skoro žádné."

„Když je tomu tak, proč tedy nezůstanete tady ve svém domě a nestaráte se dál o můj statek?"

„Ach, monseigneur, monseigneur!" vykřikl Nedelec, „neodvažoval jsem se to od vás žádat, byla by to však pro mne i pro ženu veliká radost a úleva, kdybychom tady mohli zůstat."

„Takže je rozhodnuto," řekl jsem a plác jsem ho po rameni. „Zůstáváte tady. Ale ještě otázku, Nedeleku. Když jste nedostávali žádný plat, jak jste to dělali se šatstvem a s botami?"

„Inu, pár dni jsme prodávali vejce, bez nichž jsme se museli obejít, a uložili si tak nepříjemný půst."

„Takže oblečení přišlo vašemu žaludku dost draho."

„Měli jsme co jíst, zbývala nám zelenina."

„A v neděli jste měli volno?"

„Jen ráno, abychom mohli jít na mši. Ta bývala dlouhá a zpívaná, protože váš předchůdce, pan z Brissaku, je tuze zbožný."

„Slyšel jsem dobře? Je tuze zbožný?"

„Co do modlení se mu nikdo nemohl postavit, pane! Já ale na nedělní mši chodil rád."

„A to proč?"

„Když jsem klečel na dlaždicích, zakryl jsem obličej dlaněmi, ale místo modlení jsem spal jako dudek. Nechtěl jsem však našeho Pána o nic připravit, a-tak večer, když už jsem ležel na slamníku a než jsem docela usnul, jsem se k Pánubohu pomodlil, aby mi prominul, že jsem v jeho kostele spal, místo abych se modlil."

„A myslíte, že vám prominul?"

„To ano. Jsem si tím jistý. Promine každému všechno jako otec svým dítkám."

* * *

Když nastal večer, vyprávěl jsem Kateřině za zataženými závěsy lože o svém rozhovoru s Nedelekem. Na nočních stolcích hořely voňavé svíce jako obvykle. Když jsem dovyprávěl, řekla mi Kateřina s drobným úsměvem:

„Jestli vám dobře rozumím, chcete teď Nedelekovi dávat nějaký plat?"

„Tak to skutečně zamýšlím. Vy s tím snad nesouhlasíte?"

„Ale ano, samozřejmě souhlasím."

„Vysvětlíte mi tedy, proč se usmíváte. Děláte si ze mne trochu legraci?"

„Právě naopak. Jsem vámi trochu dojatá."

„Ale proč?"

„Je kolem nás tolik lidí hamižných a skrblíků! Jsem vám vděčná, že k nim nepatříte."

„A já zase, má milá, jsem vám vděčný, že jste, jaká jste. Kdyby vás náš Pán chtěl předělávat na těle i na duši, prosil bych ho, aby toho nechal."

Nevím, jestli se Kateřině v koutku duše nestýskalo po Paříži a po jejích krásných obchodech, protože ve Viroflay by róby, šperky a voňavky, které tolik milovala, určitě hledala marně, nahlas však neřekla ani slovíčko. Proto když jsem si všiml, jak o tom mlčí, slíbil jsem jí, že jednou týdně, pokud mi to služba u krále dovolí, si zajedeme do Paříže na oběd a na noc do našeho pařížského paláce, bude to též dobrá příležitost zjistit, co dělají vojáci, které jsme tam nechali, a zda naše služebnictvo se o náš palác pečlivě stará.

V Paříži jsem nechal celou třetinu svých vojáků a od těch jsem se ničeho špatného neobával. Než mi je Horner pronajal, velice pečlivě je vybral. Byli to dobří Švejcaři, zdatní a ukáznění, a můj palác hlídali, jako by to byl kostel. Je ovšem pravda, že se tím můj průvod dost zmenšil a že do Vincennes, kde teď sídlil dvůr, jsem byl provázen dost chudě. Tady ve Vincennes totiž právě umíral Mazarin; bylo to s ním tak špatné, že se jeho smrt čekala co chvíli. Ludvík ho chodil navštěvovat dvakrát denně, setrval však u něho vždy jen dvě tři minuty, ježto se lékaři obávali, aby se nenakazil. Chudák Mazarin umřel devátého března 1661, a sotva vypustil duši, začala se dvorská společnost dohadovat, kdo se stane prvním ministrem po něm.

Nemuseli čekat dlouho. Hned nazítří po Mazarinově smrti svolal Ludvík do královnina pokoje, kde se obvykle konaly královské rady, knížata, vévody a státní ministry a odhalil jim, jaké má úmysly.

„Pánové," řekl jim, „rozhodl jsem se, že svůj stát budu řídit sám a spolehnu se jen na sebe. Žádného prvního ministra tedy mít nebudu. Přesto však budu potřebovat vaše rady a určitě šije od vás vyžádám."

Po té po zdvořilé pokloně políbil krásné ruce královny matky a odešel. Mezi knížaty, vévody a státními ministry zavládlo hluboké mlčení, které posléze přerušila královna matka, když pozvedla své krásné ruce k nebi a zeptala se:

„Pánové, můžete mi prosím vysvětlit, co tohle má znamenat?"

Následovalo ticho, a protože se nikdo neodvážil ani hlesnout, vzal jsem tu odpověď královně na sebe.

„Veličenstvo," řekl jsem, „znamená to asi tolik, že po Mazarinově smrti už žádný první ministr nebude. Král, abych citoval jeho slova, bude kormidlo držet sám."

HISTORICKÝ ROMÁN

svazek 14

Robert
Merle

*Dědictví
otců*

*Meč
a lásky*

Z francouzského originálu
Le Glaive et les amours,
vydaného nakladatelstvím Édition de Fallois
v Paříži roku 2003,

přeložily Jarmila Fialová a Marie Janů.

Potah a přebal Libor Hofman

Odpovědná redaktorka Anežka Charvátová

Typografie a technická redakce Jana Vysoká

Vydala Mladá fronta jako svou 6307. publikaci

Tisk a vazba Europrint Modřany, a. s., Praha 4

240 stran. První vydání. Praha 2005.

Knihy Mladé fronty

si můžete objednat na adrese:

Mladá fronta, a. s. – divize Knihy

Mezi Vodami 1952/9, 143 00 Praha 4 – Modřany

e-mailem: prodej@mf.cz

tel.: 271 084 114

na internetu: www.mf.cz

MLADÁ FRONTA